

שבוע פרשת בהעלותך

ר' סיון - ט"ז סיון ה'תשס"ז (27 May - 02 June 07)

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ת, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה'י' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

קו

זת המזמור קאי על הקודם, ואמר המשורר הודו לה' על שעשה לנו עוד ניסים מה שלא זכרנו מקדם כאשר מי ימלל גבורות ה' אם באנו לספר מי יוכל למלל הכל:
 א הללויה | הודו ליהוה בִּיטוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ב מִי יִמְלֵל גְּבוּרֹת יְהוָה יִשְׁמִיעַ כָּל־תְּהִלָּתוֹ:
 ג אֲשֶׁר־י שְׁמַרֵי מִשְׁפָּט עֲשֵׂה צְדָקָה בְּכָל־עֵת: ד זְכַרְנִי יְהוָה בְּרִצּוֹן עֲמִד פִּקְדֹנֵי בִישׁוּעָתְךָ:
 ה לְרֵאוֹת | בְּמִוֹכֵת בְּחִירֶיךָ לְשִׁמְח בְּשִׂמְחַת גִּוִּיךָ לְהִתְהַלֵּל עִם־נַחֲלָתְךָ: ו חֲטָאנוּ עִם־אֲבֹתֵינוּ
 הַעֲוִינוּ הַרְשַׁעְנוּ: ז אֲבֹתֵינוּ בְּמִצְרִים | לֹא־הִשְׁפִּילוּ נַפְלְאוֹתֶיךָ לֹא זָכְרוּ אֶת־רַב חֲסִדֶיךָ וַיִּמְרוּ עַל־יָם
 בַּיַּם־סוּף: ח וַיִּזְשִׁיעֵם לְמַעַן שְׁמוֹ לְהוֹדִיעַ אֶת־גְּבוּרָתוֹ: ט וַיַּגְעַר בַּיַּם־סוּף וַיַּחַרֵּב וַיִּזְלֹכֶם בְּתַהֲמוֹת
 בַּמַּדְבָּר: י וַיִּזְשִׁיעֵם מִיַּד שׁוֹנָא וַיִּגְאֹל מִיַּד אֹיִב: יא וַיִּכְפֹּר־מִים צָרִיחַם אַחַד מֵהֶם לֹא נֹתַר:
 יב וַיֹּאמִינוּ בְּדַבְּרֵי יִשְׁרָיִם תְּהִלָּתוֹ: יג מָה־רוּ שָׁכְחוּ מַעֲשֵׂיו לֹא־חָזְרוּ לַעֲצוֹת: יד וַיִּתְאוּוּ תַּאֲוָה בַּמַּדְבָּר
 וַיִּנְסוּ־אֵל בִּישְׁמִוִן: טו וַיִּתֵּן לָהֶם שְׂאֵלָתָם וַיִּשְׁלַח רוּחַ בְּנִפְשָׁם: טז וַיִּקְנְאוּ לַמֶּשֶׁה בַּמַּחֲנֶה לְאַהֲרֹן
 קְדוֹשׁ יְהוָה: יז תִּפְתַּח־אָרֶץ וּתְבַלַּע דָּתָן וְאֶתְכֶם עַל־עֵדַת אֲבִירָם: יח וּתְבַעַר־אֵשׁ בַּעֲדָתָם לְהַכָּה
 תְּלַהֲט רִשְׁעִים: יט יַעֲשׂוּ־עֵגֶל בַּחֲרֵב וַיִּשְׁתַּחֲווּ לַמַּסֶּכֶה: כ וַיִּמְרוּ אֶת־כְּבוֹדָם בְּתַבְנִית שׁוֹר אֲכַל
 עֵשֶׂב: כא שָׁכְחוּ אֵל מוֹשִׁיעֵם עֲשֵׂה גְדֻלוֹת בְּמִצְרַיִם: כב נַפְלְאוֹת בָּאָרֶץ חָם נֹרְאוֹת עַל־יַם־סוּף:
 כג וַיֹּאמֶר לְהַשְׁמִידֵם לוֹלֵי מֹשֶׁה בְּחִירוֹ עֲמַד בַּפָּרָץ לִפְנֵינוּ לְהַשִּׁיב חַמְתּוֹ מִהַשְׁחִית: כד וַיִּמְאָסוּ
 בָּאָרֶץ חֲמֻדָּה לֹא־הֵאֱמִינוּ לְדַבְּרוֹ: כה וַיִּרְגְּנוּ בְּאֵהֲלֵיהֶם לֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה: כו וַיִּשְׂא יָדוֹ לָהֶם
 לְהַפִּיל אוֹתָם בַּמַּדְבָּר: כז וּלְהַפִּיל זֶרַעַם בְּגוֹיִם וּלְזוֹרֹתָם בָּאֲרָצוֹת: כח וַיִּצְמְדוּ לְבַעַל פְּעוֹר וַיֹּאכְלוּ
 זִבְחֵי מֵתִים: כט וַיִּכְעִסוּ בְּמַעַלְלֵיהֶם וּתְפָרֵץ־בָּם מַגְפָּה: ל וַיַּעֲמֵד פִּינָחָס וַיַּפְלֵל וַתַּעֲצֵר הַמַּגְפָּה:
 לא וַתַּחֲשֵׁב לוֹ לְצַדִּיקָה לְדָר וְדָר עַד־עוֹלָם: לב וַיִּקְצִיפוּ עַל־מִי מְרִיבָה וַיִּרַע לַמֶּשֶׁה בַּעֲבוּרָם:
 לג כִּי־הִמְרוּ אֶת־רוּחוֹ וַיִּבְטֹא בְּשַׁפְתָּיו: לד לֹא־הִשְׁמִידוּ אֶת־הָעַמִּים אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לָהֶם:
 לה וַיִּתְעַרְבוּ בְּגוֹיִם וַיִּלְמְדוּ מַעֲשֵׂיהֶם: לו וַיַּעֲבְדוּ אֶת־עֲצֻבֵיהֶם וַיְהִיו לָהֶם לְמוֹקֵשׁ: לו וַיִּזְבְּחוּ
 אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־בְּנוֹתֵיהֶם לְשָׂרִים: לה וַיִּשְׁפְּכוּ דָם נָקִי דַם־בְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם אֲשֶׁר זָבְחוּ לַעֲצֻבֵי כְנָעַן
 וַתַּחֲנַף הָאָרֶץ בְּדָמַיִם: מט וַיִּטְמְאוּ בְּמַעֲשֵׂיהֶם וַיִּזְנוּ בְּמַעַלְלֵיהֶם: מ וַיַּחַר־אָף יְהוָה בְּעַמּוֹ וַיִּתְעַב
 אֶת־נַחֲלָתוֹ: מא וַיִּתְנַם בַּיַּד־גּוֹיִם וַיִּמְשְׁלוּ בָהֶם שְׂנְאֵיהֶם: מב וַיִּלְחָצוּם אוֹיְבֵיהֶם וַיִּפְּנְעוּ תַּחַת יָדָם:
 מג פְּעָמַיִם רַבּוֹת יִצְלִיחַ וְהָמָּה יִמְרוּ בַּעֲצָתָם וַיִּמְכּוּ בַּעֲוֹנָם: מד וַיִּרְא בָּצָר לָהֶם בְּשָׁמְעוֹ אֶת־רִנָּתָם:
 מה וַיִּזְכֹּר לָהֶם בְּרִיתוֹ וַיִּנְחַם כְּרַב חֲסִדָּיו: מו וַיִּתֵּן אוֹתָם לְרַחֲמִים לִפְנֵי כָּל־שׁוֹבֵיהֶם: מז הוֹשִׁיעֵנו |
 יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְקַבְּצֵנוּ מִן־הַגּוֹיִם לְהוֹדוֹת לְשֵׁם קֹדְשְׁךָ לְהַשְׁתַּבַּח בְּתִהְלָתְךָ: מח בְּרוּךְ־יְהוָה | אֱלֹהֵי

ישראל מן־העולם | ועד העולם ואמר כל־העם אמן הללויה:

קז

זה המזמור נאמר על ארבעה שיצאו מצרה לרוחה צריכים להודות לה/ כי בעונש חטאם היו בצרה ובחסד אלהים נצלו ומהראוי לשבח ולספר בפני רבים:

א הָדָו לַיהוָה כִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסָדָיו: ב יֹאמְרוּ גְאוּלַי יְהוָה אֲשֶׁר גָּאֲלָם מִיַּד־צָר:
 ג וּמֵאֲרֻצוֹת קִבְּצָם מִמִּזְרַח וּמִמְעַרְבֵי מִצְרַיִם וּמִיָּם: ד תָּעִו בַּמִּדְבָּר בְּיִשְׁמוֹן דֶּרֶךְ עֵיר מוֹשֵׁב
 לֹא מֵצְאוּ: ה רַעֲבִים גַּם־צִמְאִים נַפְשָׁם בָּהֶם תִּתְעַפֵּף: ו וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בְּצָר לָהֶם
 מִמְּצוּקוֹתֵיהֶם יִצִּילֵם: ז וַיִּדְרִיכֵם בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל לְלַכֵּת אֶל־עֵיר מוֹשֵׁב: ח יוֹדוּ לַיהוָה חֲסָדָיו
 וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: ט כִּי־הִשְׁבִּיעַ נַפְשׁ שְׁקָקָה וְנַפְשׁ רַעֲבָה מִלֵּא־טוֹב: י יֵשְׁבֵי חֲשָׁד
 וְצִלְמוֹת אֲסִירֵי עֲנִי וּבְרוּל: יא כִּי־הִמְרוּ אִמְרֵי־אֵל וַעֲצַת עֲלוּיֹן נֶאֱצוּ: יב וַיִּכְנַע בַּעֲמַל לִבָּם
 כְּשָׁלוּ וְאִין עֹזֵר: יג וַיִּזְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בְּצָר לָהֶם מִמְּצוּקוֹתֵיהֶם יוֹשִׁיעֵם: יד יוֹצִיאֵם מִחֲשָׁד
 וְצִלְמוֹת וּמוֹסְרוֹתֵיהֶם יִנְתַּק: טו יוֹדוּ לַיהוָה חֲסָדָיו וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: טז כִּי־שָׁבַר דְּלֹתוֹת
 נַחֲשֶׁת וּבְרִיחֵי בְרוּל גִּדְעָ: יז אוֹיְלִים מִדֶּרֶךְ פִּשְׁעָם וּמַעֲוֹנוֹתֵיהֶם יתְעַנּוּ: יח כִּל־אֲכַל תִּתְעַב
 נַפְשָׁם וַיִּגְיֵעוּ עַד־שַׁעֲרֵי־מוֹת: יט וַיִּזְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בְּצָר לָהֶם מִמְּצוּקוֹתֵיהֶם יוֹשִׁיעֵם: כ יִשְׁלַח
 דְּבָרוֹ וַיִּרְפָּאֵם וַיִּמְלֵט מִשְׁחִיתוֹתָם: כא יוֹדוּ לַיהוָה חֲסָדָיו וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: כב וַיִּזְבְּחוּ
 זִבְחֵי תוֹדָה וַיִּסְפְּרוּ מַעֲשָׂיו בְּרִנָּה: כג יוֹרְדֵי הַיָּם בְּאֲנִיּוֹת עֲשִׂי מְלֹאכָה בְּמַיִם רַבִּים: כד הִמָּה
 רָאוּ מַעֲשֵׂי יְהוָה וְנִפְלְאוֹתָיו בְּמִצְוֹתָהּ: כה וַיֹּאמֶר וַיַּעֲמֵד רוּחַ סַעֲרָה וַתְּרוֹמֵם גְּלוּיָו: כו יַעֲלוּ
 שָׁמַיִם יִרְדּוּ תְהוֹמוֹת נַפְשָׁם בְּרַעַה תִּתְמוּגַג: כז יַחֲוּגוּ וַיִּנְעוּ בִּשְׁפוּר וְכֹל־חֲכֵמָתָם תִּתְבַּלַּע:
 כח וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בְּצָר לָהֶם וּמִמְּצוּקוֹתֵיהֶם יוֹצִיאֵם: כט יִקַּם סַעֲרָה לְדַמְמָה וַיַּחֲשׂוּ גְלוּיָהֶם:
 ל וַיִּשְׁמְחוּ כִּי־יִשְׁתַּקּוּ וַיִּנְחַם אֶל־מַחוּז חֲפָצָם: לא יוֹדוּ לַיהוָה חֲסָדָיו וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם:
 לב וַיְרוֹמְמוּהוּ בְּקִהֵל עַם וּבְמוֹשֵׁב זִקְנִים יִהְלֹוהוּ: לג יֵשֶׁם נְהָרוֹת לְמִדְבָּר וּמֵצְאֵי מַיִם
 לְצַמְאוּן: לד אֶרֶץ פְּרִי לְמַלְחָה מְרַעַת יֹשְׁבֵי בָהּ: לה יֵשֶׁם מִדְבָּר לְאֲנִים־מַיִם וְאֶרֶץ צִיָּה
 לְמֵצְאֵי מַיִם: לו וַיּוֹשֵׁב שָׁם רַעֲבִים וַיִּכְוֲנוּ עֵיר מוֹשֵׁב: לז וַיִּזְרְעוּ שָׂדוֹת וַיִּטְעוּ כְּרָמִים וַיַּעֲשׂוּ
 פְּרִי תְבוּאָה: לח וַיְבָרְכֵם וַיִּרְבּוּ מְאֹד וּבָהֶמְתֶּם לֹא יִמְעִיט: לט וַיִּמְעֲטוּ וַיִּשְׁחוּ מֵעֲצַר רַעַה
 וַיִּגּוּן: מ שִׁפְדָּ בּוּז עַל־גְּדִיבִים וַיִּתְעַם בְּתָהוּ לֹא־דֶרֶךְ: מא וַיִּשְׁגַּב אֲבִיוֹן מַעֲוֵי וַיִּשֶׁם כְּצֹאֵן
 מִשְׁפָּחוֹת: מב יִרְאוּ יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁמְחוּ וְכֹל־עוֹלָה קִפְצָה פִּיהָ: מג מִי־חֲכָם וַיִּשְׁמַר־אֱלֹה וַיִּתְבַּוְּנוּ
 חֲסָדֵי יְהוָה:

מפתח כללי

- א) מזמורי תהלים ק"ו ק"ז ב
- ב) מאמר ד"ה רני ושמחי בת ציון גוי ש"פ בהעלותך, ט' סיון ה'תשכ"ז ה
- ג) משיחת ש"פ בהעלותך, ט"ז סיון ה'תש"נ ט
- ד) לקוטי שיחות (בלה"ק) פרשת בהעלותך יז
- ה) שיעורי תניא לשבוע פרשת בהעלותך כ
- ו) לוח "היום יום" לשבוע פרשת בהעלותך כח
- ז) הלכה יומית לעיון ברמב"ם ל
- ח) שיעורי רמב"ם – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת בהעלותך לב
- ט) שיעורי רמב"ם – פרק אחד ליום לשבוע פרשת בהעלותך נא
- י) שיעורי רמב"ם – ספר המצוות לשבוע פרשת בהעלותך סג
- יא) שולחן ערוך אדמו"ר הזקן סו
- יב) לקוטי תורה מבואר - ד"ה וידבר אלקים פרק ג סו
- יג) מאמרי אדמו"ר האמצעי - קונטרסים סט
- יד) מאמרי אדמו"ר הצ"צ - דרך מצותיך - שרש מצות התפילה ע
- טו) מאמרי אדמו"ר מהר"ש – והחרים תרל"א עב
- טז) מאמרי אדמו"ר הרשב"ב – קונטרס ומעין עב
- יז) ספר המאמרים - תרצ"ב עג
- יח) לקוטי דיבורים עה
- יט) רשימת המאסר עו
- כ) ביאורים לפרקי אבות פרק ב פא
- כא) חומש, רש"י ותרגום אונקלוס פרשת בהעלותך פב

בס"ד. ש"פ בהעלותך, ט' סיון ה'תשכ"ז

רני ושמחי בת ציון גו'¹, ומדייק אדמו"ר הזקן בתו"א (דרושי חנוכה) ד"ה זה², דלכאורה הי' צריך להתחיל ההפטורה דשבת חנוכה בפסוק³ ויאמר אלי גו' ראיתי והנה מנורת זהב גו', ולמה מתחילין ברני ושמחי בת ציון. ומבאר שם⁴, שהשייכות דרני ושמחי בת ציון לחנוכה היא, כי בת ציון קאי על כנסת ישראל בזמן הגלות, דבזמן הבית נקראת כנסת ישראל בשם ציון ובזמן הגלות נקראת בת ציון, כמבואר שם בארוכה.

וצריך להבין, דדיוק הנ"ל [שהתחלת ההפטורה היא רני ושמחי בת ציון ולא ראיתי והנה מנורת זהב] הוא גם בההפטורה דשבת פרשת בהעלותך, שבסמיכות לזמן מתן תורתנו, דמתן תורה הו"ע חירות⁵, ואעפ"כ גם התחלת ההפטורה דש"פ בהעלותך היא רני ושמחי בת ציון.

(ב) והנה בתו"א שם בד"ה רני ושמחי הראשון⁶ מקשר הפסוק רני ושמחי בת ציון עם מאמר המדרש⁷ (עה"פ⁸ צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו), משל למלך כו' לא זו מחבבה⁹ עד שקראה בתי כו' לא זו מחבבה עד שקראה אחותי כו' לא זו מחבבה עד שקראה אמי. ומבאר שם¹⁰, דג' ענינים אלה (בתי אחותי אמי) בעבודת האדם הם קיום המצוות¹¹ עסק התורה והעבודה דמסירת נפש. דבקיום המצוות האדם המקיים את המצוה הוא בחי' מקבל (בת), שהוא מקבל את ההמשכה שנמשכת ע"י קיום המצוה. וע"י עסק התורה נעשים ישראל אחים ורעים להקב"ה (אחותי). וע"י העבודה דמס"נ נק' בשם אמי, שהם משפיעים כביכול בהקב"ה. ויש לקשר זה עם המבואר בכ"מ¹² עה"פ בעטרה שעטרה לו אמו, דהעטרה שעטרה כנס"י (אמו) להקב"ה הוא ע"י שהקדימו נעשה לנשמע, כי הביטול דהקדמת נעשה לנשמע הוא כהביטול דמס"נ¹³.

(סה"מ תרכ"ז ע' רצז).

(7) שמו"ר ס"פ פקודי. שהש"ר ספ"ג.

(8) שה"ש ג, א.

(9) כ"ה הלשון בתו"א וברד"ה תרכ"ז הנ"ל שם. ובכ"מ.

(10) וראה גם ד"ה הנ"ל תרכ"ז ס"ה ואילך (סה"מ תרכ"ז ע' שב ואילך).

(11) כ"ה להדיא בתו"א שם (לו, סע"ד).

(12) סד"ה צאינה וראינה עזר"ת (סה"מ עזר"ת ע' רכה).

(13) ראה גם סה"מ תרכ"ט ע' קפד ואילך, שהביטול דנעשה הו"ע למסור נפשו באחד. ולהעיר גם מלקו"ת אמור לה, סע"א ואילך, דשתי העטרות שנתן בראשן של ישראל הוא ע"י המצוות והתורה (בתי ואחותי), והעטרה שנטל לעצמו, היא העטרה שעטרה לו אמו, ע"י מס"נ באחד.

(* יצא לאור בקונטרס ט"ו סיון – תש"נ, "לקראת ט"ו סיון, יום התחלת מאסרו של כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע בשנת תרפ"ז* . . . ג' בהעלותך, יב סיון, שנת ה'תש"נ".

(1) זכרי' ב, יד. – התחלת וראש ההפטורה דש"פ בהעלותך.

(2) השני – לו, סע"ד ואילך.

(3) זכרי' ד, ב.

(4) לו, סע"ב ואילך.

(5) כמארז"ל (עירובין נד, א. שמו"ר פמ"א, ז (בתחלתו). ויק"ר פי"ח, ג (בסופו). ועוד) עה"פ (תשא לב, טז) "חרות על הלוחות" – א"ת חרות אלא חירות, חירות מן גליות (שמו"ר שם), חירות מן המלכיות (ויק"ר שם. וראה גם זח"ב קיג, סע"ב), אין כל אומה ולשון שולטת בהן (עירובין שם. וראה גם שמו"ר שם). (6) לו, א ואילך. וכ"ה ברד"ה זה דפ' בהעלותך תרכ"ז**

(* וראה לקמן ס"ע שנעא ובהערה 40, שלאחרי הגאולה ד"ב תמוז נתגלה שהמאסר הי' זריעה, בכדי שעי"ז תהי' צמיחה בריבוי והוספה בהפצת המעיינות.

(** כמובן מזה שנרשם בין המאמר דפ' נשא להמאמר דפ' שלח. בכת"י א' (הובא ברשימת מאמרי דא"ח דאדמו"ר מהר"ש ע' 3 בשוה"ג) רשום על ד"ה זה "שבת חנוכה תרכ"ז". ולכאורה הכוונה שנאמר בשבת חנוכה, שהרי נסדר בפ' בהעלותך.

ויש לומר, דמהטעמים שקוראין פרשת בהעלותך את הנרות לאחר חג השבועות¹⁴ הוא, כי נרות קאי על נשמות ישראל כמ"ש¹⁵ נר הוי' נשמת אדם¹⁶, דפירוש נר הוי' הוא שהנשמה מאירה (משפעת) כביכול להוי'¹⁷, וכדאיתא במדרש¹⁸ עה"פ בהעלותך את הנרות שישראל מאירין למי שמאיר לכל העולם, וענין זה שייך לחג השבועות, עטרה שעטרה לו אמו. ועפ"ז צריך להבין עוד יותר מה שההפטורה דש"פ בהעלותך את הנרות (ענין אמי) הוא רני ושמחי בת ציון.

ג) והענין הוא, שההמשכה שע"י קיום המצוות, בתי, היא המשכה נעלית יותר מההמשכה שע"י העבודה דאחותי ואמי. כי העבודה דמסירת נפש (אמי), ועד"ז עסק התורה (אחותי), מכיון שהיא עבודה רוחנית, יש לה שייכות לההמשכה שנמשכת על ידה, וכיון שההמשכה שע"י העבודה דאחותי ואמי היא כמו אתערותא דלעילא שמתעוררת ונמשכת על ידי אתערותא דלתתא, ההמשכה היא רק ממקום שאתעדל"ת מגעת לשם. וההמשכה שע"י מעשה המצוות, שעשיית המצוה היא עשי' גשמית שאינה בערך כלל¹⁹, היא כמו אתעדל"ע שמצד עצמה, ולכן ההמשכה היא מעצמות אוא"ס²⁰. וזהו רני ושמחי בת ציון כי הנני בא ושכנתי בתוכך, שהנני בא כולל שני ענינים. הנני מוכן מעצמי שלא ע"י אתעדל"ת²¹, בא, אני בעצמי כביכול אוא"ס ב"ה ממש²².

ויש להוסיף, שהמעלה דהעבודה דבתי על העבודה דאחותי ואמי היא גם בנוגע להאדם העובד. שבהעבודה דאחותי ואמי נרגש בדקות מציאותו של האדם העובד, גודל העילוי דהעבודה שלו [העילוי דהעבודה עצמה (העבודה דעסק התורה, ומכש"כ העבודה דמס"נ)], והעילוי שנעשה ע"י עבודתו, שנעשה אח להקב"ה ויתירה מזו שמשפיע כביכול בהקב"ה], ובהעבודה דבתי (קיום המצוות) נרגש הביטול שלו²³, הן בנוגע להעבודה עצמה, שכל עבודתו היא רק לקיים ציווי הקב"ה, והן בנוגע לההמשכה שע"י עבודתו, דזה שע"י קיום המצוות נמשך עצמות אוא"ס הוא לא מצד ענינו של האדם המקיים את המצוות אלא מפני שהמצוות הם רצון וציווי העצמות. ויש לומר, דע"י הביטול הוא נעשה כלי להאור שנמשך ע"י המצוות. וזהו כי הנני בא ושכנתי בתוכך, שההמשכה דהנני בא, אני בעצמי כביכול, היא בתוכך, בפנימיות.

14) אלא שבכמה שנים קוראין גם פ' נשא לאחר חג השבועות. וע"ד שפרשת במדבר קוראין לעולם בהשבת שלפני חג השבועות ולפעמים גם פ' נשא.
15) משלי כ, כז.
16) לקו"ת פרשתנו (בהעלותך) רד"ה בהעלותך את הנרות (כט, ג). רד"ה ראיתי והנה מנורת זהב גו' (לג, ב). רד"ה זה תרכ"ז (סה"מ תרכ"ז ע' רצז). ובכ"מ.
17) סה"מ תרכ"ז שם. וראה עד"ז תו"א שם (לו, א).
18) במדבר פרשתנו פט"ו, ה. תנחומא פרשתנו ד. וכ"ה גם בשמו"ר פל"ו, ב. — הובא בסה"מ תרכ"ז שם*.
19) ראה המשך תרס"ו ע' נה.
20) ראה תו"א שם (לז, ג) בענין המעלה דבת ציון ויש אתערותא דלעילא שהיא לעילא לעילא מקום שאין אתערותא דלתתא מגעת שם כלל".
21) שערי אורה שער החנוכה ד"ה רני ושמחי פכ"א (לג, ב).
22) לשון התו"א שם.
23) ראה גם ד"ה החודש ה'תשל"ה ס"ד (לעיל ס"ע צח ואילך) ובהנסמן שם, שהמעלה דבתי היא בענין הביטול.

(ד) וצריך להבין, דכיון שאמי היא העבודה דמס"נ, דמס"נ הו"ע הביטול, ובפרט לפי המובא לעיל (סעיף ב) דהעטרה שעטרה כנס"י (אמו) להקב"ה הוא ע"י שהקדימו נעשה לנשמע, שהביטול דהקדמת נעשה לנשמע הוא הביטול לבעל הרצון²⁴, מהי המעלה בהביטול דבתי על הביטול דאמי. ויש לומר בזה, שהביטול דהקדמת נעשה לנשמע, הוא שישראל קיבלו עליהם עול מלכות שמים. ולכן, אף שהביטול דקבלת עול מלכות שמים הוא (לא רק בנוגע לכח המעשה שלו, שיעשה כל מה שיצטווה, אלא גם) בעצם מציאותו²⁵, שכל מציאותו הוא זה שהוא עבדו של המלך, מלך מלכי המלכים הקב"ה, מ"מ, כיון שהקבלת עול מלכות שמים באה מצד האדם, שהוא קיבל עליו להיות עבדו של המלך, הרי בביטול זה מעורבת גם מציאותו של האדם [ועד"ז הוא בנוגע להמס"נ דבחי' אמי, שהמס"נ היא מצד טבע הנשמה²⁶]. ואמיתית הביטול הוא כשהביטול הוא מצד האדון.

ויש לומר, דזהו מ"ש²⁷ כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים, דזה שישראל הם עבדים של הקב"ה הוא (לא רק מפני שהם קיבלו עול מלכותו ית', אלא גם) מפני שהקב"ה הוציא אותם מארץ מצרים, שע"ז הם מוכרחים להיות עבדים²⁸. וענין זה נמשך בעיקר בשעת מתן תורה²⁹.

(ה) ועפ"ז יש לבאר מעלת הביטול דבתי על הביטול דאמי [אף שהביטול דבתי (עול מצוות) הוא בנוגע לכח המעשה, לעשות מה שנצטווה, והביטול דאמי (הקדמת נעשה לנשמע, עול מלכות שמים) הוא בעצם מציאותו (כנ"ל סעיף ד)], כי העול דישראל לקיים את המצוות שניתנו במתן תורה הוא מפני שבמתן תורה עשה הקב"ה אותם לעבדים, אמיתית הביטול. ויש לומר, דזה שמבואר בכ"מ³⁰ דבת הוא בחינת מקבל, דלית לי' מגרמי' כלום והוא רק מקבל מה שנותנים לו מלמעלה, הכוונה בזה היא, שגם הביטול דקבלת עול הוא לא משל עצמו אלא שבמתן תורה בחר הקב"ה בישראל להיות לו עבדים.

אותם לעבדים.

28) להעיר שהשעבוד דעבד שמכרוהו ב"ד הוא שעבוד גדול יותר מהמוכר עצמו – דמכרוהו ב"ד רבו מוסר לו שפחה כנענית משא"כ המוכר עצמו. ועוד כמה חילוקים (קידושין יד, ב) – דיש לומר הטעם על זה, כי המוכר עצמו הוא ברצונו, וכשמכרו אותו ב"ד הוא על כרחו.

29) להעיר ממרוז"ל (קידושין כב, ב). הובא בפרש"י עה"פ משפטים כא, ו. ירושלמי קידושין פ"א סוף ה"ב) אוזן ששמעה על הר סיני כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם. ולהעיר שהדיבור הראשון דמ"ת הוא "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים", ובפרש"י שם "כדאי היא ההוצאה שתהיו משועבדים לי".

30) ראה בארוכה ד"ה החודש דלעיל הערה 23. וש"נ.

24) בכ"מ ד"ה בחודש השלישי ה'תשכ"ט ס"ז (לעיל ע' שב ואילך). וראה לקו"ת במדבר יד, א. ועוד) שנשמע הוא ביטול להרצון ונעשה הוא ביטול לבעל הרצון. ובד"ה בששה"ק ה'תש"ט ס"ב (סה"מ ה'תש"ט ע' 148), שגם הקב"ע דנעשה הוא בכלל ביטול להרצון, והביטול לבעל הרצון הוא בהקדמת נעשה לנשמע.

25) ראה בארוכה ד"ה בחודש השלישי הנ"ל ס"ח (לעיל ע' שג ואילך).

26) ראה בארוכה לקמן ח"ד ע' קצב, דהמס"נ שמצד הנשמה, כיון שהיא מצד טבעה, היא בחינת מציאות.

27) בהר כה, נה. וע"פ מ"ש בפנים, אולי יש לבאר (וראה נד"ו אוה"ח עה"פ) כפל הלשון "עבדים עבדי הם": דע"י שקבלו עליהם עומ"ש נעשים "עבדים" (עבדים סתם), וע"י שהוצאתי אותם מארץ מצרים – "עבדי הם", שהקב"ה עשה

[ויש לקשר זה עם המובא לעיל (בתחלת המאמר) מתו"א דבת ציון קאי על כנס"י בזמן הגלות, כי הביטול דבת מתגלה בעיקר בהעבודה שבזמן הגלות. וכמבואר במק"א³¹, דבזמן הגלות, ובפרט בדרא דעקבתא דמשיחא, ההעלמות וההסתרים הם גדולים במאד, וישנם העלמות והסתרים שהאדם מצד עצמו (גם ע"י הקבלת עול שלו שמקבל ברצונו), כיון שהוא מוגבל, אין ביכולתו להתגבר עליהם, וזה שישראל מתגברים גם על העלמות והסתרים אלה הוא לפי שהביטול דקבלת עול שלהם הוא (לא מצד המציאות שלהם אלא) מצד האלקות, מפני שהקב"ה בחר בהם להיות לו לעבדים, ולגבי האלקות אין הגבלות³²]. וזהו שההפטורה דש"פ בהעלותך שלאחרי זמן מתן תורתנו היא רני ושמחי בת ציון, אף שהענין והמעלה דיום חתונתו³³ זה מתן תורה³³ הוא (עטרה שעטרה לו) אמו, כי תכלית הכוונה בהביטול דאמי שבחג השבועות הוא שע"ז יגיעו אח"כ לביטול נעלה יותר, ביטול דבתי, בת ציון.

(ו) ומדייק הכתוב רני ושמחי בת ציון, שקיום התומ"צ (ציון³⁴) צ"ל לא רק בביטול, בת, אלא גם בשמחה, רני ושמחי. וצריך להבין, דכאשר האדם הוא במצב שאין לו תענוג וחיות בתומ"צ, וקיום התומ"צ שלו הוא רק בדרך קבלת עול [ויתירה מזו, שגם הקב"ע שלו היא לא באופן שרוצה לקבל עליו עומ"ש ורק שאינו יכול לפרוק ממנו עול מלכות שמים מפני שבחירת הקב"ה בישראל להיות לו לעבדים מוכריחה אותו], איך יכול לפעול בעצמו שקיום התומ"צ שלו יהי בשמחה. והענין הוא, דיש עוד פירוש בבת ציון, דציון הם הצדיקים, ובת ציון הוא התקשרות עם הצדיקים³⁵. וע"י ההתקשרות להצדיקים, ובפרט לנשיאי ישראל שענינם הוא להמשיך גילוי אלקות לכל ישראל ובפרט להמקושרים ושייכים אליהם, ע"ז נמשך לו נתינת כח שקיום התומ"צ שלו יהי בשמחה, רני ושמחי. ובכלל זה הוא גם שלא יהיו לו בלבולים מענינים גשמיים³⁶, רני ושמחי גם בנוגע לבני חיי ומזוני רוחי.

וע"י ההתקשרות להצדיקים ולהנשיאים שבכל דור, ומה שנוגע לנו במיוחד הוא ההתקשרות לכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, יבטלו כל ההעלמות וההסתרים, כולל גם ביטול (ההעלם ד) הגלות³⁷, וכ"ק מו"ח אדמו"ר יוליכנו קוממיות לארצנו, בגאולה האמיתית והשלימה, בקרוב ממש.

(31) ראה ד"ה הנ"ל ס"ה.

(32) להעיר מתורת הבעש"ט (כתר שם טוב – הוצאת קה"ת – סימן מ"ז (ז, ד)), דהטעם שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית (שבת פח, א), אף שאמרו מעצמם נעשה ונשמע (כקושיית התוספות ד"ה כפה שם), הוא "ללמד שגם כשאינו חושק בתורה ועבודת ה', מ"מ אינו בן חורין ליבטל, רק יעשה על כרחו וידמה כמו שכופין אותו לעשות בע"כ" – דלכאורה, אמירתם נעשה ונשמע היא התחייבות על כל הזמנים, ומהי הקס"ד דע"י שאח"כ (לאחרי ההתחייבות) "אינו חושק" יהי בן חורין ליבטל?

ו"ל הביאור בזה, דההתחייבות דנעשה ונשמע, כיון שהיא מצד האדם שהוא מוגבל, אפשר שלפעמים לא יוכל להתגבר על

זה ש"אינו חושק בתורה", ובמילא הוא "בן חורין ליבטל" דאונס רחמנא פטרי" (ב"ק כח, ב); וע"י שהקב"ה כפה עליהם הר כגיגית – ניתן הכח לכ"א מישראל לעשות בעל כרחו, גם כשאינו חושק. (33) תענית כו, ב (במשנה).

(34) ראה תו"א שם (לו, סע"ב ואילך). שערי אורה שם פ"ח (לב, א).

(35) אוה"ת חנוכה ד"ה רני ושמחי שיב, סע"א.

(36) ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ט ה"א.

(37) שאינו מניח לעסוק בתורה ובמצוות כהוגן (רמב"ם שם

ה"ב).

בס"ד. משיחת ש"פ בהעלותך, ט"ז סיון ה'תשנ"ג.

– תרגום מאידית –

הנשמה בהגוף על-ידי "בהעלותך את הנרות", וגם לגלות איך שגוף היהודי עצמו הוא "מנורת זהב כולה".

וגילוי נשמתו של היהודי ("בהעלותך את הנרות") צ"ל באופן ד"בהעלותך" דוקא, כמו שרש"י מפרש¹¹ ע"ז, "צריך להדליק עד שתהא שלהבת עולה מאלי", שלא תזדקק ל"מדליק".

שבזה מתבטא העיקר והיסוד דעבודת השם – דוקא בכח עצמו¹², "עולה מאלי". כידוע שזוהי תכלית בריאת האדם וירידת הנשמה בגוף – "אדם לעמל יולד"¹³, "לעבדה ולשמרה"¹⁴, לעבוד ולפעול בכחו האישי, ועל-ידי זה להיות "שותף להקב"ה במעשה בראשית"¹⁵ [שטבע האדם הוא, שהתענוג האמיתי אצלו הוא כאשר משיג ומחדש באמצעות העבודה, ההשתדלות והעמל האישי¹⁶, ולא כשזה באופן דנהמא דכיסופא¹⁷]¹⁸.

וכמבואר ברמב"ם ה'ל' תשובה¹⁹, שהענין דבחירה חפשית [ירשות²⁰ לכל אדם נתונה אם רצה להטות עצמו לדרך טובה ולהיות צדיק הרשות בידו, ואם רצה להטות עצמו לדרך רעה ולהיות רשע הרשות בידו כו']²¹ "עיקר²² גדול הוא והוא עמוד התורה והמצוה שנאמר²² ראה נתתי לפניך היום את החיים כו', כלומר, שאין הקב"ה כופה בני האדם ולא גוזר עליהן לעשות

א. פרשת בהעלותך היא הפרשה הראשונה בתורה שקורין תמיד¹ אחרי "זמן מתן תורתנו"². מזה מובן שלפרשה זו שייכות מיוחדת³ עם מתן תורה, ודוקא עם אחרי מתן תורה.

מבואר בכ"מ ש"בהעלותך את הנרות" מבטא את התוכן הכללי דעבודת בניי לעבוד את הקב"ה [כידוע שהעבודה במשכן על כל פרטי מתבטאת בעבודתו של כל יהודי⁴, כמ"ש⁵ ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", בתוך כל אחד ואחד מישראל⁶; ובזה גופא – בהדלקת המנורה, "בהעלותך את הנרות", מתבטא ענין כללי בעבודת השם]:

נשמתו⁷ של כל יהודי נקראת "נר" – "נר ה' נשמת אדם"⁸ [ושבעת נרות המנורה הם כנגד שבעה מדריגות בעבודת ה', כנגד שבעת המדות: אהבה, יראה וכו']. ועבודת היהודי מתבטאת ב"בהעלותך את הנרות" – "להצית" את ה"נר ה' נשמת אדם" עם האור ד"נר מצוה ותורה אור"⁹, ועי"ז תאיר באורה ותאיר את הגוף והגשמיות של היהודי עם אור הקדושה והאלקי של הנשמה, וזה מדגיש איך שכל מציאות היהודי (כולל הגוף הגשמי) הוא "מנורת זהב כולה"¹⁰ (כמו שהיא בעצם, לפני שמדליקים את המנורה).

[המנורה מורכבת בכללות משתי מרכיבים: אור המנורה, וגוף המנורה. שהם כנגד הנשמה (אור) והגוף. והעבודה מתבטאת בכך, שצריכים לגלות את

כט שבט). אבל מכיון שזה חלק מפרש"י, שענינו – פשוטו של מקרא, השייך לכל א' מישראל, מובן שגם ה"ענינים מופלאים" שייכים לכאורה בפשטות בעבודת ה'.

(12) ראה סד"ה בהעלותך ה'ש"ת. וראה בארוכה קונטרס משיחת ש"פ בהעלותך תשמ"ט ס"ד ואילך.

(13) איוב ה, ז. וראה סנהדרין צט, ב. ד"ה אדם לעמל תרפ"ט.

(14) בראשית ב, טו ובראב"ע שם.

(15) ל' חז"ל – שבת קיט, ב.

(16) כמחז"ל אדם רוצה בקב שלו מט' קבים של חבירו (ב"מ לח,

א).

(17) ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. וראה לקו"ת צו ז, ד.

(18) ראה מכתב י"א ניסן תשל"ב.

(19) פרק ה.

(20) שם ה"א.

(21) ה"ג-ד.

(22) נצבים ל, טו.

(1) משא"כ פ' נשא קורין לפעמים בשבת שלפני חג השבועות (טואו"ח סתכ"ח).

(2) ע"פ "המנהג הפשוט בכל ישראל שמשלימין את התורה בשנה אחת" (רמב"ם ה'ל' תפלה רפ"ג).

(3) ראה של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב, שהפרשיות יש להן שייכות להמועדים שבהם קורין בפרשיות אלו.

(4) וכמבואר בפרטיות בספר תורת העולה להרמ"א* כל פרטי המשכן וכליו כפי שהם משתקפים בציוור גוף האדם וכחותיו כו'.

(5) תרומה כה, ח.

(6) ר"ח שער האהבה פ"ו קרוב לתחלתו. של"ה סט, א. רא, א. ועוד.

(7) בהבא לקמן – ראה לקו"ת ריש פרשתנו. ובכ"מ.

(8) משלי כ, כז.

(9) שם ו, כג.

(10) זכרי' ד, ב – פסוק בהפטרת בהעלותך.

(11) וידועים דברי השל"ה (מס' שבועות קפא, א), שפרש"י יש "ענינים מופלאים", ובלשון אדה"ז – "יינה של תורה" ("היום יום"

(* ולהנייר מהרמזו במ"ש (בשליח יד, ח) "ובני ישראל יוצאים ביד רמה", א"ת "רמה" אלא רמ"א (שו"ת חת"ס או"ח סק"ג (הובא בהגהות חת"ס לשר"ע או"ח סתכ"ט). שו"ת שואל ומשיב מהדורא חמישאה ט"ח. ועוד)

ומשפטיו לישראל", "מה³⁰ שהוא עושה מצוה לאחרים לעשות"³¹:

"מסייע אין בו ממש" פירושו (בפנימיות הענינים), שהמסייע והסיוע אינו (גשמיות -), שום ממשות ("ממש"). יהודי מקבל מלמעלה סיוע ועזר בעבודתו, עד כדי כך שעצם הדלקת הנשמה (נר ה') נפעל מלמעלה - אבל זה סיוע ברוחניות, המשכה רוחנית שאינה מכרחת הממשות דגשמיות העולם, ממשות הפיזית העולם³², רוחניות - מצד עצם מהותה - אינה גשמיות³³, "אין בו ממש".

הכח לפעול בגשמיות וממשות העולם - הוא דוקא אצל האדם, נשמה בגוף, שנמצא בעולם הזה הגשמי ויכול לפעול ממשות בגשמיות העולם והאדם יש לו הבחירה לעשות גם ההיפך מהמסייע.

וכידוע שכח הבחירה ישנו דוקא בנשמה בגוף³⁴, האפשרות לענין הבחירה - שיהודי עושה את העבודה "מאלי" (בכח עצמו), ומגלה מה הוא באמת - הוא דוקא בעולם הזה, עולם מלשון העלם והסתרה³⁵, ודוקא הגשמי - גשמיות העולם, שיש לה (בגלוי) וממשות משלה, שמסתירה ומכסה האמת דאלקות וקדושה, ולכן דוקא זה נותן לו את האפשרות לשתי הדרכים, "את החיים ואת גו'", ועל היהודי לבחור בבחירתו החפשית - "מאלי" - את דרך החיים והטוב.

האפשרות שיהודי יגיע לידי כך, מקבל הוא מהקב"ה, אשר "מדליק" ונותן לו את הנר ה' נשמת אדם", מקבל יהודי מלמעלה כח וסיוע לעבודתו, אבל הפעולה בהעולם הממשי (שבו אלקות לא נרגש בגלוי) ניתנה לבחירתו של האדם, שהוא בעצמו יבחר להחדיר את הנשמה בגופו ובחייו הגשמיים, עד כדי כך שתהי' "שלהבת עולה מאלי". וכמו"כ לגלות איך שגוף היהודי עצמו הוא "מנורת זהב כולה", (ואינו מפריע לנשמה, אלא -) מסייע לנשמה בעבודתה.

הסיוע למעלה.

(32) וע"ד "אף" המפסיק בין "בראתיו יצרתיו" (מחשבה ודיבור) ו"עשיתיו" (מעשה) - אף שעשי' נשתלשל מבריאה ויצירה. כנראה גם בטבע האדם, שגם לאחרי שמבין ומחליט בשכלו שכן צ"ל הנהגתו, אין הכרח שזה מצ"ע יביא למעשה בפועל, שעל זה צ"ל עבודה ויגיעה מיוחדת מדילי, מאלי' (אף שהעשי' נשתלשל ממחשבתו ודיבורו). וראה גם קונטרס משיחת ש"פ בהו"ב שנה זו.

(33) וכפי שהוא בהתהוות, שמרוחניות א"פ שישתלשל גשמיות (אפילו לאחרי ריבוי השתלשלות), והתהוות הגשמיות היא דוקא יש מאין (בכח העצמות, ש"הוא לבדו בכחו ויכלתו כו" - תניא אגה"ק ס"כ קל, ב.).

(34) ראה לקו"ת אמור לח, ב.

(35) לקו"ת שלח לו, ד.

טובה או רעה אלא הכל מסור לכם כו', חפץ (ה') להיות האדם רשותו בידו וכל מעשיו מסורין לו ולא יהי' לו לא כופה ולא מושך אלא הוא מעצמו ובדעתו שנתן לו האל עושה כל שהאדם יכול לעשות".

זאת אומרת - בסגנון אחר - עבודה באופן ד"שלהבת עולה מאלי".

ב. אמנם צריך להבין: כיון שהדלקת והעלאת הנרות באה על-ידי מדליק המנורה (אהרן הכהן), ולולי הדלקתו, לא תיתכן "שלהבת עולה", ובעבודה רוחנית - שהדלקה ד"נר ה' נשמת אדם" באה מהקב"ה (נר ה') והוא שולח את הנשמה למטה, "מושבעת" בכל הכחות לעשות את העבודה²³, וגם לאח"ז (שעושה את העבודה) הרי "הקב"ה עוזרו" (עד ש"אלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו"²⁴, ויתירה מזו - כדברי חז"ל²⁵ עה"פ²⁶ "מי הקדמני ואשלם", "מי קלס לפני עד שלא נתתי לו נשמה כו', מי עשה לי מזוזה עד שלא נתתי לו בית וכו'" - ואיך אומרים ש"שלהבת עולה מאלי", הרי אין זה "מאלי", רק בכח מדליק הנר, לולי פעולתו לא הי' הנר דולק?

והגם שהאדם יש לו בחירה חפשית, "רשותו בידו וכל מעשיו מסורין לו ולא יהי' לו לא כופה ולא מושך אלא הוא מעצמו ובדעתו שנתן לו האל עושה כל שהאדם יכול לעשות" - הרי (נוסף לכך שזה גופא "נתן לו האל", והקב"ה הוא זה שמדליק הנר ה' נשמת אדם") הקב"ה מסייע ליהודי בעבודתו בפועל²⁷ - ואיך אפשר לומר שזה נעשה באופן ד"שלהבת עולה מאלי"?

ויש לומר, אחד הביאורים בזה - ע"פ הכלל בהלכה (בכמה דינים) ש"מסייע אין בו ממש"²⁸, דיש לומר שכמו"כ הוא גם (בכמה ענינים) בנוגע להסיוע מלמעלה בעבודת האדם למטה [אשר גם העבודה של המדליק דלמעלה, הרי "מגיד²⁹ דבריו ליעקב חוקיו

(23) כפירוש הצ"צ (קיצורים והערות ללקו"א רפ"א) ב"משביעים אותו תהי צדיק כו" (ספ"ג דנדה), "משביעים" מלשון שובע, שמשביעין לו כל הכחות הדרושים לעבודתו למטה.

(24) סוכה נב, ב. קידושין ל, ב. ולהעיר ממאחז"ל (במדב"ר פי"ב, ג) "איני מבקש כו' אלא לפי כהן".

(25) ויק"ד פכ"ז, ב.

(26) איוב מא, ג.

(27) ובמילא אין זה כמו ידיעתו של הקב"ה, שאינה פועלת על האדם העושה (ראה רמב"ם שם ה"ה).

(28) שבת צג, א. ביצה כב, א.

(29) תהלים קמז, יט.

(30) שמו"ד פ"ל, ט.

(31) ועפ"ז מובן, שהדין ד"מסייע אין בו ממש" נשתלשל מענין

שתדלק "מאלי", שתהי' מנורה גשמית המאירה את הסביבה [כמו שזה הי' בנוגע להמשכן בנגל וכל עבודות המשכן, שצריכים לעשות העבודה עם דברים גשמיים (זהב כסף ונחושת, הי"ג (ט"ו) דברים), ולעשות מהמשכן הגשמי מקום ומשכן להקב"ה – "ושכנתי בתוכם"].

כך גם בנוגע ל"הדלקת המנורה" ד"נר ה' נשמת אדם" ע"י הקב"ה: (א) הקב"ה הוא זה שמדליק את הנשמה ("נר ה'"), ולשם כך הוא עוזר ומסייע (מטיב) ליהודי בעבודתו, (ב) אך הכוונה בזה היא (לא להסתפק בהכח וסיוע מלמעלה, כי אם), "שתהא שלהבת עולה מאלי" 41 על-ידי שהיהודי בוחר בזה בכח עצמו (בעולם שיש בו העלם והסתור ומותר מקום לשתי דרכים), שנשמתו תאיר בגלוי ואף תאיר את הגוף, ובדיוק הלשון: "שתהא – בהוויתא תהא" 42 (כל זמן קיומה), שלהבת – לא נר קטן, אלא שלהבת, עולה – באופן של עלי', עד – עליות תמידיות (ילכו מחיל אל חיל" 43), מאלי" – בכח עצמו, וככל שהשלהבת גדולה יותר, כך גם ה"עולה מאלי". ונוסף לכך, שיגלה איך שהגוף שלו הוא "מנורת זהב כולה", כנ"ל.

ה. ע"פ הנ"ל יובן דבר פלא בנוגע להדלקת המנורה:

הרמב"ם פוסק 44, ש"הדלקת הנרות כשרה בזרים, לפיכך אם הטיב הכהן את הנרות והוציאן לחוץ מותר לזר להדליקן". המקור של הרמב"ם 45 הוא מדברי הגמ' 46 ש"הדלקה (הדלקת המנורה) לאו עבודה היא", "דהא כיון שהדליק ברוב היוצא (של הפתילה) השלהבת עולה מאלי" 47.

ולכאורה אינו מובן: כתוב בתורה "דבר אל אהרן גו' בהעלותך את הנרות", נמצא שמצות הדלקת המנורה נאמרה דוקא לכהנים – ומדוע איפוא "הדלקת הנרות כשרה בזרים", ולדעת הרמב"ם 48 – לכתחילה?

ואדרבה – ע"י הגוף ניתוסף עליו בהנשמה 36.

ג. כשם שזה בנוגע לעבודתו של יהודי בעצמו ועם עצמו, כך גם בנוגע לפעולותיו של היהודי בעולם. בזה מתבטא החידוש דתורה ומצוות בכלל, שניתנו דוקא לנשמות בגופים למטה, בעוה"ז הגשמי, בהתלבשות בדברים גשמיים (תורה – בדיו על הקלף וכו'), ומצוות שעשויים דוקא מדברים גשמיים – תפילין בקלף גשמי, ציצית בצמר גשמי וכו"ב 37): הנשמה כפי שהיא למעלה – עובדת את הקב"ה ע"פ "טבע" הנשמה, בתור "נר ה' נשמת אדם", ואי-אפשר לדעת אם זה מאלי', או מצד הטבע שהטביע בה הקב"ה; דוקא בנשמה בגוף, ששם האפשרות להתנהג היפך ח"ו מרצון ה', מתגלה הבחירה 38, ובמילא – העבודה בכח עצמו, "מאלי". כולל גם – העבודה לשנות דברים גשמיים שבעולם, ולעשות מהם מצוה – חפצא של קדושה, חפצא של מצוה.

[בתורה ומצוות עצמם – מתבטא ענין העבודה בכח עצמו למטה (ע"י בחירת האדם) – במיוחד בעבודת התשובה 39: ולהעיר, תשובה לאמיתתה באה (בדרך כלל) ע"י שהאדם מתעורר לכך מעצמו, ולא בעקבות סיבה מבחוץ שמכריחה אותו לזה 40].

ד. ויש לומר שזהו"ע "בהעלותך את הנרות" "עד שתהא שלהבת עולה מאלי":

בהדלקת המנורה בפשטות – ישנם: (א) הכהן צריך להדליק הנרות, ולולי זה לא ידלקו כלל, (ונוסף לזה עליו להטיב את הנרות (שזה מסייע לעליית הלהב כו"ב)), (ב) ההדלקה צ"ל באופן "שתהא שלהבת עולה מאלי", שהפתילה הגשמית (ע"י השמן גשמי) תדלק מאלי' 41 (ולא שהכהן יאחוז ויקרב תמיד את האש להנר); ובוזה מתבטאת מצות הדלקת הנורה במשכן ובמקדש: שלא תהי' אש דלוקה (ביד הכהן) אלא שידליקו את נרות המנורה, הפתילה והשמן גשמי,

41 וע"ד אש המזבח, שאף שאכילת הקרבן נעשה ע"י אש שירד מלמעלה, מ"מ מצוה להביא מן ההדיוט (יומא כא, ב), ועד ש"אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה" (צו ו, ו) – שממנו היו מדליקים את נרות המנורה, "להעלות נר תמיד" (ר"פ תצוה).

42 סוכה מ, ב. וש"נ.

43 ל' הכתוב – תהלים פד, ח.

44 הל' ביאת המקדש פ"ט ה"ז.

45 כמבואר בכסף משנה שם.

46 יומא כד, ב.

47 כסף משנה שם – בשם רש"י יומא שם. וברש"י שלפנינו – אינו. וראה תוס' ישנים יומא שם.

48 משא"כ הראב"ד (כמ"ש בהשגותיו לרמב"ם שם).

36 כידוע שבחירת העצמות היא דוקא בהגוף (ראה בארוכה סה"ש תורת שלום ע' 120. וראה לקו"ש חכ"ג ע' 219), וע"י הגוף נתגלה כן גם בהנשמה. ע"ד שהוא בכללות ההתהוות – שבהתהוות הגשמית נתגלה כח העצמות, שדוקא "הוא לבדו בכחו ויכלתו לברוא יש מאין ואפס המוחלט ממש כו" (אגה"ק שם).

37 ראה תניא פ"ד.

38 ראה סה"מ תש"ג ס"ע 81 ואילך.

39 ועפ"י יומתק הטעם שהרמב"ם הכניס הענין דבחירה חפשית בהלכות תשובה דוקא (אע"פ שהוא עיקר גדול . . . והוא עמוד התורה והמצוה", ולכאורה הו"ל להביאו בהל' יסודי התורה) – כי בחירת האדם מתבטאת במיוחד בתשובה אמיתית (ראה לקו"ש מקץ תשמ"ח ס"ד).

40 ראה לקו"ש שם. לקו"ש ח"ה ס"ע 63 ואילך.

הבטחה, כמו "ואהבת את ה' אלקיך"⁵⁴, שנוסף להציווי שעליך לאהוב, ה"ז הבטחה שאתה תאהב,

והטעם ע"ז הוא – כי כל יהודי, מבלי הבט על מצבו בהוה, הרי "לא ידח ממנו נדח"⁵⁵, וסוכ"ס יקיים בודאי כל ציוויי התורה, – ויהי "שלהבת עולה מאלי", שלהבת של "נר מצוה ותורה אור".

ועפ"ז מתעוררת השאלה: איך זה מתאים עם כך שליהודי ישנה בחירה חפשית לבחור "מאלי" איך שהדבר מתקבל אצלו – הלא אם זו הבטחה שבודאי יקיים "לא ידח ממנו נדח", יוצא לכאורה שאי"ז "מאלי" (אלא מן ההכרח מבחון)?

וי"ל הביאור בזה: אם "לא ידח ממנו נדח" הי' מצד הגילוי מלמעלה (חוץ מהאדם), הי' זה אכן סתירה להעבודה ד"מאלי"; אך מכיון שהרצון והמציאות האמיתית של כל יהודי הוא לקיים רצון ה', ורק ש"יצרו הוא שתקפו" (כפס"ד הרמב"ם⁵⁶) – לכן ה"לא ידח ממנו נדח" הינו תוצאה ומסובב של מציאותו האמיתית של היהודי, הוא בוחר "מאלי" לקיים רצון ה' (רק היות שרצונו הפנימי ומציאותו האמיתית נמצאים בהעלם, ולפניו – בעוה"ז הגשמי – עומדות שתי דרכים שמהם יכול הוא לבחור, לכן ה"ז עבודה "מאלי", בכח עצמו).

ולהעיר ולהוסיף: אם ההעלם דהעולם הי' מציאות אמיתית ח"ו – היו צריכים להגיע לסיוע מלמעלה כדי ש"לא ידח ממנו נדח"; אך כיון שההעלם נעשה רק (בתור אמצעי) בכדי לגלות את העבודה ד"מאלי" של יהודי (ע"י בחירתו), וסו"ס ה"ז יתבטל, וע"פ הלכה הרי כל העומד לשרוף (ליבטל) כשרוף דמי⁵⁷ (וכיו"ב⁵⁸), ואף בשעת מעשה אי"ז מציאות אמיתית⁵⁹.

ז. ע"פ הנ"ל יובן גם ההמשך דפ' בהעלותך ל"זמן מתן תורתנו":

במתן-תורה הקב"ה נתן את התורה לבני למטה דוקא, ונתן להם הכח – ע"ד בהעלותך את הנרות –

יתירה מזה: איך יתכן שזר ידליק את המנורה שלא במקומו, מחוץ להיכל. אפילו בנרות הנוכה – שהם (א) זכר לנרות המקדש, ו(ב) רק מדרבנן – ההדלקה צ"ל במקומה ("על פתח ביתו מבחוץ"⁴⁹), כי ההלכה היא ש"הדלקה עושה מצוה"⁵⁰, שלכן אם "הדליקה בפנים (שאינו מקום ההדלקה) והוציאה לחוץ, לא עשה כלום"⁵¹; משא"כ בנרות המקדש, יכול זר להדליק מחוץ להיכל, והכהן יכניסנו אח"כ להיכל, ואי"צ להדליק שוב את המנורה!

והביאור בזה (בפנימיות): אפילו כשהכהן מדליק את המנורה (באופן שיוכל להיות "שלהבת עולה מאלי"), הרי ההדלקה אינה מתייחסת אליו, "הדלקה לאו עבודה היא" [ואולי י"ל – ע"ד "מסייע אין בו ממש", כנ"ל], כיון שעיקר הכוונה בזה היא "שתהא שלהבת עולה מאלי". ולהעיר ש"בהעלותך את הנרות" הוא גם לשון סיפור דלא כלשון "ויעלה את הנרות" ציווי אל הכהן – משום שעבודה זו אינה קשורה עם כהן (אפילו כשהכהן הוא המדליק). זאת אומרת: הכוונה בהדלקת המנורה (בפנימיות) היא (לא המדליק, אלא) – הדלקת המנורה, שהדבר גשמי עצמו (הפתילה ושמן) ידלק "מאלי"⁵². וכך גם בעבודת האדם – הנשמה (נר ה') צריכה להאיר את הגוף וגשמיות של היהודי עד ש"שלהבת עולה מאלי".

ולכן זה מתבטא בכך, שההדלקה כשרה בזר ומחוץ להיכל⁵³, כאשר אין (כ"כ) הכח וסיוע הקדושה של (א) הכהן, ו(ב) ממקום (ההיכל) – קודש. דוקא בזה מודגש יותר החידוש דהעבודה בכח עצמו – בהדלקת המנורה.

ו. ועדיין דרוש ביאור בכללות הענין: "בהעלותך את הנרות", עד "שתהא שלהבת עולה מאלי" כתוב בלשון של הבטחה, ז.א. שנוסף להציווי שכך צ"ל, ה"ז גם הבטחה שאכן כך יהי' נכפי שזה בנוגע לציוויי התורה בכלל, שהם (גם) לשון של

(49) שבת כא, ב.

(50) שם כב, ב. רמב"ם ה' הנוכה פ"ד ה"ט.

(51) שם.

(52) וגם לדעת הראב"ד (שם) ה"ז מותר בדיעבד.

(53) להעיר מהמבואר בחידושי הגר"ח על הרמב"ם שם, שאין המצוה על עצם מעשה ההדלקה, אלא שהנרות יהיו דלוקים, ולכן אין במעשה ההדלקה פסול זרות וחוץ. בארוכה בכ"ז – ראה אנציקלופדי תלמודית ערך הדלקת הנרות (כרך ח' ע' שכב ואילך). וש"נ.

(54) ואתחנן ו, ה.

(55) שמואל-ב יד, יד.

(56) ה' גירושין ס"ב.

(57) ראה מנחות קב, ב.

(58) ראה כתובות נא, א. נזיר נא, א. ב"ק עו, ב. ועוד.

(59) עפ"ז גם מובן הטעם על זה ש"אחכה לו בכל יום שיבוא" (נוסח "אני מאמין") ברגע זה ממש – אף שבפועל ירדו הדורות ונתמעטו הלבבות, ואכשור דרא (בתמי"), ובפרט בעקבתא דמשיחא, ולכאורה: באם מחכים על ביאת המשיח תיכף ומיד, הי' צ"ל הסדר באופן הפוך, עלי' מדור לדור עד לעלי' שלימה בגאולה האמיתית והשלימה? אבל ע"פ המבואר בפנים יובן, כי הירידה וההעלם אינם מציאות אמיתית (וסו"ס יתבטלו), ואדרבה – כל מציאותם היא, להוסיף בעבודתם של ישראל לגלות מציאותו האמיתית ("מאלי"), ולכן, לא זו בלבד שהירידה מדור לדור אינה סתירה לביאת המשיח, אלא אדרבה, ה"ז סימן על ביאתו.

פ' בהעלותך הוא ט"ז סיון, שאז נפעל ה"אכל" של "טרח בערב שבת"⁶⁵, ט"ו סיון, "קיימא סיהרא באשלמותא"⁶⁶, של כל החודש השלישי, החודש ד'זמן מתן תורתנו.

ובפרט שקביעותו בערב שבת, שאז נשי ובנות ישראל מדליקות נרות שבת קודש, הקשורות עם "נרות של ציון"⁶⁷, נרות המקדש, "בהעלותך את הנרות".

ט. ע"פ הנ"ל אפשר לבאר גם את המשנה בפרק דשבת זה⁶⁸: "רבי טרפון אומר היום קצר והמלאכה מרובה והפועלים עצלים והשכר הרבה ובעל הבית דוחק".

וצריך להבין: מהי השייכות דשמו של בעל המאמר (רבי טרפון) עם תוכן המאמר שלו – כמדובר כמ"פ, ששמו של בעל המאמר שייך ומוסיף הבנה בתוכן המאמר?

בנוגע להשם רבי טרפון הדיק מתחזק יותר – כי "טרפון" הוא שם בלע"ז (לא בלשון הקודש), צריך לומר שהעובדה שקראו לו בשם זה וכך הוא נקרא במשנה⁶⁹ – ה"ז כי שם זה (בלע"ז) קשור עם תוכן עבודתו ותוכן מאמרו.

ידוע גודל הענין של שם בלשון הקודש דוקא, אשר בגלל ש"לא שינו את שמם" נגאלו אבותינו ממצרים⁷⁰ – מתעוררת תמי' גדולה: איך זה שנתנו לו שם בלע"ז⁷¹ (ולא בלשון הקודש)⁷², ובפרט ע"פ הידוע שהשם מורה על מהותו⁷³, ועד שזה יכול לגרום למהותו⁷⁴?! אפילו לאחרי שנתנו לו שם כזה – הרי האדם הוא בעה"ב על שמו ובידיו לשנותו, אעפ"כ ר' טרפון לא שינה זאת.

ומזה מובן, שהשם ר' טרפון קשור עם תוכן המאמר שלו במשנה זו⁷⁵ (ועם כללות עבודתו)⁷⁶, ובפרט שהמשנה מדברת בנוגע להוראה כללית שמקיפה כל

לעשות העבודה בכח עצמם, "שלהבת עולה מאלי", שהגוף הגשמי וגשמיות העולם בכלל, יעלה "מאלי", בשלהבת דאש אלקי.

וכפי שזה מודגש בכך, שמתן תורה קשור עם מספר שלשה, הנתינה ד"אוריין תליתאי לעם תליתאי כו' בירחא תליתאי כו"⁶⁰: הגם שהתורה היא תורה אחת, ירידתה למטה היתה בהתחלקות (ובכללות – שלשה), ולבנ"י כפי שעומדים בהתחלקות, כהנים לויים ישראלים (ר"ת נל"ג⁶¹ (שמורה על העבודה מצד הכלי המקבל למטה)), בכדי שבנ"י, בכח עצמם, יעשו מהעולם דירה לו יתברך.

אמנם, בשעת מתן תורה עצמו הי' בעיקר הגילוי ונתינת כח מלמעלה, "ואני המתחיל שנאמר⁶² וירד ה' על הר סיני"⁶³, ואז "פסקה זוהמתן". ואין נתינת מקום ללעו"ז וכו'; אחרי מתן תורה התחילה עבודת בנ"י בכח עצמם, שלכן היתה אז ההכנה להמשכן, על-ידי העבודה דבנ"י, "ועשו לי מקדש".

ועפ"ז מובן מדוע פ' בהעלותך היא הפרשה הראשונה שקורין תמיד לאחר "זמן מתן תורתנו"⁶⁴ – כי בה מודגש אופן העבודה כפי שהתחיל אחרי מתן-תורה – "שתהא שלהבת עולה מאלי", עבודה בכח עצמו. – פ' נשא קורין ג"כ (ברוב השנים) אחרי זמן מתן תורתנו, כיון שע"י מתן תורה נפעל ההתנשאות בבנ"י, אבל לעתים נקראת פרשה זו גם לפני "זמן מתן תורתנו" (כיון שההתנשאות יכולה להיות גם בתור הקדמה למ"ת), ועוד ועיקר: "נשא" מורה על התנשאות בבנ"י כפי שנפעל מלמעלה, ואילו "בהעלותך", "שלהבת עולה מאלי" – מורה לענין נעלה יותר – התכלית דמתן תורה – עבודה בכח עצמו.

ח. והוספה יתירה בהנ"ל בקביעות שנה זו, ששבת

70 ויק"ר פל"ב, ה. ועוד.
71 ופשוט שאין לומר שנקרא כן ע"ד שמצינו בנוגע לשם אלכסנדר, ששמעון הצדיק הבטיח לאלכסנדר מוקדון שכל הכהנים הנולדים בשנה ההיא יקראו "אלכסנדר" על שמו (יוסיפון ח"א פ"ה. הובא בסדה"ד שנת ג"א תמ"ח) – כי אין כל יסוד לומר חידוש זה בנוגע להשם "טרפון".
72 ואין לומר שקראו לו (גם) שם בלשון הקודש (וע"ד שמצינו בר' מאיר ד"רבי נהוראי שמו" (עירובין יג, ב), שם בלע"ז בארמית, ועוד) – כי לא אישתמיט לומר כן בשום מקום.
73 ראה לקו"ש ח"ו ע' 35-36 ובהערות שם. וש"נ.
74 ברכות ז, ב. תנחומא האיזני ז. וראה יומא לח, ב. וראה לקו"ש שם.
75 ובפרט ששם ר' טרפון נאמר במשנה זו, ו"הוא הי' אומר" נאמר במשנה שלאח"ז, ולא בסדר הפוך.
76 ובפרט שר' טרפון הי' אביהן של כל ישראל (ירושלמי יומא

60 שבת פח, א.
61 ראה הגש"פ עם לקוטי טעמים ומנהגים ע' ו.
62 יתרו יט, כ.
63 תנחומא וראה טו. שמו"ר פי"ב, ג. ועוד.
64 אע"פ שבפועל בפעם הא' – מ"ת ארך מ' יום ואח"כ כשבושש משה לרדת גו' (תשא לב, א).
65 ע"ז ג, סע"א.
66 זח"א קנ, רע"א. ועוד. שמו"ר פט"ו, כו. ועוד.
67 ילקוט שמעוני ריש פרשתנו.
68 אבות פ"ב מט"ו.
69 וכמחז"ל (אבות פ"ו מ"ו) כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם. והכוונה היא לשמו הפרטי של "אומרו" (ולא רק לתואר שלו כו', אף שהי' מקום לומר שהעיקר מה שנוגע הוא – שלא אמר הדבר בשם עצמו), וכדמוכח מהרא"י לזה מ"ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי".

מוגבלת לפי כחותיו וזמנו הטבעיים כפי שניתן לו מהקב"ה – הוא "מגלה" ("כאפט ער זיך"), ש"היום קצר והמלאכה מרובה והפועלים עצלים כו".

כמבואר בתניא⁸⁰ בביאור מאחז"ל⁸¹ עה"פ⁸² "ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלקים לאשר לא עבדו", "עובד אלקים היינו מי ששונה פרקו מאה פעמים לבד, והיינו שבימיהם ה' הרגילות לשנות כל פרק מאה פעמים כו", ולכן זאת הפעם המאה ואחת היתרה על הרגילות שהורגל מנעוריו שקולה כנגד כולן ועולה על גביהן ביתר שאת וביתר עז להיות נקרא עובד אלקים כו".

בזה מתבטאת תכלית בריאת האדם – "לעבדה", העבודה דשינוי הטבע והרגילות – עבודה מלשון עיבוד עורות⁸³, שלוקח עור מבהמה ומעבד אותה, ז.א. דהגם שזה דורש יגיעה גדולה, וגם השפלה וירידה [וואין מעמידין מלך ולא כה"ג כו' בורסקי כו' הואיל ואומנתן נקלה העם מזולזלין בהן לעולם⁸⁴], "מ"מ דוקא ע"י זה הוא נעשה "עובד אלקים", ובלאו הכי – אפילו אם עושה עבודתו בשלימות, הוא שונה פרקו מאה פעמים – אבל כיון שזוהי טבעו ורגילותו – ה"ז "לא עבדו"!

ועפ"ז יש לומר שכל הלשונות במשנה מבטאים תוכן זה – ענין העבודה, "עובד אלקים", לשנות הטבע ורגילות: אפילו כאשר מתנהג כדבעי ומנצל כל זמנו ועושה את כל המלאכה שנדרש ממנו ואיננו עצל – ע"פ הטבע ורגילות) – הרי בערך לעבודה אמיתית (עובד אלקים), עליו לחוש כל הזמן שאין זה מספיק (בשל היותו ע"פ הטבע והרגילות שלו, ובמילא – לא עבדו): "היום קצר" – קצר בערך להיגיעה שצ"ל ע"י שינוי הטבע ורגילות, "והמלאכה מרובה" – מרובה (לשנות פרקו מאה פעמים ואחד) בערך לטבעו ורגילותו, "והפועלים עצלים" – עצלים בערך לשנות את הטבע ורגילות דקדושה שלהם, ולשם כך "השכר הרבה" (מפני היותו "עובד אלקים") – יותר מכפי שמקבל ע"פ הנהגתו הטבעית.

עפ"ז מובן גם הלשון "ובעל הבית דוחק" – לא בכדי להצר ח"ו לבני", אלא אדרבה – ע"ד "רצה⁸⁵ הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה

עניני עבודה (כדלקמן).

י. ויובן בהקדים כמה דיוקים במשנה:

(א) ה"בעל הבית" קאי בפשטות על הקב"ה. א"כ איך יתכן לומר עליו "בעל הבית דוחק" – אדרבה: הקב"ה עושה הכל להקל על יהודי את העבודה, כמו שמבאר הרמב"ם⁷⁷ שהיעודים גשמיים שבתורה (מהשם) מטרתם להקל על יהודי שיוכל לעשות עבודתו מתוך מנוחת הנפש ומנוחת הגוף – ואיך אומרים "בעל הבית דוחק"?!

(ב) גם בתוכן המשנה אינו מובן: ישנו כלל ש"איני מבקש כו' אלא לפי כחן⁷⁸. כיון שהקב"ה תובע מבני עבודה מסויימת, בודאי נותן כחות לכך. וכאן אומרים "היום קצר", ו"המלאכה מרובה"?

ולהעיר: לכאורה ה' אפשר לפרש כוונת המשנה שר' טרפון לא מדבר על המצב כפי שצריך להיות, אלא כפי שהוא בפועל, שביחס למצב ד"פועלים עצלים" – הרי "היום קצר והמלאכה מרובה". אבל מכיון שפרקי אבות הם "מילי דחסידותא"⁷⁹ (ז.א. נוסף להענינים ע"פ דין), מובן שמדובר אודות מי שמנצל את זמנו כדבעי. מתעוררת השאלה: איך יתכן שהקב"ה יתן לאדם "היום קצר" ו"המלאכה מרובה" – היפך הכלל ד"איני מבקש כו' אלא לפי כחן"?!

(ג) עפ"ז מה הפירוש "הפועלים עצלים" – כשהמדובר הוא בנוגע לאלה שמתנהגים בכל הענינים ע"פ דין, ואוחזים כבר בהעבודה דלפנים משורת הדין!?

(ד) מהו ה"מילי דחסידותא" במשנה זו?

יא. וי"ל הביאור בכל זה:

היא הנותנת: היות שהמשנה מדברת אודות "מילי דחסידותא", הרי מובן שאינה מדברת בנוגע להנהגה מדודה רק ע"פ דין, אלא – לפנים משורת הדין.

כאשר אדם מתנהג ע"פ דין, מובן שהקב"ה נותן לו זמן וכחות שיוכל להשלים את מלאכתו ע"פ טבע.

אמנם כשהאדם חושב לעומקם של דברים (מצד מילי דחסידותא) שהכוונה בירידת נשמתו למטה היא כדי שהוא יהי "שלהבת עולה מאלי", להראות מי הוא – ע"ז שעושה עבודתו בכח עצמו, עבודה שאינה

(80) פרק טו.
(81) חגיגה ט, ב.
(82) מלאכי ג, יח.
(83) תוי"א עו, א. ובכ"מ.
(84) רמב"ם הל' מלכים פ"א ה"ו.
(85) מכות בסופה – שאומרים בסוף כל פרק (מפרקי אבות).

פ"א סה"א), ורבן של כל ישראל (ירושלמי הוריות פ"ג ה"א). ולהעיר שר' טרפון ה' כהן, וגם אמו היתה בת כהן (ראה קידושין ע"א, א. ירושלמי יומא פ"א סה"א).
(77) הל' תשובה פ"ט.
(78) במדב"ר פ"ב, ג.
(79) ראה ב"ק ל, א.

תובעים מכל יהודי שיאיר את הגוף והגשמיות שלו ב"נר ה' נשמת אדם", עד באופן "שתהא שלהבת עולה מאלי", שנשמתו דולקת ומאירה מעצמה ב"נר מצוה ותורה אור", באופן שניכר לעיני כל.

והעבודה צ"ל הן בנוגע לעצמו, והן בנוגע להעבודה והשפעה על הזולת, שיפעל גם על עוד יהודי שיאיר באופן ד"שלהבת עולה מאלי". כהוראת המשנה⁹² – "והעמידו תלמידים הרבה", צריך להעמידם על רגליהם הם, שיעשו עבודתם בכח עצמם ("מאלי").

וכאן ההזדמנות לעורר עוה"פ אודות המדובר לאחרונה בארוכה, שכדאי ונכון ביותר, שכל יהודי ישתדל להקים שיעור חדש בלימוד התורה ברבים, אנשים – בנוגע לאנשים, נשים – בנוגע לנשים, וטף – בנוגע לטף (כפי שרואים בטבע של ילדים, שכאשר לומדים דבר חדש, הם מספרים זאת תיכף לחבריהם). ומה טוב – שיעור בעשרה מישראל, וכל המרבה הרי זה משובח, בהתאם להוראת המשנה "והעמידו תלמידים הרבה".

מכיון שהוראת המשנה "והעמידו תלמידים הרבה" נאמרה לכל יהודי, והתורה צ"ל בכל יום בעיניך חדשים⁹³, מובן א"כ שאפילו מי שכבר העמיד עד היום ריבוי תלמידים, הרי כשלומד היום את המשנה עוה"פ, נדרש ממנו להמשיך בקיום הוראה זו, ולהעמיד עוד תלמידים, ו"תלמידים הרבה" – "הרבה" בערך לעבודתו עד עתה, ובפרט ע"פ המדובר לעיל שעבודה אמיתית מתבטאת בכך שהוא עולה יותר ויותר באופן תמידי, בהרגשה שכל מה שכבר פעל הנה עדיין "היום קצר והמלאכה מרובה והפועלים עצלים והשכר הרבה ובעל הבית דוחק"!

יד. ויה"ר שיקויים בפועל ה"בעל הבית דוחק" – שהקב"ה דוחק את הקץ, "קץ הימין"⁹⁴ של הגאולה האמיתית והשלימה, שכן, כשם שבנ"י עייפים מהגלות, כך הקב"ה (כביכול) לא יכול לסבול יותר את הגלות, שהרי "עמו אנכי בצרה"⁹⁵, שכינתא בגלותא⁹⁶! ...

ומצוות", הקב"ה "דוחק" אותו [ובכללות – ע"י החדרת נשמתו במיצר הגוף בעולם מלשון העלם והסתר (שבו ניתנו לבחירתו שתי דרכים, דרך הטוב והדרך ההפכי), ובזה גופא – בדוחק הגלות כו'], בכדי לגלות בו את העבודה (מלאכה רבה) בכח עצמו, "מאלי".

יב. שמו של בעל המאמר – רבי טרפון – מוסיף יותר הבנה בתוכן משנה זו:

שמו של תנא (וכיו"ב) בלשון הקודש מורה על סדר העבודה ע"ד הרגיל (בקדושה); שם של תנא (וכיו"ב) בלע"ז, בלשון האומות, מורה על סדר העבודה שלא ע"ד הרגיל – ע"ד עבודת התשובה, שמהפכים ענין של לע"ז לקדושה, שהשם בלע"ז נעשה שם של תנא שאומר דברי תורה ונכתבים במשנה.

שמו של רבי טרפון במשנה, שם בלע"ז, מתאים עם תוכן מאמרו:

שם בלשון הקודש לא הי' כולל בהכרח – הענין דעבודה בשינוי הטבע והרגילות, בדוגמא להנהגת בניי בדי' אמות של קדושה, או העבודה של הנשמה למעלה – שבהיותה במקומה האמיתי, מקום הקדושה, אי אפשר לדעת אם זוהי עבודה אמיתית בכח עצמו (בשינוי הטבע שלה); משא"כ השם רבי טרפון (השם שמבטא את מהותו), מורה שבעבודתו נכללת גם הירידה במקום שאינו קדושה מצ"ע, ולעשות שם את העבודה – עבודת אמיתית – היפך הטבע והרגילות שלו, ולעשות מזה "מקום" קדושה⁸⁶.

ולהוסיף, שזה מרומז גם בתיבת "טרפון" עצמו: "טרפון" הוא גם אותיות "טרף", ע"ד הלשון "בנימין זאב יטרף"⁸⁷, שמורה⁸⁸ על העבודה של לטרוף ולחטוף כזאב מלפניו ומלאחריו⁸⁹ – לחטוף היפך רצונו של הנחטף, שבזה מתבטאת עבודה אמיתית, מלשון עיבוד עורות, עד להשלימות בזה – בעבודת התשובה, שחוטפים ("מ'ריסט ארויס") ניצוצות קדושה ששוהים ברשות הקליפה ומעלים אותם לקדושה (זדונות⁹⁰ נעשו לו כזכיות)⁹¹.

יג. הלימוד וההוראה מהאמור לעיל:

91) ע"ד "מצעות שהציעה לו באיסור הציעה לו בהיתר" (מנחות מד, א).
92) אבות פ"א מ"א.
93) פרש"י יתרו יט, א. עקב יא, יג. תבוא כו, טו.
94) דניאל בסופו.
95) תהלים צא, טו.
96) ראה מגילה כט, א.

86) להעיר מדין ביטול ע"ז, שהוא רק ע"י נכרי בע"ז של נכרי, וע"י הביטול מותרת בהנאה, ואפשר להעלותה לקדושה (ראה בכ"ז בארוכה אנציקלופדי' תלמודית בערכו (כרך ג ע' פו ואילך). וש"ן).
87) ויחי מט, כז.
88) ראה בארוכה לקו"ש חכ"ה ע' 275 ואילך. ועיי"ש שזהו העבודה דבנימין, צדיק תחתון.
89) מכילתא יתרו כ, ח.
90) יומא פו, ב.

בדור זה האחרון (לא תקום פעמיים כו'), כבר עשו הכל בפועל ממש, ונתגלה כבר איך שכל יהודי ה"ה "שלהבת עולה מאלי", ולכל יהודי ישנה הזכות – לא רק באופן של היתר, אלא גם – לתבוע את הגאולה, שהקב"ה ידחוק את הקץ, ויביא את הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, דוקא – תיכף ומיד ממש.

שזה נותן לבנ"י יתר-חיזוק ב"אחכה לו בכל יום שיבוא", בידיעה ש"בעל הבית דוחק", והוא לבטח ידחוק את הקץ עכשיו ממש, אחת ולתמיד, ויבטל תיכף את ההעלמות והסתרים אשר נעשו רק כדי לגלות בבנ"י את העבודה של "שלהבת עולה מאלי". ובפרט בנוגע לבנ"י בדורנו זה, לאחרי מה שעברנו

לקוטי שיחות פרשת בהעלותך כרך ד'

מתורגם ללשון הקודש

המן גם כשהיה מזון לרשעים, היה באופן ש"לא היה בו פסולת": אף לאחר שנאכל לא איבד המן מעלתו המיוחדת ולא נשתנה גם לאחר שכבר נעשה דם וכשר כבשרם. יתרה מזו: לא זו בלבד שהמן לא נשתנה על ידי אכילת הרשעים (אפילו נושאי פסל מיכה)¹¹, ונשאר במהותו ובמעלתו, אלא מתוך שהמן במעלתו נתעכל בהם בפנימיות, הרי פעל בהם זיכוך. וכמארו"¹²: "לא ניתנה תורה לדרוש אלא לאוכלי המן", שעל ידי אכילת המן נעשו בני ישראל ראויים לקבלת ודרשת התורה; השפעת המן היתה על כל הסוגים שבששים רבוא בני ישראל, שכן כל אחד מהם קיבל את התורה, ולכל אחד מהם חלק בפשט, רמז דרוש וסוד שבתורה¹³.

אף שגם לאחר אכילת המן נותרו הרשעים כפי שהיו, והדבר לא הביא אותם לידי תשובה מיד - שהרי לכן גם לאחר מכן היה הסדר אצל חלק מבני ישראל של טחנו דכו ובשלו¹⁴, היתה דרושה להם טרחה בהכנת המן לאכילה, וגם "וינסו אותי זה עשר פעמים"¹⁵ היה בחלקו אחר אכילת המן¹⁶ - היינו שהמן עדיין לא פעל בהם את הזיכוך בשלימות, אבל ודאי שבהיותו ענין שכולו טוב פעל בהם כרסום כל שהוא, וסוף כל סוף, כשנתקיים היעוד ונשלם הזיכוך, היתה לאכילה זו חלק בדבר.

ג. לפי זה יובן גם מה שכתב בספר העתים¹⁷ בשם הרס"ג, שהנמצא בשבת בדרך רחוקה ואינו יודע איזו פרשה נקראת בשבת זו, יקרא בפרשת המן, כי פרשת המן נאמרה בשבת¹⁸. ולכאורה, הרי ישנן כמה פרשיות בתורה שנאמרו בשבת, "ודכולי עלמא בשבת ניתנה תורה"¹⁹, - ואם כן אפשר הרי, לקרוא למשל, את עשרת הדברות. מהו

א. הגמרא ביומא¹ שואלת: "כתיב² וברדת הטל על המחנה לילה ירד המן עליו (משמע שהמן ירד בתוך המחנה); וכתיב³ ויצא העם ולקטו (משמע שהיו צריכים לצאת מחוץ למחנה ללקט המן); וכתיב⁴ שטו העם ולקטו (ש"שטו" פירושו שהיו צריכים ללכת למקום רחוק כדי ללקט את המן) הא כיצד" (כיצד מתיישבים כל שלשת הדברים הללו)? ומתרצת הגמרא, ששלשת הלשונות דנים בשלשה סוגי אדם: "צדיקים ירד על פתח בתיהם, בינונים יצאו ולקטו, רשעים שטו ולקטו". וכך מבארת הגמרא שם⁵ גם את שלש הלשונות "לחם", "עוגות" ו"וטחנו": לצדיקים היה המן כלחם אפוי ("לחם"); בינונים היו צריכים לאפות אותו ("עוגות") ואילו רשעים נאלצים היו להתחיל מן הטחינה ("וטחנו ברחיים").

ב. המן נקרא בתורה בשם "לחם מן השמים"³ או "דגן שמים"⁵. משום כך יש דעות בראשונים⁶ שבני ישראל היו מברכים על המן "המוציא לחם מן השמים".

ההבדל שבין לחם מן השמים לבין לחם מן הארץ הוא: לחם מן הארץ דורש עבודה מרובה ומלאכות שונות עד שנעשה ראוי לאכילה, כלשון הגמרא⁷: "תנא סידורא דפת נקט", דרושה חרישה, זריעה וכו' ולאחר כל זאת מצויה עדיין בלחם זה פסולת; לא כן בלחם מן השמים; שלמענו לא היו נדרשות כל המלאכות⁸, וגם לא היתה בו שום פסולת⁹. לחם מן השמים זה שימש מזון לא רק לצדיקים, כי אם גם לבינונים - לאו דוקא לכאלו שהם במדרגת ה"בינוני" בתניא¹⁰, אלא גם ל"בינונים" כפשוטו - מחצה זכיות ומחצה עוונות - וכן גם לאלו שהם במדרגה יותר פחותה מ"בינוני" כפשוטו - רשעים.

(10) פי"ב.

(11) שעבר עמהם עוד בים סוף (סנה' קג, ב. ועיי' פסחים ק"ז, א).

(12) מכילתא שמות טז, ד. יל"ש שם. ועיי'ג"כ לקו"ת עקב (יד, ב) שהמן הוא בחי' משה שקיבל התורה, ולכן כתיב ב"י ולא ידעון אבותיך, שהאבות היו קודם מ"ת. ובקיצורים שם (טז, ב): ה"י זה המזון של דור ריעה שקיבלו התורה.

(13) ש' הגלגולים הקדמה יז. ש' המצוות בתחלתו. וראה ג"כ הל' ת"ת לאדה"ז פ"א ס"ד.

(14) עיי'ן זח"ב (סב, סע"ב) ות"ז (בסופו סוף ת"ג) שגם דכו גוי' שייך לרשעים. ויש ליישב אשר בזה (משא"כ כפי' שטו וגו') לא פליג על הש"ס (יומא עה, א). ובר"ה אר"ע (המשך תרס"ו) הביא דוקא וק - דכו.

(15) במדבר יד, כב.

(16) ראה ערכין טו, א. מפרשי המשנה אבות פ"ה מ"ד.

(17) הלכות ברכת ועונג סקפ"ד.

(18) או שבה נצטוו על השבת.

(19) שבת פו, ב.

(1) עה, א.

(2) במדבר יא, ט.

(3) שמות טז, ד.

(4) במדבר יא, ח.

(5) תהלים עח, כד.

(6) רמ"ע מפאנו בס' מאמר שבתות ה' (ח"ב בתחלתו בהמשך דבריו ע"ד הסעודה דלעת"ל) שכן יברכו או על המן (השמור בצננת). ובס' חסידים (הוצאת מק"ן) סי' תתת"מ: על המן היו מברכים הנותן לחם מן השמים (וראה סה"מ מלוקט ח"א ע' רלט הערה 49). - ובכ"מ מבואר שהיו מברכים עוד לפני הדמעה (שתיקן ק' ברכות, במדב"ר פי"ח, כא. הובא בשו"ע אדה"ז רסמ"ו) וראה לקו"ת לג"פ רד"ה להבין ענין הברכות (אוה"ת בראשית כרך ג תקנא, א).

(7) שבת עד, ב.

(8) וגם אלו שהוצרך להיות טחנו דכו ובשלו (ראה להלן הערה 14), אין זה בדומה כלל להטרחות שבלחם מן הארץ.

(9) יומא עה, ב.

ולכן, כשלא ידוע איזו פרשה נקראת בשבת, יש לקרוא בפרשת המן דוקא: כל ההמשכות בעולם הרי מקורן בתורה; שלכן, כדי לפעול בעולם את ענין השבת, ש"המטה" יהיה חדור באור השבת, אזי אם אין יודעים את הענין המיוחד שבתורה לשבת זו, עליו לקרוא את הפרשה ה"כללית" בתורה לשבת²⁷ - שהיא פרשת המן, שכן גם המן במעלתו העצמית ירד עד לדרגות הנחותות ביותר. לא כן עשרת הדברות, או פרשה אחרת בתורה, אף שהן נעלות ביותר, אינן מורות כל כך על המשכתן למטה מטה כפי שהן במעלתן.

ד. כל עניני העולם מקורם בתורה. שני סוגי הלחם, לחם מן הארץ ולחם מן השמים (מן) מצויים גם בתורה, שכן התורה נקראת לחם²⁸, ומשני סוגי הלחם שבתורה, נובעים שני סוגי הלחם בגשמיות.

שני סוגי הלחם בתורה הם: גליא דתורה ופנימיות התורה. גליא דתורה נקראת לחם מן הארץ ופנימיות התורה - לחם מן השמים²⁹.

גליא דתורה נקראת לחם מן הארץ, משום הקושיות ומחלוקת שבה - הקשורות בטרחה ויגיעה; פנימיות התורה נקראת לחם מן השמים - "דלית תמן לא קשיא כו' ולא מחלוקת כו'"³⁰ (אין בה לא קושיות ולא מחלוקת).

כרם, אין לחשוב: מאחר שפנימיות התורה נקראת לחם

איפוא הטעם שיש לקרוא דוקא פרשת המן²⁰? אלא שלפי האמור לעיל, שלא נפגמה מעלתו של המן גם כשירד למטה ביותר, מובן הקשר המיוחד בין פרשת המן לשבת שמכנה משותף להם: גם שבת ניחונה בסגולה מיוחדת זו - השבת נעלה ביותר, וגם ברדת למטה מטה, הוא נשאר במהותו ומעלתו העצמי²¹.

נאמר: "ויכולו השמים והארץ וכל צבאם", בשבת עומדת הבריאה כולה, בכליון להקב"ה ("ויכולו" מלשון כליון)²². אין משמעות הדבר שהעולם מתבטל, אלא שהעולם, כמו שהוא, מתעלה ומתרוםם ב"כליון" זה, לכך הלכה היא²³: שהשבת מצוה לענגו באכילה ושתייה, תענוג האדם באכילה ושתייה גשמיים בשבת, לא רק האכילה ושתייה אלא התענוג עצמו - נעשה מצוה. בימות החול אכילתו ושתייתו של האדם צריכה להיות רק במידה הדרושה לקיום הגוף, וגם אלו ללא התענוג שבהן, שהוא מגשם; לא כן בשבת, לא זו בלבד שאין התענוג מגשם ("פרש חגיכם קאמר ולא פרש שבתכם")²⁴, אלא אדרבה, התענוג עצמו הוא המצוה²⁵.

אור השבת חודר בכל הבריאה, עד שאפילו רשע גמור אינו משקר בשבת²⁶, ועם זאת אין פירוש הדבר שבשבת מתעורר בתשובה וחדל מלהיות רשע. שכן מדובר כאן, במי שנשאר כפי שהיה אתמול, ועם כל זה אינו משקר בשבת, משום שאור השבת חודר גם בתחתון ביותר.

20 ראה גם לקו"ט ט"ז ע' 173 ואילך.

21 בשניהם - מן ושבת - היא אותה הנקודה: חיבור עליון ותחתון באופן שהעליון נשאר במעלתו והתחתון נשאר במציאותו, אלא שבשבת הוא עליית העולמות (במציאותם הם) למעלה, ובמן - המשכת העליון (במהותו) למטה. ואף שבירית המן למטה נעשה מזון גשמי (ומגשם קצת, וכשהוצרך משה לקבל התורה לא אכל גם את המן כמו שנעשה מזון גשמי - רק כמו שהוא בדרגת לחם אבירים שמה"ש אוכלין אותו)* ולכן לא ירד המן בשבת, כי בזמן עליית העולמות א"א להיות הירידה למטה - מ"מ גם כן הוא בגשמיותו, מלובשים בו אורות העליונים ממש**. ואדרבא דוקא משרו"א לא ירד המן בשבת (שהעל"י היא רק בפנימיות העולמות, שלכן שארי ההשפעות, להיותם מבחי' חיצונית, יורדים בשבת)*** כי הוא המשכה פנימית. כמבואר בתו"א ויקהל פט, א"ב. ומטעם זה רק ירדת המן (למטה) לא היתה בשבת, אבל המן למעלה, עיקר המשכתו היתה בשבת, וכל שיתא יומין מתברכאן כמן מיומא שביעאה (זח"ב ס"ג, ב).

22 ראה ב"ר פ"י, ד. אוה"ת עה"פ ויכולו, וש"נ.

23 שו"ע אדה"ז ר"ס רמב.

24 זח"ב פח, ב.

25 ראה תו"א ר"פ חיי שרה. לקו"ת בלק עב, א. ד"ה והוא עומד עליהם

תרס"ג וש"נ.

26 ירוש' דמאי רפ"ד - אף שבחול משקר וכו' דהיינו שהוא רשע גמור. - ומה שנראה במוחש שלפעמים משקר בשבת הוא מפני שיש לו כח הבחירה ויכול לבחור גם היפך טבעו וחזקה שלו (וכלשון הירושלמי (דמאי רפ"ד) והמפרשים "אומר אמת" "ירא מלשקר" וכו'), ולא "אינו יכול לשקר", אבל מצד טבע כל איש ישראלי, אפילו מצד טבע נפשו הבהמית דעם הארץ, אינו משקר בשבת. - וכן הוא גם בנוגע למן, דאף שהמזון שלהם אז, מצד טבעם, ה' לחם מן השמים שאין בו פסולת, מ"מ מצד כח בחירתם היו יכולים לקנות מתגרי או"ה מזון שיש בו פסולת (יומא עה, ב) ולהיות ניזונים ממנו (משיחת ש"פ עקב תשכ"ג).

27 ער"ז מצינו גם בתפלה שיש י"ב שערם מיוחדים לי"ב שבטים וכשאר ידוע השער וכו' - מתפלל ונכנס בשער הכולל וכו' (ראה לקו"א לה"מ. שער הכולל בהקדמתו).

28 ראה שבת קכ, א. חגיגה יד, א. הקדמת ת"ז (א, ב). שם (בסופו) ת"ג (קמ, ב). ב"ר פמ"ג, ה. ועוד.

29 ראה ד"ה והי' כי תבוא תרס"ו. אר"ע אשירכם תרס"ו.

30 זח"ג קכד, ב. וראה אנה"ק סכ"ו.

(* תו"א ק"ג, ג. - ובתו"א יתרו (ענד, א) ובלקו"ת במדבר (ז, ב) איתא, שגם לחם אבירים שמה"ש אוכלין אותו לא אכל איש זה משה. והוא עפ"י ב' הדיעות דר"י ור"ע יומא עח, ב. ויתרו נכון (כי בש"ס משמע דלר"ע אכל איש קאי על כל בני"ג) עפ"י הדיעה אשר בשמו"ר פמ"ז, ח. ז. ואלו ואלו דא"ח. ואולי אפשר לתווך בין הדיעות, שנפקא מינה במשה עצמו בין כשלומד מן הקב"ה או כששונה לעצמו, שאז הוא במדרגת מלאך. ודו"ק בתו"א ובלקו"ת (ממכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א מיום י"ד טבת תש"כ).

(** ע"פ מש"כ בד"ה והיריחו לאדה"ז (בס' אתהלך - ליאונא) בענין הטל נראה דהמן למטה ה' מהות השפע דלמעלה. (***) ראה ג"כ לקו"ת פ' תזריע ד"ה למנצח על השמינית.

מאד מכל האדם אשר על פני האדמה: משה רבינו חשב בקרבו, אילו הוענקה לאדם אחר נשמה כה גבוהה כזו וסייעתא דשמיא כפי שניתן לו, למשה רבינו - היה הוא גדול ממנו).

יש להבהיר, שהמונע מיהודי ללמוד תורה - תורת חיים, ובפרט אם מונע בעדו להתקרב לפנימיות התורה - אילנא דחיי²⁸, הרי הוא ר"ל הורג נפש בדקות, שמנתק אותו מדביקות באלקים חיים³⁶.

ו. בכלל רואים אנו, שככל שמתקרבים לביאת המשיח, כך פוחתת והולכת המחלוקת והטענות על עניני חסידות. פעם היו טענות על החסידות עצמה. כיום, שאנו קרובים לעלות השחר - שחרו של משיח, אין עוד טענות על החסידות עצמה. אך עלה בדעתו של היצר הרע המצאה חדשה וטענות חדשות: לחסידות דרושות הכנות, חסידות שייכת רק ליחידי סגולה וכו'.

כל העלם והסתור יש בו הרי כוונה - והכוונה היא, לנצל את ההעלם: לא רק שלא להתפעל ממנו, אלא אדרבה, על ההעלם לפעול, להתחזקות, בתוספת אומץ, בלימוד והפצת החסידות³⁷.

וכשיווכח היצר הרע שההעלם שיצר, עוד הביא לחיזוק ללימוד והפצת החסידות, יבין שהדבר לא השתלם עבורו, וגם אויביו ישלים עמו - הוא עצמו יסיר את ההעלם.

יתן ה' שלא להתפעל משום נסיונות, העלמות והסתרים, ואדרבה, הם עצמם יוסיפו כח ואומץ בהפצת המעיינות, וככל שנעסוק בהפצת המעיינות, נקרב יותר את הגאולה השלימה והאמיתית למטה מעשרה טפחים, על ידי משיח צדקנו, במהרה בימינו.

(מלוקט משיחות יו"ד שבט תשי"ז
וש"פ בשלח תשכ"ג)

מן השמים הרי היא שייכת רק ליחידי סגולה; גם פנימיות התורה, כמו ה"מן", שייכת לכל בני ישראל, גם לרשעים, ואפילו לרשעים במובן הפשוט - כי לא זו בלבד שהדבר לא יזיק ח"ו, כמו המן שאין בו פסולת, שלא הביא כל היזק, אלא אדרבה, מאחר ש"תלמוד גדול שהתלמוד מביא לידי מעשה"³¹, הרי בודאי שלימוד החסידות פועל בהם סוף כל סוף שיחזרו בתשובה ויהיו לומדי תורה ומקיימי מצוות, וכהבטחת רז"ל³², שהמאור שבה - המאור שבתורה, זה פנימיות התורה³³ - מחזירו למוטב.

משום כך אסור למנוע ח"ו משום אדם מישראל מלימוד פנימיות התורה, אדרבה, יש להשתדל ולקרב כל אדם אל ה"לחם" מן השמים, ללימוד פנימיות התורה, כי על ידי כך ימהר להגיע אל האמת האמיתית, ויהיה ל"אינו משקר", שיסולק ממנו שקר העולם המסתיר ומכחיש את "אמת הוי'", עד שלא תהיה אצלו כל מחלוקת בין נפש האלוקית ונפש הבהמית; לא יהיו אצלו שום קושיות וספיקות כו', וילך בדרך המלך, מלכו של עולם.

ה. יש הטוענים, שיש למנוע מאלו שעדיין אינם בבחינת צדיקים את לימוד פנימיות התורה. חובה איפוא לדעת, שבזה שמשפיע על אדם ללמוד פנימיות התורה - מחזירו למוטב, הוא מביא אותו בסופו של דבר לתשובה; ואילו הנהגה הפוכה מזו לא רק שאינה מסייעת לו להתעלות, כי אם אדרבה, גורמת לו דחייה ר"ל, ועלול לבוא ח"ו למצב נחות יותר.

וכאשר ייתבע "נדחה" זה, בבוא העת, מדוע הוא נחות כל כך, ישיב: "כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת הוי'"³⁴; ואזי יידרש, לבדוק היטב מיהו שדחה אותו, האם הוא הגון וטוב ממנו. יתר על כן: התביעה תהיה שהמדחה לא ימדד בהתאם לכוחות הנדחה, אלא לפי כוחותיו הוא.

(כפי שמבואר בחסידות על הפסוק³⁵ "והאיש משה ענו

(31) קדושין מ, ב וש"נ.

(32) איכ"ר בתחלתו. ירושלמי חגיגה פ"א, סה"ז.

(33) קרבן העדה שם. וראה ג"כ תורת שלום ע' 232.

(34) שמואל א כו, יט.

(35) במדבר יב, ג.

(36) אין סתירה לזה ממרו"ל ע"ד ת"ת לתלמיד שאינו הגון (נוסף על שזהו

גם בנוגע ללימוד הנגלה. ואדרבה) ועד"ז בזה ובכתהארז"ל ע"ד הכנות ללימוד פנימיות התורה - כמשנ"ת במ"א ובפרט כמשנ"ת בדיוק הל' יפוצו מעינותיך חוצה. ועייג"כ הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד, ס"ג וסי"ז. - ולהעיר ממשל הידוע דאבן יקרה שבכתר המלך הניתן דוקא לבן מלך המסוכן ("התמים" ח"ב ע' מט [עב, א] אגרות קודש אדמו"ר מהור"י צ"ג ע' שכו ואילך).

(37) ועד"ז המבואר בתניא פכ"ח, אגה"ק סכ"ה.

יום ראשון י' סיון

זהו מחמת - מפני, שאין אנו משיגים ורואים בעינינו פשר את
בח' ה' ורוח פיו שבנברא, אבל אלו נתנה רשות לעין לראות
ולחשיג את החיות ורוחניות שבכל נברא, השופע בו מוציא
פי ה' ורוח פיו - אילו היינו רואים בעינינו בשר ומבחינים באותו

כוח אלקי רוחני השופע בכל

נברא, האותיות מ' מוצא פי
ה"ל לא היה נשמיות
הנברא וחרו וממשו
נראה כלל לעינינו, פי
הוא - החומר והממשות
של הנברא, כמל במציאות
ממש - נחשב כאפס, לגבי
החיות והרוחניות שבו,
מאחר - כיוון, שמבלעדי
הרוחניות - שבנברא, היה
- הנברא, אין ואפס ממש,
כמו קדם ששת ימי
בראשית ממש, - שאז היה
"אין ואפס" ממש;
והרוחניות השופע עליו -
על הנברא, מוציא פי ה'

רוח פיו, הוא לבדו המוציא תמיד מאפס ואין ליש, ומתנה
אותו - החיות האלקית יוצרת את הנברא ועושה אותו לדבר
ממשי, אם בן אפס בלעדו באמת. - אין הוא באמת כלום, מלבד
החיות הרוחנית היוצרת אותו, כיון שרק היא, היא המציאות
האמיתית; ואילו הנברא, הנוצר ללא הרף מן החיות הרוחנית, אין
מציאותו אמיתית. שכן, כל מציאותו באה רק ממה שהחיות
הרוחנית "עומדת" בו תמיד ומעניקה לו את מציאותו.

פרק ג. לעיל הסביר רבנו הזקן, שהכוח האלקי שברא את הנברא, חייב
להתקיים תמיד בנברא לבראו ולהחיותו מחדש, ושאלה הן האותיות
שלמעלה, הבאות מ' מוצא פי ה', המתלבשות בנברא ומחיות אותו באופן
של התהוות "יש מאין".

שער היחוד והאמונה

פרק ג והנה אחרי הדברי' והאמת האלה כל משכיל
על דבר יבין לאשורו אך שכל נברא

ויש הוא באמת נחשב לאין ואפס ממש לגבי כח הפועל
ורוח פיו שבנפעל המהוה אותו תמיד ומוציאו מאין ממש
ליש ומה שכל נברא ונפעל נראה לנו ליש וממשו' זהו
מחמת שאין אנו משיגים ורואים בעינינו בשר את כח ה'
ורוח פיו שבנברא אבל אילו ניתנה רשות לעין לראות
ולחשיג את החיות ורוחניות שבכל נברא השופע בו
מוציא פי ה' ורוח פיו לא היה גשמיות הנברא וחומר
וממשו נראה כלל לעינינו כי הוא כמל במציאות ממש
לגבי החיות והרוחניות שבו מאחר שמבלעדי הרוחניות'
היה אין ואפס ממש כמו קודם ששת ימי בראשית' ממש
והרוחניות השופע עליו ממוציא פי ה' ורוח פיו הוא לבדו
המוציאו תמיד מאפס ואין ליש ומהוה אותו א"כ אפס
בלעדו באמת

שבמקום שיהיה "אין" - דבר שאינו בנמצא - כפי שהיה לפני
שנברא - יהיה "יש", דבר קיים. - כיוון שהכוח האלקי צריך תמיד
ליצור את הנברא מ' אין" ל"יש", ובלעדי כוח זה, היה הנברא הופך
ל"אין ואפס", הרי שהכוח האלקי הוא כל מציאותו של הנברא,
וממילא הנברא הוא כלא כלום לגבי הכוח האלקי היוצר בלי הפסק
את מציאותו של הנברא. ומה שבכל נברא ונפעל נראה לנו ליש
וממשו', - כדבר מציאותי וממשי, ולא ככוח אלקי רוחני בלבד,

יום שני י"א סיון

בה, - עד לארץ, כל שכן שיוכל להאיר במקומו ממש, -
כלומר, בכדור השמש עצמו; רק שישם במקומו ממש - בכדור

השמש עצמו, נחשב הויו
תוה לאין ואפס ממש, פי
- הוא, כמל ממש
במציאות לגבי גוף כדור
השמש, שהוא - כדור
השמש, מהווה מקור האור
והויו תוה, שהויו והאור
תוה אינו רק הארה
מאירה מגוף ועצם כדור
השמש; - ומכיוון שאור
השמש אינו רק זיו מגוף
השמש, לכן בהיותו במקורו,
בגוף השמש, בטלה הארה זו

במציאות לגבי גוף השמש שהוא ה"עצם" שלה, ואין כל מקום לומר
שבגוף השמש מאיר אור השמש, אלא - שם קיימת ומאירה השמש

והמשל לזה - שאנו אומרים, שהנבראים, למרות שהם נראים
בעינינו כ"יש" ו"מציאות", אין הם לאמיתו של דבר, מציאות

שער היחוד והאמונה

והמשל לזה הוא אור השמש המאיר

לארץ ולדרים שהוא זיו ואור המתפשט מגוף השמש
ונראה לעין כל מאיר על הארץ ובחלל העולם והנה זה
פשוט שאור זיוו הזה ישנו ג"כ בגוף וחומר כדור השמש
עצמו שבשמים שאם מתפשט ומאיר למרחוק כ"כ
כ"ש שיוכל להאיר במקומו ממש רק ששם במקומו
ממש נחשב הויו הזה לאין ואפס ממש כי כמל
ממש במציאות לגבי גוף כדור השמש שהוא
מקור האור והויו הזה שהויו והאור הזה אינו רק
הארה מאירה מגוף ועצם כדור השמש רק בחלל

אמיתית, כיוון שכל
מציאותם הוא הכוח האלקי
שבהם, המשל לכך הוא,
אור השמש המאיר לארץ
ולדרים - עליה, כלומר,
קרני השמש, שהוא זיו
ואור המתפשט מגוף
השמש ונראה - אור זה,
לעין כל, - כפי שהוא
מאיר על הארץ ובחלל
העולם. והנה, זה פשוט, -
ודאי הדבר, שאור זיוו תוה
ישנו - אותו זיו, הקרנים

שמגיעים לארץ, נמצאים, גם בן גוף וחרו כדור השמש עצמו
שבשמים, שאם - שהרי אם אור זה, מתפשט ומאיר למרחוק כל

כָּלֵל אֶת הַמְקוֹר, - של הנבראים שְׂהוּא רוּחַ ה' הַמְתְּהוּה אֹתָם, וְלִבָּן - מפני שאין אנו רואים ומשיגים את מקורם של הנבראים, נִרְאָה לְעֵינֵינוּ גְשָׁמֵיּוֹת הַנְּבִרָאִים וְחִמְרָם וּמִשְׁשָׁם שְׂהֵם יֵשׁ גְּמוּר, כְּמוֹ שֶׁנִּרְאָה אֹרֶךְ הַשֶּׁמֶשׁ יֵשׁ גְּמוּר בְּשָׂאֵינוּ בְּמְקוֹרוֹ. - אלא

עצמה בלבד, רק כחלל העולם, - בלבד, תחת כל השמים ועל הארץ, שֶׁאֵין כָּאֵן גּוֹף כְּדוֹר הַשֶּׁמֶשׁ בְּמִצִּיאוֹת - קיים כאן זיו השמש בלבד, נִרְאָה כָּאֵן הָאֹרֶךְ וְהַיּוֹ הַזֶּה - של השמש, לֵישׁ מִשְׁשׁ לְעֵין כָּל, וְנוֹפֵל עָלָיו כָּאֵן שֵׁם "יֵשׁ" בְּאֶמְתָּה. - מתאים

שער היחוד והאמונה

נמצא בחלל העולם או על הארץ. כן, שרק לגבי עיני הבשר שלנו, מכיוון שאין הן רואות את מקור הנבראים, הרי לגביהן הנבראים הם כאילו היו מחוץ למקורם (כמו אור השמש כשהוא נמצא מחוץ לשמש שהיא מקורו). האמת היא, אבל, שהמקור נמצא בהם, למרות שאין אנו רואים אותו, ולכן אין הם באמת מציאות כלל, אלא הם בטלים במציאות למקורם. רק שֶׁבִּזְהָ אֵין הַמְשַׁל דּוּמָה לְנִמְשָׁל לְגַמְרֵי לְכַאוּרָה, - יש, לכאורה, הבדל בין המשל לבין הנמשל, שֶׁבְּמִשְׁל - של אור השמש לגבי השמש, אֵין הַמְקוֹר - השמש, נמצא בְּמִצִּיאוֹת כָּלֵל כְּהַלֵּל הָעוֹלָם וְעַל הָאָרֶץ שֶׁנִּרְאָה שֵׁם אֹרֶךְ לֵישׁ גְּמוּר, - הרי כיוון שהשמש המקור, איננה נמצאת שם כלל, לכן אור השמש הוא שם בבחינת מציאות, ומוכן מדוע הוא נראה כמציאות. מה שֶׁאֵין

העולם תחת כל השמים ועל הארץ שאין כאן גוף כדור השמש במציאות נראה כאן האור והזיו הזה ליש ממש לעין כל ונופל עליו כאן שם יש באמת יש כלל כשהוא במקורו בנוף השמש אין נופל עליו שם יש כלל רק שם אין ואפס כי באמת הוא שם לאין ואפס ממש שאין מאיר שם רק מקורו לברו שהוא גוף השמש המאיר ואפס בלעדו וכדברים האלה ממש בדמותם כצלמם הם כל הברואים לגבי שפע האלהי מרוח פיו השופע עליהם ומהוה אותם והוא מקורם והם עצמם אינם רק כמו אור וזיו מתפשט מן השפע ורוח ה' השופע ומתלבש בתוכם ומוציאם מאין ליש ולכן הם בטלים במציאות לגבי מקורם כמו אור השמש שבטל במציאות ונחשב לאין ואפס ממש ואינו נקרא בשם יש כלל כשהוא במקורו רק תחת השמים שאין שם מקורו כך כל הברואי אין נופל עליהם שם יש כלל אלא לעיני בשר שלנו שאין אנו רואים ומשיגים כלל את המקור שהוא רוח ה' המהוה אותם. ולכן נראה לעינינו גשמייות הנבראים וחומרם וממשם שהם יש גמור כמו שנרא' אור השמש יש גמור כשאינו במקורו רק שבוה אין המשל דומה לנמשל לגמרי לכאורה שבמשל אין המקור במציאות כלל בחלל העולם ועל הארץ שנראה שם אורו ליש גמור משא"כ כל הברואי הם במקורם תמיד רק שאין המקור נראה לעיני בשר ולמה אינן בטלים במציאות למקורם אך להבין זה צריך להקדים:

באמת לומר, שהזיו הוא כאן דבר ממשי, שהרי השמש עצמה איננה נמצאת כאן, רק אורה חיווה. מה שֶׁאֵין כָּן בְּשֶׂהוּא - הזיו, בְּמְקוֹרוֹ כְּגוֹף הַשֶּׁמֶשׁ - אין נופל עָלָיו שֵׁם - אינו מוגדר בתואר "יֵשׁ" כָּלֵל, רק שֵׁם - הוא, "אֵין" וְ"אֶפְסִים", כִּי בְּאֶמְתָּה הוּא - הזיו, שֵׁם - בתוך גוף כדור השמש, לֵאֵין וְאֶפְסִים מִשְׁשׁ, שֶׁאֵין מֵאִיר שֵׁם רק מְקוֹרוֹ לְבָדוֹ, שְׂהוּא גּוֹף הַשֶּׁמֶשׁ הַמֵּאִיר, וְאֶפְסִים בְּלִעְדוֹ. - הרי, למרות שהאור המתפשט מהשמש נמצא בודאי בשמש עצמה, אף על פי כן, אין הוא יכול להיחשב כ"יש". אך באיזה אופן הוא נמצא שם? - באופן שהוא בטל במציאות, וכשאנו רוצים להגדיר מי נמצא שם במציאות - הרי זה רק על השמש עצמה ולא על האור והזיו. וְכַדְבָּרִים הָאֵלֶּה מִשְׁשׁ, בְּדְמוּתָם כְּצַלְמָם, הֵם כָּל הַבְּרֹאִים לְגַבִּי שֶׁפֶע הָאֵלֶּהִי מְרוּחַ פִּיּוֹ, הַשּׁוֹפֵעַ עֲלֵיהֶם וּמְהוּה אֹתָם, וְהוּא "רוח פיו" של הקב"ה, מְקוֹרָם, וְהֵם עֲצָמָם - הנבראים, אֵינָם רק כְּמוֹ אֹרֶךְ וְזִיו מִתְפַּשֵּׁט מִן הַשֶּׁפֶע וְרוּחַ ה' הַשּׁוֹפֵעַ וּמִתְלַבֵּשׁ בְּתוֹכָם - בתוך הנבראים, וּמוֹצִיאֵם מֵאֵין לֵישׁ, וְלִבָּן הֵם - הנבראים, כְּטָלִים בְּמִצִּיאוֹת לְגַבִּי מְקוֹרָם, כְּמוֹ אֹרֶךְ הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁבְּטָל בְּמִצִּיאוֹת וְנִחְשָׁב לֵאֵין וְאֶפְסִים מִשְׁשׁ, וְאֵינוֹ נִקְרָא בְּשֵׁם "יֵשׁ" כָּלֵל בְּשֶׂהוּא בְּמְקוֹרוֹ, - גוף כדור השמש, רק תחת השמים שֶׁאֵין שֵׁם מְקוֹרוֹ, - שם נקרא האור והזיו בשם "יש", ואילו בתוך גוף כדור השמש, אין הוא נקרא בשם "יש" כלל. כִּי כָּל הַבְּרֹאִים אֵין נוֹפֵל עֲלֵיהֶם שֵׁם "יֵשׁ" כָּלֵל, אֶלָּא לְעֵינֵי בְּשָׂר שֶׁלָּנוּ, - נראים הנבראים כ"יש". מדוע? מפני שֶׁאֵין אֵנוֹ רֹאִים וּמִשְׁיָגִים

כָּן כָּל הַבְּרֹאִים הֵם בְּמְקוֹרָם תְּמִיד, - שהרי המקור, הכוח האלקי, נמצא תמיד בתוך הנברא ויוצר אותו תמיד מחדש מ"אין" ל"יש", רק שֶׁאֵין הַמְקוֹר נִרְאָה לְעֵינֵי בְּשָׂר. - אך, באמת הם נמצאים תמיד במקורם, ואם כך - וְלָמָּה אֵינָן כְּטָלִים בְּמִצִּיאוֹת לְמְקוֹרָם? - מדוע אין ביטולם במציאות של הנבראים, באופן שייראה איך הם בטלים במציאות, וממילא לא לתת מקום לראות את הנבראים כ"יש" וכ"מציאות"? אֶךְ לְהַבִּין זֶה - צָרִיךְ לְהַקְדִּים: - רבנו הזקן יסביר בפרק הבא, שדבר זה בא מהכוח האלקי של צמצום והעלם המכסה על האור ועל החיות האלקית ו"פועל" שהנבראים יוכלו להיראות כ"יש" וכ"מציאות", למרות שבאמת הם בטלים במציאות.

שֶׁפֶע הָאֵלֶּהִי מְרוּחַ פִּיּוֹ, הַשּׁוֹפֵעַ עֲלֵיהֶם וּמְהוּה אֹתָם, וְהוּא "רוח פיו" של הקב"ה, מְקוֹרָם, וְהֵם עֲצָמָם - הנבראים, אֵינָם רק כְּמוֹ אֹרֶךְ וְזִיו מִתְפַּשֵּׁט מִן הַשֶּׁפֶע וְרוּחַ ה' הַשּׁוֹפֵעַ וּמִתְלַבֵּשׁ בְּתוֹכָם - בתוך הנבראים, וּמוֹצִיאֵם מֵאֵין לֵישׁ, וְלִבָּן הֵם - הנבראים, כְּטָלִים בְּמִצִּיאוֹת לְגַבִּי מְקוֹרָם, כְּמוֹ אֹרֶךְ הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁבְּטָל בְּמִצִּיאוֹת וְנִחְשָׁב לֵאֵין וְאֶפְסִים מִשְׁשׁ, וְאֵינוֹ נִקְרָא בְּשֵׁם "יֵשׁ" כָּלֵל בְּשֶׂהוּא בְּמְקוֹרוֹ, - גוף כדור השמש, רק תחת השמים שֶׁאֵין שֵׁם מְקוֹרוֹ, - שם נקרא האור והזיו בשם "יש", ואילו בתוך גוף כדור השמש, אין הוא נקרא בשם "יש" כלל. כִּי כָּל הַבְּרֹאִים אֵין נוֹפֵל עֲלֵיהֶם שֵׁם "יֵשׁ" כָּלֵל, אֶלָּא לְעֵינֵי בְּשָׂר שֶׁלָּנוּ, - נראים הנבראים כ"יש". מדוע? מפני שֶׁאֵין אֵנוֹ רֹאִים וּמִשְׁיָגִים

יום שלישי י"ב סיון

שיוכלו לקבל אותו – כמו ה"מגן", הנרתק, על השמש. רבנו הזקן יסביר להלן, מדוע זקוק האור של שם הוי' ל"מגן" כדי שיוכלו לקבל אותה: **רְשֵׁם הַיּוֹ"ה** – מלשון מהוה, **פְּרוּשׁוֹ שְׁמֵהָהָ אֵת הַכָּל מֵאֵין לְיֵשׁ**, – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "זהו האותיות – תיבת הוה"

– אלו הן שלש האותיות "הוה" משם "הוי"

המרכיבות את המלה "הוה"

מלשון מהוה, וְהוֹיֵד –

שבשם הוי', מְשַׁמֵּשֶׁת –

מורה על הפעולה שְׁחִיא

בְּלִשׁוֹן הַיּוֹה וְתַמִּיד, –

כשרוצים לומר, שהפעולה

לא היתה רק אי פעם, אלא

נמשכת תמיד, מוסיפים את

האות יו"ד למלת־הפעולה,

דבר המראה על תמידיות

הפעולה. בְּרַפְרֵשׁ רֵשִׁי –

כמו שמפרש רש"י, עַל

פְּסוּקֵי: "בְּכֹה יַעֲשֶׂה אִיּוֹב

כָּל הַיָּמִים", – לא כתוב

"עשה" אלא "יעשה",

ביו"ד, להורות שתמיד היה

עושה כך. כך גם היא

משמעות הו"ד של שם הוי', שהפעולה של "הוי", בריאת הכל

"מאין ליש", היא תמידית, שתמיד יוצר הקב"ה את הכל "יש מאין";

וְהַיּוֹה הַחַיּוֹת הַנִּשְׁפָּע כָּכָל רְנַע מִמֶּשׁ כָּכָל הַבְּרִואִים מִמוּצֵא פִי

ה' וְרוּחוֹ, וְיִמְהוּהָ אוֹתָם מֵאֵין לְיֵשׁ כָּכָל רְנַע, פִּי לֹא דִי לְהֵם –

לברואים, בְּמֵה שֶׁנִּבְרְאוּ בְּשֵׁשֶׁת יָמִי בְּרֵאשִׁית לְחַיּוֹת קַיָּמִים בְּזֶה,

– אלא מוכרחים הם להיברא תמיד מחדש מ"אין" ל"יש", כְּמֹו

שֶׁנִּתְבָּאָר לְעֵיל. – זהו ה"שמש" של שם הוי', שאורה מאיר

לנבראים, וממנו הם נוצרים כל רגע "מאין ליש". ברם, מבחינת אור

הוי' המאיר באופן גלוי, היו הנבראים בטלים במציאות לגמרי ולא

היתה נראית שום מציאות של נברא. שהרי, כשהחיות האלקית

היוצרת את הנברא מתגלה, לא נראית או מציאותו של הנברא.

לשם כך נדרש ה"מגן" של שם אלקים, המסתיר על האור של שם

הוי', שלא יהיה גלוי לנברא, וכך מתאפשר לנברא להרגיש את

עצמו כאילו הוא דבר נפרד ועצמאי, ואז נחשב הנברא ל"מציאות"

ול"יש", כפי שיוסבר להלן. וְהַיּוֹה, בְּסִדּוֹר שְׁבָחֵיו שֶׁל הַקְּדוּשָׁה

בְּרִידָהּ הוּא בְּתִיבָה: "הַגְּדוֹל הַגִּבּוֹר כּוֹ", וּפְרוּשׁ "הַגְּדוֹל" הוּא

מִדַּת חֶסֶד וְהַתְּפַשּׁוּת הַחַיּוֹת כָּכָל הַעוֹלָמוֹת וּבְרִואִים לְאֵין

קֵץ וְתַכְלִית, לְחַיּוֹת בְּרִואִים – כדי שיתהוו מאין ליש וְקַיָּמִים

בְּחֶסֶד חָנּוּם, – של הקב"ה – בין אם הם ראוים לכך ובין אם לאו,

הם קיימים מחסדו של הקב"ה בלבד. וְנִקְרָאָת – מִדַּת הַחֶסֶד,

פְּרָק ד. בפרק הקודם, פרק ג', הסביר רבנו הזקן, שכיוון שהכוח האלקי, שיצר את הנברא, "עומד" תמיד בנברא לבראו מחדש – ובאם לא, היה הנברא חוזר ל"אין" ו"אפס" כמו לפני שנברא – פירוש הדבר, שהנברא אינו מציאות כלל והוא בטל לגמרי למקורו, דבר ה', היוצר אותו תמיד מ"אין" ל"יש", ומה שהנברא נראה

לעינינו כ"יש" וממשות, הרי זה

מפני שבעיני הבשר שלנו אין

אנו רואים ואין אנו משיגים את

מקורו, את דבר ה' – כממשל של

אור השמש, כשהוא מחוץ

למקורו, בגוף כדור השמש, אלא

בחלל העולם או על הארץ, הוא

נראה אז כ"יש". על כך שאל:

אמנם במשל, כיוון שאור השמש

אכן אינו נמצא במקורו בשעה

שהוא מאיר על הארץ – מובן

מדוע הוא נראה כ"יש"; אך,

בנמשל, הרי הנברא נמצא תמיד

במקורו, שהוא דבר ה', העומד

תמיד בתוך הנברא – מדוע,

איפוא, אין הנבראים בטלים

במציאות למקורם, באופן שלא

יהיה מקום לחשוב אותם כ"יש"

וכ"מציאות"? – כדי להבין זאת, אמר רבנו הזקן שיש להקדים מה שיוסבר בפרק הנוכחי, שהסיבה לכך היא הכוח האלקי של עצמו.

כִּי הַיּוֹה בְּתִיבָה: – כתוב בפסוק: **כִּי שְׁמֵשׁ וּמִגֵּן ה' אֱלֹהִים**, –

כמו שהשמש מאירה, כך מאיר לנו הקב"ה בשם הוי' שלו, וכמו

ה"מגן" השומר ומבטיח, כך מגן עלינו הקב"ה בשם אלקים שלו.

פְּרוּשׁוֹ – המלה "מִגֵּן" – אין הכוונה למגן סתם שאין לו שייכות

לשמש אודותה מדובר בפסוק, אלא הוא נִרְתַּק לְשֵׁמֶשׁ – כדי לְהַגֵּן,

שְׁיֻכְלוּ הַבְּרִואִים לְסַבְּלוֹ, – כדי שהנבראים יוכלו לקלוט את קרני

השמש, יש לה לשמש "מגן" ונרתק, המאפשר לנבראים לקלוט את

אור השמש. **כְּמֵאֵמֶר רַבּוֹתֵינוּ וְזָרָנָם לְבְּרַכָּהּ²: "לְעֵתִיד לְבֵא**

הַקְּדוּשָׁה בְּרִידָהּ הוּא מוּצֵיא תְּמָה מִנְרַתְקָהּ, רְשָׁעִים נְדוּנִין בָּהּ

כוֹ". – הרשעים ייענשו באמצעות החמה כיוון שלא יהיו מסוגלים

לשאת את אורה החזק של השמש – וצדיקים (לא זו בלבד שיוכלו

לשאת את האור, אלא יתירה מזו, יוכלו להירפא על ידי אור

השמש – רואים ממאמר זה של חכמינו ז"ל, שלשמש יש "מגן"

ו"נרתק" המאפשר לקבל את אור השמש. וְכֵמוֹ שֶׁהַנְּרַתֵּק מִגֵּן פְּעֵד

הַשֵּׁמֶשׁ, – שיוכלו בני האדם לקבל את אורה, כֵּן שֵׁם "אֱלֹהִים"

מִגֵּן לְשֵׁם הַיּוֹ"ה בְּרִידָהּ הוּא. – שיוכלו הנבראים לקבל את האור

של שם הוי'. – וזה, איפוא, פירוש "כי שמש ומגן הוי' אלקים": שם

הוי' הוא כמשל ה"שמש", ושם "אלקים" מגן על האור של שם הוי'

1. תהלים פד, יב. 2. ראה נדרים ה, ב. 3. איוב א, ה. וראה רש"י חיי שרה כד, מה. בשלח טו, א. 4. בתפילת שמונה עשרה. ראה יומא ט, ב.

שער היחוד והאמונה

ק"ו - מפני שמיבע הטוב
 - זה שטוב בעצם, להטיב
 - עם אחרים, כך גם
 למעלה: מבחינת מדת

החסד והטוב של הקב"ה נדרש שיתהוו נבראים, להם תושפע חסדו וחיותו.

באה מגדולתו של הקב"ה בכבודו ובעצמו כי גדול ה' ולגדולתו אין חקר ולכן משפיע ג"כ חיות והתהוות מאין ליש לעולמות וברואים אין קץ שטבע הטוב להטיב

מפני שאין לה גבול, ולכן משפיע גם בן חיות והתהוות מאין ליש לעולמות וברואים אין

"גדלה", בי - מפני, שבאה מגדולתו של הקדוש - ברוך - הוא בכבודו ובעצמו, כי גדול ה' ולגדולתו אין חקר, - מפני שאין לה גבול, ולכן משפיע גם בן חיות והתהוות מאין ליש לעולמות וברואים אין

יום רביעי י"ג סיון

יתגלה בנברא, שהרי לולא זאת היה הנברא, כלומר ישותו וממשותו, מתבטל במציאות; ומן ההכרח שיהיה הצמצום והכיסוי, שהכוח האלקי יהיה מוחבא מהנברא, שגם כוח אלקי זה של צמצום והעלם הוא למעלה משכל הנבראים - וכפי שיוסבר להלן: וכמו

שאין ביכולת שום שכל

נברא להשיג מדת גדולתו,

- של הקב"ה, שהיא היכולת

לברא יש מאין ולהחיותו,

- הבאה ממדת הגדולה,

מדת החסד, פדכתיב: -

כמו שכתוב: "עולם חסד

יבנה" - כך ממש אין

ביכולתו - של הנברא,

להשיג מדת גבורתו של

הקדוש-ברוך-הוא, שהיא

מדת - וכוח, הצמצום

ומניעת התפשטות החיות

מגדולתו, - יתברך, מליד

ולתגלות על הנבראים

להחיותם ולקייםם בגלוי -

מדת הגבורה והצמצום של

הקב"ה פועלת שהחיות

האלקית (המחיה ומקיימת את הנברא) לא תהיה גלויה לנברא, כי אם - שהחיות תהיה פתוטר פנים, שהחיות מסתתר בגוף

והנה, כמו שמדה זו - מדת "הגדול", של חסד, היינו התפשטות חיותו בכל העולמות והנבראים, להוותם מ"אין" ל"יש", היא שכתו - ומעלתו, של הקדוש-ברוך-הוא לברו, - שרק בו יתברך בלבד קיימת מעלה זו וכוח זה, שאין ביכולת שום נברא לברא יש מאין ולהחיותו, - כפי המובא

במדרש⁵, שאילו היו מתקצים כל בראי עולם,

לא היה באפשרותם לברוא גם לא כנף של "יתוש"

ולהכניס בו נשמה; שכן, דבר זה הוא רק בחיק הבורא

לברוא "יש" מ"אין". מדה זו היא למעלה לא רק מבחי

הנבראים, אלא גם למעלה משכל הנבראים, להבין ולהשיג מדה זו - כפי

שמוסבר להלן: וגם מדה זו - של חסד, לברוא "יש"

מ"אין", היא למעלה מהשכלת כל הנבראים

והשגתם, שאין כח בשכל שום נברא להשפיל -

בכוח החכמה, ולהשיג - בכוח הבינה, מדה זו

ויכולתה לברא יש מאין ולהחיותו, כי הקריאה יש מאין היא דבר שלמעלה

משכל הנבראים, כי היא - ההתהוות "יש" מ"אין", ממדת גדולתו של הקדוש - ברוך - הוא, והקדוש - ברוך - הוא ומדותיו,

אחדות פשוט, בראיתא - כפי שכתוב פתח הקדוש⁶ "איהו וגרמוהי חד" - שהוא יתברך וכליו וכוחותיו (כלומר, מדותיו) הם דבר אחד; וכשם שאין יכולת שום נברא להשיג בוראו -

כלומר, את הקב"ה, כך אינו יכול - שכלו של הנברא אינו מסוגל להשיג מדותיו. - של הקב"ה, שכן, כאמור, מדותיו הן דבר אחד

אתו יתברך, וכשם שאי אפשר להשיג אותו יתברך, כך אי אפשר להשיג את מדותיו וכוחותיו. - כל זה באשר למדת החסד - התגלות והתפשטות החכ האלקי לברוא "יש" מ"אין" - וכך הדבר גם באשר למדת הגבורה והצמצום, המשפיעה לכסות על הכוח האלקי שלא

שער היחוד והאמונה

והנה כמו שמדה זו היא שבחו של הקב"ה לברו שאין ביכולת שום נברא לברוא יש מאין ולהחיותו וגם מדה זו היא למעלה מהשכלת כל הברואים והשגתם שאין כח בשכל שום נברא להשכיל ולהשיג מדה זו ויכולתה לברוא יש מאין ולהחיותו כי הבריאה יש מאין הוא דבר שלמעלה משכל הנבראים כי היא ממדת גדולתו של הקב"ה והקב"ה ומדותיו אחדות פשוט כדאיתא בו"הק דאיהו וגרמוהי חד וכשם שאין ביכולת שום שכל נברא להשיג בוראו כך אינו יכול להשיג מדותיו וכמו שאין ביכולת שום שכל נברא להשיג מדת גדולתו שהיא היכולת לברוא יש מאין ולהחיותו כדכתיב עולם חסד יבנה כך ממש אין ביכולתו להשיג מדת גבורתו של הקב"ה שהיא מדת הצמצום ומניעת התפשטות החיות מגדולתו מליד ולהתגלות על הנבראים להחיותם ולקיימם בגלוי כ"א בהסתר פנים שהחיות מסתתר בגוף הנברא וכאילו גוף הנברא הוא דבר בפני עצמו ואינו התפשטות החיות והרוחניות כהתפשטות הזיו והאור מהשמש אלא הוא דבר בפני עצמו ואף שבאמת אינו דבר בפני עצמו אלא כמו התפשטות האור מהשמש מכל מקום הן הן גבורותיו

הנברא, וכאילו גוף הנברא הוא - נראה כדבר בפני עצמו, - וכאילו אינו התפשטות החיות והרוחניות - של הכוח האלקי המהווה אותו, פהתפשטות חיו והאור מהשמש, אלא הוא נראה כדבר בפני עצמו. ואף שבאמת אינו - הנברא, דבר בפני עצמו, אלא - הוא, כמו התפשטות האור מהשמש, - כך הנברא הוא התפשטות ממקורו, ה"אין" האלקי; וכיון שהנברא כלול במקורו, בכוח האלקי, כמו האור בשעה שהוא נמצא בתוך מקורו, היה דבר זה צריך להשפיע שהנברא יהיה בטל במציאות, באותה מדה שאור השמש בטל במציאות במקורו, אך הסיבה לאי ביטולו במציאות היא מפני - מכל מקום - למרות שהנברא הוא התפשטות אור ממקורו בלבד, הן הן גבורותיו של

5. ראה ירושלמי סנהדרין רפ"ז. ב"ר פל"ט, יד. ספרי ואתחנן ו, ה. ועוד. 6. הקדמת התיקוני זהר (ג, ב). 7. תהלים פט, ג.

שהוסבר, שדבר זה שהנברא נראה כ"יש" ו"מציאות", בא מסיבת כח הגבורה והצמצום שלמעלה - משום שכשם שיש לו היכולת להאיר ולגלות אור וחיות, כך יש לו גם היכולת לצמצם ולהסתיר את האור והחיות - אפשר לכאורה לחשוב שהצמצום וההעלם הוא

אמיתי; כלומר, אפשר לחשוב שלא רק הנבראים רואים עצמם ל"יש" ו"מציאות", אלא גם לגבי הקב"ה הנברא הוא "יש" ו"מציאות", מכיון שהוא בא על ידי כוח הצמצום המסתיר, וביחס לנברא, הוא כמו שהוא מחוץ למקורו -

מציין מיד רבנו הזקן להלן ומסביר, ששניהם, כוח הגילוי לגלות את האור והחיות, וכוח הצמצום להסתיר את האור והחיות, הם שניהם באמת דבר אחד - שכן, זהו הענין של אור וכלי, המאוחדים בתכלית ובשרשם והם ענין אחד לגמרי - וקיים הרי כלל ש"אין עצם מסתיר על עצם", וכפי שמובאת בשולחן ערוך אורח חיים הראיה לגבי כיסוי הראש, שאין זה נקרא כיסוי כשאדם מניח את ידו על ראשו, מפני שראשו וידו הם אותו "עצם", כך גם בענייננו: כיון שכוח הגילוי וכוח הצמצום הם שניהם דבר אחד, אין זה הסתר והעלם אמיתי; ההסתר הוא רק לגבי הנבראים, להסתיר כדי שהנבראים יראו ל"יש" ו"מציאות", אבל לא לגבי למעלה.

הקדוש ברוך הוא, - כביכול, אשר כל יכול, - שהוא לא רק בעל היכולת שיתפשט ויומשך ממנו אור וחיות, אלא הוא גם בעל היכולת לצמצם ולהעלים את האור והחיות - לצמצם החיות והרוחניות הנשפעת מרוח פיו ולהסתירו, שלא יכפל גוף

הנברא במציאות - כך שלמרות שהנברא הוא לא יותר מאשר התפשטות האור ממקורו, לא יתבטל בכל זאת במציאות, אלא יראה כ"מציאות", כ"יש". וזה אין פשוט שום נברא להשיג מהות הצמצום וההסתרה, ושיהיה

אף על פי כן - למרות הצמצום וההסתרה, גוף הנברא נברא מאין ל"יש", - שלכאורה, כדי להוות מ"אין" ל"יש" צריך הרי להיות להיפך: ההתגלות של הכוח האלקי, שהרי התהוות היא התגלות ולא הסתרה - כיצד, איפוא, הם שני הדברים יחד: מצד אחד - התגלות הכוח האלקי להוות את הנברא, ומצד שני - צמצומו והסתרו של הכוח האלקי? - מפני שאילו לא יסתתר היה הרי הנברא בטל במציאות, ואם כן הרי זה ענין ששום שכל של נברא אינו יכול להשיג, כמו שאין יכולת פשוט שום נברא להשיג מהות הנבראה מאין ל"יש". - כך אין הוא יכול להשיג את הצמצום המסתיר ופועל שהנברא יוכל להיראות כ"מציאות". לפי מה

שער היחוד והאמונה

של הקדוש ברוך הוא אשר כל יכול לצמצם החיות והרוחניות הנשפעת מרוח פיו ולהסתירו שלא יבטל גוף הנברא במציאות וזה אין בשכל שום נברא להשיג מהות הצמצום וההסתרה ושיהיה אעפ"כ גוף הנברא נברא מאין ל"יש" כמו שאין יכולת בשכל שום נברא להשיג מהות הבריאה מאין ל"יש".

יום חמישי י"ד סיון

למעלה, שישנן ה' גבורות למעלה, היוצרות ענין כ"ב אותיות עליונות, ושרש ה' גבורות הוא - הבחינה הנקראת ב"קבלה" "בוצינא דקרדוניתא", - פירוש המלה "קרדוניתא" בארמית, הוא חושך והעלם, והיינו שזו בחינה של העלם וחושך שלמעלה מאור,

שהיא - בחינת גבורה עקאה ד"עתיק יומין", - בפנימיות הכתר, ושרש הקדמים הוא גם כן - בחינת חסד ד"עתיק יומין", פירוש ל"ודעי חן": - כפי שהדבר ידוע ללומדי החכמה הנסתרה, תורת הקבלה. וכיון שגם הצמצום של אותיות וגם הגילוי של אור וחיות אלקי, שרשם אחד ב"עתיק יומין", מובן

הדבר שהצמצום וההסתרה אינם הסתרה אמיתית, שכן, כאמור, "אין עצם מסתיר על עצם", אם הם "עצם" אחד, אין זו הסתרה. ממילא יוצא שהצמצום וההסתרה, המסתירים שהכוח האלקי המהווה את הנברא לא ייראה, אין בהם משום הסתרה כלל לגבי למעלה ח"ו, אלא רק לגבי הנבראים בלבד, שהם יראו את הבריאה כ"יש" ו"מציאות", ואילו לאמיתו של דבר בטל כל נברא במציאות לגבי מקורו.

והנה, בחינת הצמצום והסתרה החיות נקרא - בלשון תורת הקבלה, בשם "פלים", והחיות עצמו - התגלות החיות, נקרא בשם "אור", - שהיא ענין של אור וגילוי, ששמו שחפלי מכסה על מה שבתוכו - כך בחינת הצמצום מכסה ומסתיר האור

והחיות השופע; - הצמצום מכסה ומסתיר על האור והחיות האלקי השופע לנבראים, שהאלקות לא תיראה, והפלים הן הן האותיות, - של "עשרה מאמרות", או חילופיהן (כפי שאותיות מתחלפות באותיות אחרות) ו"עשרה מאמרות" הם החיות המהווה ומחיה את הנבראים, ששרשן - של

האותיות, הן ה' אותיות מנצפ"ך, - שהן "כפולות", ישנו כ' וישנו ך' סופית, וכך בשאר ארבע האותיות, וכפי שמוסבר ב"קבלה" אותיות כפולות אלו הן שורש האותיות, כי - שתי ה' גבורות - אלו הן חמש בחינות הגבורה, המחלקות ומפרידות הקבל והקול בה' מוצאות הפה להתהוות כ"ב אותיות, - כפי שהדבר לדוגמה בגמיות, שעל ידי "ה' מוצאות הפה" מתחלק ונבדל הבל הקול להברות נפרדות של אותיות ומילים - כך גם ברוחניות

שער היחוד והאמונה

[והנה בחי' הצמצום והסתרה החיות נקרא בשם אור שכמו שהכלי מכסה על מה שבתוכו כך בחי' הצמצום מכסה ומסתיר האור והחיות השופע והכלים הן הן האותיות ששרשן ה' אותיות מנצפ"ך שהן ה' גבורות המחלקות ומפרידות ההבל והקול בה' מוצאות הפה להתהוות כ"ב אותיות ושרש הה' גבורות הוא בוצינא דקרדוניתא שהיא גבורה עילאה דעתיק יומין ושרש החסדים הוא ג"כ חסד דעתיק יומין כידוע ל"ח:

יום שישי ט"ו סיון

למעלה משכל והשגת הנבראים. כאן הוא מסביר, שמדות אלו הן למעלה לא רק משכל הנבראים, אלא גם למעלה משכל והשגת הנשמות שמעולם האצילות; שגם נשמת משה רבנו, שהיתה נשמה מעולם האצילות, גם שכלו לא היה יכול להשיג מדות עליונות אלו

שכן דבר אחד עם הקב"ה עצמו. והנה על זה – על המדובר כאן, שמדות חסד וגבורה הן למעלה משכל, אמרו פתח, דלעילא, בספרא דקדושה עלאה, – שלמעלה, בצד ה"קדושה עליונה", כלומר, בעולם האצילות שהוא למעלה מעולמות בריאה – יצירה – עשיה, אית ימינא ואית שמאלא, יש "ימין" ויש "שמאל", דהיינו חסד וגבורה, פרוש, – שכן, מה היא הרבותא שלמעלה ישנם חסד וגבורה? אלא הכוונה היא, שגם גבורה

(צמצום) היא "לעילא" (למעלה) ולמעלה מהשגת הנבראים, כי היא מדה אלקית. שהרי כיוון שלמעלה ב"סטרא דקדושה" – בצד הקדושה – לא שייך פירוד חסד ושלוש, אלא הכל הוא בהתכללות, הנה "שם" ענין ה"ימין" (חסד) וה"שמאל" (גבורה) הרי, למרות שהם שני דברים מנוגדים לגמרי, הם – באופן של "שני הפכים בנושא אחד", מפני ששניהם מאוחדים בתכלית עם אין סוף ברוך הוא, דשתייהן – גם חסד וגם גבורה, הן מדות אלהות למעלה משכל הנבראים והשגתם, דאיהו וגרמיהו חסד בעולם האצילות – הוא יתברך והכלים שלו (ומדותיו) הם דבר אחד בעולם האצילות, גם מדת החסד וגם מדת הגבורה מיוחדות שתייהן בתכלית אתו יתברך. ואף השגת משה רבנו עליו השלום בנבואתו, – שהשיג במראה הנבואה שלו, לא היתה בעולם האצילות, – עצמו, שכן עולם האצילות הוא למעלה גם משכלו והשגתו של משה רבנו, אלא על ידי התלבשותו בעולם הפריאה – על ידי התלבשות מדרגת ה"אצילות" בעולם הבריאה; ואף גם זאת, – גם לאחר ש"אצילות" מתלבשת בעולם הבריאה, איזו מדרגה של "אצילות" השיג? – לא בשתי מדות אלו – חסד וגבורה – היתה השגת משה רבנו, אלא על ידי התלבשותו – הקודמת, במדות שלמטה מהן במדרגה, שהן מדות נצחיות – מדת הנצח היא "ענף" בלבד ממדת החסד, ומדת הוד "ענף" ממדת הגבורה – כפי שהן באות במדת ה"יסוד" המשפיעה למדרגת שלמטה ממנה, [במא שפיתוח בשער הנבואה]. – שבמדרגה זו היתה השגתו של משה רבנו עליו השלום. רק שמתן שפירם של צדיקים בגן עדן, הוא

פרק ה. בפרק הקודם, פרק ד', הסביר רבנו הזקן, שמה שהנבראים נראים ל"מציאות יש", הרי זה בסיבת מדת הגבורה וכוח הצמצום של הקב"ה, הגורמים שהחיות האלקית לא תהיה גלויה בנבראים. ולכן, למרות שהנברא נמצא תמיד במקורו, שהוא הכוח האלקי היוצר אותו ותמיד ובלי הפסק

מ"אין" ל"יש", הרי כיוון שהחיות והכוח האלקי אינם בהתגלות לנבראים, חש הנברא את עצמו כאילו הוא דבר לעצמו, ואין נראית בנברא האמת שהוא רק התפשטות מהזיו של מקורו בלבד, כמו שהתפשטות של האור והזיו מהשמש.

והנה, על זה – על מה שדובר, שכל התהוותם של הנבראים, שייראו ויחושו עצמם ל"מציאות יש", באה על ידי מדת הצמצום, אמרו רבותינו זכרונם לברכה: "בתחלה עלה במחשבה – העליונה, לברא את

העולם במדת הדין, – שהיא מדת הגבורה והצמצום, ראה שאין העולם מתקיים – במדת הדין והצמצום בלבד, שתתפזר – בעולם, מדת רחמים", לכאורה אין הדברים מובנים, שהרי הקב"ה הוא "חפץ חסד" ורוצה לעשות חסד עם הנבראים, מדוע, איפוא, המחשבה הראשונה היתה לברוא את העולם במדת הדין? – אלא, לפי מה שהוסבר, מובן הדבר: היות וכל מציאותם של הנבראים שייראו ויחושו עצמם ל"מציאות" באה דוקא על ידי מדת הדין והגבורה, המכסה על החיות האלקית, ולולא הסתרה זו היו הנבראים בטלים במציאות; והכוונה העליונה היא הרי שתהיה "מציאות" של נבראים, שכן, רק אז שייך בהם ענין העבודה שעל ידה הוא יכול להטיב אתם במתן שכר עבור העבודה – הרי, שדוקא על ידי מדת הדין והצמצום, הנבראים הם במצב של ביצוע תכלית הבריאה. לכן, עלה תחילה במחשבתו יתברך לברוא את העולם במדת הדין, אך כיוון שראה שב"דין" בלבד לא יהיה קיום לעולם – שכן, אז היתה חיות הקדושה מכוסה לגמרי בעולם. והעבודה לגלות את החיות האלקית בעולם היתה קשה ביותר – לכן "שיתף" בעולם מדת הרחמים, שתהיה התגלות קדושה ואלקות בעולם. דהיינו – "שיתוף מדת הרחמים" משמעה: התגלות אלהות – בעולם, על ידי צדיקים – ועל ידי נאותות ומופתים שפיתחה – על ידי זה נראה ונתגלה בעולם אלקות ולמעלה מן הטבע. בפרק הקודם אמר רבנו הזקן, ששתי המדות – הן מדת החסד וההתפשטות של חיות אלקית לברוא נבראים מ"אין" ל"יש", והן מדת הגבורה, לצמצם ולהסתיר את החיות האלקית שלא תהיה בהתגלות לנבראים – הן שתייהן

1. ראה פירוש רש"י בראשית א, א; בראשית רבה פי"ב, טו. 2. חלק א נג, א. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: עפמשנ"ת באגה"ק (סי"ט) מובן שאין הכוונה – שלא למעלה מזה (שהרי השיגו בחו"ב) – אלא שהשגת חו"ג (מקור הבריאה וצמצומה) דבזה עסקין – היתה

ומרקיע זה – ומאור מקיף זה, נוסף על למוזן הנשמות, – כלומר, מה"רקיע" נמשך אור פנימי לנשמות, שהוא ענין ה"מוזן" – אור פנימי שמשגיג אתו, דהיינו – כלומר: ידיעת סוד כ"ב אותיות התורה, כי הרקיע הזה הוא סוד הדעת, – והטל שנוסף ממנו,

הוא ידיעת סוד כ"ב אותיות התורה, והתורה היא מוזן הנשמות כגון ערך, והמצות הן לבושים, כמבאר כל זה [בזהר – פרשת ויקהל דף ר"ט ור"י, ובעין חיים שער מד פרק ג]: – הרי מוסבר כאן, ששתי המדות חסד וגבורה שמאצילות, הן למעלה משכל והשגה לא רק של הנשמות שמעולם של האצילות, ורק בדרך של קבלת שכר יכולות הנשמות בגן עדן לקבל ההתפשטות

משתי המדות חסד וגבורה. ביאור הרבי על פרק זה – בסיוע השיעורים היומיים.

השגת התפשטות החיות ואור הנמשך משתי מדות אלו – חסד וגבורה – שבתור שכר יכולים הם לקבל ההתפשטות משתי מדות אלו, והוא – התפשטות החיות משתי המדות חסד וגבורה, היא מוזן נשמות הצדיקים שעסקו בתורה לשמה בעולם הזה. כי

מהתפשטות שתי מדות אלו נמתח רקיע – אור מקיף, על הנשמות שגגן ערך, – אור מקיף זה מעניק כוח לאותן נשמות שתוכלנה "לקבל" ההתפשטות משתי מדות אלו, ורקיע זה נקרא "רוח האוריתא", – סוד התורה, הענין בתורה שבבחינת רז וסוד, וכו' – ברקיע, סוד כ"ב אותיות התורה, – ואותיות התורה הן גם כן למעלה משכל והבנת התורה, הנתונה – התורה ניתנה משתי מדות

אלו, כדכתיב: – כמו שכתוב: "מימינו אש דת למו", – דת, תורה, באה מ"מין", מ"חסד", והיא גם ענין של "אש", "גבורה",

שער היחוד והאמונה

שכרם של צדיקים כגון ערך הוא השגת התפשטות החיות ואור הנמשך משתי מדות אלו חו"ג והוא מוזן נשמות הצדיקים שעסקו בתורה לשמה בעו"ה כי מהתפשטות שתי מדות אלו נמתח רקיע על הנשמות שגגן ערך ורקיע זה נקרא הוא דאורייתא וכו' סוד כ"ב אותיות התורה הנתונה משתי מדות אלו כדכתיב מימינו אש דת למו ומרקיע זה נוסף על למוזן הנשמות דהיינו ידיעת סוד כ"ב אותיות התורה כי הרקיע הזה הוא סוד הדעת והתורה היא מוזן הנשמות כג"ע והמצות הן לבושים כמבאר כל זה [בזהר ויקהל דף ר"ט ור"י ובע"ה שער מ"ד פרק ג]:

שבת קודש ט"ז סיון

אחרות. השם של מדת הגבורה והצמצום הוא שם אלקים, כלומר, כשאור אין סוף ברוך הוא מתלבש במדת הגבורה לפעול פעולת הצמצום וההעלם – נקראת מדה בשם אלקים. ולכן הוא – שם אלקים, גם כן בגימטריא "הטבע", – במלה "הטבע" אנו מציינים

סדר קבוע של הנהגה בעולם, החוזר על עצמו תמיד, ולכן רגילים אליו ואין הוא מעורר שום השתאות, לא נראה כל חידוש לגבי הסדר של אתמול, וממילא לא חושבים אודות הכוח והחיות האלקי הגלום

בדברים שנקבעו בסדר ואופן תמידי. לפי שמתיר – שם אלקים את האור שלמעלה המהוה ומחיה העולם, – על ידי שהאור שלמעלה מהוה תמיד מחדש את הנבראים, נוצר הרי באמת, כאמור, הענין הפלאי של בריאת "יש מאין", פלא שהוא גדול יותר מאשר קריעת ים סוף. אך, שם אלקים מעלים על האור שלמעלה המהוה ומחיה את העולם, ונראה כאלו העולם עומד התחדשות, אלא כדבר קבוע תמידי, ומתנהג כדרך הטבע. – גם אותם דברים, בהם נראית איזו התחדשות, הרי גם התחדשות זו קבועה בסדר הנקרא דרך הטבע. – המלה "טבע", כפי שהיא מוסברת בחסידות, יש בה כמה פירושים, ומזה: "טבע" במשמעות של קביעה, כלשון חכמינו ז"ל: "כל המשנה ממתבע שטבעו חכמים". כמו כן "טבע" מלשון "טובעו בים סוף", כמו דבר שטבע

פרק ו. בפרק ד' הסביר רבנו הזקן, ששתי המדות העליונות – מדת החסד וההתפשטות של החיות האלקית לברוא ולהחיות את הנבראים, ומדת הגבורה והצמצום המסתירה על החיות האלקית המהוה ומחיה את הנברא (כדי שהנברא יוכל לחוש את עצמו ל"מציאות יש") – יש לשתיהן שורש

אחד; ואשר מכיוון שהן "עצם" אחד, לא יכול הצמצום והגבורה להיות הסתרה אמיתית, שכן "אין עצם מסתיר על עצם". ברם, כל זה אמור לגביהן כפי שהן בשרשן, ואילו כפי שהן בהתגלות בספירה ומדה, אפשר 160 ומתנהג בדרך הטבע ושם אלהים זה הוא מגן ונרתק לכאורה לחשוב, שהן אכן שתי

מדות נפרדות והפכיות אחת מהשניה – מדה אחת היא חסד וגילוי, והשניה – גבורה, צמצום והעלם.

ובפרקנו יסביר, שגם כפי ששתי מדות אלו בהתגלות, הן בהתכללות אחת עם השניה. שהרי, תכלית וכוונת ההעלם היא כדי שיוכלו להיות עולם ונבראים גשמיים – שכן, אם החיות האלקית היתה בהתגלות, היו הנבראים בטלים במציאות ולא היתה שום מציאות כלל של נבראים – הרי שתכלית הצמצום וההעלם של גבורה היא באמת ענין של חסד, כך ששתיהן חסד וגבורה, הן בהתכללות. ולמה הדבר כן? – מפני ששתיהן מאוחדות עם אין-סוף, הרי הן ממילא "עצם" אחד גם כשהן שתי מדות חסד וגבורה.

והנה, שם "אלהים" הוא שם מדת הגבורה והצמצום, – כל שם מהשמות הקדושים הוא מדה מיוחדת, כמו שם א"ל הוא מדת החסד, ככתוב: "חסד א"ל כל היום", וכך שאר השמות במדות

ע"ה התלבשותם בנה"י דוקא". 4. ברכה לג, ב. 1. תהלים נב, ג. 2. גיטין מ, ב.

של שם הוי', המהווה מ"איך" ל"יש", היה מתגלה לנבראים, היו הם בטלים במציאות – הרי, שדוקא על ידי ההסתרה שמשם אלקים, קיימת מציאות הנבראים, וממילא – **יְהִי בְּחֵינֵת גְּבוּרָה זֶה וְצִמְצוּם הָזֶה**³ – ההסתרה המסתירה על החיות האלקית, הוא –

לא רק צמצום והעלם, אלא גם בן בְּחֵינֵת חֶסֶד שֶׁהַעֲלִים יִבְנֶה בוּ, – זהו "כי אמרתי עולם חסד יבנה"⁴, שבנין ובריאת העולם הוא על ידי בחינה של חסד; וכיוון שבלעדי הצמצום וההעלם של שם

אלקים לא היתה יכולה להיות שום מציאות של עולם, הרי שהכוונה והתכלית של הצמצום הזה הוא – חסד, כדי שתוכל להיות המציאות של עולם, וזו היא בְּחֵינֵת גְּבוּרָה הַכְּלוּלָה בְּחֶסֶד⁵. – אופן כזה של גבורה שעל ידו מתבצעת התכלית של חסד, זוהי גבורה הכלולה בחסד, ומהווה חלק מחסד⁶.

במים, מכסים עליו המים והוא אינו נראה כלל – כך "טבועה" כביכול החיות האלקית בנבראים, שאין היא נראית כלל. **וְשֵׁם "אֱלֹהִים" זֶה**, – לא כפי ששם אלקים הוא בשרשו העליון, אלא כפי ששם אלקים משפיע באמצעות מדת הגבורה, שהעולם יראה

כאילו הוא מתנהג בדרך הטבע, הוא מִגֵּן וְנִרְתַּק לְשֵׁם הַיְיָ, – כאמור לעיל בפירוש הפסוק "שמש ומגן הוי' אלקים", ששם הוי' הוא כמו השמש כאשר מאירה, ושם אלקים מסתיר על האור של שם הוי', כמו

ה"מגן" וה"נרתק" המסתירים על אור השמש, כדי שיהיה באפשרות הנבראים לקבל את האור, **לְהַעֲלִים הָאֹר וְהַחַיּוֹת הַנִּמְשָׁךְ מִשֵּׁם הַיְיָ וּמִהוּיָה מֵאֵין לֵישׁ**, – שענינו של "הוי'" (מלשון מהווה) שהוא יוצר הבל מ"איך" ל"יש", ועל אור זה מסתיר שם אלקים, וזאת כדי שלא יתגלה לנבראים ויבטלו בְּמַצִּיאוֹת. – אילו האור

שער היחוד והאמונה

לשם הוי"ה להעלים האור והחיות הנמשך משם הוי"ה ומהווה מאין ליש שלא יתגלה לנבראים ויבטלו במציאות והרי בחי' גבורה זו וצמצום הזה הוא גם כן בחי' חסד שהעולם יבנה בו וזו היא בחי' גבורה הכלולה בחסד

3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משא"כ דח"א ספ"ז" – הרבי שליט"א מסביר, שבהדגשה "גבורה זו" ו"צמצום זה" מתכוון רבנו הזקן לומר, שדוקא כאן הגבורה והצמצום הם ענין של חסד, ואילו לא כך הדבר לגבי הצמצום אודותו מדובר בחלק ראשון סוף פרק ו' – שחיות הקדושה באה אחרי צמצומים רבים כדי שתתלבש בבחינת גלות בקליפות וסטרא אחרא להחיותן – שכן, שם הצמצום הוא אכן ענין של גבורה והעלם ולא ענין של חסד, שהרי הכוונה שם היא שלא יהיה בהן ענין של גילוי. 4. תהלים פט, ג. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בזה בא להוסיף עיקר חדש לגמרי, ובמילא גם לתרץ קושיא גדולה (שכנראה מרוב "פשיטותה" אין שמים לב ע"ז כלל !), והיא: הרי המדובר במדותיו של א"ס, כמו שמדת החסד הוא התפשטות לאין קץ – כדלעיל פ"ד – כן צ"ל מדת הגבו' צמצום לאין קץ, העלם בתכלית. ולכן לכאורה צ"ל לא רק נבראים לאין קץ (מצד החסד) – אלא גם שההעלם יהי' לאין קץ ח"ו (ובלשון פל"ו) שאין תחתון למטה הימנו בענין הסתר האור כו' – ועפ"ז רק מדרי' הכי תחתונה דעוה"ז החומרי (שאינן תחתון הימנה) הי' צ"ל נברא (וגם בזה שייך מספר לאין קץ) – אבל ע"פ המשל דמגן ונרתק השמש (דהשמש לא רק פועל ע"י הנרתק, אלא גם מאיר – דוגמת עצמו, שהוא מאור – ואפילו נראה ע"י הנרתק ככו') וע"פ הבי' דכוונת ההעלם הוא לא רק ההעלם, אלא גם שלא יבטלו הנבראים ממציותם – הרי בכל דרגא שבנבראים ומציאות שלה – מרכ"ד עד סוכ"ד (שהן אין קץ, מצד החסד) כלולה בה גבו' שלא תבטל ממציותה. וזהו ג"כ ב' הענינים 1) דגבו' זו היא ג"כ חסד (לא העלם לבד, כ"א שתהי' מציאות). 2) דגבו' זו כלולה בחסד [הבריאה דכל דרגא ונברא באופן דטפין כו']. וכמו הגומא דבה יוצאת טפת הגשם – ששוללת ארובת השמים וביחד עם זה היא ג"כ נקב ופתיחה. וכן זכוית השחורה שוללת דורכזיכטיקייט דשאר זכוית וביחד עם זה היא ג"כ לאזט דורך אור (חלש) דהשמש". 6. כגון (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א): "גשמי ברכה – טיפין טיפין, משא"כ כשארובות השמים נפתחות; המסתכל בשמש שלא ע"י זכוית שחורה עיניו כהות".

ה'תש"ג

י סיון

יום ראשון

שיעורים. חומש: בהעלותך, פ' ראשונה עם פירש"י.
 תהלים: נה"נט.
 תניא: פרק ג. והנה . . . אפס בלעדו.

רבינו הזקן ענה לאחד בהכנסו ליחידות: ... בני ישראל ווערען אָנגערופען נרות. א נר איז כלול פון כלי פתילה שמן ואש. מען מוז אבער אָנצינדען דעם אש און דעמאָלט איז דאָס מאיר. בא דיר איז א גוטער נר, אָבער עס פעלט דיר דער אָנצינדער. דורך הכאה בכח אין דעם אבן של נפש הבהמית, געהט ארויס א ניצוץ אש, וועלכער צינדט אָן דעם אש אלקי.

תרגום חפשי

רבינו הזקן ענה לאחד בהכנסו ליחידות: בני ישראל קרויים נרות. נר כלול מכלי, פתילה, שמן ואש. אך חייבים להצית את האש ואז הוא מאיר. הנר שבך הוא טוב, אך חסר לך מי שידליקו; ע"י הכאה בכוח באבן של נפש הבהמית, ניתז ניצוץ אש, שהוא מצית את האש האלקי.

ה'תש"ג

יא סיון

יום שני

שיעורים. חומש: בהעלותך, שני עם פירש"י.
 תהלים: ס"סה.
 תניא: והמשל . . . "156" ואפס בלעדו.

משיחות אאמו"ר: אין דער עבודה פון עבודת ה' ע"ד החסידות, זיינען פאראן אלע מדריגות ... די דרגא פון מת באדארף קיין סך הסבר ניט האָבען. עס איז אבער אויך פאראן – ת"ל – תחית המתים אין עבודה רוחנית. א מת איז קאלט, עס איז ניטאָ אזא קאלטע זאך ווי שכל הטבעי און שכל אנושי, און ווען דער שכל הטבעי פארשטעהט א השגה אלקית און די מדות שבשכל ווערען נתפעל און גערירט פון דעם געשמאק שכלי, איז דאָס דער אמת'ער תחית המתים.

תרגום חפשי

משיחות אאמו"ר: בסדר העבודה של עבודת ה' על דרך החסידות, נמצאות כל הרמות ... דרגת מת אינה זקוקה להסבר רב. אך קיימת גם – תודה לאל – תחיית המתים בעבודה רוחנית. מת הוא קר, אין דבר כל"כך קר כמו השכל הטבעי והשכל האנושי, וכאשר השכל הטבעי מבין השגה אלוקית, והמדות שבשכל מתפעלים ומתרגשים מהעריבות השכלית – הרי זו תחיית המתים האמיתית.

ה'תש"ג

יב סיון

יום שלישי

שיעורים. חומש: בהעלותך, שלישי עם פירש"י.
 תהלים: סו"סח.
 תניא: וכדברים . . . "156" להקדים.

בברכת שנ"ב: נהי' היו"ד בקמץ ולא בסגול.

אאמו"ר כותב באחד ממכתביו: אהוב את הבקורת, כי היא תעמידך על הגובה האמיתי.

יום

ראשון

יום

שני

יום

שלישי

יום רביעי	יג סיון	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: בהעלותך, רביעי עם פירש"י. תהלים: סט"עא. תניא: פרק ד. . . כי . . . "עט" להטיב.		
יום		
רביעי		
הצ"צ חבר כמה נגונים, למודו הי' בקול ונגון, ולפעמים הי' מפסיק באמצע למודו, או כתיבתו דא"ח או שו"ת, ומנגן איזה ניגון. אאזמו"ר סיפר, אשר מקול ניגונו של הצ"צ הי' יודע במה הוא עסוק באותה שעה.		

יום חמישי	יד סיון	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: בהעלותך, חמישי עם פירש"י. תהלים: עב"עו. תניא: והנה כמו . . . "158" ליש.		
יום		
חמישי		
בלבישת טלית קטן בבוקר בידיים נקיות ובמקום שמותר לברך, מברכים "על מצות ציצית" – כיון שאין בט"ק שלנו שיעור עיטוף. אם אסור לברך, אזי קודם התפלה – אם אינו לובש ט"ג – ימשמש בד' ציציותיו ויברך אז.		

יום ששי	טו סיון	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: בהעלותך, ששי עם פירש"י. תהלים: עז"עת. תניא: והנה בחי' . . . ל"ח.		
יום		
שישי		
בתחילה הי' רבינו הגדול אומר דרושים קצרים במאד, מרעישי הלב ומלהיבים מאד, ונקראו בשם "דרכים", אח"כ נקראו "אגרות" והם ארוכים יותר. אח"כ השתלשל שנקראו "תורות" והם שרשי הדרושים שבתורה אור ולקו"ת, אח"כ ארוכים מעט יותר ונקראו "כתבים", והם בביאור בהשגה רחבה לפי ערך.		

שבת	טז סיון	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: בהעלותך, שביעי עם פירש"י. תהלים: עט"פב. תניא: פרק ה. והנה . . . פרק ג]		
יום		
שבת		
קודש		
כבר החליטו הראשונים כמלאכים זי"ע, אשר רפואת הנפש היא כרפואת הגוף. לכל לראש צריך לסמן מקום החולי: אם הוא מצד שחומר גופו עב גס ומושחת, או שהחסרון הוא בכחות נפשו, שיש לה נטיות לענינים רעים כמו גאווה, שקר וכדומה, או שמקור החולי הוא בהרגילות, שמפני רוע החינוך או רוע הסביבה בא לרגילות רעות. עד אשר לא יתבררו פרטי מקום החולי וסיבת אחיזת המחלה אי אפשר להתחיל ברפואתו, כי אם לסדר אופן הנהגה ישרה בכל הדברים במה שיעשה ובמה שימנע את עצמו מהם: בועשה טוב בקיום המצות קביעות עתים לתורה קנין מדות טובות, ובסור מרע. אמנם מה שנחוץ ביותר הוא שיעורר החולה בעצמו שני ענינים: א) לידע שהוא חולה ויכסוף וישתוקק להתרפאות מחליו. ב) הידיעה שיכול להתרפאות, והתקוה ובטחון גמור כי בעזה"י יתרפא מחליו.		

למי להחזיר את כרית הברית?

יום ראשון, י' סיון ה'תשס"ז

או החזרת חפץ שאול. מה שאין כן ביחס לפיקדון, אפשר להשיבו גם לאשה ובני הבית הגדולים, כשם שבהפקדה עצמה יכול השומר למסור את החפץ לבני ביתו שלו.

ואדמו"ר הזקן מבדיל בין האשה והילדים – לאשה ניתן להחזיר, לא ליתר בני המשפחה. שכן, האשה היא המתעסקת בעניני הבית, והבעל מפקיד בידה את כל אשר לו.

והיו אחרונים שכתבו, כי כל זה אינו אמור אלא בחפצים יקרי ערך, וביחס להחזרה ברחוב. ואילו אם מחזיר לבית הבעלים, אין כל בעיה (אמרי יעקב ס"ד שעה"צ סקנ"ז).

[ראה סמ"ע סי' עב סקצ"ח. ש"ך שם סקצ"ו. שו"ע"ר הל' מציאה סכ"ט-ל"א]

הלכות שאלה ופיקדון פרק ד', הלכה ח': **כָּל הַמִּפְקֵד אֶצֶל בַּעַל הַבַּיִת, בֵּין בָּלִים בֵּין מְעוֹת - עַל דַּעַת אִשְׁתּוֹ וּבְנֵי וּבְנוֹתָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ הַגְּדוֹלִים הוּא מִפְקֵד.**

משמעות כפולה להלכה זו: מחד, רשאי השומר למנות את בני משפחתו לשמור, כי המפקיד מודע להרגל זה; ומאידך, אחריות התשלום תיפול עליו אם הם יפשעו.

הדבר מביא אותנו לדיון מעניין בין הפוסקים – אתה בא להשיב דבר מה לבעליו, חפץ או חוב, ורק בני המשפחה נוכחים בבית. האם מותר למסור בידם?

הדעה המחמירה גורסת כי בשום אופן לא ניתן להשיב את החפץ לבני המשפחה, אלא יש לתיתו ישירות לבעליו. יש המסכימים עם דעה זו רק בנוגע לפירעון הלוואה

יש הפקדה, ויש הפקדה

יום שני, י"א סיון ה'תשס"ז

ואכן, שני המקרים שונים הם:

כאשר מפקיד ממון בידי אדם רגיל – ההפקדה היא על מנת שלא ישתמש בכסף, ולכן השמירה הנדרשת היא הטמנה בקרע.

לעומת זאת בהפקדה אצל 'שולחני', שהאדם מוכן שישתמשו בממונו – הרי זו כעין הסכמה מראש שהכסף לא יהא מוחבא באדמה, כדי שיהא נגיש ומזומן לשימוש.

[אור שמח]

הלכות שאלה ופיקדון פרק ז', הלכה ו': **הַמִּפְקֵד מְעוֹת אֶצֶל הַשְּׁלַחַנִּי . . . וְשׁ לֹא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן . . . נְאֻמָּה, בְּגוֹן שְׂאֵבְרוּ בְּלִטְמִים מְזוּז - הָרִי זֶה פְטוּר.**

מדברים אלו עולה, כי החלפן ("שולחני") פטור מלשלם בכל מקרה שההפקדה נגנבה בשוד מזוין, אפילו אם לא שמר את הכסף בקרע.

ואילו בנוגע למי שהפקיד כסף אצל חבר, נאמר בפירוש שהפטור מתשלום מותנה בכך שהלה טמן אותם באדמה, כי "אין להם שמירה אלא בקרע" (להלן ה"ח).

מצות עשה להלוות לבן המלך

יום שלישי, י"ב סיון ה'תשס"ז

אמר לו: אדרבה, מצוה זו מחייבת אתכם בעונש. למה הדבר דומה – למלך שכעס על עבדו ואסר אותו, וציוה שלא יאכילוהו מאומה. בא אדם, והזין את העבד. כשישמע המלך, לא יכעס עליו? ואתם קרויים עבדים, שנאמר: "כי לי בני ישראל עבדים!"

ענה לו רבי עקיבא: למה הדבר דומה – למלך בשר ודם שכעס על בנו והכניסו לכלא, והורה שאיש לא יתן לו מזון. למרות זאת, בא אדם והאכילו והשקהו. כשישמע זאת המלך, לא ישגר לו דורון? ואנו קרויים בנים, שנאמר: "בנים אתם לה' אלוקיכם!"

[בבא בתרא י' א']

תחילת הלכות מלוה ומלוה: **מִצְוַת עֲשֵׂה לְהַלוֹת לְעַנְי יִשְׂרָאֵל, שְׁנֵאמַר: "אִם בָּסֶף תִּלְוֶה אֶת עַמִּי, אֶת הָעֲנִי עִמָּךְ". וּמִצְוַת זֶה גְדוּלָּה מִן הַצְּדָקָה.**

ויכוחים רבים ניהל רבי עקיבא עם טורנוסרופוס הרשע, אשר ניסה להקניט את דת ישראל בכל הזדמנות אפשרית. ניסה, ולא הצליח. בחוכמתו כי רבה, הדהף רבי עקיבא את כל נסיונות הקנטור אחד לאחד. אף על המצוה לדאוג לעניים, היה לו מה לומר.

וכך שאל את רבי עקיבא: אם אלוקיכם אוהב עניים הוא, מפני מה אינו מפרנסם בעצמו?

ענה לו: כדי שניצולו אנו מעונש גיהינום!

האם ניתן למחול על ריבית?

יום רביעי, י"ג סיון ה'תשס"ז

העבירה כבר נעשתה;

ואולם, כאשר לריבית שעוד לא ניתנה – כולם תמימי דעים ששום מחילה אינה מועילה מול איסור מפורש של התורה (מ"מ).

ביסוד המחלוקת עומדות גישות שונות אודות מצות ריבית:

הלכות מלוה ולוה פרק ד', הלכה י"ג: **הוּרֵי מִקְצַת הַנְּאֻנִּים, שְׁלוֹת שְׂמַחַל לְמִלּוֹת בְּרִבִּית . . . אֵינוֹ מוּעִיל בְּלוֹם . . . וְרָאָה לִי, שְׂאֵין הוֹרָאָה זֶה נְכוּנָה . . . אִם רָצָה לְמַחֵל, מוּחָל.**

חילוקי דעות אלו נאמרו רק ביחס לריבית ששולמה – הגאונים סבורים כי אין בכוחו של הלוה למחול עליה, והרמב"ם אומר שמחילת הלוה הינה ברת תוקף, שהרי

כדי להחזיר את הממון שהמלוה חיסר ללוה שלא כדין, לא בתור חוב "לשמים". הווי אומר, שיש כאן חיוב ממוני הנמצא בשליטת הלוה, וברצותו ימחל למלוה על אשר לקח (לקר"ש חייב ע' 116).

הגאונים סוברים שאיסור לקיחת ריבית וחייב החזרתה לאחר שנטל, אינו בגדר חיוב ממוני, שתועיל על כך מחילה, אלא "לשמים הוא חייב". אי לכך, אין הוא יוצא ידי שמים עד שיחזיר את "האיסור שבלע" (ריטב"א ב"מ סא, א). כנגדם יאמר הרמב"ם, שהמצוה להשיב ריבית נועדה

יום חמישי, י"ד סיון ה'תשס"ז

מבצע הכרוך באבק ריבית

הדעות:

ה'מחנה אפרים' התיר. שהרי אין זו תוספת ריבית, כי אם הנזח והזולה. המוכר מיוזמתו הוריד מהמחיר המקורי בעד תשלום מיידי (הל' ריבית ס"א).

ומרן ה'בית יוסף' הבין בדעת הרמב"ם, שיש לאסור משום 'אבק ריבית' (י"ד ס" קעג).
ואף אדמו"ר הזקן אסר. ההסבר לכך: המחיר נקבע בעת הקניה, "בין שהיה לוקח ביוקר, בין בזול". וגם כאשר שווי המוצר גבוה, התעריף הזול שסוכם ביניהם הוא מחירו. כל תוספת שתשולם בהמשך "נראה כנוטל שכר בעת המתנת חוב" (הל' ריבית ס"ח).

הלכות מלוה ולוה פרק ח', הלכה א': וְאָמַר לוֹ: 'אִם מַעֲבָשׁוּ תִּתֵּן לִי הַדְּמִים, הֲרֵי הֵן שְׁלֶךְ בְּמֵאָה, וְאִם עַד זְמַן פְּלוּנִי, הֲרֵי הֵן שְׁלֶךְ בְּמֵאָה וְעֶשְׂרִים' - הֲרֵי זֶה אֲבָק רִבִּית.

לא אחת, אנו נתקלים במבצע המודיע שתמורת תשלום מיידי נקבל תעריף נמוך, ואולם אם נשלם במועד מאוחר נידרש למחיר גבוה יותר. האם יש כאן 'אבק ריבית'?
כדי לענות על השאלה, עלינו לאמוד מהו השווי המקורי:

אם המחיר האמיתי הוא הנמוך, ברור שזהו 'אבק ריבית'. כי המוכר נוטל תוספת מחיר בעבור זמן ההמתנה לתשלום, בדומה לריבית שהמלוה נוטל על המתנת הזמן. אך במקרה בו התעריף האמיתי הוא הגבוה, חלוקות

יום שישי, ט"ו סיון ה'תשס"ז

אחריות תלויה בעצמאות

מתפרסם?

פיתרון העניין נעוץ בתחושות העדים: כאשר אין כלל עדי חתימה על השטר, או אז העדים שבפניהם נמסר השטר ('עדי מסירה') מוציאים את הקול, כי הם האחראים על פעולת ההלוואה. לכן השטר הנידון כאן דינו כ'מלוה בשטר', שיש לו קול.
מה שאין כן בשטר שעדי גויים, היות והשטר חתום על ידי עדים – אף שגויים הם – אין עדי המסירה חשים כאחראים על ההלוואה, וממילא אין הם מפרסמים על כך ברבים.

[אבן האזן]

הלכות מלוה ולוה פרק י"א, הלכה ב': כְּתַב שְׁטָר, אֶף עַל פִּי שְׂאֵן בּוֹ עֵדִים, וְנִתְּנוּ לַמְלוּה לְפָנָי עֵדִים - הֲרֵי זֶה מְלוּה בְּשֵׁטֶר. ההגדרה 'מלוה בשטר' מקנה כוח רב עוצמה למלוה. הוא יוכל לגבות את חובו אפילו מנכסים שהלוה מכר אחרי ההלוואה, המצויים בידי הלקוח ("משועבדים"). זאת, מפני שיש הד להלוואה בשטר, 'והלוקח הפסיד על עצמו' בכך שלא בדק טרם הקניה (ש"ך חו"מ ס"ט סק"ב).
וצריך להבין:

הרי בנוגע לשטר שחתמו עליו גויים ונמסר בפני עדים כשרים, נפסק מפורשות שאין לגבות בו מהלקוח, "מפני שאין לו קול" (להלן פכ"ז ה"ב). ואם לשטר שחתמו בו עדים גויים אין פרסום, שטר שאין בו חתימה כלל בודאי שאינו

שבת קודש, ט"ז סיון ה'תשס"ז

אם העדים שלך נסעו למדינה רחוקה...

אלא שיש מחלוקת בשאלת הניסוח בגמרא. בגרסה שהיתה לעיני הרי"ף, נכתב שהלוה "אינו נאמן", וכך הוא פסק. אבל הרמב"ם כותב שזו טעות בנוסח: "וכבר חקרתי על הנוסחאות הישנות ומצאתי בהן שהוא נאמן". ועקב כך הוא חולק, שלא כדרכו, על הרי"ף.
הראב"ד מתווך בין הנוסחאות:
אם המלוה התנה את תנאו בנוכחות עדים – אין הלוה נאמן לטעון 'פרעתי בעדים והלכו', כדעת הרי"ף; אבל אם עשה זאת ללא עדים – נאמן הלוה, כדעת הרמב"ם, שהרי יכל לטעון ("מיגו") כי מעולם לא היה תנאי כזה.

הלכות מלוה ולוה פרק ט"ו, הלכה א': וְאָמַר לוֹ: 'אֵל תִּפְרְעֵנִי אֵלָּא בְּעֵדִים' - צָרִיךְ לְפָרְעוֹ בְּעֵדִים, מִפְּנֵי הַתְּנָא. מִעַן הַלֵּוָה וְאָמַר לוֹ: 'כֵּן עָשִׂיתִי . . . וְהִלְכוּ לָהֶם לְמַדִּינַת הַיָּם' - . . . נֶאֱמָן. אבל הרי"ף פסק שהלוה אינו נאמן (שבועות מא, א-ב).

מקור דין זה הוא בגמרא, בה מצינו מחלוקת בדבר בין רב יהודה בשם רב אסי, הסובר שאם אינו פורע בעדים – חייב לשלם; לבין שמואל, הסובר שביכולתו של הלוה לטעון 'פרעתי בפני עדים והם הלכו למדינה רחוקה'.
בנוסח הגמרא שבידינו, ההכרעה היא כדעת שמואל: "והלכתא . . . אם אמר לו: 'פרעתוך בפני פלוני ופלוני, והלכו להם למדינת הים' – נאמן".

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - י"ט"ז סיון ה'תשס"ז

יום ראשון

הלכות שאֵלה ופקדון פָּרָק ג

א. השואל את הפרה מחברו, ושלחה לו המשאיל ביד בנו או ביד שלוחו, אפלו שלחה לו ביד בנו או ביד עבדו או ביד שלוחו של שואל, ומתה קדם שתפנס לרשות השואל - הרי זה פטור. ואם אמר לו השואל: 'שלחה לי ביד בני', 'ביד עבדי', 'ביד שלוחי', או 'ביד בןך', או 'ביד עבדך העברי' או 'ביד שלוחך', או שאמר לו המשאיל: 'הריני משלחה לך ביד בןך', 'ביד עבדך', 'ביד שלוחך', 'ביד בני', 'ביד עבדי העברי', 'ביד שלוחי', ואמר לו השואל: 'שלח', ושלחה ומתה בדרך - הרי זה חייב. שלחה לו המשאיל ביד עבדו הפנעני, אף על פי שאמר לו השואל: 'שלח', ומתה - פטור; מפני שידו ביד רבו, ועדין לא יצאת מרשות המשאיל.

ב. אמר לו השואל: 'הכישו במקל, והיא תבוא אלי מאליה', ועשה המשאיל כן - אין השואל חייב בה, עד שתפנס לרשותו; אבל מתה בדרך, פטור. וכן בשעיה שמחזירה השואל לבעלים - אם שלחה ביד אחר, ומתה קדם שתגיע לרשות המשאיל - הרי זה חייב, שעדין היא באחריות השואל. ואם שלחה מדעת המשאיל על ידי אחר, ומתה - פטור. שלחה ביד עבדו הפנעני - אף על פי שאמר לו המשאיל: 'שלח' - אם מתה בדרך, חייב; שיד העבד ביד רבו, ועדין לא יצאת מיד השואל. במה דברים אמורים? בשהחזירה בתוך ימי שאלתה. אבל אם החזירה ביד אחר אחר ימי שאלתה - הרי זה פטור, אם מתה בדרך; שהשאלה אחר ימי שאלתה יצאת מדין שאלה, והרי הוא כשומר שכר עליה; ולפיכך, אם מתה או נשבת אחר ימי שאלתה, פטור. וכן כל פיוצא בזה.

ג. השואל פרה מחברו - שאלה חצי היום ושכרה חצי היום, שאלה היום ושכרה למחר, שאל אחת ושכר אחת, ומתה אחת מהן, המשאיל אומר: 'שאולה מתה', 'ביום שהיתה שאולה מתה', 'בשעה שהיתה שאולה מתה', והשואל אומר: 'איני יודע'; או שאמר השומר: 'שכורה מתה', 'ביום שהיתה שכורה מתה', 'בשעה שהיתה שכורה מתה', והמשאיל אומר: 'איני יודע'; או שאמר 'איני יודע', וזה אומר 'איני יודע' - המוציא מחברו, עליו הראיה. לא היתה שם ראייה - ישבע השומר ששכורה מתה, או שאינו יודע, ופטור. זה אומר 'שכורה מתה', וזה אומר 'שאולה מתה' - ישבע השומר על השכורה שמתה כדרך כמו שטען, ויגלגל עליו (יכולו בשבועה) שהשכורה היא שמתה.

ד. השאילו שתי פרות, חצי היום בשאלה וחצי היום בשכירות, המשאיל אומר: 'בזמן השאלה מתו שתיהן',

והלה אומר: 'אחת מתה בזמן שאלתה, והאחרת איני יודע' - מתוך שאינו יכול להשבע, ישלם השפטים. וכן אם מסר לו שלש פרות, שפטים שאולות ואחת שכורה, המשאיל אומר: 'השפטים השאולות הן שמתו', והשואל אומר: 'האחת השאולה מתה ודאי, אבל השניה שמתה איני יודע אם היא השאולה האחרת או השכורה' - מתוך שאינו יכול להשבע, שהרי אומר 'איני יודע' - ישלם השפטים. בהלכות טוען ונטען יתבאר דין זה וכיוצא בו מכל הטוענין שאינן יכולין להשבע, וכיצד משלמין, ומאיזה טעם הן משלמין.

הלכות שאֵלה ופקדון פָּרָק ד

א. המפקיד אצל חברו בחנם, ונגנב או אבד - הרי זה נשבע, ונפטר, שגאמר: 'ונגנב מבית האיש... ונקרב בעל הבית אל האלהים, אם לא שלח ידו במלאכת רעהו'. ומגלגלין (כוללים) עליו בתוך השבועה, שלא פשע בה, אלא שמר בדרך השומרין, ושלח בידו, ואחר כך נגנב; שאם נגנב אחר ששלח ידו בפקדון, חייב באחריותו. **ב.** הואיל ופטר הכתוב את שומר חנם מן הגנבה, קל וחמר מן האנסין הגדולים, כגון שבורה ושבויה ומתה; והוא, שלא שלח יד בפקדון; אבל שלח יד בפקדון, נתחייב באנסיו. כיצד דרך השומר? הכל לפי הפקדון: יש פקדון שדרך שמירתו להניחו בבית השער (מקום עם שער בלבד), כגון הקורות והאבנים; ויש פקדון שדרך שמירתו להניחו בחצר, כגון חבילות של פשתן הגדולות וכיוצא בהן; ויש פקדון שדרך שמירתו להניחו בבית, כגון שמלה וטלית וכיוצא בהן; ויש פקדון שדרך שמירתו להניחו בתבה או במגדל ונועל עליו, כגון בגדי משי וכלי זהב וכלי כסף וכיוצא בהן.

ג. השומר שהניח הפקדון במקום שאינו ראוי לו, ונגנב משם או אבד - אפלו נאנס שם, כגון שנפלה דלקה ונשרף כל הבית - הרי זה פושע, וחייב לשלם. ואף על פי שהניח הפקדון עם שלו - אם ראוי לשמירה, פטור; ואם אין המקום ראוי לשמירה, חייב; בשלו הוא רשאי, ואינו רשאי בשל אחרים.

ד. הכספים והדינרין - אין להן שמירה, אלא שיימנעם בקרקע ויתן עליהם טפח עפר, או יטמנם בכהל בטפח הסמוך לקרקע, או בטפח הסמוך לשמי קורה; אבל לא באמצע הכתל, שמא יחפרו שם הגנבים, ויגנבו. אפלו נעל עליהם כראוי בתבה, או החביא אותם במקום שאין אדם מפירו ולא מרגיש בו - הרי זה פושע, וחייב לשלם. הורו מקצת המבינים, שהוא הדין לכל דבר שמשאו קל ואין הקרקע מאבדת אותו (מקלקלת) במהרה, כגון לשונות של כסף, ואין צריך לומר לשונות הזהב ואבנים טובות

הפשוט תשליף לשכר, והלף השמש והשליף מפשוט של פקדון. אמרו חכמים: השמש פטור, שהרי לא אמר 'מזה השליף ומזה אל תשליף', ודמה שהוא מראה מקום לו [מקום הכשות] ואינו מקפיד על זה. וכן בעל הבית פטור, שהרי אמר לו 'מזה השליף'. ואינו משלם אלא דמי מה שנהנה בלבד; לפיכך, אם נעשה השכר חמץ, פטור מלשלם. ובין כך ובין כך, חזק השומר שבועה שפך ארע לו. וכן כל פיוצא בזה.

הלכות שאילה ופקדון פרק ה

א. מי שהפקידו אצלו מעות של עניים או של פדיון שבויים, ופשע בהם ונגנבו - פטור, שנאמר: "לשמר, לא לחלק לעניים; והרי הוא ממון שאין לו תובעים. אפלו באו עליו גנבים, וקדם והציל עצמו בממון השבויים - פטור; אין לך פדיון שבויים גדול מזה. במה דברים אמורים? בשאין זה הממון המפקד אצלו לעניי מקום זה, או לשבויים אלו. אכל אם היה לעניים אלו ולשבויים אלו, והרי הוא קצוץ [מיועד] להם - הרי זה ממון שיש לו תובעין; וישלם אם פשע, או ישבע אם לא פשע, כדרך כל השומרים.

ב. המפקיד אצל חברו ממון או פלים חשובין, וכאו עליו גנבים, וקדם ונתן להם הפקדון להציל עצמו - אם היה אמוד [מוערך] שהוא בעל ממון - חזק; שחזקתו שבגללו באו הגנבים, ונמצא זה הציל עצמו בממון חברו. ואם אינו אמוד - חזקתו שלא באו אלא לשמע הפקדון, ופטור. וכן כל פיוצא בזה.

ג. המפקיד אצל חברו פלים או פרות, וכאו גנבים ונגנבו בפניו, ואלו היה צונח, היו בני אדם באין ומצילין אותן - הואיל ולא צנח - הרי זה פושע, וחזק לשלם. וכן כל פיוצא בזה.

ד. שנים שהפקידו אצל אחד, זה מאה וזה מאתיים, וכל אחד משניהם אומר: 'אני הוא שהפקדתי המאתיים', והשומר אומר: 'אני יודע' - ישבע כל אחד מהם שהפקיד מאתיים פדיון כל נשבע ונטל, ויתן מאתיים לזה ומאתיים לזה; ויפסיד מאה מביתו, שהרי הוא פושע, שהיה לו לכתב שם כל אחד על פיס שלו. לפיכך, אם הביאו לו השנים כאחד, השלש מאות בכרך אחד, וכאו ותבעו, וכל אחד אומר: 'המאתיים שלי' - נותן מאה לזה ומאה לזה, והשאר יהיה מנח אצלו עד לעולם, או עד שיודה האחד לחברו; שהרי הוא אומר להם: 'בין שראיתי שאין אתם מקפידין זה על זה, והבאתם בכרך אחד, לא הטרחתי עצמי לידע ולזכר תמיד, מי בעל המאה ומי בעל המאתיים'. וכן אם הפקידו אצלו שני פלים, אחד גדול ואחד קטן, וכל אחד ואחד אומר: 'אני הוא בעל הגדול', והוא אומר: 'אני יודע' - ישבעו שניהם; ויתן הגדול לאחד מהם, ודמי הגדול לשני, וישאר לו הקטן. ואם הביאים בכרך אחד - נותן הקטן לאחד מהן, ומתוף

ומרגליות - שאין להן שמירה אלא בקרקע; ולזה דעתו נוטה.

ה. המפקיד אצל חברו פספים ערב שבת בין השמשות - אינו חזק לטרח ולקבר אותן, עד מוצאי שבת. ואם נתאחר [זמן מה] למוצאי שבת כדי לקברן, ולא קברן, ונגנבו או נאנסו - חזק; ואם תלמיד חכמים הוא [המפקיד] - אינו חזק, עד שיששה פדי לקברן אחר שיבדיל [המפקיד]. שמא יצטרך לכספו לקנות יין להבדלה.

ו. המפקיד אצל חברו פספים בדרך להוליכם לביתו, או ששלח עמו מעות ממקום למקום - צריכין שיהיו צרוזים ומנחים פדיו, או קשורים פראוי על בטנו מפניו, עד שיגיע לביתו, ויקברם פראוי. ואם לא קשרם בדרך הזאת - אפלו נאנסו - חזק לשלם, שהרי תחלתו בפשיעה. מעשה באחד שהפקיד מעות אצל חברו, והניחן במחיצה של קנים, והרי הם טמונים בפעי המחיצה, ונגנבו משם. ואמרו חכמים: אף על פי שזו שמירה מעלה לענין גנבה, אינה שמירה פראוי לענין האש; ומאחר שלא טמנם בקרקע או בכתל בגן, פושע הוא, וכל שתחלתו בפשיעה וסופו באנס, חזק. וכן כל פיוצא בזה.

ז. המפקיד אצל חברו בין פלים בין מעות, ואמר לו: 'יתן לי פקדוני', ואמר לו השומר: 'איני יודע היאך הנחתה פקדון זה', או 'באיזה מקום קברתי הפספים, המתן לי עד שאבקש ואמצא, ואחזיר לך' - הרי זה פושע, וחזק לשלם מיד.

ח. כל המפקיד אצל בעל הבית, בין פלים בין מעות - על דעת אשתו ובניו ובנותיו ובני ביתו הגדולים [שיוכלו לשמור] הוא מפקיד. אכל אם מסרם לבניו ולבנותיו הקטנים, או לעבדיו בין קטנים ובין גדולים, או לאחד מקרוביו שאינן שרויין עמו בבית וסומכין על שלחננו, ואין צריך לומר אם מסר לאחד - הרי זה פושע, וחזק לשלם, אלא אם כן הביא השומר השני ראיה שלא פשע, כמו שבארנו. מעשה באחד שהפקיד מעות אצל חברו, נתן השומר לאמו, החביאה אותן ולא טמנה אותן, ונגנבו. ואמרו חכמים: אין השומר חזק לשלם מפני שנתן לאמו, שכל המפקיד, על דעת בניו ובני ביתו הוא מפקיד; ואף על פי שלא אמר לה 'פקדון הם', יש לו לטען: 'כל שכן שהיא נוהרת אם הן שלי'. וכן אין אמו חזקת לשלם, שהרי לא אמר לה שהן פקדון. ואמרו חכמים: ישבע השומר שאותן המעות עצמן הן שנתן לאמו, ותשבע האם שהחביאה אותן ונגנבו, ויפטרו שניהם. וכן כל פיוצא בזה.

ט. מכאן אתה למד, שהשומר שמסר הפקדון לאשתו ובני ביתו, והודיעם שהוא פקדון, ולא שמרו כדרך השומרים - שהן חזקין לשלם לבעל הפקדון, ובעל הבית פטור; שכל המפקיד, על דעת אשתו ובניו ובני ביתו הוא מפקיד. מעשה באחד שהפקיד פשוט [מיו צמח] אצל חברו, והיה לשומר פשוט אחרת, ואמר לשמשו: 'מזה

בו יתר על שנה כף וכף, וישלם מה שהודה בו. וכן כל פיוצא בזה. מעשה באחד שהפקיד שק צרור אצל חברו, ופשע בו - המפקיד אומר: 'חלי [תכשיט] זהב ומרגליות וכיוצא בהן היו בו', והשומר אומר: 'איני יודע, שמא סיגים היה בו או חול', ואמרו חכמים: 'שבע בעל הפקדון ויטל; והוא שישטען דבר שהוא אמוד בו, או שהוא אמוד להפקידו אצלו. ולמה נשבע כאן בעל הפקדון? לפי שאין השומר מחיב שבועה - שאפלו הודה ואמר: 'בריא לי שהיה מלא סיגים', והמפקיד אומר: 'מרגליות היו', השומר נשבע הסת [דרבנן] ונפטר, כמו שטענו חסידים והודה לו בשעורים. וכן כל פיוצא בזה. ובהלכות טוען ונטען יתבאר עקרי הדברים.

יום שני

הלכות שאלה ופקדון פרק ו

א. שומר חנם שאמר: 'הריני משלם, ואיני נשבע' - אם היה הפקדון דבר שפלו מינו שנה ומצוי בשוק לקנות כמותו, כגון פרות, או יריעות של צמר או פשתן השוות בכל ענינם, או קורות המצויות, וכל פיוצא בהן - הרי זה משלם, ואינו נשבע. אבל אם היה פקדון בהמה, או בגד מציר, או כלי מתקן, או דבר שאינו מוצא לקנות כמותו בשנה - חוששין שמא עיניו נתן בו, ומשביעין אותו בתקנת חכמים שבועה בנקיטת חפץ [קדוש] שאינו ברשותו, ואחר כך משלם. והוא הדין לשאר השומרים, כגון השואל שאמר 'מתה' או 'נגנבה', ושומר שכר או השוכר שאמר 'נגנבה' או 'אבדה' - אף על פי שהן חייבין לשלם, משביעין אותן שבועה שאינה ברשותן, ואחר כך משלמין דמי הבהמה או החפץ; שאנו חוששין לו, שמא עיניו נתן בה. ואם אמרו הבעלים: 'יתר על זה היה שנה' - כולל בשבועתו שאינו שנה אלא כף וכף. נמצא כל שומר שנשבע שבועת השומרים, כולל בשבועתו שלשה דברים - ששמר כדרך השומרים, ושארעו כף וכף והרי אינו ברשותו, ושלא שלח בו יד [השתמש בו] קדם שארעו המארע הפוטר אותו. ואם רצה לשלם - נשבע שאינו ברשותו, וכולל בשבועתו שפך וכף היה שנה.

ב. יש לשומר להתנות, שאינו שומר כדרך השומרים, אלא 'מעוה אליו שתפקיד אצלי, בנזיית ביתי אני מניח אותו', וכיוצא בזה. טען השומר שתנאי היה בינינו, ובעל הפקדון אומר: 'לא היה שם תנאי' - אף על פי שהפקיד אצלו בעדים - מתוודע שיכול לומר 'שמרתי כדרך כל השומרים ונאנסתי', נאמן לומר שהיה ביניהם תנאי. לפיכך, ישבע שלא שלח בו יד, ושאינו ברשותו, ושהיה ביניהם תנאי.

ג. שומר חנם שהביא ראיה שלא פשע - פטור משבועה, ואין אומרים שמא שלח בו יד קדם שאבד. ובעל הפקדון שהביא ראיה שפשע השומר, משלם; ואם טען ואמר: 'תנאי היה בינינו' - אינו נאמן, שהרי יש עדים שפשע.

דמי הגדול נותן דמי הקטן לשני, והשאר יהיה מנח אצלו, עד שיודה לחברו או עד לעולם. וכן מי שתבעוהו שנים, זה אומר: 'אני הוא בעל הפקדון', וזה אומר: 'אני הוא', והשומר אומר: 'אחד מכם הוא, ואיני יודע מי הוא' - ישלם לשניהם. וכן שנים שהפקידו שתי בהמות אצל רועה, ומתה אחת מהן, ואינו יודע של מי היתה - ישלם לשניהם. ואם הפקידו בעדרו שלא מדעתו - מניח הבהמה ביניהם, ומסתלק; ותהיה מנחת, עד שיודה האחד לחברו או עד שירצו לחלק אותה.

ה. המפקיד פרות אצל חברו, הרי זה לא יערבם עם פרותיו. עבר וערבן - יחשב כמה היו פרותיו, וכמה היה הפקדון, ויראה כמה חסר [נחסר] הכל, ויחשב חסרון הפקדון, ויתן לו אחר שישבע [שלא פשע]. נסתפק [ניזון] מהן, ולא ידע כמה נסתפק - יוציא לו חסרונות לחטים ולארו קלוף, אךבעה קבין ומחצה לכל כור; לשעורים ולדחן, תשעת קבין לכל כור; לכסמין ולזרע פשתן בגבעוליו ולארו שאינו קלוף, שלש סאין לכל כור. וכמה הזאת, לכל שנה ושנה. כמה דברים אמורים? שמדד לו בימות הגרן, והחזיר לו בימות הגרן. אבל מדד בימות הגרן, והחזיר לו בימות הגשמים - אינו מוציא לו חסרונות, מפני שהן מותרות [מתנפחות]. וכן מוציא לו שנות, ליין; וישלשת לגין שמן למאה לג, מהן לג ומחצה שמרים ולג ומחצה בלע. אם היה שמן מזקק, אינו מוציא לו שמרים; ואם היה הקנקנים ישנים, אינו מוציא לו בלע.

ו. הפקיד אצלו פרות שאינן מדודין, וערבן עם פרותיו ולא מדדן - הרי זה פושע. בעל הפקדון אומר: 'כף וכף היו', והשומר אומר: 'איני יודע' - ישלם בלא שבועה; שהרי חיב עצמו בתשלומין, ואינו יודע כמה הוא חיב, ונמצא מחיב שבועה ואינו יכול להשבע. וכזה הורו רבותי, רבי יוסף הלוי ורבו. וכן כל שומר שנתחייב לשלם, ואמר: 'איני יודע כמה דמים אני חיב לשלם', והבעלים אומרים: 'אנו יודעין, וכף וכף היה שנה' - ישלו בלא שבועה; והוא שישטענו דבר שהם אמודין בו [משוער שיש להם]; ויש לשומר להחרים [להטיל חרם סתם] על מי שלוקח ממנו יתר מן הראוי לו. ומניין שהדין כף הוא? הגע עצמך, שהפקיד אצלו כיס זהובים, ופשע בו, הבעלים אומרים: 'מאתים דינר היו בו', והשומר אומר: 'ודאי שהיו בו דינרין, אבל איני יודע כמה היו', ונמצא זה פטוען מאתים, והודה לו במקצת, ואמר: 'השאר אני יודע', שהוא מחיב שבועה ואינו יכול לשבע, ומשלם, כמו שיתבאר.

ז. מת אביו, והניח לו שק צרור, והפקידו אצל חברו, ופשע בו - המפקיד אומר: 'איני יודע מה היה בו, שמא מרגליות היו בו', וכן השומר אומר: 'איני יודע כמה אני חיב לשלם, שמא וכוכית היה מלא' - שורת הדין ביניהם שאני אומר בטענה זו, שישבע השומר בתקנת חכמים שאינו ברשותו, ויקלל בשבועתו שאינו יודע בודאי שהיה

בדמי תרומה [בשווי]; שְׁמָא עָשׂוּ אוֹתָן הַבְּעָלִים תְּרוּמָה או תרומת מעשר על פרות אחרות.

ב. המפקיד אצל חברו פרות והקנינו, זין והקמיץ, דבש ונפסד - עושה תקנה לבעל הפקדון, ומוכרן לו בבית דין; אף על פי שעמדו בהפסדן, ואין ההפסד פושה [מתרבה] בהן - הרי הקנינים והפלים מוסיפין הפסד.

ג. המפקיד חמץ אצל חברו, והגיע הפסח - הרי זה לא יגע בו, עד שעה חמישית מיום ארבעה עשר; יוצא ומוכרו בשוק לשעתו [באותה שעה], משום השב אבדה. והוא הדין לשאר הפקדונות, שלא יגע בהן, אף על פי שהוא יודע בנדאי שיוזלו בזמן פלוני, או יאנס אותם הקלף; שְׁמָא יבואו בעליהן מקדם, ויטלו ממונם.

ד. המפקיד ספר תורה אצל חברו, גוללו אחד לשנים עשר חדש. ואם כשהוא גוללו, פותחו וקורא בו - מתר; אבל לא יפתח בגלל [לצורך] עצמו, ויקרא. והוא הדין לשאר הספרים. ואם פתח וקרא בגלל עצמו - הרי שלח יד בפקדון, ונתחייב באנסין. הפקיד אצלו כסות של צמר - מנערה אחת לשלשים יום, כדרך שאמרנו באבדה; וכן כל פיוצא בזה; שזו חובה עליו משום השב אבדה לבעלים. במה דברים אמורים? בפקדון שהלכו בעליו למדינת הים; אבל אם היו עמו באותה הארץ - הרי זה לא יגע בו, אף על פי שהוא אבד.

ה. כל המוכר פקדון על פי בית דין, הרי זה מוכר לאחרים; ואינו מוכר לעצמו, מפני החשד [שיוריד ממחירו]. והדמים יהיו מנחים אצלו, ויש לו להשתמש בהן; לפיכך, הרי הוא עליהן שומר שָׂכָר, אף על פי שעדין לא נשתמש בהן.

ו. המפקיד מעות אצל השלחני [חלפן] או הקנוני - אם היו צוררין וחתומין, או קשורין קשר משנה - הרי זה לא ישתמש בהן; לפיכך, אם נגנבו או אבדו, אינו חייב באחריותן. ואם אינן חתומין, ולא קשורין קשר משנה - אף על פי שהן צוררין, יש לו להשתמש בהן; לפיכך, הוא נעשה עליהם שומר שָׂכָר, ואם נגנבו או אבדו חייב באחריותן. ואנסו, כגון שאבדו בלסטים מזין - הרי זה פטור.

ז. במה דברים אמורים? קדם שישתמש בהן; אבל אחר שישתמש בהן - נתחייב באחריותן ככל מלנה שבעולם, עד שיחזירן לבעלים.

ח. המפקיד מעות אצל בעל הבית, בין צוררין בין מתרין [מפוזרין] - הרי זה לא ישתמש בהן; לפיכך, אם אבדו או נגנבו, אינו חייב באחריותן - והוא, שיטמגם בקרקע, כמו שבארנו.

ט. המפקיד חבית אצל חברו, בין שיחדו [קבעו] לה הבעלים מקום בין שלא יחדו לה הבעלים מקום, וטלטלה לצרכו ונשברה, בין מתוך ידו נשברה בין אחר שהתזירה למקומה שיחדו לה נשברה - חייב לשלם; טלטלה לצרכה,

ד. המפקיד אצל חברו בעדים, וכאו עדים שנה החפץ בפנינו הפקידו אצלו - אין השומר יכול לטען ולומר 'חזרתי ולקחתיו ממנו', או 'נתנו לי במתנה'. לפיכך, אם מת השומר, מוציאין הפקדון עצמו מן היתומים עצמן בלא שבועה. ולא עוד, אלא מי שבא ואמר: 'כף וכף הפקדתי אצל אביכם', ונתן סימנין מכהקין, ונמצא הפקדון כמו שאמר, והיה הדין יודע שלא היה המת אמוד [מוערך] שנה הפקדון שלו - יש לדנין הנה לתן הפקדון לזה שנתן הסימנין; והוא, שלא יהיה המפקיד רגיל להכניס לזה שמת; אבל אם היה רגיל אצלו - שְׁמָא של אחר הוא, והפיר הסימנין שלו. באו עדים והעידו לדנין שאין זה אמוד, אין מוציאין מן היתומים בעדותן; שאין זה ראיה ברורה, ואמדם דעתן אינו אמד דעתו, ואין לו לדנין אלא מה שדעתו סומכת עליו, כמו שאבאר בהלכות סנהדרין. מעשה באחד שהפקיד שמשמן אצל חברו בעדים, ובא לתבעו, ואמר לו: 'החזרתים לך', אמר לו המפקיד: 'והלא כף וכף היא מדתם, והרי הן מנחין אצלך בחבית', אמר לו: 'שליך החזרתי לך, ואלו אחרים הן'. ואמר חכמים: אין מוציאין מדו, שְׁמָא אלו שמשמן של שומר הם; אלא ישבע השומר בנקיטת חפץ [קדוש] שהחזיר, כמו שבארנו.

ה. בעל הפקדון שכתב פקדונו, ונתן לו השומר, ואמר המפקיד: 'אין זה פקדוני אלא אחר הוא', או 'שלם היה ואתה שברתו', או 'חדש היה ואתה נשתמש בו', 'מאה סאין הפקדתי אצלך, ואין אלו אלא חמשים', ובעל הבית אומר: 'זה הוא שהפקדת אצלי בעצמו, ומה שנתת אתה נוטל' - הרי השומר נשבע הסת, כשאר כל הנתבעין; שאין כל שומר נשבע שבועת השומרין האמורה בתורה, אלא בזמן שמודה בעצמו של פקדון כמו שהמפקיד אומר, וטוען שנגנב או מת או נשבה; כללו של דבר, טוען לפטר עצמו מן התשלומין. אבל אם אמר: 'זה הוא שהשאלתני', או 'שהשכרת לי', או 'שנטלתי שָׂכָר על שמירתו', והבעלים אומרים: 'אינו זה אלא אחר', או 'נשתנה מקמות שהיה' - השוכר נשבע הסת [דרבנן]; או שבועת התורה, אם הודה במקצת. כיצד? 'מאה סאה הפקדתי אצלך', והשומר אומר: 'לא הפקדת אצלי אלא חמשים' - נשבע שבועת התורה מפני שהודה במקצת, לא משום שבועת השומרין. 'מאה כור של חטים הפקדתי אצלך', 'לא הפקדת אצלי אלא מאה כור של שעורים' - נשבע הסת כשאר כל הנתבעין בטענה כזו.

הלכות שאלה ופקדון פקד ז

א. המפקיד פרות אצל חברו - הרי זה לא יגע בהן, ואף על פי שהן חוסרין ומתמעטין והולכין. במה דברים אמורים? בשחטרו חסרון הראוי להן [הרגיל] בכל שנה. אבל אם חסרו יותר מכדי חסרון - מוכרן בבית דין, מפני שהוא השב אבדה לבעלים. וכשהוא מוכרן, ימכר לפנהיגים

ג. כל הקונה הפּפּל, קונה השבּח הפּא מאליו. כיצד?
הפקיד ארבע סאין אצל חברו, והרי הן שוין סלע, ונגנבו
או אבדו, ואמר: 'הריני משלם סלע, ואיני נשבע', ואחר
כך נמצאו, והרי הן שוין ארבע סלעים - הרי הן של
שומר, ואינו משלם אלא סלע. במה דברים אמורים? שלא
הטריחן לבעלים בדין. אבל אם הודה שפשע, וחיבוהו
בית דין לתן, ולא נתן ברצונו, עד שפכוהו בית דין על
כרחו ונטלו ממנו, ואחר כך הכר הגנב, או נמצא הפקדון
- יחזר לבעלים כמות שהוא, ומחזירין לשומר הדמים
שלקחו ממנו. ואם פלים או קרקע גבו בית דין ממנו
בשומה (בהערכה), מחזיר לשומר פליו או שדהו.

ד. תבעוהו בעלים לשומר, ונשבע, ואחר כך שלם, והכר
הגנב - הואיל ושלם ברצונו, זכה בפּפּל, אף על פי
שהטריחן בתחלה לדין, עד שנשבע. אמר השומר בתחלה
'איני משלם', וחזר ואמר 'הריני משלם' - זכה בפּפּל.

ה. אמר: 'הריני משלם', וחזר ואמר: 'איני משלם', או
שאמר: 'הריני משלם' ומת, ואמרו הבנים: 'אין אנו
משלמין', או שלא הספיק לתבע את השומר עד שמת,
ותבע את הבנים ושלמו בני השומר, או ששלמו הבנים
לבנים, או ששלם השומר מתחלה; שאל שתי פרות ושלם
אחת מהן, שאל מהשתפין ושלם לאחד מהם, שאלו
השתפין ושלם אחד מהן, שאל מן האשה ושלם לבעלה,
אשה ששאלה ושלם בעלה - כל אלו ספק, והרי הפּפּל
מטל בספק, ואינו תחת יד אחד מהן; לפיכך, חולקין
הפּפּל או השבּח בין בעל הפּקדון ובין השומר, ואם קדם
אחד מהן ותפש הכל - אין מוציאין מידו, ואפלו בחוצה
לארץ.

ו. נגנב הפּקדון באנס, ואחר כך הכר הגנב - אחד שומר
חנם ואחד שומר שכר - עושה דין [טורח בדין] עם הגנב,
ואינו נשבע. קדם ונשבע, ואחר כך הכר הגנב - אם שומר
חנם הוא - רצה, עומד בשבועתו [והולך לו], רצה, עושה
דין עם הגנב; ואם שומר שכר הוא, עושה עמו דין. נגנב
הפּקדון באנס, והחזירו הגנב לבית השומר, והרי היא
בהמה, ומתה שם בפשיעה - יש בדבר ספק, אם פלטה
[הסתים חיוב] שמירתו ונפטר, או עדין לא פלטה
שמירתו. לפיכך, השומר פטור מלשלם; ואם תפשו
הבעלים, אין מוציאין מידם.

כריף רחמנא דסייען

יום שלישי

הלכות מלוה ולוה

יש בכללן שתיים עשרה מצוות - ארבע מצוות עשה,
וישמונה מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטין: (א) להלוות
לעני ומד; (ב) שלא יגש אותו; (ג) לנגש את הנכרי; (ד)
שלא ימשכן בעל חוב בזרוע; (ה) להחזיר המשכון
לבעליו בזמן שהוא צריך לו; (ו) שלא יאחר המשכון

בין שגשברה מתוך ידו בין שגשברה משנהיחה במקום
אחר - הרי זה פטור.

י. אין מקבלין פקדונות לא מן הנשים, ולא מן העבדים,
ולא מן התינוקות. קבל מן האשה, יחזיר לאשה; מתה,
יחזיר לבעלה. קבל מן העבד, יחזיר לעבד; מת, יחזיר
לרבו. קבל מן הקטן - יקנה לו בו ספר תורה, או דקל
שיאכל פרותיו. וכלן שאמרו בעת מיתתן: 'של פלוני הם'
- אם נאמנין לו, יעשה כפרושן; ואם לאו, יחזיר
ליורשיהו.

יא. הפקדון והאבדה, לא נתנו לתבע אלא במקומן.
כיצד? הפקיד אצלו בירושלים, אינו יכול לתבעו בנב;
ואם החזיר לו פקדונו בנב, מקבלו ממנו [חייב]. הפקיד
אצלו בישוב, והביא פקדונו במדבר - אינו מקבלו ממנו,
אלא יאמר לו: 'הרי הוא באחריותך, עד שתחזירהו לי
בישוב, כדרך שהפקדתי אצלך בישוב'.

יב. המפקיד אצל חברו, והלך בעל הפקדון למדינת הים,
והרי השומר רוצה לפרש, או לצאת בשירה - יש מי
שהורה, שאם בא השומר והביא הפקדון לבית דין, נפטר
מאחריות שמירתו. ודברים של טעם הן; שאין אסרין
[כובלים] זה במדינה זו, מפני פקדון של זה שברח, ואי
אפשר לו להוליכו עמו, שמה יארעו אנס, ויהיה חיב
באחריותו. ובית דין מפקדין אותו ביד נאמן אצלם,
משום השב אבדה לבעלים.

הלכות שאלה ופקדון פרק ח

א. המפקיד אצל חברו בהמה או פלים, ונגנבו או אבדו,
ואמר: 'הריני משלם', ולא רצה להשבע, ונמצא הגנב -
משלם תשלומי פּפּל; טבח או מכר, משלם תשלומי
ארבעה וחמשה. למי משלם? למי שהיה הפקדון אצלו,
שהרי אמר 'אשלם'. חזרה בהמה עצמה - חוזרת
לבעליה, היא וגזוטיה וולדותיה; שאין זה השומר קונה
שבח הפּא מגופה, אלא שבח הפּא מאליו [כגון כפול].
וכבר בארנו, שאין הגנב מחזיר גזות וולדות, אלא לפני
יאושי. נשבע השומר ולא רצה לשלם, ואחר כך נמצא
הגנב - משלם תשלומי פּפּל; טבח או מכר, משלם
תשלומי ארבעה וחמשה. למי משלם? לבעל הפקדון. וכן
השוכר פרה מחברו, ונגנבה, ואמר 'הריני משלם' ואינו
נשבע, ואחר כך הכר הגנב - משלם תשלומי פּפּל
ותשלומי ארבעה וחמשה לשוכר; שאלו רצה השוכר, היה
נשבע שנגנבה באנס, ונפטר.

ב. שומר חנם שאמר 'פשעתי' - זכה בפּפּל; שהרי חיב
עצמו לשלם, ואלו רצה - אמר 'נגנבה' או 'אבדה', והיה
פטור. וכן נושא שכר והשוכר שאמר 'נגנבה' - קנה
הפּפּל; שהרי חיב עצמו בתשלומין, ואלו רצה - אמר
'מתה', והיה נפטר. אבל השואל - אינו קונה הפּפּל, עד
שישלם מעצמו. קדם ושלם מעצמו, ואחר כך הכר הגנב
- משלם פּפּל וארבעה וחמשה לשואל.

ו. הנה לו מטלטלין או קרקע, והרי עליו שטרי חובות לגויים, ואמר: 'הרי כל נכסי משעבדין לגויים, ואם ישלו אותן הישראלים בחובך, יאסרו אותי הגויים בחובך, ואהיה בשביה' - הורו רבותי שאין שומעין לו, ויגבו הישראלים; וכשיבואו הגויים ויאסרוהו, הרי כל ישראל מצוין לפדותו.

ז. מסדרין לבעל חוב [דברים חיוניים], כדרך ש מסדרין בערכין. כיצד? אומרים ללונה: 'הבא כל מטלטלין שיש לך, ולא תניח אפלו מחט אחת'. ונותנין לו מן הכל מזון שלשים יום, וכסות שנים עשר חדש, מכסות הראויה לו; ולא שילבש בגדי משי או מצנפת זהובה, אלא מעבירין אותה ממנו, ונותנין לו כסות הראויה לו לשנים עשר חדש; ומטה לישב עליה, ומטה ומצע הראויין לו לישן עליה; ואם היה עני, מטה ומפץ לישן עליו. ואין נותנין כלים כאלו לאשתו ובניו, אף על פי שהוא חייב במזונותם. ונותנין לו סנדליו ותפיליו [תפילין]. הנה אמן - נותנין לו שני כלי אמנות מכל מין ומין; כגון שהיה חרש - נותנין לו שני מעצדין [כלי שיוף] ושתי מגרות [מסורים]. הנה לו מין אחד מרבה ומין אחד מועט - נותנין לו שנים מן המרבה, וכל שיש לו מן המועט; ואין לוקחין [קונים] לו כלים מדמי המרבה. הנה אפר או חמר, אין נותנין לו לא צמדו [צמד בקר] ולא חמורו, וכן אם היה ספן, אין נותנין לו ספינתו; אף על פי שאין לו מזונות אלא מאלו. אין אלו כלים, אלא נכסים; וימכרו עם שאר המטלטלין בבית דין, וינתנו לבעל חובו.

ח. מלנה שבא להפרע שלא בפני הלנה, כגון שהיה הלנה במדינה רחוקה, ותפשה האשה מטלטלין מנכסי הבעל כדי שתזון מהן - מוציאין אותן מידה, ונותנין לבעל חוב; שאפלו היה בעלה עומד - לא היה יכול לזון את אשתו ובניו, עד שיפרע כל חובו.

הלכות מלנה ולנה פרק ב

א. דין תורה, שבזמן שיתבע המלנה את חובו - אם נמצאו ללנה נכסים - מסדרין לו [דברים חיוניים], ונותנין לבעל חוב את השאר, כמו שבארנו. ואם לא נמצא ללנה כלום, או נמצא לו דברים שמסדרין לו בלבד - לך הלנה לדרך. ואין אוסרין אותו, ואין אומרים לו: 'הבא ראיה שאתה עני', ולא משביעין אותו כדרך שדנין הגויים, שנאמר: 'לא תהיה לו בנשה'; אלא אומרים למלנה: 'אם אתה יודע נכסים לנה המחזיק לך, לך ותפש אותן'.

ב. טען [המלווה] שיש לו [ללווה] והחביא אותן, והרי הן בתוף ביתו - אין מן הדין שיפגס לביתו, לא הוא ולא שליח בית דין; שהתורה הקפידה על זה, שנאמר: "בחוב תעמד". אכל מחרימין [מטיילין חרם סתמי] על מי שיש לו ולא יתן לבעל חובו. כשראו הגאונים הראשונים שעמדו אחר חבור התלמוד, שרבו הרמאים וננעלה דלת בפני לוי [שפחדו להלוות], התקינו שמשביעין את הלנה שבועה

מבעליו העני בעת שהוא צריך לו; (ו) שלא יחבל אלמנה; (ח) שלא יחבל בלים שעושין בהן אכל נפש; (ט) שלא יתן המלנה ברבית; (י) שלא ילנה הלנה ברבית; (יא) שלא יתעסק אדם בין מלנה ולנה ברבית, לא יעיד ביניהן, ולא יכתב שטר, ולא יערב; (יב) ללוות מן הנכרי ולהלוותו ברבית. ובאור מצוות אלו - בפרקים אלו.

הלכות מלנה ולנה פרק א

א. מצות עשה להלוות לעני ישראל, שנאמר: "אם כסף תלוה את עמי, את העני עמך". יכול רשות? תלמוד לומר: "העבט תעביטנו" וגו'. ומצה זו גדולה מן הצדקה על העני השואל [המבקש] - שזה כבר נצרך לשאל, וזה עדין לא הגיע למדה זו. והתורה הקפידה על מי שימנע מלהלוות לעני, שנאמר: "ורעה עינך באחיך האביון" וגו'.

ב. כל הנוגש את העני, והוא יודע שאין לו מה יחזיר לו - עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא תהיה לו בנשה". ומצות עשה לנגש את הנכרי, ולהצטרף לו, שנאמר: "את הנכרי תגוש" - מפי השמועה למדו, שזו מצות עשה.

ג. אסור לאדם להראות לבעל חובו בזמן שיודע שאין לו, אפלו לעבר לפניו - שלא יפחידו או יכלימו, אף על פי שאינו תובעו; ואין צריך לומר, אם תבעו. וכשם שאסור לנה לתבע, כך אסור ללנה לכבש ממון חברו שבידו ולומר לו: 'לך ושוב' - והוא שיש לו; שנאמר: "אל תאמר לרעה לך ושוב". וכן אסור ללנה לקח ההלואה ולהוציאה שלא לצורך ולאבדה, עד שלא ימצא בעל חוב מאין יגבה, אף על פי שהמלנה עשיר גדול. ועושה זה - רשע הוא, שנאמר: "לנה רשע, ולא ישלם". וצווי חכמים ואמרו: 'הי ממון חברך חביב עליך כשליך'.

ד. כשיתבע המלנה הלואתו - אף על פי שהוא עשיר, והלנה דחוק וטרוד במזונות - אין מרחמין בדין, אלא גובין לו חובו עד פרוטה אחרונה מכל המטלטלין שימצאו לו. ואם לא הספיקו המטלטלין - גובין מן הקרקע, אחר שמחרימין [מטיילין חרם סתם] על מי שיש לו מטלטלין או מי שידע [שיש] לו מטלטלין, ולא יביאם לבית דין. וגובין מכל קרקע שיש לו; אף על פי שהיא משעבדת לכתבת אשתו, או לבעל חוב שקדם - גובין לנה; ואם יבוא הראשון לטרף, יטרף. טען הלנה, 'שמטלטלין אלו שבדי אינן שלי, אלא פקדון הן בדי', או שכורין, או שאולין - אין שומעין לו; אלא או יביא ראיה, או יגבה מהן בעל חובו.

ה. אין בעל חוב גובה לא מכסות אשתו ובניו של לנה, ולא מבגדים צבועין שצבעו לשמן, אף על פי שעדין לא לבשו אותן, ולא מסנדלים חדשים שלקחן לשמן; אלא הרי אלו שלהן. במה דברים אמורים? בכלי החל. אכל בגדי השבת והמועד, גובה אותן בעל חוב; ואין צריך לומר אם היו בהם טבעות וקלי [תכשיטי] וזהב או כסף - שהכל לבעל חובו.

הדין על אחד מבעלי דינים - הרי זה מרשה לעשות ומקבל שקר; והוא, שיהיו מעשיו לשם שמים.

ה. מי שנתחייב בשבועה זו מפני שטר חוב שצ'לו, והודה לאחרים בחובות אחרים, והשיגה ידו יתר על הראוי לו [למחיתו] - לא יטל היתר [הכסף העודף על צרכיו] אלא בעלי השטרות בלבד, ש'מא קנוניא [תחבולה] עשה בהודאתו על נכסיו של זה.

ו. ראובן שהיה חייב לשמעון מאה, ולוי חייב לראובן מאה - מוציאין מלוי, ונותנין לשמעון. לפיכך, אם אין לראובן נכסים, והיה לו שטרי חוב על לוי, ואמר לוי: 'שטר אמנה [עדיין לא הלווהו] הוא, 'פרוע הוא, והודה לו ראובן - אין משיגיחין על הודאתו; ש'מא קנוניא [תחבולה] הן עושין לאבד זכותו של שמעון; אלא ישבע שמעון ויטל מלוי, כדין כל טורף [גובה ממשועבדים], שאינו נפרע אלא בשבועה. וכן כל מי שיש עליו שטר חוב, והודה לאחר מעצמו בחוב אחר - אם אין לו נכסים כדי שישגבו שניהם, גובה בעל השטר בלבד; שלא יעשו קנוניא על שטרו של זה.

ז. אסור לאדם להלוות מעותיו בלא עדים, ואפלו לתלמיד חכמים, אלא אם כן הלווהו על המשכון; והמלוה בשטר, משבח יתר. וכל המלוה בלא עדים - עובר משום 'ולפני עור לא תתן מכשל', וגורם קללה לעצמו.

ח. הרב שלוה מעבדו ואחר כך שחררו, או לזה מאשתו ואחר כך גרשה - אין להם עליו כלום; ש'כל מה שקנה עבד, קנה רבו; וכל המעות שביד האשה, בחזקת בעלה - אלא אם כן הביאה ראיה שהן מנדונייתה [שהביאה לחתונתה].

הלכות מלוה ולוה פרק ג

א. אלמנה - בין שהיא עניה בין שהיא עשירה, אין ממשכנין אותה, לא בשעת הלוואה ולא שלא בשעת הלוואה, ולא על פי בית דין, ש'נאמר: "ולא תחבל בגד אלמנה". ואם חבל, מחזירין ממנו בעל כרחו. ואם תודה לו, תשלם; ואם תקפר, תשבע. אבד המשכון או נשרף קדם שיחזיר - לוקה.

ב. וכן המלוה את חברו - בין שהלווהו על המשכון בין שמשכנו אחר הלוואה, כידו או על פי בית דין - לא יחבל בלים שעושין בהן אכל נפש, כגון הרחמים, והערכות [קערות] של עץ, ויורות שמכשלין בה, וספינין של שחיטה, וכיוצא בהן, ש'נאמר: "כי נפש הוא חבל". ואם חבל, מחזיר בעל כרחו; ואם אבד המשכון או נשרף קדם שיחזיר - לוקה.

ג. חבל בלים הרבה של אכל נפש, כגון שחבל ערכה ויורה וספינין - חייב על כל כלי וכלי בפני עצמו; אפלו שני בלים שהן עושין מלאכה אחת - חייב עליהן משום שני בלים, ולוקה שתיים על שניהם, ש'נאמר: "לא יחבל רחים ורכב" - לחייב על הרכב בפני עצמו, ועל הרחים בפני

חמורה כעין של תורה בנקיטת חפץ [קדוש], שאין לו כלום יתר על דברים שמסדרין לו, ושלא תחביא ביד אחרים, ולא נתן מתנה על מנת להחזיר. וכולל בשבועה זו, ש'כל שיריית, וכל שיכוא לידו או לרשותו מאשר תשיג ידו - לא יאכיל ממנו כלום, לא לאשתו ולא לבניו, ולא ילביש אותם, ולא ישפל בהם, ולא יתן מתנה לאדם בעולם, אלא יוציא מכל אשר תשיג ידו מזון שלשים יום וכסות שנים עשר חדש, מזון הראוי לו וכסות הראוי לו - לא אכילת הזוללים והסובאין או בני מלכים, ולא מלבושי הפחות והסגנים [שרי מלוכה], אלא כדרכו. וכל היתר על צרכו - יתן לבעל חובו ראשון ראשון, עד שיגבנו כל חובו. ומחזירימין תחלה על מי שידע לפלוני נכסים גלויין או טמונין ולא יודיע לבית הדין. גם אחר התקנה הזאת, אין בעל חוב יכול להפנס לתוף ביתו של לווה, לא הוא ולא שליח בית דין; שלא תקנו לעקר גוף התורה. אלא הלוה עצמו יוציא כליו, או יאמר: 'כף וכף הוא שיש לי'; מניחין הראוי [הדרוש] לו, ויוציא השאר, וישבע בתקנה זו. וכזה דנין ישראל בכל מקומותם. נראה לו [נאצל] ממון אחר שנשבע שבועה זו, ואמר: 'של אחרים הוא' [לצורך], או 'עסק הוא ביד' - אין שומעין לו, עד שביא ראיה; וכן הורו רבותי.

ג. מי שנשבע שבועה זו, שאין לו כלום וכל מה שיריית יתן לבעל חובו - אין כל אחד ואחד מבעלי חובות בא ומשביעו; ששבועה אחת כוללת כל בעלי החובות. ותקנת אחרונים היא, ואין מדקדקין בה להחמיר אלא להקל.

ד. מי שהחזק שהוא עני וכשר והולך בתם, והדבר גלוי וידוע לדנין ולרב העם, וכא בעל חובו להשביעו בתקנה זו, והחזק התובע שאינו מסתפק בפניות זה [ודאי לו שעני הוא], אלא רוצה לצערו בשבועה זו ולהצר לו ולבישו ברבים כדי להנקם ממנו, או כדי שילף וילוה מן הגוים ברבית או יקח נכסי אשתו ויתן לזה, עד שינצל משבועה זו - יראה לי שאסור לדנין ירא שמים להשביעו שבועה זו; ואם השביעו - בטל לא תעשה של תורה, "לא תהיה לו כנשה". ולא עוד, אלא ראוי לדנין לגער בתובע ולטרונו [לגרשו], מפני שהוא עור והולך בשרירות לבו; שלא תקנו גאונים תקנה זו, אלא מפני הרמאין; והרי נאמר: "עד דרש אחיק אתו" - עד שתדרש את אחיק אם רמאי הוא, או אינו רמאי. ומאחר שהחזק זה שהוא עני, ושאינו רמאי - אסור להשביעו. וכן אני אומר, שמי שהחזק רמאי ודרכיו מקלקלין במשאו ומתנו, והרי הוא אמוד שיש לו ממון, וטען שאין לו כלום, והרי הוא רץ להשבע בתקנה זו - שאין ראוי להשביעו; אלא אם יש פח בדין לעשותו [לכופו] עד שיפרע בעל חובו, או לנדוהו עד שיתן - יעשה, מאחר שהוא אמוד; שפריעת בעל חוב מצוה. כללו של דבר: כל שיעשה הדין מדברים אלו, וכונתו לרדף הצדק בלבד שנוצטוינו לרדפו ולא לעבר [להטות]

ללנה - הרי זה מניחן אצלו, עד שלשים יום; ומשלשים יום ולהלן, מוכר המשכון בבית דין. מת הלנה, אינו מחזיר לבניו; מת הלנה אחר שהשיב לו המשכון - שומטו [לוקח] המלנה מעל בניו, ואינו מחזיר.

ז. [את] הערב - מתר למשכנו בנרוע, ולהכנס לביתו, ולטל המשכון, שנגמר: "לקח בגדו, פי ערב זר". וכן מי שיש לו שכר אצל חברו - בין שכר מלאכתו, בין שכר בהמתו וכליו, בין שכר ביתו - הרי זה מתר למשכנו שלא על פי בית דין, ונכנס לביתו ונטל המשכון בשכרו. ואם זקף [רשם] השכר עליו במלנה - אסור, שנגמר: "פי תשה ברעף משאת מאומה" וגו'.

ח. מי שהנהג בידו משכנו של עני - אם היה שכרו [דמי השימוש בו] יתר על פחתו [מרוב שימוש], כגון קרדם ומסר גדול וכיוצא בהן - הרי זה מתר להשפירו, ומנפה שכרו מחובו תמיד, מפני שזה כמשיב אבדה, ואין צריך רשות בעלים.

יום רביעי

הלכות מלוה ולוה פרק ד

א. נשף ומרבית - אחד הוא, שנגמר: "את כספך לא תתן לו בנשף, ובמרבית לא תתן אכלך", ולהלן הוא אומר: "נשף כסף, נשף אכל, נשף כל דבר אשר ישף". ולמה נקרא שמו 'נשף'? מפני שהוא כנושף, שמצער את חברו ואיכיל את בשרו. ולמה חלקן הפתוב? לעבר עליו בשני לאוין.

ב. כדרך שאסור לנותן להלוות, כך אסור ללוקח ללוות ברבית, שנגמר: "לא תשיף לאחיד" - מפי השמועה למדו, שזו אזהרה ללוה, כלומר: לא תנשף לאחיד. וכן אסור להתעסק [להיות לעור] בין לוה ומלוה ברבית. וכל מי שהיה ערב, או סופר, או עד ביניהן - הרי זה עובר בלא תעשה, שנגמר: "לא תשימון עליו נשף", זו אזהרה אף לעדים ולעורב ולסופר. הא למדת, שהמלוה ברבית עובר על ששה לאוין - "לא תהיה לו בנשף", "את כספך לא תתן לו בנשף", "ובמרבית לא תתן אכלך", "אל תקח מאתו נשף ומרבית", "לא תשימון עליו נשף", "ולפני עור לא תתן מכשל". והלוה עובר בשנים - "לא תשיף לאחיד", "ולפני עור לא תתן מכשל". ערב, ועדים, וכיוצא בהן - אין עוברין אלא משום "לא תשימון עליו נשף". וכל מי שהיה סרסור [מתווך] בין שניהם, או שפייע אחד מהן, או הורהו [הורה לו] - עובר משום "ולפני עור לא תתן מכשל".

ג. אף על פי שהמלוה והלוה עוברין על כל אלו הלאוין, אינן לוקין, מפני שנתן להשבון; שכל המלוה ברבית - אם הייתה רבית קצוצה [קצובה משעת הלוואה], שהיא אסורה מן התורה - הרי זו יוצאה [מידי המלווה] בדינין [בבב"ד], ומוציאין אותה מן המלוה, ומחזירין ללוה; ואם מת המלוה, אין מוציאין מיד הבנים.

עצמו. כשם שהרכב והרחים מיוחדין, שני בלים ומשמשיין מלאכה אחת, וחיב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו - כך כל שני בלים, אף על פי שמשמשיין מלאכה אחת, חיב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו. וכן אם חבל צמד בקר החורש, לוקה שתיים.

ד. המלוה את חברו, אחד עני ואחד עשיר - לא ימשכנו אלא בבית דין. ואפלו שלוח בית דין שקבא למשכן - לא יכנס לביתו ומשכנו, אלא עומד בחוץ, והלוה נכנס לביתו, ומוציא לו המשכון, שנגמר: "בחוץ תעמד". אם כן, מה בין בעל חוב לשלוח בית דין? ששלוח בית דין - יש לו לקח המשכון מיד הלנה בנרוע, ונותנו למלוה; ובעל חוב - אין לו לקח המשכון, עד שיתן לו הלנה מדעתו. עבר בעל חוב, ונכנס לבית הלנה ומשכנו, או שחטף המשכון מידו בנרוע [בכח] - אינו לוקה, שהרי נתק לעשה, שנגמר: "השב תשיב לו את העבוט". ואם לא קים עשה שבה, כגון שאבד המשכון או נשרף - לוקה. ומחשב דמי המשכון [מנקהו מהחוב], ותובע השאר בדין.

ה. אחד הממשכן את חברו בבית דין, או שמשכנו בידו בנרוע, או מדעת הלנה - אם איש עני הוא, ומשכנו דבר שהוא צריך לו; הרי זה מצוה להחזיר לו העבוט בעת שהוא צריך לו; מחזיר לו את הפר בליגה כדי לישן עליו, ואת המחרשה ביום כדי לעשות בה מלאכתו, שנגמר: "השב תשיב לו את העבוט". עבר ולא השיב לו כלי היום ביום וכלי הלילה בלילה - עובר בלא תעשה, שנגמר: "לא תשכב בעבטו" - לא תשכב ועבוטו אצלך, זו כסות לילה; ובכלים שהוא עושה בהן מלאכתו ביום, או לובשן - הוא אומר: "עד בא השמש תשיכנו לו", מלמד שמחזירו כל היום. אם כן הוא, שמחזיר לו המשכון בעת שהוא צריך לו, ולוקח אותו בעת שאינו צריך לו - מה יועיל המשכון? כדי שלא ישמט [יתבטל] החוב בשביעית, ולא יעשה [החוב] מטלטלין אצל בניו [ואין גוביו מטלטלין מיתומים], אלא יפרע מן המשכון אחר שמת הלנה. הא למדת, שהממשכן את העני דבר שהוא צריך לו ולא החזירו לו בזמנו - עובר משום שלשה שמות: משום "לא תבא אל ביתו", ומשום "השב תשיב לו את העבוט", ומשום "לא תשכב בעבטו". כמה דברים אמורים? שמשכנו שלא בשעת הלואתו. אכל אם משכנו בשעת הלואתו - אינו חיב להחזיר לו כלל, ואינו עובר בשם [בלאו] מן השמות האלו.

ו. שלוח בית דין שקבא למשכן - לא ימשכן דברים שאי אפשר לאדם לתן אותן משכון, כגון בגד שעליו, וכלי שאוכל בו, וכיוצא באלו; ומניח מטה ומצע [מצע זול] לעשיר, ומטה ומפץ לעני. וכל הנמצא בידו חוץ מאלו, יש לו למשכנו; ויחזיר לו כלי היום ביום, וכלי הלילה בלילה. היו לפניו שני בלים - נוטל אחד, ומחזיר אחד. עד מתי הוא חיב להחזיר ולקח? עד לעולם. ואם היה המשכון מדברים שאינו צריך להם, ואין מניחין אותן

אף על פי שלא הוזלו הפרות. והוא הדין למלנה על המטבע ופחתו ממנו.

יב. המלנה את חברו על המטבע, ונפסל [יצא מהשוק] - אם יכול להוציא במדינה אחרת, ויש לו דרך לאותה המדינה - נותן לו ממטבע שהלנהו, ואומר לו: 'לך והוציא במקום פלוני'; ואם אין לו דרך לשם, נותן לו ממטבע היוצא באותה שעה. וכן בכתבה [של אשה].

יג. הורו מקצת הגאונים, שלנה שמחל למלנה ברבית שלקח ממנו, או שעתידי לקח ממנו - אף על פי שקנו מידו שמחל או נתן מתנה, אינו מועיל כלום; שכל רבית שבעולם מחילה היא, אבל התורה לא מחלה, ואסרה מחילה זו. ולפיכך אין המחילה מועלת ברבית, אפלו ברבית של דבריהם. יראה לי, שאין הוראה זו נכונה; אלא מאחר שאומרים למלנה 'החזר לו', ונדע המלנה שדבר אסור עשה, וישל לו [יכול הלווה] לטל ממנו - אם רצה למחל, מוחל בדרך שמוחל הגזל. ובפרוש אמרו חכמים, שהגזלנין ומלוי ברבית שהחזירו - אין מקבלין מהן, מפלל שהמחילה מועלת להן.

יד. נכסי יתומים - מתר לתן אותן [שיעשה בהם מסחר] לאדם נאמן שיש לו נכסים טובים [רווחיים], קרוב לשכר ורחוק להפסד [כדלהלן]. כיצד? אומרין לו: 'תהיה נושא ונותן בהן - אם היה שם רווח, תן להם חלקם מן הרווח, ואם יש שם הפסד, תפסיד לבדך'; שזה פאבק רבית הוא, וכל אבק רבית אינה אסורה אלא מדבריהם, ובנכסי יתומים לא גזרו.

הלכות מלנה ולוה פסק ה

א. הגוי וגר תושב [גוי שקיבל ד' מצוות], לזין מהן ומלנין אותן ברבית, שנגמר: "לא תשיף לאחיד" - נשף "לאחיד" אסור, ולשאר העולם מתר. ומצות עשה להשיף לגוי, שנגמר: "לנכרי תשיף" - מפי השמועה למדו, שזו מצות עשה; וזה הוא דין תורה.

ב. אסרו חכמים שיהיה ישראל מלנה את הגוי ברבית קצוצה [קצובה משעת הלוואה], אלא בכדי חזיו [פרנסתו]. גזרו שמא ילמד ממעשיו, ברב שיכתו עמו; לפיכך, מתר ללוות מן הגוי ברבית, שהרי הוא בורח מלפניו, ואינו רגיל אצלו. ותלמידי חכמים, שאינו בא ללמד ממעשיו, מתר להלוות לגוי ברבית, אפלו להרויח. וכל אבק רבית עם הגויים, מתרת לכל.

ג. ישראל שלנה מעות מן הגוי ברבית, ובקש להחזירם לו - מצאו ישראל אחר, ואמר לו: 'תנם לי, ואני אעלה לך [במקומו] בדרך שאתה מעלה לו' - הרי זו רבית קצוצה, אפלו העמידו אצל הגוי [והגוי הסכים]; עד שיטל הגוי מעותיו, ויחזר ויתנם ביד הישראלי האחר.

ד. גוי שלנה מעות מישראל ברבית, ובקש להחזירם לו - מצאו ישראל אחר, ואמר לו: 'תנם לי, ואני אעלה לך [במקומו] בדרך שאתה מעלה לישראל' - הרי זה מתר;

ד. הניח להן אביהן מעות של רבית - אף על פי שהן יודעין שהן של רבית, אינן חייבין להחזיר. הניח להן פרה וטלית של רבית, וכל דבר המסים - חייבין להחזיר, מפני כבוד אביהם. במה דברים אמורים? בשעשה תשובה ולא הספיק להחזיר עד שמת. אבל אם לא עשה תשובה - אין חוששין לכבודו, ואפלו דבר המסים אין מחזירין.

ה. הגזלנין ומלוי ברבית שהחזירו - אין מקבלין מהן, כדי לפתח להן דרך לתשובה; וכל המקבל מהן, אין רוח חכמים נוטה הימנו. ואם היתה הגזלה קצמת, והרבית דבר [פח] מסים, והרי הוא [קיים] בעצמו - מקבלין מהן.

ו. שטר שכתוב בו רבית, בין קצוצה בין של דבריהם [מדרבנו] - גובה את הקרן, ואינו גובה את הרבית. קדם וגבה הכל, מוציאין ממנו הרבית הקצוצה; אבל אבק רבית, שהוא מדבריהם - אינו גובה [בית דין] מן הלנה למלנה, ואין מחזירין אותו מן המלנה ללוה.

ז. כל הפותב שטר רבית, הרי זה פותב ומעיד עליו [על-עצמו] עדים שפפר בה' אלהי ישראל. וכן כל הלנה ומלנה ברבית בינן לבין עצמן - שניהם פכופרין בה' אלהי ישראל, וכפרו ביציאת מצרים, שנגמר: "את בספך לא תתן לו בנשף... אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים".

ח. אסור לאדם ללוות [מן] בניו ובני ביתו ברבית; אף על פי שאינו מקפיד, ומתנה הוא שנותן להן - הרי זה אסור, שמא ירגילן בדבר זה.

ט. תלמידי חכמים שהלוו זה את זה, ונתן לו יתר על מה שלנה ממנו - הרי זה מתר; שהדבר ידוע שלא נתן לו אלא מתנה, שהרי הן יודעין חמור אסור הרבית.

י. המלנה את חברו ומצא הלנה יתר, או שהחזיר לו חובו ומצא יתר - אם בכדי שהדעת נוטה [יכולה לטעות] - חייב להחזיר; ואם לאו - מתנה הוא שנתן לו, או גזלה היתה לו בידו והבליע [הכניס] לו בתשבון [את שווייה], או אחר צוהו להבליע לו. בכמה הדעת נוטה? באחת ובשתיים או בתמשה או בעשרה, שמא תמשה תמשה מנה, או עשרה עשרה מנה בהם [והוסיף בטעות]. וכן אם מצא יתר מנזן התמישיות או מנזן העשרות אחד אחד - חייב להחזיר לו, שמא האחדים שהיה מונה בהם [על ידם] התמישיות או העשרות נתערכו עמהן.

יא. המלנה את חברו על המטבע [שיחזיר מטבע מסויים], וכן הפותב לאשתו בכתבתה מטבע ידוע, ופרש משקלו, והוסיפו [המדינה] על משקלו - אם הוזלו הפרות מחמת התוספת [שנוספה למטבע] - מנכה לו שעור התוספת, ואפלו הוסיפו עליו כל שהוא; ואם לא הוזלו מחמת התוספת - אינו מנכה לו, אלא נותן לו ממטבע היוצא באותה שעה. במה דברים אמורים? בששהוסיפו עליו עד תמישיותו, כגון שהיה ארבעה ועשוהו תמשה. אבל אם הוסיפו עליו יתר על תמישיותו - מנכה לו כל התוספת,

בדברים, או ישכים לפתחו, שנאמר: "נשף כל דבר", אפלו דברים אסורים. וכן אסור לו ללמד את המלכה מקרא או תלמוד, כל זמן שמעותיו בידו, אם לא היה רגיל בזה מקדם, שנאמר: "נשף כל דבר".

יג. המלכה את חברו - לא יאמר לו: 'דע אם בא איש פלוני ממקום פלוני', כלומר: 'שתכבדו ותאכילו ותשקוהו בראוי'; וכן כל פיוצא בזה.

יד. יש דברים שהן כמו רבית, ומתרין. ביצד? לוקח אדם שטרותיו של חברו ומלתו [שטר חוב] של חברו בפחות [משוויו], ואינו חושש. ומתן לאדם לתן לחברו דינר, כדי שילנה לפלוני מאה דינרין; שלא אסרה תורה, אלא רבית הבאה מן הלנה למלנה. וכן אומר אדם לחברו: 'הא לך דינר זה, ואמר לפלוני שילוני'; שלא נתן לו אלא שכר אמירה.

טו. יש דברים שהן מתרין, ואסור לעשותן מפני הערמת רבית. ביצד? אמר לו: 'הלוני מנה', אמר לו: 'מנה אין לי, חטים במנה יש לי', ונתן לו חטים במנה, וחסר ולקחן ממנו בתשעים - הרי זה מתן, אבל אסרוהו מפני הערמת רבית; שהרי נתן לו תשעים, ולוקח מנה. ואם עבר ועשה כזה - הרי זה מוציא ממנו המאה בדין, שאפלו אבק רבית אין כאן. וכן מי שהיתה שדה חברו ממשכנת בידו - לא יחזר וישכיר אותה לבצל השדה, מפני הערמת רבית; שהרי זה עומד בשדהו פשהיה, ונותן לזה שכר בכל חדש בשביל מעותיו שהלנהו.

טז. אסור להשכיר [להלוות בלשון שכירות] את הדינרין, שאין זה דומה למשכיר את הפלי; שהפלי חוזר בעצמו, וזה מוציא אלו ומביא דינרין אחרות, ונמצא זה אבק רבית.

יז. מלך שהיו דיניו, שכל מי שיתן המכס הקצוב על כל איש ואיש על ידי [בעבור] זה שלא נתן, ישמעך בו, ונתן על ידו דינר - אף על פי שמשעבד בו יתר מדינר, הרי זה מתן. וכן כל פיוצא בזה.

הלכות מלוה ולוה פ"ק ו

א. המלוה את חברו סלע [- ד' דינרים] בתמשה דינרים [- תמורת ה'], או סאתים חטים בשלש, או סלע בסלע וסאה, או שלש סאין בשלש סאין ודינר - כללו של דבר, כל הלואה בתוספת כל שהוא - הרי זו רבית של תורה, ויוצאה [- מידי המלווה] בדינין [- בבי"ד]. וכן המלוה את חברו, והתנה עמו שידור בתצרו חנם עד שיחזיר לו הלואתו, או ששכר ממנו בפחות וקצב הדבר שפוחת לו מן השכר עד שיחזיר לו הלואתו, או שמשכן בידו מקום שפרותיו מצויין בעת הלואתו, כגון שמשכן חצרו על מנת שידור בו חנם - הרי זו רבית של תורה, ויוצאה בדינין. וכן המוכר שדה או חצר באסמכתא [בתנאי שלא צפוי להתקיים] - הואיל ולא קנה הגוף - הרי כל הפרות שאכל רבית, ומחזיר אותן. והוא הדין לכל מי שלא קנה קנין

ואם העמידו [הביא את הגוין] אצל ישראל [והסכים היהודי שיחליפו] - אף על פי שנתן הגוי המעות בידו - הואיל ומדעת ישראל נתן, הרי זו רבית קצוצה.

ה. אסור לישראל לתלות [לתת] מעותיו ביד גוים, כדי להלוות אותן לישראל ברבית. וגוי שהלנה את ישראל ברבית, אסור לישראל אחר להיות לו ערב; שפיון שדיניהם שתובע את הערב תחלה [לפני הלווה], נמצא הערב תובע את ישראל ברבית שהערב חיב בה לגוי; לפיכך, אם קבל עליו הגוי שלא יתבע את הערב תחלה, הרי זה מתן.

ו. ישראל שלנה מעות מן הגוי ברבית, וזקפן עליו במלנה, ונתגיר - אם עד שלא נתגיר זקפן [רשמש] עליו במלנה - גובה את הקרן ואת הרבית; ואם משנתגיר זקפן - גובה את הקרן, ואינו גובה הרבית. אבל גוי שלנה מישראל ברבית, וזקף עליו את הרבית במלנה - אף על פי שזקפן עליו אחר שנתגיר, גובה את הקרן ואת הרבית, שלא יאמרו: 'בשביל מעותיו נתגיר זה'; וגובה הישראל ממנו אחר שנתגיר, כל מעות הרבית שנתחייב בהן פשהיה גוי.

ז. מצוה להקדים הלואת ישראל בחנם, להלואת הגוי ברבית.

ח. ואסור לאדם לתן מעותיו [לאחר שיעשה עמו עסקים] קרוב לשכר ורחוק להפסד [שיטול חלק רק ברווחים], שזה אבק רבית הוא; והעושה כן - רשע. ואם נתן, חולקין בשכר ובהפסד בדין העסק. והנותן מעותיו קרוב להפסד [יחלוק עמו בהפסדים] ורחוק לשכר [ירויה פחות משליש], הרי זה חסיד.

ט. אין מושביין חנוני למחצית שכר [רווח], ולא יתן לו מעות לקח בהן פרות למחצית שכר, ולא ביצים להושיבן תחת התרנגולין שלו למחצית שכר, ואין שמין [שווין] עגלים וסחחין לפטמן למחצית שכר - אלא אם כן נתן לו שכר עמלו ומזונו [שיוצא עליהם], או יהיה רוח המתעסק יותר על הפסדו, כמו שבארנו בענין השתפות.

י. המשתתף עם חברו במעות, או בקרקע, או הנותן לו עסק [כסף והשני מתעסק בו] - לא יצרך השכר [הרווח] עם הקרן; שמא לא יהיה שם שכר, ונמצאו באין לידי רבית. וכן לא יתן לו מעות בתורת עסק או שתפות, וכתב אותן מלנה; שמא ימות, ונמצא השטר ביד היוצא, וגובה בו את הרבית.

יא. אסור להקדים את הרבית, או לאחר אותה. ביצד? נתן עיניו ללוות ממנו, והיה משלח לו סבלונות [מתנות] בשביל שילנהו - זו היא רבית מקדמת; לנה ממנו והחזיר לו מעותיו, והיה משלח לו סבלונות בשביל מעותיו שהיו בטלין אצלו - זו היא רבית מאחרת. ואם עבר ועשה כן, הרי זה אבק רבית.

יב. מי שלנה מחברו, ולא היה רגיל מקדם להקדים לו שלום - אסור להקדים לו שלום; ואין צריך לומר שיקלסו

ז. הורו רבותי, שהמלנה את חברו, ומשכן לו שדהו על מנת שיאכל כל פרותיה כל ימי המשכונה - אף על פי שאינו מנכה לו כלום - הרי זה אבק רבית, ואינה יוצאה [מידי המלוה] בדינין [בבב"ד]; שאין הממשכן את השדה דומה לממשכן חצרו, שהרי אין בשדה פרות מצויין בעת ההלואה, ואפשר שיגרוי ויהיו שם פרות, ואפשר שיפסיד בוריעתה ועבודתה; ולפיכך היא אבק רבית. וכן אין המשכונה דומה למי שמכר באסמכתא - שהמוכר באסמכתא לא גמר והקנהו, והממשכן גמר והקנהו גוף זה לפותיו. וכנה יראה מן התלמוד, שהמשכונה אבק רבית, ואין לה להעמידה אלא בממשכן שדהו, כמו שהורו רבותי. נמצאת למד, ששאל משכונות הן: משכונה שהיא רבית קצוצה, ומשכונה שהיא אבק רבית, ומשכונה המתרת. ביצד? משכן לו מקום שפירותיו מצויין תדיר, כגון חצר או מרחץ או חנות, ואכל פרותיהן - הרי זו רבית קצוצה. משכן לו שדה וכיוצא בה, וכאן שם פרות ואכלן - הרי זו אבק רבית; וכן אם משכן חצרו וכיוצא בה בנכוי, הרי זה משכן שדהו בנכוי, הרי זה מתר. ביצד הוא הנכוי? כגון שהלנהו מאה דינרין, ומשכן לו בהן חצרו או שדהו, ואמר לו המלנה: 'הריני מנכה לך מזה כסף בכל שנה בשכר קרקעך, כדי שיהיו פרותיה שלי' - בחצר וכיוצא בה, אסור; ובשדה וכיוצא בה, מתר. ח. הורו מקצת גאונים, שכל משכונה שאין בה נכוי כלל, הרי זו רבית קצוצה בין בחצר בין בשדה; ולא ירדו לעמק הדבר, להפריש בין שדה לחצר, ולפיכך נתקשו להם דברי חכמי תלמוד. וכן הורו, שכל משכונה, אפלו בנכוי - אסורה, בין בחצר בין בשדה; ואין להם משכונה מתרת אלא בדרך הזאת: ביצד? כגון שהלנהו מאה דינרין, ומשכן לו בהן בית או שדה, והתנה עמו שאחר עשר שנים תחזר קרקע זו לכעליה חנם - הרי זה מתר לאכל פרותיה כל עשר שנים, אפלו היה שכרה שנה אלה דינר בכל שנה, שאין זה אלא כמי ששכר בפחות. וכן אם התנה בעל השדה עמו, כל זמן שיביא לו מעות יחשב לו עשר בכל שנה [תמורת כל שנה] ויסלקו ממנה - הרי זה מתר. וכן אם התנה הלנה, שכל זמן שיצעה מחשב לו מה שדר בו, ויחזיר לו שאר הדמים ויסתלק - הרי זה מתר; שאין זה אלא פשכירות, וכל תנאי שבשכירות קיים כמו שבארנו, ומתר.

יום חמישי

הלכות מלוה ולוה פרק ז

א. המלנה את חברו, ומשכן לו את השדה עד זמן קצוב, או עד שיביא לו מעות ויסתלק, והיה המלוה אוכל כל פרותיה - אפלו אכל בשעור חובו, אין מסלקין אותו בלא כלום; שאם תסלק אותו בלא מעות, הרי זה כמו שהוציא ממנו בדינין. ואין צריך לומר שאם אכל יתר על מעותיו, אין מוציאין ממנו. וכן אין מחשבין משטר לשטר

גמור מתחלה, שהוא מחזיר את הפרות, מפני שאם אכל הפרות, הרי זו רבית של תורה. וכל דבר שהוא אסור משום רבית, חוץ מאלו - הרי הוא אסור מדברייהם, וגזרה שמה יבוא לרבית של תורה; והוא הנקרא 'אבק רבית', ואינו יוצא בדינין.

ב. המלנה את חברו - לא ימשך עבדו [של לוה] כדי שיעשה בו מלאכה, אף על פי שהעבד יושב וקטל. ולא ירדו בחצרו בתנאים, אף על פי שאין החצר עשויה לשכר [להשכירה], ואין דרך בעל החצר להשפירן. ואם דר, צריך להעלות לו שכר; ואם לא העלה לו - הרי זה אבק רבית, לפי שלא התנה עמו שילנהו וירדו בחצרו. לפיכך, אם עדין לא החזיר לו חובו, וכאן לפנות שכר החצר שדר בה מן החוב - אם היה השכר כנגד החוב - אינו מנכה הכל, אלא כמו שיראו הדינין; שאם תסלק אותו בלא כלום, הרי זה כמו שהוציא אותו בדינין, ואבק רבית אינה יוצאה בדינין.

ג. הורו רבותי, שהמלנה את חברו, ולאחר זמן תבע חובו, ואמר לו הלנה: 'הור בחצרי עד שאחזיר לך חובך' - הרי זה אבק רבית, לפי שלא קצץ בשעת הלואה, שונאמר: "לא תתן לו בנשך".

ד. המלנה את חברו על השדה, ואמר לו: 'אם לא תחזיר לי מכאן עד שלש שנים, הרי היא שלי' - הרי זה לא קנה, מפני שהיא אסמכתא [ואין גמירות דעת להקנותו]; ולפיכך מנכה כל הפרות שאכל, מפני שהיא רבית של תורה. אבל אם אמר לו המוכר: 'אם לא אחזיר לך עד שלש שנים, קנה אותה מעכשו', והביא לו בתוך שלש - אין לו פרות; לא הביא לו בתוך שלש, הרי כל הפרות ללוהקח.

ה. המוכר בית או שדה, ואמר המוכר ללוהקח: 'לכשיהיו לי מעות תחזיר לי קרקעי' - לא קנה; וכל הפרות שאכל - רבית קצוצה, ומוציאין אותה. אבל אם אמר לו הלוהקח מדעתו: 'כשיהיו לי מעות אני אחזיר לך קרקעי' - זה מתר; והלוהקח אוכל פרות, עד שיהזיר לו מעותיו.

ו. מכר לו את השדה, ונתן לו מקצת הדמים - אם אמר לו המוכר: 'קנה בשעור מעותיך' - כל אחד משניהם אוכל פרות בשעור מעותיו. אמר המוכר ללוהקח: 'לכשתביא שאר המעות, תקנה מעכשו' - שניהן אסורין לאכל הפרות מיד: המוכר אסור - שמה יביא הלוהקח שאר המעות, ונמצאת השדה שלו, ונמצא המוכר אוכל הפרות בשביל המעות שונשארן לו אצל הלוהקח. וכן הלוהקח אסור - שמה לא יביא, ונמצא שאכל בשביל מקצת המעות שיש לו אצל המוכר. לפיכך מניחין את הפרות על ידי שלישי [אם שלישי], עד שיתנונו לאחד מהן. אמר לו המוכר: 'לכשתביא שאר המעות, תקנה' - הרי המוכר אוכל פרות עד שיביא הלוהקח; ואם אכל הלוהקח, מוציאין ממנו. אמר לו המוכר: 'קנה מעכשו, ושאר המעות הרי הן חוב אצלך' - הרי הלוהקח אוכל הפרות; ואם אכל המוכר, מוציאין ממנו כל מה שאכל.

בְּעֶשֶׂר סְלָעִים בְּכָל שָׁנָה, וְאִם תִּתֵּן שְׂכָר חֲדָשׁ חֲדָשׁ, הֲרִי הוּא בְּסָלַע בְּכָל חֲדָשׁ - הֲרִי זֶה מִתֵּר.

ט. הַמְשַׁפֵּיר שְׂדֵה לַחֲבָרוּ בְּעֶשְׂרֵת פּוּרִים לְשָׁנָה, וְאָמַר לוֹ: 'תֵּן לִי מֵאֲתִים זֶוּ שְׂאֲפָרְנִס בְּהֵן אֵת הַשְּׂדֵה, וְאֲנִי אֲתֵן לְךָ שְׁנַיִם עֶשֶׂר כּוֹר בְּכָל שָׁנָה' - הֲרִי זֶה מִתֵּר; מִפְּנֵי שְׂאֵם פָּרְנִס אֵת הַשְּׂדֵה בְּדִינָרִין אֵלּוּ, יִהְיֶה שְׂכָר [רווח] יוֹתֵר. וְכֵן אִם הַשְּׁפִיר לוֹ חֲנוּת אוֹ סְפִינָה בְּעֶשְׂרֵה דִינָרִין לְשָׁנָה, וְאָמַר לוֹ: 'תֵּן לִי מֵאֲתִים זֶוּ שְׂאֲבָנָה בְּהֵן חֲנוּת זֶוּ וְאֲצִינָה וְאֲכִינָה [אייפנה], אוֹ אֲתַקֵּן בְּהֵן סְפִינָה זֶוּ וְכָל כְּלֵי תַשְׁמִישֵׁיהָ, וְאֲנִי אֲעֲלֶה לְךָ שְׁנַיִם עֶשֶׂר דִּינָר בְּכָל שָׁנָה' - הֲרִי זֶה מִתֵּר. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ: 'תֵּן לִי מֵאֲתִים כְּדֵי לְהִתְעַסֵּק בְּהֵן בְּחֲנוּת, אוֹ אוֹצִיאֵם בְּסַחֲרָה שֶׁל סְפִינָה, אוֹ אֲשַׁכֵּר בְּהֵן מַלְחָמִים, וְאֲנִי אֲעֲלֶה לְךָ בַשְּׂכָר' - הֲרִי זֶה אֲסוּר.

י. אֲסוּר לְהִרְבּוֹת בַּשְּׂכָר הָאֲדָם. כִּיצַד? לֹא יֹאמַר לוֹ: 'עֲשֵׂה עִמִּי הַיּוֹם מְלָאכָה זֶוּ שֶׁהִיא שְׁנֵה כֶּסֶף, וְאֲנִי אֲעֲשֶׂה עִמָּךְ בַּשְּׂבוּעַ אַחֵר מְלָאכָה שֶׁהִיא שְׁנֵה שְׁתַּיִם'.

יא. וּמִתֵּר לְאָדָם לומר לַחֲבָרוּ: 'נִכְשׁ עִמִּי וְאֲנִכְשׁ עִמָּךְ', 'עֲדֵר עִמִּי וְאֲעֲדֵר עִמָּךְ'; אֲבָל לֹא יֹאמַר לוֹ: 'נִכְשׁ עִמִּי וְאֲעֲדֵר עִמָּךְ', 'עֲדֵר עִמִּי וְאֲנִכְשׁ עִמָּךְ, כֹּל יְמֵי גְרִיד [קרי] אַחֲדֵי, וְכָל יְמֵי רִבִּיעִיהָ [חורף] אַחֲדֵי'. לֹא יֹאמַר לוֹ: 'תִּרְשׁ עִמִּי בְּגָרִיד, וְאֲנִי אֲתִרְשׁ עִמָּךְ בְּרִבִּיעִיהָ', שֶׁהֲרִי טַרַח הַתִּרְשִׁישָׁה בַּיּוֹמֹת הַגְּשָׁמִים יוֹתֵר. וְכֵן כֹּל כִּיּוֹצֵא בְּזָה.

יב. הַשּׂוֹכֵר אֵת הַפּוֹעֵל בַּיּוֹם הַחֹרֵף לַעֲשׂוֹת עִמּוֹ בַּיּוֹם הַקָּר בְּדִינָר בְּכָל יוֹם, וְנִתֵּן לוֹ הַשְּׂכָר [כבר עכשיו], וְהֲרִי שְׂכָרוֹ שְׁנֵה בַּיּוֹם הַחֹרֵף סְלַע [ד' דינרים] בְּכָל יוֹם - הֲרִי זֶה אֲסוּר, מִפְּנֵי שֶׁנֶּרְאָה כְּמִלּוֹה אוֹתוֹ הַיּוֹם כְּדֵי שִׁיזִיל לוֹ בַּשְּׂכָרוֹ. אֲבָל אִם אָמַר: 'תַּעֲשֵׂה עִמִּי מֵהַיּוֹם עַד זְמַן פְּלוֹנִי בְּדִינָר בְּכָל יוֹם' - אַף עַל פִּי שֶׁשְׁנֵה שְׂכָרוֹ סְלַע בְּכָל יוֹם, הֲרִי זֶה מִתֵּר; הוֹאִיל וְהוּא מֵתְחִיל לַעֲשׂוֹת מֵעַתָּה, אֵינּוּ נִרְאָה כְּנוֹטֵל שְׂכָר מֵעוֹתֵיו שֶׁהֲקָדִים וְנִתְּנָן לוֹ בַּשְּׂכָרוֹ.

הַלְכוֹת מְלוּה וְלוֹה פָּרַק ח

א. אֲסוּר לְהִרְבּוֹת עַל הַמְּכָר. כִּיצַד? הַמּוֹכֵר לַחֲבָרוּ קִרְקַע אוֹ עֲבָדִים אוֹ מַטְלָטְלִין, וְאָמַר לוֹ: 'אִם מֵעַכְשָׁו תִּתֵּן לִי הַדָּמִים, הֲרִי הֵן שְׁלֹף בְּמֵאָה, וְאִם עַד זְמַן פְּלוֹנִי, הֲרִי הֵן שְׁלֹף בְּמֵאָה וְעֶשְׂרִים' - הֲרִי זֶה אֲבָק רַבִּית; שְׁנֵה דוּמָה כְּמִ שְׁנוּטֵל עֶשְׂרִים בְּשִׁבִיל שְׁנִתֵּן לוֹ מֵאָה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ עַד זְמַן פְּלוֹנִי. וְכִשְׁיִתְּבַעֲנוּ בְּדִין, אֵינּוּ חַיֵּב לִתֵּן לוֹ אֶלָּא מֵה שֶׁהִיָּה שְׁנֵה בַשְּׁעַת הַמְּמָכָר; אוֹ יִחְזִיר [המוכר יקח בחזרה] מִמְּכָרוֹ מִיָּדוֹ, אִם הָיָה קָנִים. וְכֵן אִם מְכָר לוֹ מַטְלָטְלִין עַד זְמַן פְּלוֹנִי בְּמֵאָה, וְהָיָה שׁוֹיֵן בַּשּׂוּק לְמִי שֶׁקָּנָה בְּמַעוֹתָיו מִיָּד תַּשְׁעִים - הֲרִי זֶה אֲסוּר, וְאֵינּוּ נוֹתֵן לוֹ אֶלָּא תַשְׁעִים; אוֹ מִחְזִיר מִיָּדוֹ סַחֲרָתוֹ, אִם הִיָּתָה קִיָּמָת.

ב. הַלּוֹקֵחַ מִחֲבָרוֹ חֶפֶץ בְּשׂוּהוֹ, עַל מְנַת שִׁיתָן לוֹ [את הַתְּמוּרָה הַכֹּסֶפִית] מִכָּאֵן וְעַד שְׁנַיִם עֶשֶׂר חֲדָשׁ - הֲרִי זֶה רִשְׁאֵי לומר לוֹ: 'תֵּן לִי מִיָּד בְּפִחוֹת', וְאֵינּוּ חוֹשֵׁשׁ מִשׁוּם רַבִּית.

[כדמפרש מיד] בְּמַשְׁכּוֹנָה. הִיָּתָה הַקִּרְקַע הַמְּמַשְׁכְּנָת בְּיָדוֹ שֶׁל יְתוּמִים, וְאֲבָל שְׁעוֹר חוֹבוֹ - מְסַלְּקִין אוֹתוֹ בְּלֹא כְּלוּם. אֲבָל יִתֵּר עַל חוֹבוֹ - אֵינּוּ מוֹצִיאִין הַיִּתֵּר, וּמִחְשָׁבִין לוֹ מִשְׁטָר לְשִׁטָּר. כִּיצַד מִחְשָׁבִין מִשְׁטָר לְשִׁטָּר? הֲרִי שֶׁהִיָּתָה שְׂדֵה זֶוּ מְמַשְׁכְּנָת לוֹ בְּמֵאָה דִינָרִין, וְשְׂדֵה אַחֲרָת מְמַשְׁכְּנָת לוֹ בַּשְּׁטָר אַחֵר בְּמֵאָה דִינָרִין, וְשְׁתֵּי הַשְּׂדוֹת לְאָדָם אַחַד, וְאֲבָל מִפְּרוֹת הַשְּׂדֵה הָאֶחָת בְּחֻמְשִׁים וּמִפְּרוֹת הַשְּׂנֵיהָ בְּמֵאָה וְחֻמְשִׁים - אוֹמְרִין לוֹ: 'אֲכַלְתָּ מִן הַפְּרוֹת בְּמֵאֲתִים וְאֵינּוּ לְךָ כְּלוּם, וְכֹאֵלּוֹ שְׁנֵי הַשְּׁטָרוֹת שְׁטָר אַחַד וּמַשְׁכּוֹנָה אַחַת'.

ב. מְקוּם שֶׁנֶּהְגָּו לְסַלֵּק הַמְּלוּהָ [מַשְׁדֵּה הַלוּוּה] כֹּל זְמַן [מִתֵּן] שְׂכִיבֵיָא לוֹ מַעוֹת - הֲרִי זֶה כְּמִי שֶׁפָּרַשׁ, וְאֵינּוּ צָרִיף לְפָרַשׁ דְּבַר זֶה. וְכֵן מְקוּם שֶׁנֶּהְגָּו שְׁלֵא יִסְתַּלֵּק הַמְּלוּהָ עַד סוֹף זְמַן הַמַּשְׁכּוֹנָה - הֲרִי זֶה כְּמִי שֶׁפָּרַשׁ; וְכָל הַמְּמַשְׁכֵּן סֶתֶם [ללא תאריך], אֵינּוּ יְכוֹל לְסַלֵּקוֹ עַד שְׁנַיִם עֶשֶׂר חֲדָשׁ.

ג. מְקוּם שֶׁדָּרְבָן לְסַלֵּק הַמְּלוּהָ כֹּל זְמַן שֶׁיִּרְצֶה הַלוֹה, וְהַתְּנָה עִמּוֹ הַמְּלוּהָ שְׁלֵא יִסְתַּלֵּק עַד סוֹף זְמַן הַמַּשְׁכּוֹנָה - הֲרִי זֶה אֵינּוּ יְכוֹל לְסַלֵּקוֹ. הִיָּה הַמְּנַהֵג שְׂאִין הַמְּלוּהָ מִסְתַּלֵּק עַד סוֹף זְמַנוֹ, וְקָבַל הַמְּלוּהָ עָלָיו שֶׁיִּסְתַּלֵּק בְּכָל עַת שְׂכִיבֵיָא לוֹ מַעוֹתָיו - הֲרִי זֶה צָרִיף לְקַנּוֹת מִיָּדוֹ [בַּקְּנוֹי סוּדָר] עַל פֶּךְ.

ד. הַמַּשְׁכּוֹנָה בְּמְקוּם שֶׁנֶּהְגָּו לְסַלֵּק הַמְּלוּהָ בְּכָל עַת שְׂכִיבֵיָא לוֹ [הַלוּוּה] מַעוֹתָיו - אֵינּוּ בַעַל חוֹב שֶׁל מְלוּהָ גּוֹבָה מְנַהֵג כְּדָרְבָן שְׂגוֹבָה מִן הַקִּרְקַע, וְאֵינּוּ הַכּוֹר [של לוּוה] נוֹטֵל בָּהּ פִּי שְׁנַיִם, וְשִׁבְעִיעִית מְשַׁמְטָתָה [את הַלוּוֹאֲתָה]. וְכִשְׁמַסְלַק אוֹתוֹ, אֵינּוּ נוֹטֵל אֶפְלוֹ פְּרוֹת שֶׁבְּשָׁלוֹ וְנִפְלוֹ לְאַרְץ; וְאִם הִגִּבִּיה אוֹתָן קָדָם שֶׁיִּסְלְקוּ, קָנָה אוֹתָן. וּמְקוּם שֶׁאֵינּוּ יְכוֹל לְסַלֵּקוֹ עַד סוֹף זְמַנוֹ - בַּעַל חוֹב גּוֹבָה מְנַהֵג, וְהַכּוֹר נוֹטֵל בָּהּ פִּי שְׁנַיִם, וְאֵינּוּ הַשְּׁבִיעִיעִית מְשַׁמְטָתָה.

ה. אַף עַל פִּי שֶׁמַּשְׁכּוֹנָה זֶוּ אֲסוּרָה הִיא, וְאֲבָק רַבִּית כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ - אֲפָשֶׁר שִׁיְהִיָּה זֶה מְנַהֵג בְּטַעוֹת, אוֹ לְגוּיִים, אוֹ דָּרְבָן כֹּל מִי שֶׁחוֹטֵא וּמַשְׁכֵּן בְּאוֹתָהּ הַמְּדִינָה; הוֹאִיל וְאֲבָק רַבִּית הִיא, הוֹלְכִין אַחֵר הַמְּנַהֵג. וְיֵשׁ מִי שֶׁהוֹרָה שְׂוֹאֵת הַמַּשְׁכּוֹנָה כְּנֹכַח [ומותרת].

ו. גוֹי שֶׁמַּשְׁכֵּן חֲצָרוֹ לְיִשְׂרָאֵל, וְחֲזַר הַגּוֹי וּמְכָרָה לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר - אֵינּוּ הַמְּמַשְׁכֵּן חַיֵּב לְהַעֲלוֹת שְׂכָר לְיִשְׂרָאֵל מֵעַת שֶׁקָּנָה הַיִּשְׂרָאֵלִי, אֶלָּא דָּר בְּחֲצָר בְּלֹא שְׂכָר עַד שִׁיחְזִיר לוֹ הַגּוֹי אֵת הַמַּעוֹת שֶׁיֵּשׁ לוֹ עַל חֲצָר זֶוּ; שֶׁהֲרִי הִיא בְּרִשׁוֹת הַמְּמַשְׁכֵּן בְּדִינָיִהֶם [של הגויים], עַד שִׁיתָן לוֹ מַעוֹתָיו וְיִסְתַּלֵּק.

ז. הַמְּמַשְׁכֵּן בֵּית אוֹ שְׂדֵה בְּיַד חֲבָרוֹ, וְהָיָה בַעַל הַקִּרְקַע הוּא הַאוֹכֵל פְּרוֹתֶיהָ, וְאָמַר לוֹ הַמְּלוּהָ: 'לְכִשְׁתַּמְכֵּר קִרְקַע זֶוּ, לֹא תִמְכַּרְנָה אֶלָּא לִי בְּדָמִים אֵלּוּ' - הֲרִי זֶה אֲסוּר; וְאִם אָמַר: 'לֹא תִמְכַּרְנָה אֶלָּא לִי בְּשׂוּהָ, וְעַל מְנַת כֶּף אֲנִי מְלוּהָ אוֹתָךְ' - הֲרִי זֶה מִתֵּר.

ח. מִתֵּר לְהִרְבּוֹת בַּשְּׂכָר הַקִּרְקַעוֹת. כִּיצַד? הַשְּׁפִיר לוֹ אֵת הַחֲצָר, וְאָמַר לוֹ: 'אִם מֵעַכְשָׁו אֲתָה נוֹתֵן לִי, הֲרִי הִיא לְךָ

וכן מתר לאדם לקנות מחברו בתשרי מאה פדין של יין בדינר, ואינו נוטלן עד טבת, וכשנוטלן - בודק ומחזיר החמץ ולוקח היין הטוב; שלא קנה ממנו אלא יין, ואלו שהחמיצו מתחלה [כבר בתשרי] היו ראויין להחמיץ [מקולקלים היו], אבל לא יודע הדבר עד אחר זמן.

יא. מקום שנהגו לשכר הספינה ולטל שכרה, ואם נשברה שמין לו מה שפחתה ומשלם יתר על השכר - הרי זה מתר. וכן מתר להשפיר סיר של נחשת וכיוצא בו, ונוטל השכר ודמי מה שפחת ממשקלו. וכן כל כיוצא בזה.

יב. אין מקבלין צאן ברזל מישראל, מפני שהוא אבק רבית, וכיצד הן צאן ברזל? הרי שהיה לו מאה צאן, וקבלן ממנו להטפל בהן, ויהיו הולדות והגזות והחלב לאמצע לשליש או לרביע, עד שנה או עד שנתיים כמו שהתנו ביניהם, ואם מתו הצאן, הרי המקבל משלם דמיהן - הרי זה אסור, שהרי בעל הצאן קרוב לשכר ורחוק להפסד (שמחלק רק ברווח). לפיכך, אם קבל עליו בעל הצאן שאם הוקרו או הולו הרי הן ברשותו, או אם נטרפו הרי הן ברשותו - הרי זה מתר. וכן כל כיוצא בזה.

יג. השם פרה מחברו, ואמר לו: 'אם מתה, הרי היא עלי בשלשים דינרים, ואני אעלה לך סלע בכל חדש' - מתר, לפי שלא עשיה דמים אלא לאחר מיתה.

יד. ומשפרת אשה לתכרתה תרנגלת לישב על הביצים בשני (תמורת שני) אפרוחים בשנה, ואין כאן חשש רבית. **טו.** מי שהיה נושה בחברו ארבעה דינרין של רבית, ונתן לו בהן חפץ ששנה חמשה - כשמוציאין ממנו, מוציאין ממנו חמשה, הואיל ובחורת רבית בא לידו. וכן אם נתן לו בהן כסות או כלי, מוציאין ממנו אותו הכלי עצמו ואותה הכסות עצמה. השפיר לו בהן מקום ששנה שכוונו לשלשה דינרין - כשמוציאין, מוציאין ממנו ארבעה, שהרי בארבעה שכר מקום זה ממנו, והרי קבל עליו.

הלכות מלוה ולוה פ"ק ט

א. אין פוסקין [משלמים] על הפרות [לפני קבלתם], עד שיצא השער; יצא השער, פוסקין - אף על פי שאין [פירות] לזה [ללוה], יש לזה [למישהו אחר, ולא הוי כריבית]. כיצד? היה השער לחטים קבוע בשוק ארבע סאין בסלע - הרי זה פוסק עמו על מאה סאין, ונותן לו חמש ועשרים סלעים. ואם יתן לו מאה סאה של חטים אחר זמן, בעת שיהיו החטים סאה בסלע - אין בזה רבית כלל, אף על פי שלא היה למוכר חטים כלל בעת שפסק. במה דברים אמורים? בשלא היה לו כלום מאותו המין שפסק עליו. אבל אם היה למוכר מאותו המין - אף על פי שעדין לא נגמרה מלאכתו - הרי זה מתר לפסק עליו, אף על פי שעדין לא יצא השער. כיצד? היה הוא תחלה לקוצרים - הרי זה פוסק על החטים, אף על פי שעדין הן גדיש [לפני דישה]; ופוסק על היין, משיבצר הענבים

ג. חבית של יין שהיא שנה עתה דינר, ומכרה לו בשמים עד הקיץ [ואז ישלמנה], על מנת שאם תארע בה תלקה, הרי היא ברשות המוכר עד שימכרנה הלוקח - הרי זה מתר; שאם אכרה או נשברה, אינו משלם כלום; ואם לא מצא למכרה ולהרויח בה, היה לו להחזירה לבעלים. וכן אם מכרה לו בשמים, ואמר לו: 'היתר על השמים יהיה שכוך בשביל שאתה מטפל למכרה, ואם לא תמצא למכר אותה כמו שתצצה, החזירה לי' - הרי זה מתר; אף על פי שאם אכרה או נגנבה או החמיצה, תהיה ברשות הלוקח.

ד. היו לו פרות שאם ירצה למכרן בשוק ולקח דמיהן מיד, מוכרן בעשרה, ואם תבע [רצה] אותן הלוקח לקנותן, ויתן הפעות מיד יקנה אותן בשנים עשר - הרי זה מתר למכרן בשנים עשר, עד שנים עשר חדש; שאפלו הביא זה מעותיו עתה, בשנים עשר הנה קונה אותן. וכן כל כיוצא בזה.

ה. אסור לקנות פרי הפרדס, קדם שיגמר ויתבשל; מפני שנה שמוכר בזול עתה בעשר, הוא פרי ששנה עשרים כשיגמר; נמצאת התוספת בשביל ההקפה. אבל אם קנה עגל בזול, והיה אצל הבעלים עד שיגדיל - הרי זה מתר; שהרי אם מת או פחש, ברשות הלוקח הוא; והמיתה דבר מצוי תמיד.

ו. הנותן מעות לבעל הפרס על השריגים ועל הזמורות, וכשיפרתו שוין ביקר, והן קונין אותן [כעת] בזול עד שייכשו ויפרתו - הרי זה צריך להפך בהן [במקדעית] כשהן מחברין, שנמצא קונה אילן לזמורותיו. ואם לא הפך, נמצאו הפעות הלוואה, והן לוקחין בזול מפני ההקפה, ואסור.

ז. שומרי השדות שנותנין להן החטים בשכרן בזול מן הגרן - כשיבואו לגרן, צריכין להתעסק עמהן במלאכה בגרן, כדי שיהיו החטים האלו שנטלו, בסוף זמן השכירות. ואם לא עשו כן - נמצאת השכירות אצל הבעלים כמלוה, וזה שלקחו בזול, מפני שאחרו שכרן עד הגרן.

ח. אריסין [העובדים תמורת יבול] שהיו בעלי השדות מסלקין אותם מן השדה בניסן, ונותנין להם האריסין בכל ירע חמר [מידת שטח] ארבע סאין, והניח זה אריסין בתוף שדהו עד איר, ונטל מהם שש סאין - הרי זה מתר, ואין כאן שם רבית.

ט. הלוקח חטים ארבע סאין בסלע, וכן השער, ונתן לו את הפעות, וכשבא לגבות את החטים לאחר זמן, הוסיף לו במדה ונתן לו יתר - הרי זה מתר; שהרי ברצונו הוסיף לו, ואלו רצה - לא הוסיף, שהרי לא היה שם תנאי.

י. מתר לאדם לתן דמי חבית של יין לחברו, ולומר לו: 'אם החמיצה מכאן עד יום פלוני, הרי היא ברשותך, אבל אם הוזהרה או הוקירה, הרי היא שלי'; שכיין שקבל עליו הזול, הרי זה קרוב לשכר ולהפסד. וכן כל כיוצא בזה.

בדיבורו. במה דברים אמורים? בפוסק על דעת עצמו. אבל אם היה שליח לאחרים, בין המוכר בין הלוקח - אינו נוטל אלא כשער הזול, או מחזיר את הדמים, ואינו מקבל 'מי שפרע' כשליח; שהרי המשלח אומר לו: 'לחקן שלחתיך, ולא לענות' [לקלקל], כמו שבארנו.

ו. היו החטים נמכרות ארבע סאין בסלע, ונטל הדמים שיתן לו חמש בסלע - אם יש לו חטים, מתר. היו לו חטים חוב אצל אחרים, ונטל המעות עד שייגבה חטיו ויתן לו - אסור; שהרי הן מחסרין גביה, וכאלו אינם; והרי זה פקובע זמן, והזויל לו מפני שמקיפו.

ז. היו החטים במדינה ארבע סאין בסלע, ובכפרים שש בסלע - הרי זה מתר לתן סלע לתגר, כדי שיביא לו שש סאין מן הכפר; והוא, שיהיו ברשות הלוקח - אם אכרו בדרך או נגנבו, אכדו לו. ואדם חשוב, אסור לו לעשות זה. ובמיני סחורה - אסור לכל אדם, לפי שאין מיני סחורה מצויין תמיד בפרות.

ח. החמרין שנכנסו לעיר, והרי החטים ארבע סאין בסלע, הזוילו ומכרו למכיריהם או לספסריהם חמש בסלע במעות שנתנו להם תחלה כשיכנסו לעיר, עד שפיתחו שקיהם וימכרו לכל אדם - הרי זה מתר; שאין אלו מוכרין להן בזול מפני שנתנו המעות עתה ולא יקחו אלא לאחר זמן, אלא מפני שמודיעין להם את השער ומסעדין [מטייעים] אותם.

ט. המוליק פרות ממקום למקום - מצאו חברו ואמר לו: 'תגם לי, ואני אעלה לך פרות שיש לי במקום פלוני באותו מקום' - אם יש לו שם, מתר; ואם לאו, אסור. היה מוליק סחורה ממקום למקום - אמר לו: 'תגם לי, ואני אעלה לך דמיה כמו ששנה באותו מקום' - אם היתה ברשות המוכר עד שהגיע לשם, מתר; ואם היתה ברשות לוקח, אסור.

י. הנותן לבעל הגנה דמי עשר קשוואין אלו, דמי עשר אבטיחים אלו, והרי הם קטנים, והתנה עמו שיתגם לו כשיגדילו - הרי זה מתר; שהרי הוא מניחם, והם גדלים מאליהם; ואלו קצצם עתה כשהם קטנים, לא היו באים אחרים תחתיהם. וכן כל פיוצא בזה, מדבר שאין בו הפסד ולא חסרון על המוכר.

יום שישי

הלכות מלוה ולוה פרק י

א. כשם שמתר למוכר לפסק על שער שבשווק - כך מתר ללוות סתם הפרות, ופורעין אותן בלא קביעת זמן על שער שבשווק. כיצד? היה השער קבוע וידוע לשניהם, ולוה מתברר עשר סאין - תיב להחזיר לו עשר סאין, אף על פי שהוקרו החטים; שהרי כשלוה ממנו, היה השער ידוע; ואלו רצה - היה קונה ומחזיר לו, שהרי לא קבע לו זמן.

ב. היה לו מאותו המין שלוה - הרי זה מתר ללוות סתם

ויתגם פעיט [בור]; ועל השמן, משנתן הזיתים במעטן [מקום לזיתים]; ועל הסיד, משישקענו בכבשן. וכן פוסק על כלי החרש, משיעשה היוצר [האומן] הביצים [חומרי גלם] שלהן. במה דברים אמורים? בשהיה עפרן לכן. אבל עפר שחר - פוסק על הכלים הנעשין ממנו, אף על פי שלא נעשו, מפני שהוא מצוי לכל; ואף על פי שאין לזה, יש לזה. וכן פוסק על הזבל כל ימות השנה, אף על פי שאין לו זבל, מפני שהוא מצוי תמיד.

ב. כל דבר שהוא מחסר מלאכה אחת או שתיים [וגמר מלאכתו], פוסק עמו עליו. היה מחסר שלש מלאכות - אינו פוסק עליו, אלא אם כן יצא השער; שכיון שהוא מחסר שלש מלאכות - הרי זה כמי שאין לו מאותו המין כלום, וכאלו לא בא לעולם עדין. כיצד? גדיש שהיה מחסר גדישה שייבש, ודישה, וזריה - אינו פוסק עליו; שכיון שהוא מחסר שלש מלאכות - הרי זה כמי שאין לו מאותו המין כלום, וכאלו אינו. היה יבש, ואינו מחסר אלא דישה וזריה - פוסק עליו. ביצים של יוצר שהיו מחסרין לפיפה [צורה ראשונית], ויבוש, והולכה לכבשן, ושרפה, והוצאה - אינו פוסק עליהן. היו יבשין, ואינן מחסרין אלא הולכה לכבשן ושרפה - פוסק עליהן; והוא שיהיה דרך הלוקח להוציא אותן מן הכבשן; אבל אם היה המוכר הוא שמוציא - הרי אלו מחסרין שלש, ואינו פוסק עליהן עד שייצא השער. וכן כל פיוצא בזה.

ג. ההולף לחלב את עזו, ולגזוז את רחליו, ולרדות את פורתו, ומצאו חברו ואמר לו: 'מה שעזי חולבות מכור לך', 'מה שרחלי גוזזות מכור לך', 'מה שפורתי רודה מכור לך' - הרי זה מתר. אבל אם אמר לו: 'מה שעזי חולבות כף וכף מכור לך בכך וכך', 'מה שרחלי גוזזות כף וכף מכור לך בכך וכך', 'מה שפורתי רודה כף וכף מכור לך בכך וכך' - אסור, אלא אם כן פסק עמו כשער שבשווק. וכן כל פיוצא בזה.

ד. אין פוסקין על שער שבצירות, מפני שאין השער קבוע, אלא על שער המדינה. היו החטים התדשות במדינה ארבע סאין בסלע, וישנות שלש סאין בסלע - אין פוסקין, עד שיצא השער לתדש ולישן. היו החטין של לקוטות [עניים] ארבע סאין בסלע, ושל בעל הבית שלש - פוסק ללקוטות כשער לקוטות; ולא יפסק לבעל הבית, עד שיקבע השער לבעל הבית.

ה. כיון שנקבע השער, מתר לו לפסק [לסכם מחיר] על השער הגבוה [פירות רבים בדמים מועטים]. כיצד? היו החטים נמכרות ארבע סאין בסלע, ופסק עמו שיתן לו החטים כשער הזול - אם עמדו אחר כן עשר סאין בסלע, נותן לו עשר סאין; עמדו שלש סאין בסלע - נותן לו ארבע סאין כשער שהיה בשוק, שהרי פסק עמו בשער הגבוה. נתן לו המעות סתם, ולא פסק עמו כשער הגבוה, והזוילו - נותן כשער שהיו שוין כשנתן לו המעות; ומי שחזר בו, מקבל 'מי שפרע' [קללה למי שאינו עומד

הלכות מלוה ולוה פרק יא

א. המלוה את חברו בפני עדים, או שאמר לעדים: 'היו עלי עדים שאני חייב לך מנה', או 'אתם עדי שאני חייב לזה מנה' - זו היא הנקראת 'מלוה על פה', ואינו צריך לפרעו בעדים; לפיכך, אם טען אחר כך ואמר 'פרעתי' - נשבע הסת [מדברבנו], ונפטר. אבל המלוה את חברו בשטר, צריך לפרעו בעדים; לפיכך, אם טען ואמר: 'פרעתי שטר זה', אינו נאמן, אלא אומרים לו: 'או הבא עדים, או עמד ושלם לו חובו'. לפיכך, האומר לעדים: 'היו עלי עדים שאני חייב לזה מנה' - אין כותבין עדותו ונותנין למלוה; שלא יחזירו [יעשו] עדות על פה מלוה בשטר, עד שיאמר להן הלוה: 'כתבו שטר וחתמו ותנו לו'. ואף על פי שאמר להם כך, צריכין להמליך בו אחר שתתמו בשטר, ואחר כך נותנין השטר ביד המלוה. קנו מידו [בקניו חליפין] שהוא חייב לו מנה - הרי אלו כותבין ונותנין, אף על פי שלא אמר להם 'כתבו'; שסתם קנין - לכתובה עומד, ואינן צריכין להמליך בו.

ב. לזה שכתב שטר בכתב ידו, והעיד בו עדים ונתנו למלוה - הרי זה שטר כשר. וכן אם כתב שטר, אף על פי שאין בו עדים, ונתנו למלוה בפני עדים - הרי זו מלוה בשטר; והוא שיהיה כתב שאינו יכול להודיע, ויקראו אותו העדים שנמסר בפניהם. ויש מן הגאונים שהורה שצריך לומר לעדים שמסרו בפניהם, 'חתמו והעידו שנמסר בפניכם'.

ג. הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו, ואין שם עדים - אף על פי שהחזק כתב ידו בבית דין, הרי זו מלוה על פה לכל דבר. ואם טען שפרע - נשבע הסת, ונפטר; ואינו גובה בכתב זה, לא מן היורש ולא מן הלקוחות.

ד. כל מלוה שבשטר - גובה אותה מן היורשין, וגובה אותה מן הלקוחות, כמו שיתבאר. ומלוה על פה - גובה אותה מן היורשין, ואינו גובה אותה מן הלקוחות; לפי שאין לה קול, לפיכך לא יטרף בה. אבל מלוה שבשטר, קול יש לה, והלוקח הפסיד על עצמו, שלא שאל עד שידע שנכסיו של זה משעבדין במלוה שעליו, שכל נכסיו הלזה תחת שעבוד המלוה, מן התורה.

ה. המוכר שדהו בעדים, ונצאת מתחת ידי הלוקח [עיי' בעל חוב של המוכר] - אף על פי שאין שם שטר ביד הלוקח, הרי זה חוזר וטורף מנכסים משעבדים, כמו שיתבאר; שכל המוכר - בפרהסיא מוכר, וקול יש לו.

ו. אין ההלוואה שעל פה נגבית מן היורשין, אלא באחד משלשה דברים אלו: כשהחייב בה מודה, וצוה בחלויו [קודם שמת] שיש לפלוני עליו חוב עדין. או שהיתה ההלוואה לזמן, ולא הגיע זמן לפרעה; וחזקה היא שאין אדם פורע בתוך זמנו. או שנדוהו עד שיתן, ומת בנדויו. כל אלו גובין מן היורש בלא שבועה. אבל אם באו עדים

בלא קביעת זמן, ופורע סתם, אף על פי שעדין לא יצא השער. ואפלו היתה לו סאה אחת, לזה עליה כמה סאין; היתה טפה אחת של שמן או יין, לזה עליה כמה גרבי יין ושמן. לא היה לו מאותו המין כלום, ולא נקבע שער השוק עדין, או שלא ידעו בשער שבשוק - הרי זה אסור ללוות סאה בסאה. וכן בשאר הפרות - לא ילוה אותן, עד שיעשה אותן [ישער אותן ב] דמים. ואם לזה, ולא עשה אותם דמים, והזלו - מחזיר לו פרות כמדה שלוה ממנו, או כמשקל; ואם הוקרו, נוטל דמים שהיו שוין בשעת ההלוואה. אף על פי שיש לו מאותו המין, או שהיה השער קבוע בשוק - הרי זה אסור ללוות פרות בפרות, עד זמן קבוע; אלא לזה סתם, ופורע באיזה זמן שיפרע.

ג. לא יאמר אדם לחברו: 'הלוני כור חטים, ואני מחזיר לך כור לגרן' [בזמן הגורן]; אבל אומר לו: 'הלוני עד שיבוא בני', או 'עד שאמצא את המפתח'.

ד. לזה פרות עד זמן קבוע - אם הזלו, מחזיר לו פרות בזמן שקבע; ואם הוקרו, נוטל לו דמים שהיו שוין בשעת ההלוואה.

ה. מלוה אדם את אריסיו חטים בחטים לזרע [לזורעם בשדה], בין קדם שירד האריס לשדה, בין אחר שירד. כמה דברים אמורים? במקום שנהגו שיתן האריס את הזרע, שהרי ביד בעל הקרקע לסלקו כל זמן שלא נתן. אבל במקום שדרך בעל הקרקע לתן את הזרע - אם עדין לא ירד האריס, הרי זה מתר להלוותו חטים בחטים; שעדין יש לו לסלקו, נמצא בעת שירד לשדה, ירד על דעת שיחזיר לו חטים שהלוהו. אבל אחר שירד לשדה - הואיל ואינו יכול לסלקו, הרי הוא ככל אדם, ואסור להלוותו חטים בחטים לזרע; אבל מלוהו סתם [גלא זמן], על שער שבשוק.

ו. מי שהיה נושה בחברו מעות, ואמר לו: 'תן לי את מעותי, שאני רוצה לקח בהן חטים', אמר לו: 'צא ועשה אותן עלי בשער של עכשו, ויהיה לך אצלי חטים בהלוואה' - אם יש לו חטים כשעור מעותיו, מתר; ואם אין לו אותו המין, הרי זה אסור; שלא אמרו חכמים שמתר לפסק על שער שבשוק אף על פי שאין לו כלום מאותו המין, אלא בנותן מעותיו לקנות בהן; אבל הרוצה להעמיד הלוואתו על גב הפרות - אסור, עד שיהיו לו פרות. היה ללוה חטים, ועשה הלוואתו עליו חטים, וכא אחר זמן ואמר לו: 'תן לי חטי, שאני רוצה לקמן ולקח בדמיהן יין', אמר לו: 'צא ועשה אותן עלי יין, כשער שבשוק עתה' - אם יש לו יין, הרי זה מתר, ונעשת הלוואתו אצלו יין; ואם אין לו יין, אסור. הרי שלא היה לו, ועבר והחזיר ההלוואה פרות - אף על פי שקנה פרות אחר כך - אינו חייב לתן לו פרות, אלא נותן לו מעות שהלוהו.

הלכות מלוה ולוה פרק יב

א. אין נפרעין מן היורשין אלא אם כן היו גדולים; אבל יורשין קטנים, אין נפרעין מהן שטר חוב.

ב. אפלו היה בו כל תנאי שבפולס - לא יפרע בו המלוה כלום, עד שיגדלו היתומים; שמה יש להם ראיה ששוכרין בה את השטר.

ג. היתה המלוה רבית של גוי, שהרי הרבית אוכלת בנכסיהן - מעמידין להם אפיטרופוס, ונוקקין בית דין לנכסיהן, ומוכרין ופורעין החוב. וכן אשה שתבעה כתבתה, בין אלמנה בין גרושה - מעמידין להן אפיטרופוס, ונוקקין משום חן האשה, כדי שיהיה לה כלום [משהו] שתנשא בו האשה לאחר. לפיכך, אם קפצה האשה ונשאת, ואחר כך באת לתבע כתבתה מנכסי יתומים - אין נוקקין לה עד שיגדלו היתומים; שהרי אין לה מזונות, והרי נשאת.

ד. הורו מקצת הגאונים, שאם היו הנכסים כנגד הכתבה בלבד, או פחותין ממנה - שאין נוקקין לה, שהרי אין כאן זכות [ורוח] ליתומים; שלא אמרו 'נוקקין לנכסי יתומים להפרע מהן הכתבה', אלא כדי שלא יפחתו הנכסים מן המזונות; וזאת, הואיל והיא נוטלת הכל, מה זכות יש ליתומים הקטנים בדבר זה, עד שנוקקין לה, ולא חשו לחן האשה.

ה. צוה המורישין ואמר: 'תנו מנה לפלוני', או 'תנו שדה לפלוני' - נוקקין, אחר שמעמידין להן אפיטרופוס לטען טענתו. אמר: 'תנו מנה זה לפלוני', או 'שדה זו לפלוני' - נוהגין, ואין צריכים להעמיד להם אפיטרופוס.

ו. נמצאת קרקע שאינה שלהן, אלא טען הטוען שהיא גזל ביד מורישין - נוקקין להם, ומעמידים להם אפיטרופוס לטען ולדון; ואם נמצאת גזולה, מחזירין אותה לבעליה. וכן קטן שתקף בעבדיו [ע"י עבדיו], ויגר לתוף שדה חברו, וכבשה - אין אומרים: 'נמתין לו עד שיגדיל', אלא מוציאין אותה מידו; ולכשיגדיל - אם יש לו עדים, יביא עדיו.

ז. קרקע שהיתה בחזקת קטנים, ובא אחד וטען שהיא לקוחה לו ממורישם, ויש לו עדים שהחזיק בה ואכלה שני חזקה בחיי אביהם - אין מוציאין אותה מידם, עד שיגדיליו; שאין מקבלין עדים שלא בפני בעל דין, והקטן כאלו אינו עומד כאן הוא חשוב. אבל אם הוציא שטר שהיא לקוחה בידו - הרי זה מקיים [מאשר בבי"ד] את השטר, ומוציאין אותה מידן אחר שמעמידין להם אפיטרופוס.

ח. כשנוקקין בית דין לנכסי יתומים למכר - שמין את הקרקע, ואחר כך מכריזין עליה שלשים יום רצופין, או ששים יום שני ותמישי; ומכריזין בבקר ובערב, בשעת הכנסת פועלין ובשעת הוצאת פועלין. וכל מי שרוצה לקנות, יוליף הפועלין לבקר [לבדוק] לו [את טיבה]. וכעת שמכריזין, מסימין [מציניס] את השדה במצריה [גבוליה],

שהיה אביהן חייב לזה מנה, או בפנינו הלוהו - אינו גובה מן היורש כלום, שמה פרו; שהמלוה את חברו בעדים, אינו צריך לפרעו בעדים. וכן אם הוציא כתב יד אביהן שהוא חייב לו - אינו גובה בו כלום, כמו שבארנו.

ז. לזה שאין לו מטלטלין ויש לו קרקע - אם נודע לבית דין שתלה [הניח] מעותיו ביד אחרים [להתחמק מפרעו], כופין אותו למכר ולתן לבעל חובו. ואם לא נודע להם דבר זה, מחרימין [מטילין חרם סתם] על מי שיבדע לו מטלטלין, או מי שיש לו מטלטלין ולא יביאם; ואחר כך יורדין לבינונית שבנכסיו, ומגבין לבעל חובו, כמו שיתבאר. במה דברים אמורים? בזמן שנופרעין מן הלוה עצמו. אבל הכא להפרע מן היורש, בין קטן בין גדול - לא יפרע מן המטלטלין, אפלו היו מקדין או מלוה אצל אחרים; שהמטלטלין אינן תחת שעבוד בעל חוב מן התורה.

ח. מצוה על היתומים לפרע חוב אביהן מן המטלטלין שהניח. ואם לא רצה היורש לתן, אין כופין אותו; ואם תפש בעל חוב מחיים, גובה מהן. טען שמחיים תפשתי, והיורש טען שאחר מיתה תפש - על היורש להביא ראיה, או ישבע המלוה שפך וכך הוא חייב לו; ויכול לטען עד כדי דמיהן [שווייהו], וכולל בשבועתו שמחיים תפש. היו הדברים שתפש שטרות [חוב], וטען שהן משכון בידו על חובו, ושמחיים תפש - על המלוה להביא ראיה שמחיים תפש; ואם לא הביא - יחזיר ליורשין, מפני שאינו טוען לקנות גופן [של שטרות] אלא לראיה שבהן.

ט. יתומים שגבו קרקע בחוב שהיה לאביהן אצל אחרים - יש לבעל חוב של אביהם לחזר ולגבות אותה מהן, שהרי קרקע זו של אביהם היא.

י. ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות [שיחזיר לו מעותיו אם יגבו אותה], ונקף [רשם] שמעון דמי השדה עליו מלוה לראובן, ומת ראובן, ובא בעל חוב של ראובן לטרף משמעון השדה, ופיסו שמעון במעות והלף לו - הדין נותן, שיבואו יורשי ראובן, ויתבעו שמעון במלוה שנקף עליו; שהרי אינה משתעבדת לבעל חוב של ראובן. לפיכך, אם היה שמעון פקח - נותן להם הקרקע שלקח מראובן במלוה שנקף על עצמו, וחוזר וטרף אותה מהם מפני המעות שנתן לבעל חובו של ראובן כדי שלא יטרף אותה ממנו; שהרי באחריות לקחה מראובן.

יא. כתבו הגאונים האחרונים פלן, שהיה בעל חוב גובה מטלטלין מן היורשין; וכן דנין ישראל בכל בית דין שבפולס. אבל במערב היו כותבין בשטרי חובות, שיש לו לגבות מן הקרקע ומן המטלטלין, בין בחייו בין אחר מותו; ונמצא גובה לפי תנאי זה יותר מן התקנה [גוביו] מטלטלין אפילו כשיש קרקע. וסגי [תיקון] גדול עשו בדבר - שמה לא ידע הלוה בתקנה זו [של הגאונים], ונמצא ממוזן יתומים יוצא שלא בדין [שהרי לא ידע]; שאין פח בתקנת אחרונים [שאחר התלמוד] לחייב בה יתומים.

מצוי בכאן לעמד עמו בדין; ראיה שלישית, שאלו נכסים של פלוני הלנה הן.

ג. מלנה שבא לבית דין, והביא משכון בידו, ואמר: 'זה משכוננו של פלוני הוא, ואני רוצה למכרו ולהפריע חובי' - אין בית דין נזקקין לו, עד שיבוא לנה ויטען [טענתו]; שאם רצה לומר 'לקוח [קנוני] הוא ביד', אומר. ומשיאין לו עצה למכרו בפני עדים, כדי שידע הלנה בכמה נמכר. וכן המלנה את חברו על המשכון, ומת הלנה והמלנה, בין שמת לנה תחלה, בין שמת מלנה - הואיל והוא נפרע ממה שתחת ידו, ואלו רצה לומר 'לקוח הוא ביד' - הרי זה נשבע בנקיטת חפץ [קדוש] ונוטל, כדרך כל הנשבעין ונוטלין. ומפני מה אינו נשבע הסת [מדרבנו]? לפי שאינו נשבע על עצמו של משכון, אלא על הממון שלוקח; שאילו אמר על עצמו של חפץ זה: 'אתה מכרתו לי', אתה נתתו לי במתנה - הנה נשבע הסת ונפטר. אבל אם היו שם עדים שחפץ זה משכון בידו, ולא ידעו על כמה - אינו יכול לטל אלא בשבועה. והואיל ואין שם עדים, ויכול לומר 'שלי הוא' - נאמן לומר 'יש לי עליו כף וכף'. וכן בשבועה עצמה שהיה נשבע, אם היו שם עדים שהוא משכון - שאין אומרים 'מגו' לפטרו משבועה אלא לפטרו מממון, שלא יחזיר המשכון עד שיטל מה שטען.

ד. המלנה את חברו על המשכון, ואבד או נגנב בלא אנס, שהרי המלנה חייב בדמי המשכון, כמו שבאנו, ואמר המלנה: 'סלע הלוייתיך עליו, ושני דינרין היה שנה', ולנה אומר: 'סלע הלוייתיך עליו, וסלע היה שנה' - הרי המלנה נשבע תחלה שבועת השומרין שאינו ברשותו, והלנה נשבע הסת שהיה שנה פנגד החוב, ויפטר. אמר המלנה: 'סלע הלוייתיך עליו, ושני דינרין היה שנה', והלנה אומר: 'סלע הלוייתיך עליו, ושלשה דינרין היה שנה' - ישבע המלנה תחלה שאינו ברשותו, ואחר כך ישבע הלנה כמה היה שנה, שהרי הודה במקצת, וישלם הדינר. אמר הלנה: 'סלע הלוייתיך עליו, ושתים היה שנה', והמלנה אומר: 'סלע הלוייתיך עליו, וסלע היה שנה' - ישבע המלנה שאינו ברשותו, וכולל בשבועתו שהיה המשכון פנגד החוב. אמר הלנה: 'סלע הלוייתיך עליו, ושתים היה שנה', והמלנה אומר: 'סלע הלוייתיך עליו, וחמשה דינרין היה שנה' - ישבע המלנה שאינו ברשותו, ויכלל שלא היה שנה יתר על חמשה דינרין, וישלם דינר. 'סלע הלוייתיך עליו, ושני דינרין היה שנה', והלנה אומר: 'איני יודע דמיו' - ישבע מלנה שאינו ברשותו, וכולל בשבועתו ששני דינרין היה שנה, וישלם הלנה שאר החוב; שהרי הוא יודע בנדאי שהוא חייב לו, ואינו יודע אם פרעו אם לא פרעו. 'סלע הלוייתיך עליו, ושתים היה שנה', והמלנה אומר: 'איני יודע דמיו' - ישבע המלנה שאינו ברשותו, ויכלל שאינו יודע שדמיו יתר על החוב אפלו בפרוטה אחת, ויפטר; שהרי לא חייב עצמו בכלום. אבל אם אמר המלנה: 'יודע אני שהיה שנה יתר על

ומודיעין כמה היא יפה [שווח], ובכמה היא שומה [מוערכת בבי"ד], ומפני מה רוצין למכרה, אם להגבות לבעל חוב או לכתבת אשה; לפי שיש מי שרוצה [מעדיף] לתן לבעל חוב, ויש מי שרוצה להגבות לאשה.

ט. כשפותבין האדרכתא [אישור גביה] על נכסי יתומים, בין גדולים בין קטנים, כותבין בה: 'והפרנו שהנכסים האלו הם של פלוני המת'. ואם לא כתבו כן, הרי האדרכתא פסולה; ואין אולקין בה פרות, אפלו מאחר ששאלמו ההכרזות.

י. בית דין שמכרו שלא בהכרזה - נעשו כמי שטעו בדבר [המפורש] משנה, וחוזרין ומוכרין בהכרזה. ובית דין שמכרו, האחריות [אם ימצא שאינה שלהם] על היתומים.

יא. ובית דין שהכריזו כראוי, ובדקו יפה יפה, ודקדקו בשומא - אף על פי שטעו ומכרו שנה מנה במאמים, או שנה מאמים במנה - הרי מכרין קיים. אבל אם לא בדקו בשומא [בהערכה], ולא כתבו אגרת בקרת [אישור השומא], שהיא דקדוק השומא וההכרזה, וטעו והותירו שתות [שישית] או פחתו שתות - מכרין בטל; פחות משתות, מכרין קיים. וכן אם מכרו הקרקע בעת שאינן צריכין להכריז עליה, וטעו ופחתו שתות או הותירו שתות - מכרין בטל, אף על פי שהכריזו. פחות משתות - מכרין קיים, אף על פי שלא הכריזו; שאינן צריכין הכרזה באותה העת. וזו היא העת שאינן צריכין הכרזה: בעת שישמכרו קרקע לקבורה, או למזון האשה והבנות, או לתן מנת [סוס] המלך - אין צריכין הכרזה, לפי שהדבר נחוי. וכן בית דין שמכרו דברים שאין צריכין הכרזה, וטעו בשתות - מכרין בטל; פחות משתות, מכרין קיים. ואלו הן הדברים שאין מכריזין עליהן: העבדים, והשטרות, והמטלטלין. העבדים, שמא ישמעו ויברחו; והשטרות והמטלטלין, שמא יגנבו. לפיכך, שמין אותם בבית דין, ומוכרין אותן מיד. ואם השוק קרוב למדינה [לעיר], מוליקין אותן לשוק.

שבת קודש

הלכות מלנה ולנה פרק יג

א. מלנה שבא להפריע בשטר שבידו שלא בפני לנה - אם יכולין בית דין לשלח אליו ולהודיעו, עד שיעמד עמו בדין - שולחין ומודיעין לו. ואם אי אפשר להודיעו במהרה - אומרים למלנה שישבע ויטל מנכסיו, בין מן הקרקע בין מן המטלטלין; ואין חוששין לשובר [שמא ללווה יש שטר פרעון]. ודין זה - תקנת חכמים הוא, כדי שלא יהיה כל אחד ואחד נוטל מעותיו של חברו והולך ויושב לו במדינה אחרת, ונמצא נועל דלת בפני לוי.

ב. שלש ראיות צריף להביא לבית דין, ואחר כך יפרע שלא בפניו: ראיה ראשונה, לקיים [לאשר בבי"ד] השטר שבידו; ראיה שנייה, שבעל חובו במדינה אחרת ואינו

החוב, אָבֵל אֵינִי יוֹדֵעַ כַּמָּה הוּא' - הָרִי זֶה מְשַׁלֵּם כָּל מָה שְׁטַעַן הַלֹּהֶה בְּלֹא שְׂבוּעָה, כְּמִי שְׂאָמַר: 'חֲמִשִּׁים יֵשׁ לָךְ בְּיָדִי, וְחֲמִשִּׁים אֵינִי יוֹדֵעַ' - שֶׁהוּא מְחַיֵּב שְׂבוּעָה וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהִשְׁבַּע, כְּמוֹ שִׁיתְּבָאָר. וְיֵשׁ לוֹ לְהִתְרִים [להסיל חרם סתם] עַל מִי שְׁטוּעַן שֶׁקָּר.

ה. הַמְּלוּהָ אֶת חֲבֵרוֹ, וְקָבַע לוֹ זְמַן לְפָרְעוֹ - אֵף עַל פִּי שְׁלֹא קָנּוּ מִיָּדוֹ [בַּקְנִיָּה], אֵינוֹ יָכוֹל לְתַבְּעוֹ עַד סוֹף הַזְּמַן; בֵּין בְּמְלוּהָ עַל פִּהּ, בֵּין בְּמְלוּהָ בְּשִׁטְרָה, בֵּין שֶׁהִלְוֶהוּ עַל הַמְּשֻׁכָּן, בֵּין שְׁמַת לֹוּה, בֵּין שְׁמַת מְלוּהָ. וְסַתָּם מְלוּהָ - שְׁלִשִּׁים יוֹם, בֵּין בְּשִׁטְרָה בֵּין עַל פִּהּ בֵּין עַל הַמְּשֻׁכָּן. וְאִם הִתְנָה שִׁיתְּבַע בְּכָל עֵת שִׁירְצָה - יֵשׁ לוֹ לְתַבְּעוֹ בְּיוֹמוֹ, שִׁתְּנֵאִי מְמוֹן הוּא.

ד. הַמוֹצֵיא שִׁטְרָה חוֹב עַל חֲבֵרוֹ - מְלוּהָ אוֹמֵר: 'לֹא נִפְרַעְתִּי כְּלוּם', וְלוּוֹה אוֹמֵר: 'פְּרַעְתִּי מִחֲצָה', וְהַעֲדִים מַעֲדִים שִׁפְרָעוֹ כְּלוֹ - נִשְׁבַּע הַלֹּוֹה וְנוֹתֵן מִחֲצָה, שֶׁהָרִי הוֹדָה בְּמִקְצָת; וְאֵינוֹ כְּמִשִּׁיב אַבְדָּה [שהרי יכל לסמוך על העדים וליפטר], מִפְּנֵי שְׂאִימַת הַשִּׁטְרָה עָלָיו. וְאֵין הַמְּלוּהָ גוֹבֵה מִמְּחֲצָה אֶלֶּא מִבְּנֵי הַחוּרִין, שֶׁהָרִי הִלְקוּחוֹת אוֹמְרִין: 'אֲנִי עַל הַעֲדִים נִסְמָךְ, וְהָרִי בְּטָלוֹ שִׁטְרָה זֶה'.

ה. הוֹצֵיא עָלָיו שִׁטְרָה חוֹב שְׂאֵינוֹ יָכוֹל לְקַיְּמוֹ [לאמת אותו], וְאָמַר הַלֹּוֹה: 'אָמַת שְׂאֵנִי כְּתַבְתִּי שִׁטְרָה זֶה, אָבֵל פְּרַעְתִּיו', אוֹ 'אָמְנָה הוּא', אוֹ 'כְּתַבְתִּי לְלוֹוֹת בּוֹ וְעִדִּין לֹא לְוִיתִי', וְכָל כִּיּוֹצֵא בְּזָה - הוֹאִיל וְאִם רָצָה, אָמַר: 'לֹא הָיוּ דְבָרִים מֵעוֹלָם', וְהָרִי מִפִּי נִתְקַים - הָרִי זֶה נֶאֱמַן, וְיִשְׁבַּע הַסֵּת וְיִפְטֹר. וְאִם קָיְמוֹ הַמְּלוּהָ אַחַר כֵּךְ בְּבֵית דִּין, הָרִי הוּא כְּשֶׂאָר שִׁטְרוֹת.

ו. הוֹצֵיא עָלָיו שִׁטְרָה מְקָם, וְאָמַר הַלֹּוֹה: 'שִׁטְרָה מְזִיף הוּא, וּמַעֲוֹלָם לֹא כְּתַבְתִּיו', אוֹ 'שִׁטְרָה אָמְנָה הוּא', וְאָמַר הַמְּלוּהָ: 'כֵּן הִדְבַרְתִּים, אָבֵל שִׁטְרָה כְּשֶׁר הָיָה לִי עָלָיו וְאָבֵד' - אֵף עַל פִּי שֶׁהַמְּלוּהָ, הוּא שֶׁשִּׁבְּרָ אֶת שִׁטְרוֹ, וְאֵלוֹ רָצָה, אָמַר: 'אֵינוֹ מְזִיף', שֶׁהָרִי נִתְקַים בְּבֵית דִּין - אֵינוֹ גוֹבֵה בּוֹ כְּלוּם, אֶלֶּא נִשְׁבַּע הַלֹּוֹה הַסֵּת וְנִפְטֹר; שֶׁהָרִי זֶה הַשִּׁטְרָה כְּתָרַשׁ הוּא חָשׁוּב.

ז. שִׁטְרָה שְׁלוּהָ בּוֹ וּפְרָעוֹ - אֵינוֹ חוֹזֵר וְלוּוֶה בּוֹ, שֶׁכָּבַר נִמְחַל שְׁעִבּוּדוֹ וְנִעֲשֶׂה כְּתָרַשׁ.

ח. הַמוֹצֵיא שִׁטְרָה חוֹב מְקָם עַל חֲבֵרוֹ, וְאָמַר לוֹ הַלֹּוֹה: 'וְהִלֵּא פְּרַעְתִּיךָ, וְאָמַר לוֹ הַמְּלוּהָ: 'כֵּן הָיָה, אָבֵל חֲתוּרְתִי וְהִחְזַרְתִּי לָךְ הַמְּעוֹת, וְהִלְוִיתִי אוֹתְךָ פַּעַם שְׁנִיחָה' - הָרִי בְּטָל הַשִּׁטְרָה; שֶׁשִּׁטְרָה שֶׁנִּפְרָע, הָרִי הוּא כְּתָרַשׁ. אָבֵל אִם אָמַר לוֹ: 'הִחְזַרְתִּי לָךְ הַמְּעוֹת, מִפְּנֵי שְׁלֹא הָיוּ טוֹבוֹת, עַד שֶׁחֲתַלִּיפִם' - לֹא בְּטָל הַשִּׁטְרָה, וְעִדִּין שְׁעִבּוּדוֹ קָם.

ט. הוֹצֵיא עָלָיו שִׁטְרָה מְקָם שֶׁיֵּשׁ לוֹ עָלָיו מְנָה, וְאָמַר לוֹ: 'וְהִלֵּא פְּרַעְתִּיךָ בְּפָנָי פְּלוּנִי וּפְלוּנִי, וּכְבֹּאוֹ אֵלוֹ וְהַעֲדִיו שִׁפְרָעוֹ, אָבֵל לֹא הִזְכִּיר לוֹ הַשִּׁטְרָה, וְאָמַר לוֹ הַמְּלוּהָ: 'כֵּן הוּא שִׁפְרָעְתָּ, אָבֵל חוֹב אַחַר פְּרַעְתָּ שֶׁהָיָה לִי אֶצְלְךָ' - הָרִי בְּטָל הַשִּׁטְרָה. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהַעֲדִיו שָׁנְתָן לוֹ כְּתוּרַת פְּרָעוֹן. אָבֵל אִם רָאוּהוּ נוֹתֵן לוֹ מְעוֹת, וְלֹא יָדְעוּ אִם נָתַן כְּתוּרַת פְּרָעוֹן, אוֹ כְּתוּרַת פְּקוּדוֹן, אוֹ כְּתוּרַת מִתְּנָה - אִם אָמַר בְּעַל הַשִּׁטְרָה: 'לֹא הָיוּ דְבָרִים מֵעוֹלָם' - הָרִי זֶה

הַחֹב, אָבֵל אֵינִי יוֹדֵעַ כַּמָּה הוּא' - הָרִי זֶה מְשַׁלֵּם כָּל מָה שְׁטַעַן הַלֹּוֹה בְּלֹא שְׂבוּעָה, כְּמִי שְׂאָמַר: 'חֲמִשִּׁים יֵשׁ לָךְ בְּיָדִי, וְחֲמִשִּׁים אֵינִי יוֹדֵעַ' - שֶׁהוּא מְחַיֵּב שְׂבוּעָה וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהִשְׁבַּע, כְּמוֹ שִׁיתְּבָאָר. וְיֵשׁ לוֹ לְהִתְרִים [להסיל חרם סתם] עַל מִי שְׁטוּעַן שֶׁקָּר.

ה. הַמְּלוּהָ אֶת חֲבֵרוֹ, וְקָבַע לוֹ זְמַן לְפָרְעוֹ - אֵף עַל פִּי שְׁלֹא קָנּוּ מִיָּדוֹ [בַּקְנִיָּה], אֵינוֹ יָכוֹל לְתַבְּעוֹ עַד סוֹף הַזְּמַן; בֵּין בְּמְלוּהָ עַל פִּהּ, בֵּין בְּמְלוּהָ בְּשִׁטְרָה, בֵּין שֶׁהִלְוֶהוּ עַל הַמְּשֻׁכָּן, בֵּין שְׁמַת לֹוּה, בֵּין שְׁמַת מְלוּהָ. וְסַתָּם מְלוּהָ - שְׁלִשִּׁים יוֹם, בֵּין בְּשִׁטְרָה בֵּין עַל פִּהּ בֵּין עַל הַמְּשֻׁכָּן. וְאִם הִתְנָה שִׁיתְּבַע בְּכָל עֵת שִׁירְצָה - יֵשׁ לוֹ לְתַבְּעוֹ בְּיוֹמוֹ, שִׁתְּנֵאִי מְמוֹן הוּא.

ו. טַעַן הַמְּלוּהָ וְאָמַר: 'הַיּוֹם סוֹף הַזְּמַן שֶׁקָּבַעְתִּי, וְהַלֹּוֹה אוֹמֵר: 'עַד עֲשֶׂרָה יָמִים קָבַעְתָּ' - הַלֹּוֹה נִשְׁבַּע הַסֵּת. וְאִם הָיָה שֵׁם עַד אֶחָד שְׁהַיּוֹם סוֹף זְמַנוֹ - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע שְׂבוּעַת הַתּוֹרָה, כְּשֶׂאָר הַטְּעָנוֹת. זֶה אוֹמֵר: 'חֲמִשָּׁה יָמִים נִשְׂאָר מִן הַזְּמַן', וְזֶה אוֹמֵר: 'עֲשֶׂרָה' - אוֹמְרִין לְמְלוּהָ: 'הִמְתַּן עַד סוֹף הַחֲמִשָּׁה', וְיִשְׁבַּע הַסֵּת שֶׁנִּשְׂאָר עוֹד חֲמִשָּׁה יָמִים.

ז. הִיתָה הַמְּלוּהָ בְּשִׁטְרָה, וְטַעַן הַלֹּוֹה שֶׁזְּמַן קָבַעְתָּ לִי - יִרְאֶה לִי שִׁישְׁבַּע בְּעַל הַחֹב הַסֵּת שְׁלֹא קָבַע לוֹ זְמַן, וְיִטַּל מִיָּד.

ח. הַמְּלוּהָ נִתְנָה לְהַתְּבַע בְּכָל מְקוֹם. כִּיצַד? הַמְּלוּהָ אֶת חֲבֵרוֹ בִּישׁוּב, וְתַבְּעוֹ בְּמִדְבָּר - אֵינוֹ יָכוֹל לְדַחְוֹתוֹ, אֶלֶּא חַיֵּב לְפָרַע לוֹ בְּכָל מְקוֹם שִׁיתְּבַעְנּוּ. בֵּא הַלֹּוֹה לְפָרְעוֹ בְּמִדְבָּר, הִרְשׁוֹת בֵּיד הַמְּלוּהָ: אִם רָצָה, מְקַבֵּל; וְאִם רָצָה, אוֹמֵר לוֹ: 'אֵינִי נִפְרָע אֶלֶּא בִישׁוּב, כְּדֶרֶךְ שְׁנַתִּי לָךְ, וְהָרִי הֵן בְּרִשׁוֹתוֹ עַד שִׁיפְרָעֵנּוּ בִישׁוּב.

הַלְכוֹת מְלוּהָ וְלוּוֶה פָּרָק י"ד

א. הַפּוֹגֵם אֶת שִׁטְרוֹ [מוֹדָה שֶׁפְּרוּעַ חֲלָקוֹ], אוֹ שְׁעַד אֶחָד מַעֲדִי עַל שִׁטְרוֹ שֶׁהוּא פְּרוּעַ, וְהִבָּא לְפָרַע שְׁלֹא בְּפָנָי הַלֹּוֹה, וְהַסְוֹרָף מִיַּד הַלּוֹקֵחַ, וְהַנִּפְרָע מִן הַיּוֹרֵשׁ בֵּין קָטָן בֵּין גְּדוֹל - לֹא יִפְרַע אֶלֶּא בְּשְׂבוּעָה כְּעִין שֶׁל תּוֹרָה; וְאוֹמְרִין לוֹ כְּשִׁיתְּבַע: 'הַשְּׁבַע, וְאַחַר כֵּךְ תִּטַּל'. וְאִם הָיָה חֹבֵב לְזַמֵּן קְבוּעַ, וְתַבְּעוֹ בְּזְמַנוֹ - נִפְרַע שְׁלֹא בְּשְׂבוּעָה; עַבֵּר זְמַנוֹ, לֹא יִגְבֶּה אֶלֶּא בְּשְׂבוּעָה.

ב. הַתּוֹבֵעַ אֶת חֲבֵרוֹ לְפָרְעוֹ, וְטַעַן הַלֹּוֹה שֶׁפְּרַע שִׁטְרָה זֶה אוֹ מִקְצָתוֹ, וּבְעַל הַשִּׁטְרָה אוֹמֵר: 'לֹא פְּרַעְתָּ כְּלוּם' - אוֹמְרִין לוֹ: 'שְׁלֵם לוֹ'. טַעַן הַלֹּוֹה וְאָמַר: 'יִשְׁבַּע לִי שְׁלֹא פְּרַעְתִּיו וְיִטַּל' - מִשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ בְּנִקְיִיטַת חֲפָץ שְׁלֹא נִפְרַע כְּלוּם, אוֹ שְׁלֹא פָּרְעוֹ אֶלֶּא כֵּךְ וְכֵךְ, וְאַחַר כֵּךְ יִטַּל; וְאִם הָיָה הַמְּלוּהָ תַלְמִיד חֲכָמִים, אֵין נִזְקָקִין לְשְׂבוּעָתוֹ.

ג. הוֹצֵיא עָלָיו שִׁטְרָה מְקָם [מאושר בב"ד], וְהַלֹּוֹה טוּעַן וְאוֹמֵר: 'שִׁטְרָה מְזִיף הוּא, וּמַעֲוֹלָם לֹא כְּתַבְתִּי שִׁטְרָה זֶה', אוֹ שְׁטַעַן שְׁחֹב זֶה רַבִּית הוּא אוֹ אָבֵק רַבִּית, אוֹ שְׁטַעַן שֶׁהוּא שִׁטְרָה אָמְנָה [עֲדִיין לֹא קִיבַל הַלוּאוֹתוֹ], אוֹ שְׁטַעַן: 'כְּתַבְתִּי לְלוֹוֹת וְעִדִּין לֹא לְוִיתִי' - כְּלוֹל שֶׁל דְּבָר: טַעַן טַעַנָּה שְׂאִם

החזק כפרן, ובטל השטר. ואם אמר: 'פרעון של חוב אחר ה'י' - הרי זה נאמן, ונשבע ונוטל מה שבשטר; שהרי לא פרעו בעדים, ומתוך שיכול לומר 'מתנה נתנם לי', נאמן לומר 'פרעון של חוב אחר הם'. אמר לו הלנה: ויהלא שטר חוב זה, דמי שור שלקחתי מך הו, ואתה גבית את דמי בשרו', ואמר לו בעל השטר: 'כן, אני גביתי דמי מחוב אחר שהיה לי אצלך' - הואיל והודה מעצמו שדמי השור הוא החוב, ומדמי נפרע - בטל השטר, ואף על פי שאין עדים עליו שפרע מדמי; וישבע הלנה הסת שפרעו.

הלכות מלוה ולוה פ"ק טו

א. המלוה את חברו בעדים, ואמר לו: 'אל תפרעני אלא בעדים' - בין שאמר לו בשעת הלואה, בין שאמר לו אחר שהלנהו - הרי זה צריך לפרעו בעדים, מפני התנאי. טען הלנה ואמר לו: 'וכן עשיתי, ופרעתיך בפני פלוני ופלוני, והלכו להם למדינת הים', או 'מתו' - הרי זה נאמן, ונשבע שבועת הסת שפרעו, ונפטר. וכן אם אמר לו: 'אל תפרעני אלא בפני תלמידי חכמים', או 'בפני רופאים', ואמר לו: 'בפניהם פרעתיך, ואותן העדים שפרעתיך בפניהם מתו', או 'הלכו להן למדינת הים' - הרי זה נאמן, ונשבע שבועת הסת ונפטר. אכל אם אמר לו: 'אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני', ואמר לו: 'פרעתיך בפני אחרים, ומתו' או 'הלכו למדינת הים' - אינו נאמן; שמפני טענה זו התנה עליו ואמר לו: 'אל תפרעני אלא בפני ראובן ושמעון' שהם עומדין עמו, כדי שלא ידחה אותו ויאמר 'בפני אחרים פרעתי, והלכו להם'.

ב. יש נסחאות מן התלמוד שכתוב בהן, שהאומר לחברו 'אל תפרעני אלא בעדים', ואמר לו 'פרעתיך בפני פלוני ופלוני, והלכו להן למדינת הים' - אינו נאמן. וטעות סופרים היא; ולפיכך טעו המורים, על פי אותן הספרים. וכבר חקרתי על הנסחאות הישנות, ומצאתי בהן שהוא נאמן. והגיע לידי במצרים מקצת תלמוד ישן כתיב על הגוילים, כמו שהיו כותבין קדם לזמן זה בקרוב מחמש מאות שנה, ושתי נסחאות מצאתי מן הגוילים בהלכה זו, ובשניהם כתוב: "ואם אמר 'פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להן למדינת הים', נאמן". ומפני טעות זו שארעה למקצת הספרים, הורו מקצת גאונים, שאם אמר לו 'אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני', ופרעו בפני אחרים - שאינו נאמן, אף על פי שהביא העדים שפרעו בפניהם. וגם זו טעות גדולה. והדין האמת, שאם באו עדים שפרעו בפניהם - נפטר, ואין כאן מקום חשש. גם ההוראה הזאת, על פי ספריהם שכתוב בהן באותו שאמר לחברו 'פרעני בפני עדים ששנו הלכות' [תלמידי חכמים], ויהלף ופרעו בפני עדים, וזו טעות סופרים היא. ומצאתי בגוילים כתוב, 'אזל פרעיה ביניה לבין דיליה' [בינו לבין עצמו]. אף על פי שהספרים הפגהין כמו שאמרנו, כף יראה מדין התלמוד. ועוד, דברים של דעת הן; וכי מה היה לו לעשות - אמר לו: 'אל תפרעני אלא בעדים', פרעו בעדים; וכי יש לו לאסור את העדים בבית הסתר כל ימיהם, שלא ילכו! ועוד, אם מתו, מה יעשה? נמצא זה פורע פעם אחר פעם לעולם, עד שיביא עדים. אם פן

הוציא עליו שטר חוב בעד אחד, והלנה טען: 'פרעתי' - הרי זה מחויב שבועה [עפ"י עד אחד] ואינו יכול לשבע [לא מכחישו], ומשלם. טען ואמר: 'ישבע לי שלא פרעתי', (הרי זה נשבע; שאפלו היה בשטר שני עדים, ואמר: 'ישבע לי שלא פרעתי') - הרי זה ישבע, כמו שבארנו.

יא. וכן הורו רבותי, שהכופר במלוה על פה בבית דין, ובא עד אחד שלנה - הרי זה ישבע שבועת התורה. תור ואמר: 'כן היה, לויתי ופרעתי', או 'מחל לי', או 'נתחייב לי ממקום אחר' - הרי זה מחויב שבועה ואינו יכול להשבע, ומשלם.

יב. מי שטען שפרע השטר, ואמר: 'ישבע המלוה ויטל' - אומרים לו: 'הבא מעותי, ואחר כך ישבע ויטל'. אם אין לו כלום לשלם - משיביעין אותו בתקנת הגאונים שאין לו; ולכשתגיע ידו, ויתן לבעל חובו, ישבע שלא פרעו, ואחר כך יתן לו.

יג. מי שהיה לו חוב על חברו בשטר, ואבד השטר והרי העדים קמין - אף על פי שקנו מידו [בקיניו], וטען שפרע - הרי זה נשבע הסת. והורו רבותי, שאפלו היה החוב לזמן, ועדין לא הגיע זמנו להפרע - הואיל וכתבו לו שטר ואין בידו שטר, והלנה טוען 'פרעתי' - נאמן, ונשבע הסת שפרעו; שאנו חוששין שמא פרעו, ולפיכך קרע השטר או שרפו. וכן הורו, שאפלו היה השטר יוצא מתחת ידי אחר, והלנה טוען: 'ממני נפל אחר שפרעתי' - אף על פי שהוא בתוך זמנו, נשבע הסת ונפטר; שפינן שאין השטר ביד המלוה, אין שם חזקה.

יד. שנים שהיו אוחדין בשטר - המלוה אומר: 'שלי הוא, והוצאתי להפרע בו ממך', והלנה אומר: 'פרעתי, וממני נפל' - אם היה השטר שיכול לקימו, זה ישבע שאין לו בדימים אלו פחות מחצים, וזה ישבע שאין לו בהן פחות מחצים, וישלם הלנה מחצה. ואם אינו יכול לקימו - ישבע הלנה הסת שפרעו, וילף לו.

טו. האומר לחברו: 'מנה יש לי בידך', והלה אומר: 'אין לך בדי כלום', או שאמר 'פרעתיך' - אמר לו התובע: 'השבע לי הסת', אמר לו הנתבע: 'יהלא שטר יש לך עלי, ואתה רוצה להשביע אותי תחלה, ואחר כך תוציא השטר

חוזר ותובע את המלוה בדין, ואומר לו: 'כף וכף אתה חייב לי, מפני שפרעתיד שתי פעמים: אם הודיה, ישלם; ואם כפר, ישבע שבועת הסת על כף שלא פרעו אלא פעם אחת. וכן כל פיוצא בזה.

ו. התנה הלנה שיהיה נאמן בכל עת שיאמר 'פרעתי' - אינו גובה בשטר זה, לא מן היורש ולא מן הלוקח [מהלווה]. ואפלו אמר לזה 'לא פרעתי' - אין המלוה טורף בשטר זה מן הלוקחות; שמה יעשו קנוניא [תחבולה] על נכסיו של זה. טען הלנה בשטר זה ואמר: 'פרעתיד מקצתו', והמלוה אומר: 'לא פרעת כלום' - משלם המקצת שהודיה בו, ונשבע שבועת הסת, שהרי האמינו. ואם התנה עליו שיהיה נאמן בלא שבועת הסת, אינו נשבע.

ז. התנה המלוה שיהיה גובה בלא שבועה, הרי זה גובה ממנו בלא שבועה. אכל אם בא לגבות מיורשיו, ישבע ואחר כך יגבה; ואם התנה שיגבה אף מן היורש בלא שבועה, גובה בלא שבועה. וכן אם התנה שיגבה מן העדית - גובה מן העדית אף מן היורשין, שכל תנאי שבממון קיים. בא לגבות מן הלוקח [מן הלווה] - לא יטרף אלא בשבועה, שאין זה מתנה לאבד ממון חברו.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - י' סיון-ט"ז סיון ה'תשס"ז

יום ראשון

הלכות מאכלות אסורות פרק יב

א. כיצד היא הנגיעה שאוסר בה הגוי הייני? הוא שיגע ביין עצמו, בין בידו בין בשאר אבריו שדרךן לנסף בהן, וישכשו. אכל אם פשט ידו לחבית, ותפסו את ידו קדם שיוציאה, ולא יגידה, ופתחו החבית מלמטה עד שיצא היין וירד למטה מידו - לא נאסר היין. וכן אם אחז כלי פתוח של יין, ושכשכו - אף על פי שלא הגביה הפלי, ולא נגע ביין - נאסר היין.

ב. נטל כלי של יין, והגביהו ויצק היין - אף על פי שלא שכשו, נאסר; שהרי בא היין מכחו. הגביה, ולא שכשו, ולא נגע - מתר.

ג. נכרי שהיה אוחו הפלי בקרקע, וישראל צק לתוכו יין - היין מתר; ואם נדגד הגוי הפלי, נאסר היין.

ד. כלי סתום - מתר טלטלו הגוי במקום למקום, ואף על פי שהיין מתנדנד; שאין זה דרך הנסוף. העביר נוד של יין במקום למקום, והוא אוחו פי הנוד בידו - בין שהיה הנוד מלא או חסר - מתר, ואף על פי שהיין מתנדנד. העביר כלי חרש פתוח מלא יין, אסור שמה יגע בו; ואם היה חסר, מתר אלא אם כן שכשכו.

ה. גוי שנגע ביין, ולא נתפון לזה - הרי היין מתר בהנחה בלבד. כיצד? כגון שנפל על נוד של יין, או שהושיט ידו

לחבית על מנת שהיא שמן ונמצאת יין.

ו. בא היין מכחו של גוי בלא כונה - הואיל ולא נגע ביין, הרי זה מתר בשתייה. כיצד? כגון שהגביה כלי של יין ויצק לכלי אחר, והוא מדמה שהוא שכר או שמן - הרי זה מתר.

ז. נכנס הגוי לבית או לחנות לבקש יין, ופשט ידו כשהוא מחפש, ונגע ביין - אסור; שהרי ליין נתפון, ואין זה נוגע בלא כונה.

ח. חבית שנסדקה לארבה, וקדם הגוי ונחקה [הידק באצבעותיו] כדי שלא יתפרדו התרשים - הרי זה מתר בהנחה; אכל אם נסדקה לרחבה, ותפס בסדק העליון כדי שלא יפל - הרי זה מתר בשתייה, שהרי אין היין על כחו של גוי.

ט. גוי שנפל לבור של יין והעלוהו משם מת, או שמדד הבור שיש בו היין בכונה, או שהתיו את הזוכב והצרעה מעליו בקנה, או שהיה מטפת על פי החבית הרתחת כדי שתנוח הרתיתה, או שנטל חבית וירקה בתחתו לבור - הרי זה מתר בהנחה בלבד; ואם עלה הגוי חי, היין אסור בהנחה.

י. חבית שהיה נקב בצדה, ונשמט הפקק מן הנקב, והניח הגוי אצבעו במקום הנקב, כדי שלא יצא היין - כל היין שמראש החבית עד הנקב, אסור; ושפתת הנקב, מתר בשתייה.

פי הנוד לתוכו וצר עליו, הרי זה חותם בתוך חותם. וכן כל שנוי שמשנה מדברים שהן דרך כל אדם, הרי הן כחותם אחד; והשיטה או הקשירה, הרי זה חותם שני.

ט. ואם הפקיד ביד גוי בחותם אחד - הרי זה אסור בשתייה, ומתיר בהנחה; והוא שיחד לו קרן וזית.

י. זין מבשל, והשכר, או זין שערכו עם דברים אחרים כגון דבש ושמן, וכן החמץ, והגבינה, והחלב, וכל שאסורו מדברי סופרים, שהפקידו ביד גוי - אינו צריך שני חותמות, אלא חותם אחד בלבד דיו; אבל הזין והבשר וחתכות דג שאין בהן סימן, שהפקידן ביד גויים - צריכין שני חותמות.

יא. יראה לי, שכל מקום שאמרנו בענין זין שלנו שהוא אסור בשתייה ומתיר בהנחה, מפני צד נגיעה שנגע בו הגוי - בשתייה הגוי עובד עבודה זרה; אבל אם היה אסורו בגלל גוי שאינו עובד עבודה זרה, כגון ישמעאלי שנגע בזין שלנו שלא בכונה, או שטפח על פי החבית - הרי זה מתיר בשתייה. וכן כל פיוצא בזה.

יב. אבל המפקיד זין ביד גר תושב, או ששלוהו עמו והפליג, או שהניח ביתו פתוח בחדר גר תושב - הרי זה אסור בשתייה; שכל חשש של חלופ וזיוף, יראה לי שכל הגויים שזין בו - הואיל ונעשה הזין ברשותו, נאסר בשתייה על כל פנים.

יג. יש דברים שאין בהן אסור נסוף כלל, ואסרו אותן חכמים כדי להרחיק מן הנסוף; ואלו הן: לא ימזג הגוי המים לתוך הזין שבין הישראל, שמא יבוא לצק הזין לתוך המים; ולא יוליף הגוי ענבים לגת, שמא יבוא לדרוך או לגע; ולא יסיע לישראל בשעה שמריק הזין מפלי לכלי, שמא יניח הפלי ביד הגוי ונמצא הזין בא מכחו. ואם סיע עמו, או מזג הזין, או הביא ענבים - מתיר.

יד. וכן מתיר שיריח הגוי בחבית של זין שלנו; ומתיר לישראל להריח בחבית של זין נסוף, ואין בזה שם אסור - שאין הריח כלום, לפי שאין בו ממש.

טו. כבר בארנו, שכל דבר שהוא אסור בהנחה, אם עבר ומכרו דמיו מתירין - חוץ מעבודה זרה, ומשמשיה, ותקרבת שלה, וזין שנתנסף לה; והחמירו חכמים בסתם יינם, להיות דמיו אסורין פדמי זין שנתנסף לעבודה זרה. לפיכך, גוי ששכר את ישראל לעשות עמו בזין, שכרו אסור.

טז. וכן השוכר את החמור להביא עליו זין, או ששכר ספינה להביא בה זין - שכרן אסור; אם מעות נתנו לו, ויליכין לים המלח; ואם נתנו לו בשכרו כסות או פלים או פרות, הרי זה ישרף אותן ויקבר האפר כדי שלא להנות בו.

יז. שכר לגוי חמור לרכב עליו, והניח עליו לגין של זין - שכרו מתיר; שכרו לשכר כדי זין נסוף - שכרו מתיר ותבוא עליו ברכה, מפני שממזעט בתפלה.

יח. השוכר את הפועל ואמר לו: 'העבר לי מאה חביות

יום שני

הלכות מאכלות אסורות פרק יג

א. הלוקח בית או ששכר בית בחצרו של גוי, ומלאהו זין - אם היה הישראלי דר באותה חצר, אף על פי שהפתח פתוח, הזין מתיר; מפני שהגוי מפקד תמיד ואומר: 'עתה יכנס לביתו פתאום וימצא אותי בתוך ביתו'. ואם היה דר בחצר אחרת - לא יצא עד שישגר הבית, ויהיה המפתח והחותם בידו; ואינו חושש שמא יזיף הגוי ויפתח הבית.

ב. יצא ולא סגר הפתח, או שסגר והניח המפתח ביד הגוי - הרי הזין אסור בשתייה, שמא נכנס הגוי ונסף; שהרי אין הישראלי שם. ואם אמר לו: 'אחז לי מפתח זה עד שאבוא' - הזין מתיר, שלא מסר לו שמירת הבית אלא שמירת המפתח.

ג. נכרי ששכר לישראל לדרוך לו זינו בטירה, כדי שיהיה מתיר לישראל ויקחוהו ממנו, והיה הזין בביתו של גוי - אם היה ישראל זה ששומר הזין דר באותה חצר - הזין מתיר, ואף על פי שהפתח פתוח והשומר נכנס ויוצא. ואם היה השומר דר בחצר אחרת - הזין אסור, ואף על פי שהמפתח והחותם ביד ישראל; שפנין שהזין של גוי ובכרשותו, אינו מפקד לזיף ולהכנס לבית, ויאמר: 'ויהי מה, אם ידעו בי לא יקחו ממני'.

ד. אפלו כתב הגוי לישראל שנתקבל ממנו המעות למכר לו בהן זין - הואיל ואין הישראלי יכול להוציאו מרשות הגוי עד שיתן לו המעות, הרי הוא של גוי ואסור, אלא אם היה השומר דר שם בחצר. ואין השומר צריך להיות יושב ומשמר תמיד, אלא נכנס ויוצא כמו שבארנו, בין ברשות בעל הזין, בין ברשות גוי אחר.

ה. היה זין זה שהחור של גוי מנח ברשות הרבים, או בבית הפתוח לרשות הרבים, וישראל הולכים ושבים - מתיר, שעדין לא נכנס ברשות הגוי.

ו. ואשפה, וחלון, ודקל אף על פי שאין בו פרות - הרי אלו ברשות הרבים; וחסבית זין שם וגוי הנמצא שם, אינו אוסרה. ובית הפתוח לשם, הרי הוא כפתוח לרשות הרבים.

ז. חצר החלוקה בפסיפס [מחיצה חלקית] וגוי בצד זה וישראל בצד אחר, וכן שני גגין שהיה גג ישראל למעלה וגג הגוי למטה, או שהיו זה בצד זה ויש ביניהן פסיפס - אף על פי שיד הגוי מגעת לחלק ישראל - אינו חושש משום זין נסוף, ולא משום טהרות.

ח. מתיר לישראל להפקיד זינו בכלי סתום ביד גויים - והוא שיהיה לו בו שני סימנין; וזה הוא הנקרא 'חותם בתוך חותם'. פיצד? סתם החבית בכלי שאינו מהדק כדרך שסותמין כל אדם, וטח בטיט - הרי זה חותם אחד; היה כלי מהדק, וטח עליו מלמעלה - הרי זה חותם בתוך חותם. וכן אם צר פי הנוד, הרי זה חותם אחד; הקף קצה

בשם ישראל, ויתן הגוי הדמים למלך; אבל אומר לו: 'הא לך מאתים זון, ומלטני מן האוצר'.

כח. גוי שנגע ביינו של ישראל לאנסו, מתר למכר אותו בין לאותו הגוי שאסרו לבדו; שבינן שנתפונן זה הגוי להזיקו ולאסר יינו - הרי זה כמו ששפרו או שרפו, שחייב לשלם; ונמצאו הדמים שלוקח ממנו דמי ההזק, לא דמי המכירה.

יום שלישי

הלכות מאכלות אסורות פרק יד

א. כל אסורי מאכלות שבתורה - שעורן כבזית בינוני, בין למלקות בין לכרת בין למיתה בידי שמים; וכבר בארנו, שכל המחייב כרת או מיתה בידי שמים על מאכל, לוקה.

ב. ושעור זה עם כל השעורין, הלכה למשה מסיני הן. ואסור מן התורה לאכל כל שהוא מדבר האסור, אבל אינו לוקה אלא על פזית; ואם אכל כל שהוא פחות מפשעור, מכין אותו מכת מרדות.

ג. פזית שאמרנו, חוץ משל בין השנים; אבל מה שלבין החניכיים מצטרף למה שבלע, שהרי נהנה גרונו בכזית. אפלו אכל פחצי זית והקיא, וחזר ואכל אותו חצי זית עצמו שהקיא - חייב; שאין החיוב אלא על הנאת הגרון בכזית מדבר האסור.

ד. פזית חלב או גבלה או פגול ונותר וכיוצא בהן, שהניחו בחמה ונתמעט - האוכלו פטור; חזר והניחו בגשמים ונתפח, חייבין עליו כרת או מלקות. הנה פחות מפזית בתחלה, ונתפח ועמד על פזית - אסור, ואין לוקין עליו.

ה. כבר בארנו, שכל אסורין שבתורה אין מצטרפין זה עם זה לכזית - חוץ מבשר גבלה עם בשר טרפה, ואסורי גזיר שיתבארו במקומן. חמשה מיני תבואה, וקמחין שלהן, והבצקות שלהן - הכל מצטרפין לכזית, בין לאסור חמץ בפסח, בין לאסור חדש מלפני העמר, בין לאסור מעשר שני ותרומו.

ו. יראה לי, שכל החיב בתרומה ומעשרות - מצטרף לכזית בטבל, מפני שהוא שם אחד; הא למה זה דומה? לנבלת השור ונבלת השה ונבלת הצבי, שהן מצטרפין לכזית כמו שבארנו.

ז. האוכל אכילה גדולה מדבר אסור - אין מחייבין אותו מלקות או כרת על כל פזית וכזית, אלא חיוב אחד לכל האכילה; ואם היו העדים מתרין בו בשעת אכילה על כל פזית וכזית, חייב על כל התראה והתראה, ואף על פי שהיא אכילה אחת ולא הפסיק.

ח. האוכל פשעורה או פחרדל מאחד ממאכלות האסורין, ושהה מעט וחזר ואכל פחרדל, וכן עד שהשלים פזית, בין בשוגג בין במזיד - אם שהה מתחלה ועד סוף כדי אכילת שלש ביצים - יצטרף הכל, והרי הוא חייב כרת

של שכר במאה פרוטות, ונמצאת אחת מהן זין - שכרו כלו אסור.

יט. אומר לו: 'העבר לי חבית בפרוטה חבית בפרוטה', והעביר, ונמצא ביניהן חביות של זין - שכר חביות של זין אסור, ושאר שכרו מתר.

כ. אמני ישראל ששלח להן גוי חבית של זין בשכרן, מתר שיאמרו לו: 'תן לנו את דמיה'; ואם משונכנסה לרשותן, אסור.

כא. ישראל שהיה נושה בגוי מנה - הלך הגוי ומכר עבודה זרה שלו וזין נסך, והביא לו דמיהן - הרי זה מתר. ואם אמר לו קדם שימכר: 'המתן לי עד שאמכר עבודה זרה או זין שלי ואביא לך' - אף על פי שהוא סתם יינו ומכר והביא לו, הרי זה אסור; מפני שהישראל רוצה בקיומו, כדי שיפטר ממנו חובו.

כב. וכן גר וגוי שהיו שתפין, וביאו לחלק - אין הגר יכול לומר לגוי: 'טל אתה עבודה זרה ואני מעות, אתה זין ואני פרות'; שהרי רוצה בקיומן, כדי שיטל בנגדן. אבל גר וגוי שירשו את אביהן גוי - יכול הגר לומר לו: 'טל אתה עבודה זרה ואני מעות, אתה זין ואני פרות'; קל הוא שהקלו בירשת הגר, כדי שלא יחזר לסורו. ואם משבאו לרשות הגר, אסור.

כג. ישראל שמכר יינו לגוי - פסק (קבע מחיר) עד שלא מדד לו, דמיו מתרין; שמשפסק סמכה דעתו, ומשמשה קנה, וזין נסך אינו נעשה עד שיגע בו - נמצא בשעת מכירה היה מתר. מדד לו עד שלא פסק הדמים, דמיו אסורין; שהרי לא סמכה דעתו אף על פי שמשה, ונמצא כשנגע עד זין לא סמכה דעתו לקח, ונאסר היין בנגיעתו, והרי זה כמוכר סתם יינם.

כד. במה דברים אמורים? בשמדד הישראל לכליו; אבל אם מדד לכלי הגוי, או לכלי ישראל שכיד הגוי - צריך לקח את הדמים ואחר כך ימדד. ואם מדד ולא לקח דמים - אף על פי שפסק, דמיו אסורין; שמשיגיע לכלי, ונאסר סתם יינם.

כה. הנותן דינר לחנוני גוי, ואמר לפועלו הגוי: 'לך ושטה ואכל מן החנוני, ואני מחשב לו' - הרי זה חושש שמה ישטה זין; שזה כמי שקנה לו זין נסך, והשקהו. וכנגד זה בשביעית אסור, כגון שנתן דינר לחנוני ישראל עם הארץ, ואמר לפועלו הישראלי: 'לך ואכל ואני מחשב לו'; ואם אכל הפועל דבר שאינו מעשר, אסור.

כו. אבל אם אמר להם: 'אכלו ושתו בדינר זה', או שאמר להם: 'אכלו ושתו עלי מן החנוני ואני פורע' - אף על פי שגשפתעבד, הואיל ולא נתחדש שעבודו, הרי זה מתר; ואינו חושש לא משום זין נסך, ולא משום שביעית, ולא משום מעשר.

כז. מלך שהיה מחלק יינו לעם, ולוקח מהן דמיו כפי מה שירצה - אל יאמר אדם לגוי: 'הא לך מאתים זון, והכנס תחתי באוצר המלך', כדי שיקח הגוי היין שכתבו

לתקן הטבל, מאכילין אותו טבל שאינו קדוש פתרומה. וכן כל פיוצא בזה.

יח. בכר בארנו, שאין אסור חל על אסור, אלא אם היה שני האסורין באין כאחת, או שהיה אסור מוסף, או אסור כולל; לפיכך יש אוכל פזית אחד ולוקה עליו חמש מלקיות - והוא, שהתרו בו בחמשה אסורין שנתקבצו בו. כיצד? כגון טמא שאכל פזית חלב שנותר מן המקדשין, ביום הכפורים - לוקה משום אוכל חלב, ומשום אוכל נותר, ומשום אוכל ביום הכפורים, ומשום טמא שאכל קדש, ומשום שנהנה מן הקדש ומעל.

יט. ולמה חל כאן אסור על אסור? שבהמה זו היה חלבה אסור באכילה ומתיר בהנחה. הקדישה - נאסר חלבה בהנחה, ומתוף שנוסף בו אסור הנחה, נוסף עליו אסור קדשים. ועדין היה חלב זה מתיר לגבוה ואסור להדיוט; נעשה נותר - מתוף שנוסף בו אסור לגבוה, נאסר להדיוט. והאוכל היה מתיר בכשר בהמה ואסור בחלבה; נטמא - נאסר אף בכשרה, נוסף לו אסור על החלב. כא יום הכפורים - כלל כל האכילין, ומתוף שנגאסר אף בחלין, נוסף אסורו בחלב זה. וכן כל פיוצא בזה.

יום רביעי

הלכות מאכלות אסורות פרק טו

א. דבר אסור שנתערב בדבר מתיר - מין בשאינו מינו, בנותן טעם; ומין במינו שאי אפשר לעמד על טעמו, יבטל ברב.

ב. כיצד? חלב הפליות שנפל לתוף הגריסין, ונמוח הכל - טועמין את הגריסין: אם לא נמצא בהן טעם חלב, הרי אלו מתירין; ואם נמצא בהן טעם חלב והנה בהן ממשו, הרי אלו אסורין מן התורה; נמצא בהן טעמו ולא היה בהן ממשו, הרי אלו אסורין מדברי סופרים.

ג. כיצד הוא ממשו? כגון שהיה מן החלב פזית בכל שלש ביצים מן התערבת. אם אכל מן הגריסין האלו כשלש ביצים - הואיל ויש בהן פזית מן החלב, לוקה; שהרי טעם האסור וממשו. אכל פחות משלש ביצים - מכין אותו מכת מרדות מדברייהם. וכן אם לא היה בתערבת פזית בכל שלש ביצים - אף על פי שיש בהן טעם חלב ואכל כל הקדרה, אינו לוקה אלא מכת מרדות.

ד. נפל חלב פליות לחלב האליה ונמוח הכל - אם היה חלב האליה כשנים בחלב הפליות, הרי הכל מתיר מן התורה; אפלו חתיכת נבלה שנתערבה בשתי חתיכות של שחוטה, הכל מתיר מן התורה. אבל מדברי סופרים - הכל אסור, עד שיאכד דבר האסור מעצם מעוטו, ולא יהיה דבר חשוב שיעינו עומדת, כמו שיתבאר.

ה. ובכמה יתערב דבר האסור, ויאכד בעצם מעוטו? כשעור שנתנו חכמים: יש דבר ששעורו בששים, ויש ששעורו במאה, ויש ששעורו במאתים.

ו. נמצאת למד, שכל אסורין שבתורה - בין אסורי

או מלקות או קרבן, כמו שאכל פזית בכת אחת. ואם שהה יתר מזה מתחלה ועד סוף - אף על פי שלא שהה ביניהן, אלא אכל פתודל אחר פתודל - הואיל ולא השלים פזית אלא ביתר מפזי אכילת פרס, אינן מצטרפין ופטור.

ט. וכן השותה רביעית של סתם יינם מעט מעט, או שהמחה את החמץ בפסח או את החלב וגמאו מעט מעט, או ששתה מן הדם מעט מעט - אם שהה מתחלה ועד סוף כדי שתית רביעית, מצטרפין; ואם לאו, אין מצטרפין.

י. כל האכילין האסורין, אינו חייב עליהן עד שיאכל אותן דרך הנאה; חוץ מבשר בחלב וכלאי הפרים, לפי שלא נאמר בהן אכילה, אלא הוציא אסור אכילתו בלשון אחרת - בלשון בשול ובלשון הקדש, לאסור אותן ואפלו שלא דרך הנחה.

יא. כיצד? הרי שהמחה את החלב וגמאו כשהוא חם עד שנגבה גורנו ממנו, או שאכל חלב חי, או שערב דברים מרים כגון ראש ולענה לתוף יין נסוף או לתוף קדרה של נבלה ואכלן קשהו מרין, או שאכל אכל האסור אחר שהסריח והבאיש ובטל מאכל אדם - הרי זה פטור; ואם ערב דבר מר בתוף קדרה של בשר בחלב או ביין כלאי הפרים ואכלו - חייב.

יב. האוכל מאכל ממאכלות האסורות דרך שחוק או כמתעסק - אף על פי שלא נתבון לגוף האכילה - הואיל ונהנה, חייב כמי שמתבון לעצמה של אכילה; והנהה הפאה לו לאדם בעל כרחו באסור מכל האסורין - אם נתבון, אסור; ואם לא נתבון, מתיר.

יג. האוכל מאכל אסור לתאבון, או מפני הרעב - חייב; ואם היה תועה במדבר ואין לו מה יאכל אלא דבר אסור - הרי זה מתיר, מפני סכנת נפשות.

יד. עברה שהריחה מאכל אסור, כגון בשר קדש או בשר חזיר - מאכילין אותה מן המרק. אם נתישבה דעתה, מוטב; ואם לאו, מאכילין אותה פחות פחות מפשעור. ואם לא נתישבה דעתה, מאכילין אותה עד שתתישב דעתה.

טו. וכן הבריא שהרית דבר שיש בו חמץ וכיוצא בו מדברים שמערערין את הנפש, דינו כעברה.

טז. מי שאחזו בלמוס [רעב חזק] - מאכילין אותו דברים האסורין מיד, עד שיאורו עיניו; ואין מחזירין על דבר המתיר, אלא ממחרת בנמצא. ומאכילין אותו הקל הקל תחלה; אם האירו עיניו, די; ואם לאו, מאכילין אותו החמור.

יז. כיצד? היו לפנינו טבל ונבלה - מאכילין אותו נבלה תחלה, שהטבל במיתה; ונבלה וספיחי שביעית - מאכילין אותו ספיחי שביעית, שאסורן מדברי סופרים, כמו שיתבאר בהלכות שמיטה ויובל; טבל ושביעית - מאכילין אותו שביעית; טבל ותרומה - אם אי אפשר

- הכל מתר, ואינו צריך להרים כלום; נפלה לפחות ממאתים, הכל אסור בהנאה.

טו. ולמה צריך להרים התרומה, ולא ירים ערלה וכלאי הכרם? שהתרומה, ממון כהנים; לפיכך, כל תרומה שאין הכהנים מקפידין עליה, כגון תרומת הפליסין [תאנים גרועות] והתרובין ושעורין שבאדום - אינו צריך להרים.

טז. ולמה כפלו שעור ערלה וכלאי הכרם? מפני שהן אסורין בהנאה. ולמה סמכו על שעור מאה בתרומות? שהרי תרומת מעשר אחד ממאה ומקדשת הכל, שנאמר: "את מקדשו ממנו"; אמרו חכמים: 'דבר שאמה מרים ממנו - אם חזר לתוכו, מקדשו'.

יז. שאר אסורין שבתורה בלן, כגון בשר שקצים ורמשים וחלב ודם וכיוצא בהן - שעורן בששים. ביצד? כזית חלב כליות שנפל לתוך ששים כזית מחלב האליה, הכל מתר; נפל לפחות מששים, הכל אסור. וכן אם נפל כשעורה חלב, צריך שהיה שם כמו ששים שעורה. וכן בשאר אסורין. וכן שמן של גיד הנשה שנפל לקדרה של בשר - משערין אותו בששים, ואין שמן הגיד מן המנין; ואף על פי ששמן גיד הנשה מדבריהם, כמו שבארנו, הואיל וגיד הנשה בריה בפני עצמה, החמירו בו כאסורי תורה. והגיד עצמו - אין משערין בו ואינו אסור, שאין בגידים בנותן טעם.

יח. אבל כחל [שד הבחמה] שנתבשל עם הבשר - בששים, וכחל מן המנין; הואיל והכחל מדבריהם, כמו שבארנו, הקלו בשעורו.

יט. ביצה שנמצא בה אפרוח, שנשלקה עם ביצים המתרות - אם הייתה עם ששים ואחת והיא, הרי הן מתרות; הייתה עם ששים בלבד, נאסרו הכל; מפני שהיא בריה בפני עצמה, עשו הכר בה והוסיפו בשעורה.

כ. אבל ביצת עוף טמא שנשלקה עם ביצי עוף טהור, לא אסרה אותן; ואם טרף אלו עם אלו, או שנתערבה ביצת עוף טמא או ביצת טרפה עם ביצים אחרות - שעורן בששים.

כא. ומנין סמכו חכמים על שעור ששים? שהרי המורם מאיל נזיר, והיא הזרוע, אחד מששים משאר האיל; והיא מתבשלת עמו ואינה אוסרת אותו, שנאמר: "ולקח הכהן את הזרוע בשלה מן האיל".

כב. מין במינו ודבר אחר שנתערבו, כגון קדרה שהיה בה חלב אליה וגריסין, ונפל לתוכה חלב הפליות, ונמחה הכל ונעשה גוף אחד - רואין את חלב האליה ואת הגריסין כאלו הם גוף אחד, ומשערין חלב הפליות בגריסין ובאליה; אם היה אחד מששים - מתר, שהרי אי אפשר כן לעמד על הטעם.

כג. והוא הדין לתרומות שנתערבו לשערן במאה, וכלאי הכרם או ערלה לשער אותן במאתים.

כד. כשמשערין בכל האסורין - בין בששים, בין במאה,

מלקות, בין אסורי כרת, בין אסורי הנזה, שנתערבו במאכל המתר - מין בשאינו מינו, בנותן טעם; מין במינו שאי אפשר לעמד על הטעם, שעורו בששים או במאה או במאתים; חוץ מנין נסך, מפני חמרת עבודה זרה, וחוץ מטבל, שהרי אפשר לתקנו; ומפני זה, אוסרין במנין בכל שהן, ושלא במנין, בנותן טעם כשאר האסורין.

ז. ביצד? טפת יין נסך שנפל עליה כמה חביות של יין - הכל אסור, כמו שיתבאר; וכן כוס של יין טבל שנתערב בחביות - הכל טבל, עד שיפריש תרומה ומעשרות הראויין לתערבת כמו שיתבאר במקומו.

ח. פרות שביעית - אף על פי שאם נתערבו במנין בכל שהוא, ושלא במנין בנותן טעם - אינן בכלל אסורי תורה; שאין אותה התערבת אסורה, אלא חיב לאכל כל התערבת בקדשת שביעית, כמו שיתבאר במקומו.

ט. חמץ בפסח - אף על פי שהוא מאסורי תורה, אינו בכללות אלו; לפי שאין התערבת אסורה לעולם, שהרי לאחר הפסח תהיה כל התערבת מתרת, כמו שבארנו. לפיכך אוסר בכל שהוא, בין במינו בין שלא במינו.

י. והוא הדין לתבואה חדשה שנתערבה בישנה מלפני העמר - אוסרת בכל שהוא, שהרי יש לה מתירין, שלאחר העמר יתר הכל. וכן כל דבר שיש לו מתירין, ואפלו היה אסור מדבריהם, כגון אסור מקצה ונולד ביום טוב - לא נתנו בו חכמים שעור, אלא אפלו אחד בכמה אלפים אינו בטל; שהרי יש דרך שיתר בה, כגון הקדש ומעשר שני וכיוצא בהן.

יא. אבל הערלה, וכלאי הכרם, וחלב, ודם, וכיוצא בהן, וכן תרומות - נתנו חכמים בהן שעור, שאין בהן דרך התר לכל אדם.

יב. יראה לי, שאפלו דבר שיש לו מתירין, אם נתערב בשאינו מינו ולא נתן טעם - מתר; לא יהיה זה שיש לו מתירין חמור מטבל, שהרי אפשר לתקנו; ואף על פי כן שלא במינו בנותן טעם, כמו שבארנו. ואל תתמה על חמץ בפסח, שהתורה אסרה "כל מחמצת", לפיכך החמירו בו, כמו שבארנו.

יג. ואלו הן השעורין שנתנו חכמים: התרומה, ותרומת מעשר, והחלה, והבפורים - עולין [בטלים] באחד ומאה; וצריך להרים, ומצטרפין זה עם זה. וכן פרוסה של לחם הפנים לתוך פרוסות של חלין, עולין באחד ומאה. ביצד? סאה קמח מאחד מאלו, או סאה מכלן, שנפלה למאה סאה קמח של חלין, ונתערב הכל - מרים מן הכל סאה אחת כנגד סאה שנפלה, והשאר מתר לכל אדם; נפלה לפחות ממאה, נעשה הכל מדמע.

יד. הערלה וכלאי הכרם - עולין באחד ומאתים, ומצטרפין זה עם זה; ואינו צריך להרים. ביצד? רביעית של יין ערלה או פלאי הכרם, או שהיתה הרביעית מצטרפת משניהן, שנפלה לתוך מאתיים רביעיות של יין

טמאה בתנור אחד, ואף על פי שאין נוגעין זה בזה; ואם צלאן - הרי זה מתר, ואפלו היתה האסורה שמנה הרבה והמתרת רזה, שהריית אינו אוסר, ואין אוסר אלא עצמו של אסור.

לד. בשר נבלה מליח שנבלל עמו בשר שחוטא - הרי זה נאסר, מפני שתמצית הנבלה נבלעת בגוף בשר השחוטא, ואי אפשר לעמד כאן לא על הטעם ולא על השעור. וכן בשר דג טמא מליח שנבלל עמו דג תפל טהור, נאסר מפני צירו; אבל אם הנה המליח טהור והתפל דג טמא - לא נאסר המליח, שהתפל בולע מן המליח. דג טמא שבכשו עם דג טהור - ציר הכל אסור, אלא אם כן הנה הטמא אחד ממאתים מן הטהור.

יום חמישי

הלכות מאכלות אסורות פרק טז

א. כל השעורין האלו שנתנו חכמים בדבר האסור שנתערב במינו המת - בשלא היה הדבר האסור מחמץ או מתבל, או דבר חשוב שהוא עומד כמות שהוא ולא נתערב ונדמע בדבר המת; אבל אם היה מחמץ או מתבל או דבר חשוב - אוסר בכל שהוא.

ב. כיצד? שאור של חטין של תרומה שנפל לתוך עסת חטין של חלין, ויש בו כדי לחמץ - הרי זו העסה פלה מדמע; וכן תבלין של תרומה שנפלו לקדרת חלין, ויש בהן כדי לתבל, והן ממין החלין - הכל מדמע, ואף על פי שהשאור או התבלין אחד מאלף. וכן שאור של פלאי הנכרם לתוך העסה, או תבלין של ערלה לתוך הקדרה - הכל אסור בהנחה.

ג. דבר חשוב שהוא אוסר במינו בכל שהוא - שבכה דברים; ואלו הן: אגוזי פרה, ורמוני כדן [שמות מקומות], וחיכות סתומות, וחלפות תרדין [טלמן], וקלסי אפרוב, ודלעת יונית, וכפרות של בעל הבית.

ד. כיצד? רמון אחד מרמוני כדן שהיה ערלה, ונתערב בכמה אלפים רמונים - הכל אסור בהנחה; וכן חבית סתומה של יין ערלה או פלאי הנכרם, שנתערבה בכמה אלפים חביות סתומות - הכל אסורין בהנחה. וכן שאר השבכה דברים.

ה. וכן חתיכה של נבלה, או של בשר בהמה או חיה או עוף או דג הטמאין, שנתערבה בכמה אלפים חתיכות - הכל אסור עד שיגביה אותה חתיכה, ואחר כך לשער השאר בששים; שאם לא הגביהה, הרי הדבר האסור עומד ולא נשתנה; והחתיכה חשובה אצלו, שהרי מתפבד בה לפני האורחין.

ו. והוא הדין בחתיכה של בשר בחלב, או של חלין שנשחטו בעזרה, שהרי הן אסורין מדבריהם בהנחה, כמו שיתבאר בהלכות שחיטה - אוסרין בכל שהן, עד שיגביה אותן. וכן גיד הנשה שנתבשל עם הגידין או עם הבשר - בזמן שמכירו, מגביהו והשאר מתר, שאין בגידין בנותן

בין במאתים - משערין במרק ובתבלין ובכל שיש בקדרה ובמה שבלעה קדרה מאחר שנפל האסור, לפי אמדן הדעת; שהרי אי אפשר לעמד על מה שבלעה בצמצום.

כה. אסור לבטל אסורין של תורה, לכתחלה. ואם בטל, הרי זה מתר. ואף על פי כן, קנסו אותו חכמים, ואסרו הכל. ונראה לי, שפיון שהוא קנס, אין אוסרין תערכות זו אלא על זה העובר שבטל האסור, אבל לאחרים - הכל מתר.

כו. כיצד? הרי שנפלה סאה של ערלה לתוך מאה סאה, שהרי נאסר הכל - לא יביא מאה סאה אחרת ויצרף, כדי שתעלה באחד ומאתים; ואם עבר ועשה כן, הכל מתר. אבל באסור של דבריהם - מבטלין האסור לכתחלה.

כז. כיצד? חלב שנפל לקדרה שיש בה בשר עוף, ונתן טעם בקדרה - מרבה עליו בשר עוף אחר, עד שייבטל הטעם. וכן כל פיוצא בזה.

כח. כבר בארנו, שאם נתן דבר האסור טעמו בדבר המת, נאסר הכל. במה דברים אמורים? בשהשביחו. אבל אם פגם זה האסור למתן והפסיד טעמו, הרי זה מתר; והוא שיהיה פוגם מתחלה ועד סוף; אבל אם פגם בתחלה, וסופו להשביח, או השביח בתחלה, אף על פי שסופו לפגם - הרי זה אסור.

כט. ומי יטעם את התערכות? אם היה המערב תרומות עם החלין, טועם אותן הכל. אם היה טעם התרומה נפר - הכל מדמע [נתערבות תרומה חולין]. ובהלכות תרומות יתבאר דין המדמע.

ל. ואם היה בשר בחלב, או יין נסוף, ויין ערלה וכלאי הנכרם שנפלו לדבש, או בשר שקצים ורמשים שנתבשל עם הירק, וכיוצא בהן - טועם אותן הגוי, וסומכין על פי. אם אמר: 'אין בו טעם', או שאמר: 'יש בו טעם, ומטעם רע הוא והרי פגמו' - הכל מתר; והוא שלא יהיה סופו להשביח, כמו שבארנו. ואם אין שם גוי לטעם - משערין אותו בשעור, בששים או במאה או במאתים.

לא. עכבר שנפל לשכר או לחמץ - משערין אותו בששים; שאנו חוששין שמא טעמו בשכר ובחמץ משביח. אבל אם נפל ליין או לשמן או לדבש - מתר, ואפלו נתן טעם; מפני שטעמו פוגם - שכל אלו צריכין להיותן מבשמים, וזה מסריחן ומפסיד טעמן.

לב. גדי שצלה אותו בחלבו, אסור לאכל אפלו מקצה אגוזו - שהחלב נבלע באבריו, והוא משביחו ונותן בו טעם. לפיכך, אם הנה כחוש ולא הנה בו חלב פליות, ולא חלב גרב אלא מעט פאחד מששים - קולף ואוכל, עד שמגיע לחלב. וכן ירף שצלאה בגיד הנשה שבה - קולף ואוכל עד שהוא מגיע לגיד, ומשליכו. וכן בהמה שצלאה שלמה ולא הסיר ממנה לא חוטין ולא קרומות האסורות - קולף ואוכל, וכיון שגיע לדבר אסור, חותכו ומשליכו; שאין בגידין בנותן טעם, כדי לשער בהן.

לג. אין צולין בשר שחוטא עם בשר נבלה או בהמה

חטין, אם היה טעם שניהם טעם חטין, או כדי לחמץ בעפסה של שעורים, אם היה טעם שניהם טעם שעורים.

טו. שלשה שמות ממין אחד ביצד? כגון כרפס של נהרות וכרפס של אפר וכרפס של גנה - אף על פי שלכל אחד מהן שם בפני עצמו - הואיל והן מין אחד, מצטרפין לתבל.

טז. עסה מחמצת שנפל לתוכה שאור של תרומה או שאור של כלאי הכרם, וכן קדרה מתבלת שנפלו לתוכה תבלין של תרומה או של ערלה או של כלאי הכרם - אם יש בשאור כדי לחמץ אלו היתה העפסה מצה, ובתבלין כדי לתבל הקדרה אלו היתה תפלה - הרי הכל אסור; ואם אין בהן כדי לתבל ולחמץ - יעלו בשעורן, תרומה באחד ומאה, וערלה וכלאי הכרם באחד ומאתים.

יז. התרומה מעלה את הערלה ואת כלאי הכרם. ביצד? סאה תרומה שנפלה לתשעה ותשעים חלין, ואחר כך נפל לכל חצי סאה של ערלה או של כלאי הכרם - אין כאן אסור ערלה, ולא אסור כלאי הכרם; שהרי עלה באחד ומאתים, ואף על פי שמקצת המאתים תרומה.

יח. וכן הערלה וכלאי הכרם מעלין את התרומה. ביצד? מאה סאה של ערלה או של כלאי הכרם שנפלו לעשרים אלה של חלין, נעשת כל התערבת עשרים אלה ומאה; ואחר כך נפל לכל, מאתים סאה וסאה של תרומה - הרי הכל מתר; ותעלה התרומה באחד ומאה, ואף על פי שמקצת המאה המעלין אותה ערלה או כלאי הכרם.

יט. וכן הערלה מעלה את כלאי הכרם, וכלאי הכרם את הערלה, וכלאי הכרם את כלאי הכרם, והערלה את הערלה. ביצד? מאתים סאה של ערלה או של כלאי הכרם שנפלו לארבעים אלה חלין, ואחר כך נפל לכל, מאתים סאה וסאה של ערלה או של כלאי הכרם - הכל מתר; שבינן שבטל האסור שנפל תחלה, נעשה הכל כחלין המתירין.

כ. בגד שצבעו בקלפי ערלה, ישרף; נתערב באחרים, יעלה באחד ומאתים. תבשיל שבשלו בקלפי ערלה, ופת שאפיה בקלפי ערלה או בכלאי הכרם - ישרף התבשיל והפת, שהרי הניתו נכרת בהן; נתערבו באחרים, יעלו באחד ומאתים.

כא. וכן בגד שארג בו מלא הסיט (שישית ורת) שצבעו בערלה, ואין ידוע איזה הוא - יעלה באחד ומאתים. נתערבו סמני ערלה בסמני התר - יעלו באחד ומאתים; מי צבע במי צבע - ביטל ברב.

כב. תנור שהסיקו בקלפי ערלה ובכלאי הכרם, בין חדש בין ישן - יוצן, ואחר כך יחם אותו בעצי התר; ואם בשל בו קדם שיוצן, בין פת בין תבשיל - הרי זה אסור בהנחה; יש שכב עצי אסור בפת או בתבשיל. גרף את כל האש, ואחר כך בשל או אפה בתמו של תנור - הרי זה מתר, שהרי עצי אסור הולכו להם.

כג. קערות וכוסות וקדרות וצלוחיות שבשלקן היוצר

טעם. ואם אינו מכירו, הכל אסור; מפני שהוא בריה בפני עצמו, הרי הוא חשוב ואסור בכל שהוא.

ז. וכן כל בעלי חיים, חשובין הן ואינן בטלין; לפיכך, שור הנסקל שנתערב באלף שורים, ועגלה ערופה באלף עגלות, או צפור מצרע השחוטתה באלף צפורים, או פטר חמור באלף חמורים - כלן אסורין בהנחה. אבל שאר הדברים - אף על פי שדרכן למנות, הרי אלו עולין בשעורן.

ח. ביצד? אגדה של ירק מפלאי הכרם שנתערבה במאתים אגדות, או אתרוג של ערלה שנתערב במאתים אתרוגין - הכל מתר. וכן כל פיוצא בזה.

ט. יראה לי, שכל דבר שהוא חשוב אצל בני מקום מן המקומות, כגון אגוזי פרך ורמוני כדן בארץ ישראל באותן הזמנים - שהוא אסור בכל שהוא, לפי חשיבותו באותו מקום ובאותו זמן; ולא הזכירו אלו, אלא שהן אוסרין בכל שהן בכל מקום, והוא הדין לכל פיוצא בהן בשאר מקומות. ודבר ברור הוא שכל אסורין האלו מדבריהם.

י. נפל רמון אחד מן התערבת הזאת, לשני רמונים אחרים מרמוני כדן, ונפל מן השלשה רמון אחד לרמונים אחרים - הרי אלו האחרים מתרין, שהרי הרמון של תערבת הראשונה בטל ברב; ואם נפל מן התערבת הראשונה רמון לאלף, כלן אסורין; לא נאמר בטל ברב, אלא להתיר ספק ספקו - שאם יפל מן התערבת השניה למקום אחר, אינו אסור. וכן כל פיוצא בזה.

יא. נתפצעו אגוזים אלו שנאסרו כלן מפני אגוז ערלה שביניהן, או נתפרדו הרמונים, ונתפתחו החביות, ונתחתכו הדלועין, ונתפרסו הכפרות אחר שנאסרו - הרי אלו יעלו באחד ומאתים; והוא הדין לחתיכת נבלה שנדוכה בכלל החתיכות ונעשה הכל כמוה, שהיא עולה בששים.

יב. ואסור לפצע [גרסין] האגוזים, ולפרד הרמונים, ולפתח החביות אחר שנאסרו, כדי שיעלו באחד ומאתים - שאין מבטלין אסור לכתחלה; ואם עשה כן, קונסין אותו ואוסרין עליו כמו שבארנו.

יג. שאור של כלאי הכרם ושל תרומה שנפלו לתוף העפסה, לא בזה כדי לחמץ ולא בזה כדי לחמץ, ובשניהן כשיצטרפו כדי לחמץ - אותה עפה אסורה לישראל ומתרת לכהנים. וכן תבלין של תרומה ושל כלאי הכרם שנפלו לתוף הקדרה, ולא באחד מהם כדי לתבל, ובשניהן כדי לתבל - אותה קדרה אסורה לישראל, שהרי דבר האסור להם תבלה; ומתרת לכהנים.

יד. תבלין שהן שנים או שלשה שמות ממין אחד, או שלשה מינין משם אחד - מצטרפין לתבל ולאסור, וכן לחמץ. ביצד? שאור של חטין ושאור של שעורין - הואיל ושם שאור אחד הוא, אינן כמין ושאינו מינו, אלא הרי הן כמין אחד; ומצטרפין לשער בהן כדי לחמץ בעפסה של

לבטל טעם אותו יין נסך - הרי המים רבין עליו ומבטלין אותו, והרי הכל מתר.

לב. יין נסך שנפל על הענבים - ידיחן, והן מתרות באכילה; ואם היו מבקעות - בין שהיה היין יבש, בין שהיה חדש - אם נתן טעם בענבים, הרי אלו אסורות בהנחה; ואם לאו, הרי אלו מתרות באכילה.

לג. נפל על גבי תאנים - הרי אלו מתרות, מפני שהיין פוגם בטעם התאנים.

לד. יין נסך שנפל על החטים - הרי אלו אסורות באכילה, ומתרות בהנחה. ולא ימכרם לגוי, שמא יחזרו וימכרם לישראל. אלא כיצד עושה? טוחן אותן, ועושה מהן פת, ומזכה לגויים שלא בפני ישראל, כדי שלא יקחו אותה ישראל מן הגוי - שהרי פת גויים אסורה, כמו שיתבאר. ולמה אין בודקין את החטים בנותן טעם? מפני שהן שואבות, והיין נבלע בהן.

לה. יין נסך שהחמיץ, ונפל לתוך חמץ שכר - אוסר בכל שהוא, מפני שהוא כמינו; ששניהן חמץ הן. ויין שנתערב עם החמץ, בין שנפל חמץ ליין בין שנפל יין לחמץ - משערין אותו בנותן טעם.

יום שישי

הלכות מאכלות אסורות פרק יז

א. קדרה של חרש שנתבשל בה בשר נבלה או בשר שקצים ורמשים - לא יבשל בה בשר שחוטא באתו היום. ואם בשל בה מין בשר, התבשיל אסור; בשל בה מין אחר, בנותן טעם.

ב. ולא אסרה תורה אלא קדרה בת יומה בלבד, הואיל ועדין לא נפגם השמן שנבלע בקדרה; ומדברי סופרים, לא יבשל בה לעולם. לפיכך אין לוקחין כלי חרש ישנים מן הגויים שנסתמשו בהן בחמין, כגון קדרות וקערות, לעולם, ואפלו היו שועין באבן; ואם לקח, ובשל בהן מיום שני והלאה - התבשיל מתר.

ג. הלוקח כלי תשמיש סעודה מן הגויים, מקלי מתכות וכלי זכוכית - דברים שלא נשתמש בהן כל עקר - מטבילין במי מקוה, ואחר כך יהיו מתרין לאכל בהם ולשתות. ודברים שנסתמש בהן על ידי צונן, כגון כוסות וצלוחיות וקיתונות - מדיחין ומטבילין, והן מתרין. ודברים שנסתמש בהם על ידי חמין, כגון יורות וקמקמוסין ומחמי חמין - מגעילין ומטבילין, והן מתרין. ודברים שנסתמש בהן על ידי האור, כגון שפודין ואספלאות - מלבגן באור עד שתנשר קלפתן, ומטבילין והן מתרין.

ד. כיצד מגעילין? נותן יורה [סיר] קטנה לתוך יורה גדולה, וממלא עליה מים עד שיצופו על הקטנה, ומרתיחה יפה יפה; ואם הייתה יורה גדולה - מקיף על שפתה בצק או טיט, וממלאה מים עד שיצופו המים על שפתה, ומרתיחה. וכלן שנסתמש בהן עד שלא הרתיח, או עד שלא הדיח, ועד שלא הלבין, ועד שלא הטביל - מתר;

בקלפי ערלה - הרי אלו אסורין בהנחה, שהרי דבר האסור בהנחה עשה אותן חרש.

כד. פת שבשלה על גבי גחלים של עצי ערלה, מתרת; כיון שנעשו גחלים - הלך אסורן, אף על פי שהן בוערות. קדרה שבשלה אותה בקלפי ערלה או בכלאי הכרם, ובעצי התר - הרי התבשיל אסור, ואף על פי שזה וזה גורם שבשעה שנתבשלה מחמת עצי אסור, עדין לא באו עצי התר; ונמצא מקצת הבשול בעצי התר ומקצתו באסור.

כה. נטיעה של ערלה שנתערבה בנטיעות, וכן ערוגה של פלאי הכרם בערוגות - הרי זה לוקט לכתחלה מן הכל: אם הייתה נטיעה במאתים נטיעות, וערוגה במאתים ערוגות - הרי כל הנלקט מתר; ואם היו בפחות מזה, הרי כל הנלקט אסור. ולמה התירו לו ללקט לכתחלה, והיה מן הדין שאוסרין לו הכל עד שיתריח ויוציא הנטיעה והערוגה האסורה? שהדבר חזקה, שאין אדם אוסר פרמו בנטיעה אחת, ואלו היה יודעה היה מוציאה.

כו. המעמיד גבינה בשרף פגי ערלה, או בקבת תקרבת עבודה זרה, או בחמץ יין של גויים - הרי זו אסורה בהנחה; אף על פי שהוא מין בשאינו מינו, ואף על פי שהוא כל שהוא - שהרי הדבר האסור הוא הנפר, והוא שעשה אותה גבינה.

כז. הערלה וכלאי הכרם, דין הפרות שלהן שישרפו; והמשקין שלהן יקברו, מפני שאי אפשר לשרף המשקין. **כח.** יין שנתנסף לעבודה זרה שנתערב עם היין - הכל אסור בהנחה בכל שהוא, כמו שאמרנו. במה דברים אמורים? בשהורק היין המתר על טפה של יין נסך; אבל אם ערה יין נסך מצלצול [כלי] קטן לתוך הכור של יין - אפלו ערה כל היום בלו, ראשון ראשון בטל. ערה מן החבית - בין שערה מן המתר לאסור, או מן האסור למתר - הכל אסור, מפני שהעמוד היורד מפי החבית גדול.

כט. נתערב סתם יינם ביין - הרי זה אוסר בכל שהוא, בשתייה; וימכר בלו לגויים, ולוקח דמי היין האסור שבו ומשליכו לים המלח, ויהנה בשאר המעות. וכן אם נתערבה חבית של יין נסך בין החביות - הכל אסורין בשתייה, ומתרין בהנחה; ויוליף דמי אותה חבית לים המלח, כשימכר הכל לגוי. וכן בחבית של סתם יינם.

ל. מים שנתערבו ביין, או יין במים - בנותן טעם, מפני שהן מין בשאינו מינו. במה דברים אמורים? בשנפל המשקה המתר לתוך המשקה האסור; אבל אם נפל המשקה האסור לתוך המשקה המתר - ראשון ראשון בטל; והוא שייורק מצלצול קטן, שהיה מריק ויורד מעט מעט. והיאף יהיו המים אסורין? כגון שהיו נעבדין, או תקרבת עבודה זרה.

לא. בור של יין שנפל לתוכו קיתון של מים תחלה, ואחר כך נפל לתוכו יין נסך - רואין את יין ההתר כאלו אינו, והמים שנפלו משערין בהן עם יין נסך: אם רואין

משום חתנות, ואם יאכל פת בעלי בתים, יבוא לסעד אצלן.

יג. הדליק הגוי את התנור ואפה בו ישראל, או שהדליק ישראל ואפה גוי, או שהדליק הגוי ואפה הגוי וכא ישראל ונער האש מעט או כבשו לאש - הואיל ונשתתף במלאכת הפת, הרי זו מתרת; ואפלו לא נרק אלא עץ לתוך התנור - התיר כל הפת שבו, שאין הדבר אלא להיות הבר שהפת שלהן אסורה.

יד. גוי שבשול לנו יין או חלב או דבש או פרישין [סוג פרי], וכיוצא באלו מפל דבר הנאכל כמות שהוא חי - הרי אלו מתרין. ולא גזרו אלא על דבר שאינו נאכל כמות שהוא חי, כגון בשר ודג תפל וביצה וירקות; אם בשלן הגוי מתחלה ועד סוף, ולא נשתתף ישראל עמו בבשולן - הרי אלו אסורין, משום בשולי גויים.

טו. כמה דברים אמורים? בדבר שהוא עולה על שלחן מלכים לאכל בו את הפת, כגון בשר וביצים ודגים וכיוצא בהן; ואכל דבר שאינו עולה על שלחן מלכים לאכל בו את הפת, כגון תורמוסין ששלקו אותן גויים - אף על פי שאינן נאכלין חיון, הרי אלו מתרין. וכן כל כיוצא בהן; שעקר הגזירה משום חתנות, שלא יזמנו הגוי אצלם בסעודה, ודבר שאינו עולה על שלחן מלכים לאכל בו את הפת, אין אדם מזמן את חברו עליו.

טז. דגים קטנים שמלחן ישראל או גוי, הרי הן כמו שנתבשרו מקצת בשול; ואם צלן גוי אחר כן, מתרין. וכל שבשלו ישראל מעט בשולו, בין בתחלה בין בסוף - מתר; לפיכך, אם הניח הגוי בשר או קדרה על גבי האש והפך ישראל בבשר והגיס בקדרה, או שהניח ישראל ונמר הגוי - הרי זה מתר.

יז. דג שמלחו גוי, ופרות שעשנן, עד שהכשירן לאכילה - הרי אלו מתרין; מליח אינו פרוותם בגזירה זו, והמעשן אינו כמבשול. וכן קליות של גויים - מתרין, ולא גזרו עליהן; שאין אדם מזמן חברו על הקליות.

יח. פולין ואפונין ועדשים וכיוצא בהן, ששולקין אותן הגויים ומוכרין אותן - אסורין משום בשולי גויים, במקום שעולין על שלחן מלכים משום פרפרת; ומשום געולי גויים, בכך מקום, שמא יבשלו אותן עם הבשר, או בקדרה שבשלו בה בשר. וכן הספגנין שקולין אותן הגויים בשמן, אסורין אף משום געולי גויים.

יט. גוי שבשול ולא נתפון לבשול, הרי זה מתר. כיצד? גוי שהצית אור באגם כדי להעביר החציר, ונתבשלו בו חגבים - הרי אלו מתרין, ואפלו במקום שהן עולין על שלחן מלכים משום פרפרת; וכן אם תרף הראש להעביר השער - מתר לאכל מן הדלדולין ומן ראשי אונים שנוצלו בשעת חריכה.

כ. תמרים ששלקו אותן גויים - אם היו מתוקין מתחלתן, הרי אלו מתרין; ואם היו מרין ומתקן הבשול,

שפל השמן שבהן נותן טעם לפגם הוא, כמו שבארנו. תבילה זו שמטבילין כלי הסעודה הנלקחין מן הגויים, ואחר כך יתרו לאכילה ושתייה - אינן לעגן טמאה וטהרה, אלא מדברי סופרים. ורמזו לה - "כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וטהרו"; ומפי השמועה למדו, שאינו מדבר אלא בטהרתן מידי געולי גויים, לא מידי טמאה; שאין לה טמאה שאינה עולה על ידי האש; וכל הטמאים, בטבילה עולין מטמאתן; וטמאת מת, בהזיה וטבילה. ואין שם אש כלל אלא לעגן געולי גויים. ובינו שכתוב "וטהרו", אמרו חכמים: 'הוסף לו טהרה אחר עבירתו באש להתירו מגעולי גויים'.

ו. לא חיבו בטבילה זו, אלא כלי מתכות של סעודה הנלקחין מן הגויים; אבל השואל מן הגויים, או שמשכן הגוי אצלו כלי מתכות - מדיח או מרתיח או מלבן, ואינו צריך להטביל. וכן אם לקח כלי עץ או כלי אבנים - מדיח או מרתיח, ואינו צריך להטביל. וכן כלי חרש החדשים, אינו צריך להטביל; אבל השועים באבר, הרי הן ככלי מתכות וצריכין טבילה.

ז. הלוקח סכין מן הגויים - מלבנה באור [באש], או משחיזה ברחים שלה. ואם היתה סכין יפה שאין בה פגומות - די לו אם נעצה בקרקע קשה עשרה פעמים, ואוכל בה צנון; ואם היו בה פגומות, או שהיתה יפה ורצה לאכל בה חמין או לשחט בה - מלבנה או משחיזה כלה. שחט בה קדם שיתהרנה, מדיח מקום השחיטה; ואם קלף, הרי זה משבח.

ח. סכין ששחט בה טרפה - לא ישחט בה עד שידיתה, אפלו בצנון; או מקנחה בכליות של בגדים.

ט. ויש שם דברים אחרים, אסרו אותן חכמים; ואף על פי שאין לאסורן עקר מן התורה, גזרו עליהן כדי להתרחק מן הגויים - עד שלא יתערבו בהם ישראל, וכבואו לידי חתנות; ואלו הן: אסרו לשנות עמקן, ואפלו במקום שאין להזיין נסך; ואסרו לאכל פתן או בשוליהן, ואפלו במקום שאין להזיין געוליהן.

י. כיצד? לא ישתה אדם במסכה של גויים, ואף על פי שהוא יין מבשול שאינו נאסר, או שהיה השותה מפליו לבדו; ואם היה רב המסכה ישראל, מתר. ואין שותין שכר שלהן שעושין מן התמרים והתאנים וכיוצא בהן; ואינו אסור אלא במקום מכירתו, אבל אם הביא השכר לביתו ושתהו שם, מתר; שעקר הגזירה, שמא יסעד אצלן.

יא. יין תפוחים ויין רמונים וכיוצא בהן, מתר לשותותן בכל מקום; דבר שאינו מצוי - לא גזרו עליו. יין צמוקים, הרי הוא כזין ומתנסף.

יב. אף על פי שאסרו פת גויים, יש מקומות שמקלין בדבר ולקחין פת מן הנחתום הגוי, במקום שאין שם נחתום ישראל; ובשדה, מפני שהיא שעת הדחק. אבל פת בעלי בתים, אין שם מי שמורה בה להקל; שעקר הגזירה

נפשו, יתר על חלאים רעים שיביא על עצמו, ויתחבב בנפשו. אלא ראוי לו להרגיל עצמו בעתים מזמנים, כדי שלא יתרחק בפני בני אדם, ולא ישקץ נפשו. **לב.** וכל הנזהר בדברים אלו - מביא קדשה וטהרה יתרה לנפשו, וממרק נפשו לשם הקדוש ברוך הוא, שנאמר: "והתקדשתם והייתם קדשים, כי קדוש אני".

ברוך רחמנא דסייען

שבת קודש

הלכות שחיטה

יש בכללן חמש מצוות - שלש מצוות עשה, ושתיים מצוות לא תעשה; וזה הוא פירוש: (א) לשחט ואחר כך יאכל; (ב) שלא לשחט אותו ואת בנו ביום אחד; (ג) לכסות דם חיה ועוף; (ד) שלא לקח האם על הבנים; (ה) לשלח האם, אם לקחה על הבנים. ובאור מצוות אלו בפירקים אלו.

הלכות שחיטה פרק א

א. מצוות עשה שישחט מי שרצה לאכל בשר בהמה חיה ועוף, ואחר כך יאכל, שנאמר: "וּבַחַתּ מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאֲנֵךְ". ונאמר בבכור בעל מום: "אִךָ פֶּאֶשֶׁר יֵאָכֵל אֶת הַזָּכִי וְאֶת הָאֵיל, כֵּן תֹּאכְלֶנּוּ" - הא למדת, שחיה יאכל את הזכר ואת שחיטה; ובעוף הוא אומר: "אֲשֶׁר יָצוּד יָצִיד חַיָּה או עוף אֲשֶׁר יֵאָכֵל - וְשִׁפְףָה אֶת דָּמֹהּ", מלמד ששפיכת דם העוף כשפיכת דם החיה.

ב. והלכות שחיטה בכלן, אחת היא. לפיכך, השוחט בהמה או חיה או עוף מברך תחלה: "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל הַשְּׁחִיטָה"; ואם לא ברוך, בין בשוגג בין במזיד - הבשר מתר. ואסור לאכל מן השחיטה, כל זמן שהיא מפרקסת. והאכל ממה קדם שתצא נפשה - עובר בלא תעשה, והרי הוא בכלל "לא תאכלו על הדם"; ואינו לוקה. ומתיר לחתוך ממה אחר שחיטה קדם שתצא נפשה, ומולחו יפה וימדיחו יפה יפה, ומניחו עד שתמות; ואחר כך יאכלנו.

ג. דגים וחסידים - אינן צריכין שחיטה, אלא אספתן היא המתרת אותן; הרי הוא אומר: "הֲצִאֵן וּבָקֵר יִשְׁחַט לָהֶם, וּמִצֹּאֵן לָהֶם; אִם אֶת כָּל דָּגֵי הַיָּם יֵאָסֵף לָהֶם, וּמִצֹּאֵן לָהֶם" - אספת דגים כשחיטת בקר וצאן; ובחגבים נאמר: "אִסְּף הַחֲסִיל", באספה לכדה. לפיכך אם מתו מאליהן בתוך המים, מתרין; ומתיר לאכלן חיים.

ד. וביחה זו האמורה בתורה סתם - צריך לפרש אותה, ולידע באיזה מקום מן הבהמה שוחטין, וכמה הוא שעור השחיטה, ובאיזה דבר שוחטין, ומתי שוחטין, והיכן שוחטין, וכיצד שוחטין, ומה הם הדברים המפסידין את השחיטה, ומי הוא השוחט. ועל כל הדרכים האלו, צונו

הרי אלו אסורין; היו בינוניים, הרי אלו אסורין.

כא. קלי של עדשים שלשו בין במים בין בחמץ, הרי זה אסור; אבל קלי של חטים ושעורים שלשין אותן במים, הרי זה מתר.

כב. שקן של גויים, מתר; ומי שאוסרו - הרי זה עומד בחטא גדול, מפני שהמרה על פי בית דין שהתירוהו; ואפלו נתבטל השמן, הרי זה מתר; ואינו נאסר לא מפני בשולי גויים, מפני שנאכל כמות שהוא חי, ולא מפני געולי גויים, מפני שהבשר פוגם את השמן ומסריחו.

כג. וכן דבש של גויים שנתבטל, ועשו ממנו מיני מתיקה - מתר מטעם זה.

כד. כספן (פסולת תמרים) של גויים שהוחמו חמין, בין ביורה גדולה בין ביורה קטנה - מתר, מפני שנותן טעם לפגם הוא. וכן כבשין שאין דרכן לתת לתוכן חמץ או יין, או זיתים הכבושין, וחגבים הכבושין שבאין מן האוצר - מתרין. אבל חגבים וכבשים שמזלפין עליהן יין, אסורין; וכן אם היו מזלפין עליהן חמץ, ואפלו חמץ שבר - אסורין.

כה. ומפני מה אסרו חמץ שבר של גויים? מפני שמשליכין לתוכו שמרי יין; לפיכך הנלקח מן האוצר, מתר.

כו. המוריס (שמן דג) - במקום שדרכן לתת לתוכו יין, אסור; ואם היה היין יקר מן המוריס, מתר. וכזה מורין בכל דבר שחוששין לו שמה ערבו בו הגויים דבר אסור - שאין אדם מערב הקר בזול, שהרי מפסיד; אבל מערב הזול ביקר, כדי להשתפר.

כז. קטן שאכל אחד ממאכלות אסורות, או שעשה מלאכה בשבת - אין בית דין מצוין עליו להפרישו, לפי שאינו בן דעת. במה דברים אמורים? בשעשה מעצמו; אבל להאכילו בידים - אסור, ואפלו דברים שאסורין מדברי סופרים. וכן אסור להרגילו בחלול שבת ומועד, ואפלו בדברים שהן משום שבות.

כח. אף על פי שאין בית דין מצוין להפריש את הקטן, מצוה על אביו לגער בו ולהפרישו - כדי לחנכו בקדשה ופרישה, שנאמר: "חַנּוּךְ לַעֲרַעַר עַל פִּי דַרְכּוֹ" וגו'.

כט. ואסרו חכמים מאכלות ומשקין שגפש רב בני אדם קחה מהן, כגון מאכלות ומשקין שנתערב בהן קיא או צואה ולחה סרוחה וכיוצא בהן; וכן אסרו לאכל ולשתות בכלים הצואים שנפשו של אדם מתאוננת מהן, כגון כלי בית הפסא וכלי זכויות של ספרין (מקווי דם) שגורעין בהן את הדם וכיוצא בהן;

ל. וכן אסרו לאכל בידים מזהמות, ועל גבי כלים מלכלכין; שכל דברים אלו, בכלל "אל תשקצו את נפשתיכם". והאכל מאכלות אלו, מפין אותו מפת מרדות.

לא. וכן אסור לאדם שישקה את נקביו כלל, בין גדולים בין קטנים; וכל המשקה נקביו - הרי זה בכלל משקץ

[שקט] בחדו של דבר ששוחטין בו, ואפלו היה התלם קטן ביותר - שחיטתו פסולה.

טו. היה התלם מרוח אחת, לא ישחט בה; ואם שחט דרך הרוח שאין הפגימה נפרת בה, שחיטתו כשרה.

טז. כיצד? ספין שתבדק בהולכה, ולא תרגיש שיש בה פגם, וכשתחזיר אותה בהבאה, תרגיש שיש בה פגם - אם שחט בה דרך הולכה ולא הביא, שחיטתו כשרה; ואם הביא, שחיטתו פסולה.

יז. ספין שהיא עולה ויורדת כנחש, ואין בה פגם - שוחטין בה לכתחלה. וספין שפיה חלק, ואינה חדה - הואיל ואין בה פגם, שוחטין בה; ואף על פי שהולך והביא בה כל היום עד ששחטה - שחיטתו כשרה.

יח. וספין חדה שהשחנה, והרי אינה חלקה אלא מגעה כמגע ראש השבלת שהוא מסתבף באצבע - הואיל ואין בה פגם, שוחטין בה.

יט. התולש קנה, או שן, או שקצץ צר, או צפרן, והרי הן חדין ואין בהן פגם - שוחטין בהן. ואם נעצן בקרקע, לא ישחט בהן כשהן נעוצין; ואם שחט, שחיטתו כשרה.

כ. שחט בהן כשהן מחברין מתחלת ברייתן, קדם שיעקר אותן - שחיטתו פסולה, ואף על פי שאין בהן פגם.

כא. לקח לחי בהמה שיש בו שנים חדין, ושחט בהן - שחיטתו פסולה, מפני שהן כמגל; אבל בשן אחת הקבועה בלחי - שוחט בה לכתחלה, ואף על פי שהיא קבועה בו.

כב. לבן הספין באור, ושחט בה - שחיטתו כשרה. ספין שצדה אחד מגל, וצדה השני יפה - לא ישחט בצד היפה לכתחלה; גזרה, שמא ישחט בצד האחר. ואם שחט - הואיל ובצד היפה שחט, שחיטתו כשרה.

כג. השוחט צריך שיבדק הספין בחדה, ומצד זה ומצד זה. וכיצד בודקה? מוליכה ומביאה על בשר אצבעו, ומוליכה ומביאה על צפרנו, משלש רוחותיה, שהם פיה ושני צדדין - כדי שלא יהיה בה פגם כלל; ואחר כך ישחט בה.

כד. וצריך לבדק בן אחר השחיטה - שאם מצא בה פגם אחר השחיטה, הרי זו ספק נבלה; שמא בעור נפגמה, וכששחט הסימנין בספין פגומה שחט. לפיכך, השוחט בהמות רבות או עופות רבים, צריך לבדק בין כל אחת ואחת; שאם לא בדק, ובדק באחרונה ונמצאת הספין פגומה - הכל ספק נבלות, ואפלו הראשונה.

כה. בדק הספין ושחט בה, ולא בדקה אחר שחיטה, ושבר בה עצם או עץ וכיוצא בהן, ואחר כך בדקה ומצאה פגומה - שחיטתו כשרה, שחזקת הספין שנפגמה בדבר קשה ששבר בה; וכן אם פשע בה ולא בדקה, או שאבדה הספין עד שלא יבדק - שחיטתו כשרה.

כו. כל טבח שלא בדק הספין שלו ששוחט בה לפני חכם, ושחט בה לעצמו - בודקין אותה; אם נמצאת יפה

בתורה ואמר: "וזכחת מבקרך ומצאנך באשר צויתך - ואכלת בשעריך", שכל הדברים האלו על פה צנה בהן, כשאר תורה שבעל פה, שהיא הנקראת 'מצוה', כמו שבארנו בתחלת חבור זה.

ה. מקום השחיטה מן החי - הוא הצואר, וכל הצואר כשר לשחיטה. כיצד? בושט - מתחלת המקום שפשחתיכין אותו מתקבץ, עד מקום שישעיר ונתחיל להיות פרצין פרצין [מחוספס] ככרש - זה הוא מקום השחיטה בושט.

ו. שחט למעלה ממקום זה, וזה הוא הנקרא 'תרפץ הושט', או למטה ממקום זה, והוא מתחלת בני מעים - שחיטתו פסולה. ושעור תרפץ הושט שאינו ראוי לשחיטה למעלה - בבמה וחייה, כדי שיאחז בשתי אצבעותיו; ובעוף, הכל לפי גדלו וקטנו.

ז. ואיזה הוא מקום שחיטה בקנה? משפוי כובע ולמטה, עד ראש כנף הראה כשתמשוף בהמה צוארה לרעות - זה הוא מקום השחיטה בקנה. וכל שפנגד המקום הזה מבחוץ, נקרא 'צואר'.

ח. אנסה בהמה עצמה ומשכה צוארה הרבה, או שאנס השוחט את הסימנין ומשכן למעלה, ושחט במקום שחיטה בצואר, ונמצאת השחיטה בקנה או בושט שלא במקום שחיטה - הרי זו ספק נבלה.

ט. וצריך השוחט שישחט באמצע הצואר; ואם שחט מן הצדדין, שחיטתו כשרה וכמה הוא שעור השחיטה? שני הסימנין שהן הקנה והושט - השחיטה המעלה שיהתכו שניהן בין בבמה בין בעוף, ולזה יתבונן השוחט; ואם שחט רב אחד מהן בעוף, ורב השנים בבמה ובחיה - שחיטתו כשרה.

י. שחט האחד בלו וחצי השני, בבמה - שחיטתו פסולה. רבו של זה ורבו של זה - אף על פי שלא שחט מכל אחד מהן אלא יתר על חציו כחוט השערה, הרי זו כשרה; ביון ששחט יתר על חציו במשהו, רבו הוא.

יא. שחט חציו של זה וחציו של זה - אפלו בעוף, שחיטתו פסולה. קנה שהיה חציו פסוק [פגום], ושחט על מקום החתוף מעט והשלימו לרב - בין שהתחיל לשחט במקום השלם ופגע בחתף, בין שהכניס את הספין בחתף והשלימו לרב - שחיטתו כשרה.

יב. כל השוחט, צריך לבדק הסימנין לאחר השחיטה; ואם לא בדק, ונחתף הראש קדם שיבדק - הרי זו נבלה, ואפלו היה השוחט זריו ומהיר;

יג. שכל בהמה בחייה אסורה, עד שיודע בודאי שנשחטה שחיטה כשרה.

יד. ובאיזה דבר שוחטין? בכלל, בין בספין של מתכת, בין בצר [אבן מחודדת], בין בזכוכית, בין בקרומית [צדן] של קנה האגם, וכיוצא בהן מדברים החותכין; והוא שיהיה פיה מד ולא יהיה בה פגם; אבל אם היה כמו תלם

שתהיה אבוקה עמו, כדי שיראה מה יעשה; ואם שחט באפלה, שחיתתו כשירה.
כט. השוחט ביום הכפורים או בשבת בשוגג - אף על פי שאלו היה מזיד, היה מתחייב בנפשו או מתחייב מלקות על יום הכפורים - שחיתתו כשירה.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות - י' סיון-ט"ז סיון ה'תשס"ז

תעביטנו די מחסרו (דברים טו, ח) — חובה ולא רשות". וכבר נתבארו גם דיני מצוה זו בכמה מקומות בכתבות (מח.) וב(בבא) בתרא (ח.).

המצוה הרל"ד — האזהרה שהזהרנו מלתבוע המלוה את-הלוה אם נדע שאינו יכול לפרוע חובו, והוא אמרו יתעלה: "לא-תהיה לו פנשה" (שמות כג, כד). ובגמרא בבא מציעא (עה:) אמרו: "מנין לנושה בתכרו מנה ויודע בו שאין לו, שאסור לעבור לפניו (לפני הלוה כדי שלא יזכירו חובותיו)? תלמוד לומר: "לא-תהיה לו פנשה". ובמכלתא (פרשת שופטים שם): "לא-תהיה לו פנשה — שלא תראה לו בכל-זמן". ודע שלא זוהי כולל גם את התובע חוב הרבית, ולפיכך אמרו, שהמלוה ברבית עובר גם על אמרו יתעלה: "לא-תהיה לו פנשה", כמו שאבאר לקמן.

יום רביעי

מצות עשה קמב.

המצוה הקמ"ב — הצווי שנוצטוינו לנגוש את-הנכרי וללחוץ עליו בתביעת החובות, כדרך שנוצטוינו לחמול על ישראל והזהרנו מלנגשו, והוא אמרו יתעלה: "את-הנכרי תגשו" (דברים טו, ג). ולשון ספרי (פרשת ראה): "את-הנכרי תגשו" — זו מצות עשה".

יום חמישי

מצות לא תעשה רלט.

המצוה הרל"ט — האזהרה שהזהרנו מלמשכן את-החייב, כמו ידנינו, אלא בפקדת הדין ועל-ידי שלוחו, ולא שנפנס אנחנו לבית החייב בעל כרחו

ובדוקה - מגדין אותו, לפי שסומך על עצמו פעם אחרת, ותהיה פגומה, וישחט בה; ואם נמצאת פגומה - מעבירין אותו, ומכריזין על כל בשר ששחט שהוא טרפה.

כז. כמה הוא ארץ הספין ששוחט בה? כל שהוא; והוא שלא יהיה דבר דק שנוקב ואינו שוחט, כמו ראש האזמל הקטן וכיוצא בו.

כח. ומתי שוחטין? בכל זמן, בין ביום בין בלילה; והוא

יום ראשון

מצות עשה רמד.

המצוה הרמ"ד — הצווי שנוצטוינו בדין השואל, והוא אמרו יתעלה: "וכי-ישאל איש מעם רעהו" (שמות כב, יג) וכבר נתבארו הלכות דין זה בפרק ח' (בבא) מציעא ופרק ח' משבועות.

יום שני

מצות עשה רמב.

המצוה הרמ"ב — הצווי שנוצטוינו בדין שומר חנם, והוא אמרו יתעלה: "כיי-יתן איש אל-רעהו כסף או-כלים לשמר" (שמות כ, ו), וכבר נתבארו משפטי דין זה בפרק ט' (בבא) קמא ופרק ג' (בבא) מציעא ופרק ח' משבועות.

יום שלישי

מצות עשה קצז. מצות לא תעשה רלד.

המצוה הקצ"ז — הצווי שנוצטוינו להלות לעני, כדי להרחיב לו ולהקל על ענייניו. ומצוה זו יותר חובה ויותר חמורה ממצות צדקה; כי מי שנוצרף ונתבזה ומגלה פניו לבקש מבני-אדם, אין מצוקתו וצערו בדרך זה (בפשיטת ידו לצדקה) כמו זה שעדין לא גלה פניו, והוא זקוק לעזרה כדי שלא יתגלה מצבו ולא יהא נצרף (ומצוקתו היא גם נפשית ולא רק כלכלית). הצווי במצוה זו הוא אמרו יתעלה: "אם-כסף תלוה את-עמי את-העני עמך" (שמות כב, כד). ולשון המכלתא (פרשת משפטים שם): "כל-אם ואם שפתורה רשות, חוץ משלשה, האחד: אם-כסף תלוה את-עמי". אמרו: אם-כסף תלוה — חובה. אתה אומר חובה, או אינו אלא רשות? תלמוד לומר: העבט

האזהרה שהזהרנו מלמנוע המשכון מבצעליו בשעה שהוא צריך לו, אלא נחזיר לו כלי-יום ביום וכלי-לילה בלילה, כמו שאמרה המשנה (בבא מציעא פרק ט משנה יג): "מחזיר את-הפר בלילה ואת-המחרשה ביום". והלאו שבא בענין זה הוא אמרו יתעלה: "לא תשכב בעבטו" (שם, יב). ולשון ספרי (פרשת כי תצא שם): "לא תשכב ועבטו עמך". אלא מחזיר לו מה-שאי אפשר לו בלעדיו (אין לו תחליף לשימוש) מחמת עניו, כמו שבאר ואמר: "פי הוא כסותה לבדה הוא שמלתו לערו" (שמות כב, כו), וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ט' מבבא מציעא (שם).

שבת קודש

מצות לא תעשה רמא. רמב.

המצוה הרמ"א — האזהרה שהזהרנו מלמשכן אלמנה בין עניה בין עשירה, והוא אמרו: "ולא תחבל בגד אלמנה" (דברים כד, יז). ולשון המשנה (בבא מציעא פרק ט משנה יג): "אלמנה בין שהיא עניה בין שהיא עשירה אין ממשכנין אותה, שנאמר: "ולא תחבל בגד אלמנה". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ט' מבבא מציעא (שם).

המצוה הרמ"ב — האזהרה שהזהרנו מלמשכן פלים שמשתמשים בהם בני אדם בהכנות מזונותיהם, כגון כלי השחינה וכלי הלישה וכלי הבשול וכלי שחיתת בעלי החיים וזולתם ממה שכוללו שם דבר שעושים בו אכל נפש, והוא אמרו יתעלה: "לא-יחבל רחים ורכב (החלק העליון — ה"רוכב" — של הרחיים) פי-נפש הוא חבל" (שם, ו). ולשון המשנה (שם): "לא רחים ורכב בלד, אלא פל-דבר שעושין בו אכל נפש, שנאמר: פי-נפש הוא חבל". ונשאר שנבאר לה פאן אומרם: "וחיב משום שני פלים, שנאמר: "לא-יחבל רחים ורכב", שאפשר לחשוב על-פי זה שהן שתי מצוות, וכל-שכן באמרם (בבא מציעא קטז): "וחיב על הרחים בפני עצמן ועל הרכב בפני עצמו". וענין דבר זה, שפל-הממשכן כלי שעושין בו אכל נפש — הרי זה עובר על מצות לא-תעשה, כמו שנתבאר; ואם משכן פלים

ונמשכנו. והוא אמרו יתעלה: "לא-תבא אל-ביתו לעבט עבטו" (דברים כד, י). ולשון המשנה (בבא מציעא פרק ט משנה יג): "המלוה את-חברו לא ימשכנו אלא בבית דין ולא יכנס לביתו לטול את-משכנו, שנאמר: "בחוץ תעמד" (שם, יא). ולא זה נתק לעשה, והוא אמרו יתעלה: "השב תשיב לו את-העבטו" (שם, יג), וכך נתבאר בפרק אחרון בגמרא מכות (טז). ודע שאם לא החזירו ולא קים עשה שבה — חיב מלקות ומשלם דמי המשכון, כמו שנתבאר באחרון דמכות (טז). וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ט' מבבא מציעא (קיג).

יום שישי

מצות עשה קצט. מצות לא תעשה רמ.

המצוה הקצ"ט — הצווי שנצטוינו להחזיר את-המשכון לבעליו הישראלי בעת שהוא צריך לו. אם המשכון ממה-שנזקקים לו ביום, כגון: כלי עבודתו ומלאכתו — יחזירם לו ביום וימשכנם בלילה; ואם הוא ממה-שנזקקים לו בלילה — כגון מצעות וכסות (שמיכות, וצרכי לילה) שהוא ישן בהן — יחזירם בלילה וימשכנם ביום. ולשון המכלתא (פרשת משפטים): "עד-בא השמש תשיכנו לו" (שמות כב, כה) — זו כסות יום שאתה מחזיר לו כל-היום; וכסות לילה שאתה מחזיר לו כל-הלילה מנין? תלמוד לומר: השב תשיב לו את-העבטו (המשכון) כבוא השמש (דברים כד, יג) מכאן אמרו: ממשכנין כסות יום בלילה וכסות לילה ביום ומחזירין כסות יום ביום וכסות לילה בלילה. וכבר נתבאר בגמרא מכות (טז). שאמרו: "לא-תבא אל-ביתו לעבט עבטו" (שם, י) — הוא לאו שנתק לעשה (המקיים את ה"עשה", מנתק ומבטל את הלאו), ושהעשה הוא אמרו: "השב תשיב לו את-העבטו". ולשון ספרי (פרשת כי-תצא שם): "השב תשיב — מלמד שמחזיר לו כלי יום ביום, וכלי לילה בלילה: סגוס (שמיכת צמר) בלילה, ומחרשה ביום". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ט' (בבא) מציעא (קיג).

המצוה המשלימה מאתים וארבעים —

שְׁהֵם שְׁנֵי כְּלִים שֶׁפֶל־אֶחָד מֵהֶם מֵיָחַד לְמִלְאכָתוֹ, וְזֶהוּ עֲנִיָן אֲמָרָם: וְחֵיב מִשׁוּם שְׁנֵי כְּלִים, לֹא שֶׁהֵן שְׁתֵּי מִצְוֹת. וְזֶה לְשׁוֹן סִפְרֵי (פִּרְשֵׁת כִּי תִצֵּא) בְּעֲנִיָן זֶה שֶׁבְּאַרְתִּי לָךְ, אָמְרוּ: "מָה רַחֲמִים וְרֹכֵב מֵיָחַדִּין שְׁנֵי כְּלִים וּמִשְׁמָשִׁין מְלֹאכָה אַחַת וְחֵיבִין עַל זֶה בְּפָנֵי עֲצָמוֹ וְעַל זֶה בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, כִּף כָּל־שְׁנֵי כְּלִים שֶׁמִּשְׁמָשִׁין מְלֹאכָה אַחַת חֵיב עַל זֶה בְּפָנֵי עֲצָמוֹ וְעַל זֶה בְּפָנֵי עֲצָמוֹ". עֲנִיָן הִדְבֵּר וּבִאֲוֵרוֹ: אֶף־עַל־פִּי שֶׁמִּשְׁמָשִׁין מְלֹאכָה אַחַת חֵיב עַל זֶה בְּפָנֵי עֲצָמוֹ וְעַל זֶה בְּפָנֵי עֲצָמוֹ. וְאִם עָבַר וּמִשְׁפָּן — מוֹצִיאִים מִיָּדוֹ וְיֹשֵׁב לְכַעְלָיו, וְאִם אָבַד אוֹ נִשְׁרַף קִדְּם שִׁיחֲזִירָנוּ — לוֹקָה. וְכִף הַדִּין בְּכִגְד אֲלֻמְנָה וּכְבֹר נִתְבְּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ט' מִבְּכָא מְצִיעָא.

רַבִּים שֶׁפֶל־אֶחָד מֵהֶם עוֹשִׂין בּוֹ אֶכָּל נֶפֶשׁ — חֵיב עַל כָּל־כְּלִי וְכָלִי, כְּגוֹן שֶׁמִּשְׁפָּן כְּלִי טַחֲנָה וְכָלִי אֶפְיָה וְכָלִי לִישָׁה. וְזֶה מִמַּה־שָּׂאִין צָרִיף לְבִאֲרוֹ, לְפִי שֶׁהוּא דוֹמָה לְמִי שֶׁחָבַל בְּגֵד אֲלֻמְנָת רְאוּבֵן וּבְגֵד אֲלֻמְנָת שְׁמַעוֹן וּבְגֵד אֲלֻמְנָת לִוִי שֶׁהוּא עוֹבֵר עַל כָּל־כְּגֵד וּבְגֵד. אֲבָל עֲנִיָן הִדְבֵּר בְּמִי שֶׁחָבַל שְׁנֵי כְּלִים, שֶׁבְּשְׁנֵיהֶם יָחַד נַעֲשֶׂה אֶכָּל נֶפֶשׁ וְאִין אֶחָד מֵהֶם מִסְפִּיק לַעֲשִׂית אֶכָּל נֶפֶשׁ בְּלַעְדֵי הָאֲחֵר, הָאִם נֹאמֵר בֵּינָן שָׂאִין הָאֶכָּל נַעֲשֶׂה אֲלֹא בְּשְׁנֵיהֶם יָחַד הָרִי הֵם כְּכָלִי אֶחָד וְיִהְיֶה חֵיב מִשׁוּם כְּלִי אֶחָד; אוֹ בֵּינָן שֶׁהֵם שְׁנֵי כְּלִים — חֵיב עַל כָּל־אֶחָד וְאֶחָד לְבִדּוֹ. לְפִיכֵף בְּאֲרוֹ לָנוּ שֶׁהוּא חֵיב עֲלֵיהֶם מִשׁוּם שְׁנֵי כְּלִים, אֶף־עַל־פִּי שֶׁבְּשְׁנֵיהֶם יָחַד נַעֲשִׂית הַמְּלֹאכָה כְּמוֹ רַחֲמִים וְרֹכֵב, שָׂאִין טוֹחֲנִים בְּאֶחָד מֵהֶם בְּלַעְדֵי הָאֲחֵר, שָׂאִם חָבַל רַחֲמִים וְרֹכֵב יִהְיֶה כְּמִי שֶׁחָבַל עֲרַבַת הַלִּישָׁה וְסָפִין הַשְּׁחִיטָה

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך

אם בן אי אפשר בענגן אחר. ואפלו לקרן בעיניו ולרמז באצבעותיו — אסור בין תפלין של יד לתפלין של ראש:

כא אם שמע קדיש או ברכו או קדשה בין תפלין של יד לתפלין של ראש — לא יפסיק לענות עם הצבור, אלא שותק ושומע ומכוון למה שהצבור אומרים, כמו שיחבאר הטעם בסימן (ק"ט) [ק"ד]. ואם פסק וענה — הוי הפסק בין ברכת תפלין של יד להנחת תפלין של ראש, וצריך לברך על תפלין של ראש שתי ברכות:

כב אסור להפסיק בין תפלין של יד לתפלין של ראש אפלו במקום שאין גורם לברך שתי ברכות על תפלין של ראש, כגון אותם המניחין תפלין בחל המועד בלא ברכה, וכן המניחין תפלין דרבנו תם — צריכים לתקן ולסמך תפלין של יד לתפלין של ראש בלי שום הפסק שיחה ביניהם, שנאמר: "והיה לך לאות על ירך ולזכרון בין עיניך", ולא נאמר "והיה לזכרון בין עיניך", אלא משמע ששתייהם נחשבים להויה ועשייה אחת, מחמת שצריך לתקן זו אחר זו בלא שום הפסק.

אבל מפל מקום, מתר לענות קדיש וקדשה וברכו ואמן על כל הברכות בין תפלין של יד לתפלין של ראש בתפלין דרבנו תם, או בחל המועד מי שאינו מברך עליהם, כיון שאינו גורם לברך ברכה שאינה צריכה על תפלין של ראש:

סימן כה - דין תפלין בפרטות - טעמים סדכב

טז יאמר: "על מצות" — בפתח תחת ה"א", שהוא לשון יחיד, ולא יאמר בחולם, שהוא לשון רבים, שהרי לא נתקנה ברכה זו אלא לתפלין של ראש בלבד, כמו שיחבאר בסימן כו:

יז כל ברכות המצות צריך לברך אותן קדם התחלת עשיית המצוה, לפיכך על תפלין של יד לברך אחר הנחה על הקברת קדם הקשינה, שקשינה זו היא התחלת עשייתה, ועל תפלין של ראש לברך אחר הנחה על הראש קדם שיהדקנה היטב על ראשו, שההדוק הוא התחלת עשייתה. אבל לא לברך קדם הנחה על הקברת או על הראש, מפני שצריך לקרב הברכה לעשיית המצוה ולסמך זו לזו בכל מה דאפשר:

יח כבר בארנו שאסור להפסיק בדיבור בין תפלין של יד לתפלין של ראש. ואם הפסיק — אינו בין ברכת תפלין של יד ועולה לתפלין של ראש, וצריך לברך על תפלין של ראש שתי ברכות: "להניח תפלין" ו"על מצות תפלין":

יט במה דברים אמורים? כשדבר מענינים שאינם לצורך הנחת תפלין, אבל אם הפסיק בענינים שהם נצרכים לו להנחת התפלין — אינו הפסק, ואין צריך לברך על תפלין של ראש אלא "על מצות תפלין" בלבד:

כ אבל לכתחלה אסור להפסיק בין ברכת תפלין של יד להנחת תפלין של ראש אפלו בדברים שהם לצורך הנחת תפלין, אלא

לקוטי תורה

תוכן הפרק: פירוש הכתוב "אתה הוא ה' לבדך אתה עשית את השמים גו", ונוסח הברכה "ונזכיר שמך . . יחיד חי העולמים מלך"

וככה ככל המשל הזה הוא ענין בחינת השתלשלות החיות מאור אין סוף ב"ה להחיות כל העולמות, בחינת "ממלא כל עלמין".

ע"פ מה שנתבאר לעיל בהבנת חיות הנפש ("מבשרי") - שחיות הנפש מתפשט באברי הגוף בסדר והדרגה, אבל לאידך התפשטות זו מקורה בעצמות הנפש עצמה, עד שהכח העליון שבה (השכל) מתאחד עם הנפש עצמה - יובן גם במשל, ענין החיות האלקי הנקרא "ממלא כל עלמין".

כי הנה כתיב אתה הוא ה' לבדך אתה עשית את השמים שמי השמים.

בכתוב נאמרו שני ענינים: (א) אתה הוא ה' לבדך, (ב) אתה עשית את השמים שמי השמים - הרי יש כאן

דבר והיפוכו, דבתחילה אומר שהקב"ה הוא "לבדך", שהפירוש הפנימי בזה הוא (לא רק שהוא אלקה היחיד, אלא) שאין שום דבר חוץ מציאותו יתברך והוא לבדו נמצא, ותיכף לאח"ז נאמר ש"אתה עשית את השמים גו", וא"כ אין הוא "לבדו" שהרי ישנה גם מציאות של שמים ושמי השמים גו'.

[אלא שהן שתי מדריגות:]

פירוש לבדך, שהוא לבדו יתברך יחיד ומיוחד, דלאו דאית לך צדק ידיעא וכו' ולאו מכל אינון מדות איהו כלל.

"אתה הוא ה' לבדך" קאי על עצמות אור אין סוף ב"ה בכבודו ובעצמו, אשר כשמו כן הוא, שאין לו סוף וגבול, ולא זו בלבד שהוא נמצא בכל מקום ואין שום נתינת מקום לאיזו מציאות חוץ ממנו ח"ו, אלא עוד זאת, שלא שייך לתאר בו שום מדה פרטית (כמו לומר עליו יתברך שהוא חכם או חסדן או שיש לו

וזהו גם הקשר בין "מלכות" ל"שם" - כמאמר "מלך שמו נקרא עליהם" (וכן אמרו רז"ל "כל ברכה שאין בה שם ומלכות", הרי "שהכל ענין אחד"), וכמו שאומרים ב"ברוך שאמר" ונזכיר שמך מלכנו" - לפי שגם "שם" הוא ענין של "התפשטות" לבד, כמו שם האדם שלעצמו אינו צריך לשם, וכל מטרת השם היא רק בשביל הזולת כדי שיוכל לקוראו ועי"ז פונה הוא אל האדם הקוראו. ונמצא ש"שם" מביא ל"התפשטות", שהאדם פונה אל הקורא אותו.

וכך כתיב וישע ה' אל הכל ואל מנחתו, שפונה ונמשך ממנו חיות אל הברואים.

וכן מצינו ענין זה למעלה כביכול, וכמ"ש "וישע ה' אל הכל ואל מנחתו", ששעה ופנה אליו, וכך הוא ענין ה"שם" למעלה, שזהו כפי שהוא יתברך פונה אל נבראים להמשיך בהם חיות וקיום.

והוא יחיד חי העולמים מלך, פירוש, שהוא עצמו יתברך יחיד ומיוחד לבדו, רק חי העולמים, דהיינו חיות וקיום העולמות, הוא מבחינת מלך כו'.

וזהו שאומרים בתפלה (אחרי "ונזכיר שמך") "יחיד חי העולמים מלך", דקאי על שתי המדרגות הנ"ל שבפסוק אתה הוא ה' גו' אתה עשית גו':

"יחיד" - קאי על הקב"ה בכבודו ובעצמו, שעליו נאמר "אתה הוא ה' לבדך" לפי שהוא יתברך "יחיד ומיוחד לבדו" (שמצינו יתברך אין שום מציאות מלבדו);

"חי העולמים מלך" - הוא החיות המתפשט מאתו יתברך אל העולמות, "אתה עשית את השמים גו'", שהוא רק ממידת המלכות כנ"ל.

ומעתה יפרט בקצרה את המדרגות הכלליות של האור האלקי המתפשט ב"סדר ההשתלשלות":

והנה המשכה והתפשטות זו היא כסדר המדרגות ממדרגה למדרגה.

ע"ד הנ"ל במשל התפשטות חיות וכוחות הנפש באברי הגוף.

כי בעולם האצילות איהו וחיהי חד, שאור אין סוף ב"ה מיוחד שם ביחוד גמור, כמו על דרך משל התאחדות נפש המשכלת עם כח השכל המתפשט ממנה כנ"ל.

העולם העליון ביותר נקרא "עולם האצילות",

"צדק", שהרי זה גופא "מצייר" ומגדיר אותו יתברך ואילו הוא יתברך "פשוט בתכלית הפשיטות", שאין לו שום ציור והגדרה ח"ו (שזהו תוכן הענין ד"אין סוף").

וזהו מ"ש בתיקוני זהר - לאחרי שמאריך בענין עשר הספירות (עשרה כוחות) שנאצלו מאתו יתברך "לאנהגא בהון עלמין" - "ולאו מכל אלין מדות איהו כלל" (כל המדות הללו - העשר ספירות - אינן בהקב"ה עצמו) - ע"ד עצמיות הנפש שהוא "עצם אחד רוחני פשוט" כנ"ל.

אלא מכל מקום אתה עשית את השמים כו', דהיינו התפשטות גדולת אין סוף ב"ה למעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית, שאין זה אלא מבחינת התפשטות בלבד, מבחינת הארה וזיו.

ומ"ש אח"כ "אתה עשית את השמים גו'" קאי על האור והזיו המתפשט ממנו יתברך להחיות את העולמות (כמשל חיות הנפש המתפשטת בתוך אברי הגוף), אשר מצד אחד אינה אלא "התפשטות" בלבד, ולא מהותו ועצמותו של ה"אין סוף";

אבל מאידך גיסא, "התפשטות" זו מתייחסת אליו יתברך (ע"ד המשל הנ"ל בחיות הנפש, שהתפשטות החיות מקורה בעצמיות הנפש עצמה), וכמו שמדייק בכתוב "אתה עשית את השמים גו'", שלכן גם התפשטות זאת היא מבחינת "אין סוף", דלית אתר שאין התפשטות החיות מגעת - "למעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית".

כי מלכותך מלכות כל עולמים.

מטעם זה מייחסים "התפשטות" החיות לכל העולמות למידת המלכות, כמ"ש "מלכותך מלכות כל עולמים", שהפירוש הפנימי בכתוב זה הוא, שחיות כל העולמות כולם היא רק ממידת המלכות. והיינו לפי "כי המלוכה אינה רק בחינת התפשטות מן העצמות", דכמו מלך בשר ודם, כל גדר המלכות אינו ענין ושלימות בהאדם (המלך) עצמו, אלא - הנהגת הזולת, היינו כפי שהוא "מתפשט" אל אנשי מדינתו, כך מידת המלכות שלמעלה ענינה רק "התפשטות" אור האלקי, בחינת הארה וזיו, כדי לברוא את העולמות ולהנהיגם.

ואין זה אלא בחינת שם, כמאמר ונזכיר שמך, דהיינו כמו שם האדם שיקראו לו בשמו והוא עונה ופונה אל הקורא אותו.

האצילות), ולפיכך נמצאים בו מלאכים שהם נבראים מוגבלים ומציאות נפרדת מאלקות, אך מכל מקום, להיותו "קרוב" לעולם האצילות, עדיין מאיר בו האור האלקי של עולם האצילות, ולפיכך נמצאים בעולם זה המלאכים היותר עליונים הנקראים "שרפים" מצד גודל ביטולם אל השם.

וכך הוא לענין מספר המלאכים שבעולם הבריאה: מחד גיסא הם במספר מוגבל "אלף אלפים ורבו" רבבין" (שהוא "כלא ממש חשיבי" לגבי אין סוף); אבל מאידך, מאחר שהאור האלקי מעולם האצילות המאיר בעולם הבריאה הוא בכחינת בלי גבול, לפיכך מתהווים ממנו היכלות עד אין שיעור ומספר וכמ"ש היש מספר לגודליו (וכמבואר בגמרא דאע"פ שנקט כאן מספר מסויים ד"אלף אלפין . . . רבו רבבין" - הרי זהו רק מספר המלאכים דגודד אחד, אבל לגודליו אין מספר).

ומשם יפרד יותר להיות מונה מספר לכוכבים, ובתיב המוציא במספר צבאם.

למטה מעולם הבריאה - הוא עולם היצירה, שעליו אמר "המוציא במספר צבאם", שצבא עולם היצירה הם כבר במספר מוגבל.

המוציא לשון המוציא מרשות היחיד לרשות הרבים, כי רשות היחיד הוא עולם האצילות, איהו וחייהו חד.

וטעם הדבר נרמז בלשון הכתוב "המוציא במספר צבאם", כמו המוציא מרשות לרשות, מרשות היחיד לרשות הרבים, ד"רשות היחיד" מורה על עולם האצילות ששם אין שום פירוד מאלקות (שלכן נקרא עולם האצילות בשם "עולם האחדות"). וזהו "המוציא במספר צבאם" - דמצד היציאה מ"רשות היחיד" (עולם האצילות ששם מאיר אור אין סוף ב"ה) נעשים נבראים מוגבלים במספר.

ומשם יפרד בריבוי התחלקות המדרגות מעולם עד עולם.

ומטעם זה גופא נעשה "ריבוי התחלקות המדרגות", דבעולם האצילות שכל הספירות שבו מיוחדות עם אור אין סוף ב"ה נרגש שם ענין האחדות (שכולם בטלים לאלקות), משא"כ בעולם הבריאה מתחיל ענין ה"פירוד" ("משם יפרד"), היינו פירוד בין הנבראים, שכל אחד מחולק ונבדל מחבירו, כי "כל

ועליו אמרו בתיקוני זהר "איהו וחייהו חד", פירוש: "איהו" הוא אור אין סוף ב"ה, ו"חייהו" - היא החיות וה"אורות" של עולם האצילות, ועל זה אמרו "איהו וחייהו חד" - שאין בעולם האצילות שום רגש של פירוד מאלקות, אלא רק אחדות גמורה.

והוא ע"ד מה שנתבאר לעיל במשל מנפש האדם, שהנפש נקראת "נפש המשכלת", לפי שגם אחרי שהנפש מתפשטת בגוף ומתגלה כח השכל במוח, מכל מקום השכל - להיותו הכח הכי נעלה, שבו באה לידי ביטוי שלימות האדם - מתאחד עם הנפש ממש עד שנקראת "נפש המשכלת" (שהנפש היא המשכלת כל דבר חכמה).

וכך למעלה, דאע"פ שאור אין סוף בכבודו ובעצמו הוא למעלה מגדר העולמות, מכל מקום, הוא מתפשט ומתאחד עם העולם היותר עליון, עולם האצילות, עד ש"עולם האצילות הוא אלקות ממש", דה"ספירות" דאצילות הן כוחותיו של הקב"ה (חכמה דאצילות היא חכמתו יתברך, הבינה - בינתו, וכו').

ועל זה נאמר גדול ה' ומהולל מאד ולגדולתו אין חקר ולתבונתו אין מספר.

על התפשטות זאת של אור אין סוף ב"ה בעולם האצילות נאמר "גדול ה' ומהולל מאד ולגדולתו אין חקר", וכן כתיב "לתבונתו אין מספר", דלהיות שהספירות דאצילות הן כוחותיו יתברך, הרי מובן שאין להם סוף.

ולדוגמא: ספירת החכמה דאצילות, שהיא חכמתו יתברך - כמה "חכמה" יש להקב"ה? הלא "אין חקר לתבונתו" כתיב, שחכמתו יתברך אין לה גבול ותכלית. וכן הוא בשאר הכוחות והמידות דאצילות. ונמצא, שגדולתו יתברך המתגלה בעולם האצילות היא בכחינת בלי גבול, "גדול גו' מאד ולגדולתו אין חקר . . . אין מספר".

ואח"כ בעולם השרפים, אלף אלפין ורבו" רבבין בו, ומכל מקום היש מספר לגודליו בו.

למטה מעולם האצילות הוא עולם הבריאה, הנקרא ג"כ בשם "עולם השרפים", כי המלאכים שנקראים שרפים מקומם בעולם הבריאה.

פירוש:

מחד גיסא, עולם הבריאה כשמו כן הוא, שהיא בריאה (ולא התפשטות של אלקות, כמו עולם

כך עד שמתפשט למטה מטה עד אין שיעור.

פירוש, שלא נעדר מבחינת ביטול, שזהו כלל בכל סטרא דקדושה, ואפילו במדרגות תחתונים, נמשך בחינת ביטול היש.

וזהו פירוש "לא נעדר" - שלא נעדר מבחינת "ביטול", דלפי שחיותו ית' מתפשט בכל הנבראים ובכל העולמות, לפיכך גם בעולמות תחתונים כל שהוא מסטרא דקדושה יש בו איזה רגש של ביטול אל הקב"ה (כי "זהו כלל בכל סטרא דקדושה", שאינו אלא מה שבטל לאלקות ואינו דבר בפני עצמו).

בכל עולם לפי מדרגתו.

אלא שדרגת הביטול היא בכל עולם ועולם לפי מדרגתו ומידת קירובו לעולם האצילות (עולם האחדות).

ובל זה הוא בחינה הא', שהוא בחינת ממלא כל עלמין, כסדר השתלשלות המדרגות:

ד"ה וידבר אלקיס פרק ג'

הקרוב קמ" יותר, הוא יותר "כלא", בבחינת ביטול היש והעדר התפשטות .. וכל הרחוק יותר, יותר נמצא שם בחינת הפירוד".

להיות בחינת רשות הרבים, מורי דפרודא.

וזהו פירוש "המוציא" - ש"מוציא מרשות היחיד לרשות הרבים", שהוא ענין "ריבוי התחלקות המדרגות" שבכל עולם ועולם, הבא בסיבת הפירוד, שלא נרגש שם אחדותו ויחודו יתברך, "עד לטורי דפרודא דעשי' שהן בחינת פירוד גמור", פירוש, הפירוד של עולם העשי' נקרא בזהר בשם "טורי דפרודא" ("הרים של פירוד"), דגבהות ההר מורה על ישות, וזה גורם ל"פירוד גמור" (היפך האחדות שבעולם האצילות).

ומכל מקום מרוב אונים ואמין כח איש לא נעדר. בהמשך ל"המוציא במספר צבאם" נאמר "לכולם בשם יקרא, מרוב אונים ואמין כח איש לא נעדר", והתוכן הפנימי שבזה, שכחו יתברך גדול ועצום כל

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

מאמרים קונטרסים

ועכ"פ זהו הנקרא דו"ר ממש אך שבדרך כלל נקרא דו"ר טבעי (אך הנה כ"ז אינה נק' התפעלות אלהות שמצד הנשמה בלבד כמו שיכואר), וע"ז נאמר קרבת אלהים לי טוב לי ממש וג"כ נקרא אלהי בקרבי כו'. והיינו ג"כ ענין לאהבה את ה' בלב דוקא כי הוא חייך מצד הנשמה כנ"ל. והנה בחי' אהבה ויראה שנולד בהתגלות הלב כו' הוא בבחי' פנימית אור וחיות גדול למעשה דסו"מ כו', היינו לעשות מ"ע באה' וחשק גדול שיש פנימית אור וחיות כמעשה זו ולהיפוך יתמרמר בהתפעלות [רוגז] על המנגד שהוא להתרחק מכל רע ולשמור א"ע ממנו בהתפעלות, כמו שאדם עוסק במו"מ בהתפעלות לבו ממש שכל דבר המועיל לעסק זה יעשה אותו בחשק וזריזות מצד האה' להרוויח ממון ויתרחק וישמור א"ע מדבר המזיק לעסק זה ג"כ בבחי' התפעלות הלב, וע"ז הוסד שרש רמ"ח מ"ע שהוא נמשך מן האהבה דוקא כי האהבה שרש רמ"ח מ"ע, והיראה שרש סס"ה ל"ת בחי' חו"ג שבלב, וז"ש לאהבה ולעבדו כידוע, וה"ז למעלה מהתפעלות אהו"ר שבמחשבה טובה הנ"ל וד"ל.

והמדרגה הדי' שלמעלה מזו, הוא אשר מחמת ההתבוננות אלהו' שמתפעל במח' בכי טוב כנ"ל. מיד מתפעל בלבו בבחי' התפעלות מורגשת באור וחיות גדול ופנימי יותר מהתפעלות המחשבה הנ"ל (ואין זה בחי' התפעלות אלהו' ממש שמרגיש גם הלב הנ"ל שהוא בנשמה האלהית שמתפשט גם בגוף שלמעלה הרבה גם ממדרגה החמישית שיתבאר), וע"ז נאמר ואהבת בכל לבבך דוקא, והוא עיקר המצוה בעבודה שבלב לייגע א"ע במחשבה כ"כ עד שיתפעל הלב דוקא ונקר' פולחנא דרחימותא פולחנא ממש ביגיעה רבה, כי במילי דעלמא מיד שעולה במחשבה דבר טוב ומתפעל במוח מיד נוגע התפעלות זו בלב שמתפעל הלב מיד ברשפי אש התשוקה או ההיפוך במרירות מדבר רע השנאוי במחשבה כו'. אבל בעבודת ה' לא בקל יומשך התפעלות בלב מהתפעלות המח', מטעם שבחי' אלהו' שבבחי' התבוננו' הזאת לא נמשך בגילוי בלב כ"א בבבחי' מקיף במוח כו'. ויש בזה רבוי מדריגות שונות מאד באופן התפעלות הלב ויש שמתפעל בלב יותר מבמוח ויש שמתפעל בחדוה יותר כו',

שנופלים וחוזרים ומעוררים, וע"כ לא יפול לשון יגיעה בדו"ר שכליים כ"כ [כו' ו] כמ"ש במ"א ע"פ אלהים אל דמי לך כו' למען יזמרך כבוד כו' נהו"ת קארי תדיר כו' וד"ל. ולמעלה מזה ג"כ הוא בחי' רצון הפשוט שלמעלה מעלה מבחי' ההתבוננות לגמרי רק רצון עצמי ופשוט שמחמתו נולד ונסתעף השכל כו' כידוע וד"ל.

ונמצא מובן ומבואר מכל הנ"ל בחלק וסוג זה הכללי שהוא ההתפעלות במוח ולב הנעשה ונולד ע"י הכנה דוקא בתחלה שהוא ההתבוננות עד המדרגה החמישית שהוא הכוונה עצמה שבחזו"ב המאיר בלב גם כן כנ"ל. והנה מדריגה הא' הנ"ל מה שאינו חפץ רק בהתפעלות בלתי התבוננות באלהו' כלל, זה קרוב לאש זרה הנ"ל שאינה] באש ה' ולא נחשב מכלל ה' מדריגות, כי ה' מדריגות הן לנגד נר"נ ח"י כידוע, ובחי' נפש בחי' עשיה היא בחי' ההסכם למעשה לבד שבאה מבחי' ההודאה ובחי' מחשבה סתם הנ"ל שנק' בחי' נפש לבד, ובחי' רוח שיש בו חיות גדול יותר הוא בחי' התפעלות המחשבה טובה הנ"ל כמ"ש ותוכן רוחות כו' שהוא בחי' השמיעה טובה שבמח' הנ"ל וכמ"ש אכן רוח הוא באנוש כו'. אך בחי' נשמה הוא בחי' הארת המוחין דחו"ב בלב כשמתפעל הלב באור וחיות פנימי יותר כנ"ל, ועל זה נאמר ונשמת שדי תבינם בינה ליבא דוקא כו' וזהו ותוכן לבות כו', ובחי' ח"י שהוא בחו"ב עצמם כמו שהם בלי התפשטות עדיין בהתפעלות הלב מחמתם כנ"ל שנקרא כוונה כו', ובחי' יחידה היא מדריגה ה' באמת שהוא בחי' הרצון העצמי הפשוט הנ"ל שלמעלה מן הטעם ושכל לגמרי כי אין טעם לרצון כלל כידוע וד"ל:

קונטרס ההתפעלות

והמדרגה ה' שלמע' גם מזו ה[וא] ענין ובחי' הכוונה שבלב שלמע' גם מהתפעלות הלב. וביאור הדבר להיות [ידוע] כי גם שמתפעל בלבו התפעלות גמורה בתשוקה וחדוה או מרירות כו' מחמת התבוננות, הנה בזו הרגע שמתפעל בלב מתקצר כל המשך אריכות הענין האלהי שמחמתו נתפעל ולא נשאר ממנו רק מה שנוגע אל ההתפעלות בלב בלבד, דהיינו העולה מתמצית המכוון הקיצור מכל ענין התבוננותו בממלא וסובב וכה"ג שהוא העיקר ושרש הכוונה הנ"ל דכולא קמיה כלא חשיב כו' וכה"ג, ומה שמחמת זה הקיצור מתפעל הלב ביותר הנה בחי' קטנות יחשב לגבי עצם הכוונה שבלב באריכות הענין האלהי שמכוון במוחו ולבו שם באורך ורוחב שלמע' עדיין מלהביא לכלל התפעלות בלב, עד"מ במילי דעלמא כאשר האדם מכוון בנקודת לבו בכל עומק דעתו בהפלטת איזה עסק טוב שכל נפשו נמשך אחריו אשר עדיין לא יוכל להביא בלבו הדבר בבחי' התפעלות כי נטרד מוחו ולבו כולו, רק בעצם איכות טוב הדבר ההוא כו' והוא הנקרא בחי' מוחין דגדלות שבחב"ד כו'. וגם ששם יש גם כן אהבה ויראה בהעלם אבל נק' דו"ר שכליים בלבד שהוא למעלה מדו"ר טבעיים שבלב הנ"ל (וההפרש שבין דו"ר טבעיים הנ"ל ובין דו"ר שכליים הנ"ל, שבחי' טבעיים נבדלים מעצם ההתבוננות (ובל"א נק' דער ככן דער פון אז עס איז אזו בכך כו'), ודו"ר שכליים אינו נבדל מעצם ההתבוננות כלל, אלא ממילא ומאליו באה בהכרח בלי בחירה ורצון כלל, ובלב ג"כ באים דו"ר זה ממילא כמו שמחה שמספק בידים כו' כנ"ל, וסימן לזה הוא תמידות ההתפעלו' בכוונה זאת ולא תפסוק כלל כמו דו"ר טבעיים

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

בראשו כביכול, ולהיות כן שישראל הם עם קרובו ממש שהם כביכול לי ראש ע"כ אומר אליהם שמע והתבונן בזה כי כך הדבר תלוי להמשיך גלוי והמשכת אא"ס ב"ה שאין עוד מלבדו כו' להיותך נמשך מבחי' לי רא"ש כו' וכנ"ל בענין מנענע בראשו כו':

והנה פ' וענין הוי' אלקינו הוא בחי' יחוד או"א שהם בחי' תרדל"מ בחי' אין ויש שאא"ס מאיר ומתגלה בח"ע כמ"ש הוי' בחכמ' וע"י החכמ' מאיר ומתלבש בבינה ומשם נמשך הגלוי בעלמין סתימין וגם געה"ע שנהנין מזיו הוא ע"י שמקבלים מבחי' בינה כי אי' מקננא בכורסייא ועמ"ש בסידור ע"פ אד' שפתי תפתח בדרוש דר"ה בענין בקול דברי אלקים חיים כו' שהוא מבחי' בינה

(יח) **והנה** יש להבין קצת פ' המלות דק"ש ותפלה אי"ה. ובפרט ההתבוננות בפסוק ראשון דק"ש, הנה שמע ישראל לי ראש שהקב"ה אומר על נשמות ישר' שהם כביכול לי ראש כי הנה הראש כולל מוחין וגלגלת והגלגלת היא בחי' הרצון והמוח הוא הטעם הכמוס בתוך הרצון ולהיות כי תכלית הבריאה ה' בשביל ישראל כמארו"ל במי נמלך בנשמותיהם של צדיקים א"כ הרי הן הן שעלו ברצונו ית' ובשבילן נבה"ע וא"כ הם בחי' לי ראש שנמשכים מבחי' רצה"ע ופנימי הח"ע שהוא הטעם הכמוס ברצה"ע ב"ה ולכן ארו"ל כשישראל אומרים אישר"מ הקב"ה מנענע בראשו שע"י אישר"מ הם גורמים גילוי והמשכת רצה"ע עם פנימי הח"ע וזהו ענין הנענוע

והארה ממנו בלבד ואף גם בבחי' זו ארץ קדמה לשמים כו' וכמ"ש במ"א ולכן אומרי' מכה"כ והמלאכי' אומרים איה מקום כבודו להעריצו כו', ונמצא מובן שהקב"ה כמו שהוא מצד מהותו ועצמותו נק' יחיד והוא לבדו הוא, אלא שבהתלבשותו בבחי' ו"ק העליונים חו"ג כו' שהם בבחי' התחלקות ופירוד לכאורה חסד הוא מהות בפ"ע הפך מדת הגבורה כו' אלא שאעפ"כ הם מתייחדים מצד גילוי אא"ס ב"ה השורה ומתגלה בהם דאיהו וגרמוהי חד ובטילים במציאות לגבי אור ה' שבתוכם כביטול זיו השמש בשמש כו' לכך מצד התלבשות זו שאא"ס מלוכש בהן שייך לקרותו אחד לומר שאע"פ שנאצלו הו"ק הרי ע"י התלבשותו ית' בהן הן בטילים ממש עד שהוא ית' אחד בהם דהיינו שאין עוד שום דבר ממש כי הם חשיבי אין ואפס כמו זיו השמש כשהוא בגוף כדור השמש, ואין שייך לומר יחיד שהרי מ"מ יש אצילת ו"ק אלא שבטילים וזהו כלא חשיבי' בכ"ף הדמיון, אבל אוא"ס מצד עצמו נק' יחיד. והבן) וכעד"ז הוא ממש בו"ק הגשמיים שהן ז' רקיעים והארץ שבאמת קמי' ית' כולא כלא חשיבי' והם בטילים במציאות ג"כ כזיו השמש בשמש כמ"ש בלק"א רק שלגבינו מסתירים הצמצומים כו' כמבואר שם, וזהו אמיתת הפי' באחד דאין ר"ל רק לשלול שאין עוד אלוה ח"ו דלא הי' צורך כ"כ לומר זה בכ"י וכמ"ש בלק"א וכי תעלה על דעתך כו' אלא ר"ל שהוא ית' אחד והעולם וכל אשר בו בטל במציאות עד שהוא כאילו אינן במציאות רק שהש"י לבד נמצא, ולא שאנו אומרים שאין כאן עולם כלל ח"ו אלא שלפי האמת ביטול העולם הוא כביטול זיו השמש כשהוא בגוף כדור השמש שהרי זה כאילו אינו לעוצם ביטולו עד שיתכן לומר שאין כאן רק כדור השמש לבדו, כך העולמות בטילים גם לאחר שנבראו עד שיתכן לומר שהרי זה כאילו אינן בכ"ף הדמיון עד שרק הוא ית' לבדו הוא הנמצא, וזהו אחד שהוא אחד ואין נמצא עוד שום דבר ממש, ולכך שייך ע"ז לשון אחד דוקא, שהרי מ"מ נבראו העולמות שהם הו' רקיעים והארץ אלא שבטילים לגבי האלף שהוא ית' יחידו של עולם אמנם לגבי עצם מהות הא"ס ב"ה אין שייך לקרותו אחד רק יחיד והוא יחיד ומיוחד עתה לאחר שנבה"ע כמו שהי' יחיד ומיוחד קודם שנבה"ע ממש, רק שענין ציור ביטול העולמות אצלו ית' שבטלים כ"כ עד ששם אין ואפס עליהם והרי א"כ בהם ג"כ אלקותו ית' מתלבש ע"ז שייך לומר אחד שהו' רקיעים והארץ בטילים להאור המתלבש בהן עד שכאילו אינן במציאות כלל רק הוא אחד בהם ג"כ והם כאילו אינן וזהו פ"י ואין עוד מלבדו (וע' בשל"ה מס' שבועות דפ"י קרוב למה שכתבתי):

הנק' אלקי' חיים שממנה שרש ההשפעה של השגת אלקות לנשמות ומלאכים כו' יעו"ש, ובהו יובן ג"כ למה לא מצינו לשון זה על שום שם מן השמות שיאמר בו בפסוק כמו בשם אלקים שנאמר בו אלקינו ר"ל שהוא שלנו ומ"מ לא נאמר כן על שם הוי' או אהי' ושאר השמות, והענין כי פי' שלנו היינו שאור א"ס המלוכש באותו השם מתגלה ממש ומתאחד בנו וזה א"א רק ע"י הצמצום וזה נרמז בשם אלקים דייקא שהוא המצמצם, ובינה נק' ג"כ אלקי' כי היא מקור הגבורה' שיש בה ה"ג כו' ועכ"פ פי' הוי' אלקינו הוא המשכת גלוי אור א"ס בח"ע ומשם בבינה עד שנמשך בנו ג"כ להיות אלקינו שלנו ממש: הוי' אחד, הנה צ"ל למה אמר פעם ב' הוי' והל"ל הוי' אלקינו אחד, אך הענין כי הנה צ"ל מלת אחד שאינו מורה לכאורה על אמיתית יחודו ית' שהוא לבדו הוא ואפס זולתו ואין מלת אחד מורה ע"ז שהרי יש אחד המנוי ג"כ, עד"מ יעקב הי' לו י"ב שבטים ואעפ"כ ראובן נק' אחד, אך יצחק נק' בנך יחידך וגם כאן הל"ל ה' יחיד, אך הענין הוא שבאמת לגבי הקב"ה מצד עצמותו ומהותו ית' לא שייך עליו מלת אחד כלל, שהרי הוא יחיד והוא לבדו הוא, אלא כמא' רו"ל שהוא אחד בשבעה רקיעים ובארץ ובד' רוחות העולם, ר"ל שגם בשמים ובארץ ובד' רוחות העולם שהם בחי' ששה קצוות העולם בחי' התחלקות ופירוד אעפ"כ שורה ומתגלה יחודו ואחדותו ית', ואינן מתייחדין באחד שכולם בטילים לגבי אור ה' השורה ומתגלה בהם וכמ"ש וצבא השמים לך משתחווים, והם ששה קצוות גשמיים וששה קצוות רוחניים דהיינו בחי' מעלה ומטה שיש בכל העולמות למעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית כי גבוה מעל גבוה כו', דהיינו מה שהוא מותפס בשכל והשגת הנבראים שבכל העולמות נק' מטה לגבי העליון שאינו נתפס ומושג בשכל והשגת הנבראים שלמטה ממנו ולית מחשבה דילהון תפיסא ב"י, וכן ד' רוחות העולם כי חסד דרועא ימינא שהוא דרום וגבורה דרועא שמאלא שהוא צפון כו' וכולם מתאחד' ונעשים אחד ליחודו ית' השוכן בתוכם, משא"כ לגבי הקב"ה בכבודו ובעצמו שהוא יחיד ומיוחד הרי הוא רם ונשא רבבות מדריגות עד אין קץ מגדר הקצוות גשמיות ורוחניות וכמ"ש לך הוי' הגדולה והגבורה וגו' פי' שבחי' גדולה וגבורה וכו' בטלים לו ית' שאינו נק' בשם גדולה וגבורה כלל כי כל בשמים ובארץ פי' שהכל בטלים אליו ית' ולפניו כחשיכה כאורה ומעלה ומטה שוין כי מהו"ע נמצא למטה כמו שנמצא למעלה ממש בלי שום חילוק ושינוי כלל לא בבחי' ממכ"ע ולא בבחי' סכ"ע כי אינו בבחי' וגדר עלמין כלל וכדכתי' כי נשגב שמו לבדו רק הודו על ארץ ושמים הודו בלבד בחי' זיו והתפשטות

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מהר"ש

תורת שמואל

שחיטתן, כי כשפורשין מן המים מיד מתים כו'. אמנם הנה כתי' וידגו לרוב בקרב הארץ שיהי' גם בארץ בחי' ומדריגת דגים שבים, שגם בקרב הארץ יהי' כן, והיינו ע"י הקדמת קרי"ס שהים נעשה יבשה, ונמצא כי ברואי' שביבשה הלכו בחרבה בים הוא בחי' עלמא דאתכסי', ועי"ז יכול להיות אח"כ שידגו לרוב בקרב הארץ היינו שגם בארץ יהיו במדרי' כמו הדגים שבים, וכמו המלאכי' שנקראי' בשם נוני דימא רבא ונשמות הגבוהות כנשמת משה שנא' בו כי מן המים משיתיהו, ולכן המלאך יכול לומר ע"ע בי נשבעתי¹, וכתי' ותקרא שם הוי' הדובר אלי' הגם שזה הי' מלאך, וכן משה אמר ונתתי מטר ארצכם כו', והיינו מפני עוצם הביטול שלהם לאלקות היו יכולים לומר על עצמם שם הוי' או ונתתי כו', ועד"ז יובן ענין וידגו לרוב בקרב הארץ שגם בארץ יהיו כמו דגים שבים בבחי' הביטול דמלאכים ונשמות שהם בחי' נוני דימא רבא כו'. אך כדי לבוא לזה זהו ע"י הקדמת קרי"ס דוקא ולא די בעשר מכות באותות ומופתים שהיו במצרים, כ"א דוקא לילך ביבשה בתוך הים ולבוא לבחי' אמונה ע"י ראייתם שראו היד הגדולה כמ"ש וירא ישראל כו' וכמשי"ת לקמן אי"ה², וכ"ז הוא ע"י הים דוקא בחי' עלמא דאתכסיא שנעשה יבשה בחי' עלמא דאתגליא כו'.

והזורים תרל"א

[[ה]] ובכדי שיוכלו לבוא לבחי' זו זהו ע"י הקדמת קרי"ס¹ שראתה שפחה על הים מה שלא ראו נביאים כמ"ש רש"י ע"פ זה אלי והוא מהמכילתא פ' בשלח, והיינו כי מה שהלכו ביבשה בתוך הים זהו הוראה שהשיגו בעלמא דאתכסיא, כי ים ויבשה הוא בחי' עלמא דאתכסיא ועלמא דאתגליא¹ והוא כמו מחשבה ודיבור כמ"ש במ"א, ועד"נ ברוך כו' מן העולם ועד העולם שהוא בחי' המשכה מעלמא דאתכסיא בעלמא דאתגליא, אמנם בקרי"ס כשהים נעשה יבשה זהו הוראה שהים בחי' עלמא דאתכסיא נעשה יבשה הוא בחי' עלמא דאתגליא, שזהו לדברי ב' הפי', רק שלפי דמשמע מהזהר עלה ביי"ע באצי', ולדברי האריז"ל נמשך האצי' בבי"ע, אך לדברי שניהם נתגלה ונתחבר אצי' עם ביי"ע, פי' נתחבר שגם כנבראי' דבי"ע נעשה כמו באצי', וכנודע ההפרש בין ברואי' שבים לברואי' שביבשה, שכל מה שיש ביבשה יש בים רק שהברואים שביבשה הגם כי הם מקבלים חיות מהיבשה הוא הארץ שתוציא צמחה, מ"מ הרי הם נפרדים מהארץ ויכולים לחיות באויר גבוה הרבה מהארץ, אבל ברואים שבים הם מובלעים במי הים והים מובלע בתוכם שזהו בחי' מקיף ומוקף, שלכן אינם טעונים שחיטה להיות כי מכריאות המים המה, וכדגים נא' אסיפה ואסיפתן זהו

(3) המלאך. על עצמו בי נשבעתי. וכן משה אמר ונתתי מטר: ראה לקו"ת בחוקותי נ, א. סה"מ תרכ"ט ע' ויד ואילך. סה"מ תרל"ב ח"א ע' לט. תרל"ג ח"א ע' נא. לקו"ש ח"ג ע' 1014. ח"ד ע' 1087. ובכ"מ.
(4) וכמשי"ת לקמן אי"ה: בד"ה כמה גדולים יורדי הים (לקמן ע' רסח ואילך).

(1) ובכדי שיוכלו לבוא. זהו ע"י הקדמת קרי"ס: בהבא לקמן בפסיקא זו ראה בארוכה מאמרי אדה"ז פרשיות שם ע' רנה ואילך. וע' רסו ואילך. שער האמונה לאדהאמ"צ שם פד, א ואילך.
(2) ים ויבשה. עלמא דאתכסיא ועלמא דאתגליא. כמו מח' ודבור כמ"ש במ"א: לקו"ת צו טז, ד ואילך. מאמרי אדה"ז פרשיות ע' רנה ואילך. וע' רסו ואילך. שער האמונה לאדהאמ"צ פנ"ב ואילך (פד, א ואילך).

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר הרש"ב

קונטרס ומעין

לו עשה כף, עד שאומר לו לך ועבוד עבודה זרה, דבפתחלה מסיתו בדרךים המותרים, שפנה נקל יותר להעביר את האדם אף על ידי זה מתעבה ומתגשם נפשו, שהרצונות דנפש הפהמית מתגדלים ומתגבים לרצות בכל דבר. והרצון הוא פתוקף מאד שמתאנה מאד בכל דבר תאוה. דהנה יש פמה חלוקי מדריגות בטבע הנפש הפהמית. יש מי שהנפש הפהמית שלו אינו חזק כל כף, והיינו

והנה כל זה הוא בדרךים המותרים. אמןם לפעמים מסית הניצור הרע גם בדרךים האסורים, והוא גם כן פמה שמראה לו טוב הדבר והתענוג שיש בזה, ומעורר רוח תאוה עד שאינו יכול לעמוד על נפשו ונכשל בזה וחתמא לאילן. ואופן הדבר שמביא הניצור הרע לדרךים אלו הוא כמאמר רבותינו זכרונם לברכה (שבת קח. ב) כף היא אומנתו של יצר הרע היום אומר לו עשה כף ומחר אומר

וְכָל זֶה הוּא מִפְּנֵי רִיבּוּי הַשְּׂקִיּוֹעַ בְּתַאֲוֹת הַיִּתְרֵי הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית שְׁלוֹ נְהַגְבֵּר בְּיֹתֵר, וְהַנֶּפֶשׁ הָאֱלֵקִית נֶחְלַשׁ בְּיֹתֵר, וְלֹאֵת כְּשֶׁהַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית מְסִיתוֹ וּמְרָאָה לּוֹ טוֹב הַדְּבָר, הִנֵּה עִם הַיִּתְרֵי דְבַר אִיסוּר מִמֶּשׁ הַרִי הוּא נִמְשָׁף אֶתְרֵיו וְנִכְשָׁל בְּזֶה רַחֲמָנָא לְצַלְוֹן, וּבְזֶה מוֹכֵן בְּפִשְׁטוּת אֵיף הוּא זֶה שֶׁמִּשְׁטָה אֵת עֲצָמוֹ בְּטוֹב הַדְּבָר שֶׁהַרִי הוּא רַע גָּמוּר וּמוֹרִיד אֵת נִפְשׁוֹ מְאֹד עַל יְדֵי זֶה רַחֲמָנָא לְצַלְוֹן וְכִמּוֹ שִׁיתְבָּאָר.

אָמְנָם בְּעֵינֵי הַהֶסְתֵּה בְּדְבָרִים הָאִיסוּרִים רַחֲמָנָא לְצַלְוֹן, יֵשׁ עוֹד דְּבָר שֶׁמְסִיתוֹ שְׁגָם אִם יַעֲשֶׂה הַדְּבָר הָרַע הַזֶּה עִם כָּל זֶה אֵינְנוּ נִפְרָד כָּלֵל מֵאֲחֵדוּתוֹ יְהִבְרָף. דְּהִנֵּה בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל יֵשׁ בְּטַבְעֵי נִפְשָׁם שְׂאִינָם יְכוּלִים לְהִיּוֹת נִפְרָדִים מֵאֱלֵקוֹת מִשׁוּם כִּי אֲתָה אֲבִינּוּ, וּמִשׁוּם זֶה גַם קָל שֶׁבְּקָלִים וּפּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל מוֹסֵר נִפְשׁוֹ עַל קְדוּשַׁת הַשָּׁם, וְהֵינּוּ דְכֶאֱשֶׁר אֶפְּיֵלוּ נוֹטְלִים אֵת נִפְשׁוֹ מִמֶּנּוּ לֹא יַעֲבֹד עֲבוּדָה זָרָה חֵס וְשְׁלוֹם, מִפְּנֵי שְׂאִינּוֹ יְכוּל לְהִיּוֹת נִפְרָד מִיחִידוֹ וְאֲחֵדוּתוֹ יְהִבְרָף, וְאֵלּוּ הֵיךְ יוֹדֵעַ שְׁעַל יְדֵי מַעֲשֵׂה הָרַע נַעֲשֶׂה נִפְרָד מֵאֱלֵקוֹת לֹא הֵיךְ עוֹשֶׂה זֹאת בְּשׁוּם אֹפֶן, אֲלֵא שֶׁהִיָּצַר הָרַע מְסִיתוֹ שְׁעַם כָּל זֶה אֵינּוּ נַעֲשֶׂה נִפְרָד מֵאֱלֵקוֹת, וְהַרִי הוּא כָּלֵל בְּרִי יִשְׂרָאֵל הַנֶּאֱמָן עִם אֱלֵקִי, וְגַם מִבְּטִיחוֹ כִּי יִהְיֶה טוֹב לּוֹ וְכִמּוֹ שֶׁכְּתוּב (דְּבָרִים כט. יח) וְהִתְבָּרַךְ בְּלִבְכוֹ לֵאמֹר שְׁלוֹם יִהְיֶה לִי כִּי בְּשִׁרְיֹת לְבִי אֶלְף, שְׁגָם אִם יֵלֵךְ בְּשִׁרְיֹת לְבִי עִם כָּל זֶה שְׁלוֹם יִהְיֶה לוֹ, וְעַל יְדֵי זֶה כָּא וְנִכְשָׁל בְּכִמּוֹ דְבָרִים.

קִיצוּר. הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית יֵשׁ שֶׁהוּא בְּטַבְעֵי הַחֲלִישׁוֹת, וְיֵשׁ שֶׁהוּא בְּטַבְעֵי הַתּוֹקֵף אֲשֶׁר כָּל דְּבַר תַּאֲוָה הִידוּעָה לּוֹ עוֹשֶׂה הַכֵּל בְּשִׁבִיל לְהַשִּׁיגוֹ, וְאֶפְּיֵלוּ תַאֲוֹת הַיִּתְרֵי פְעֻמִּים רַבּוֹת מַעֲבֶה שְׂאִין פַּחַד אֱלֵקִים נִגְדַּ עֵינָיו, וְהִיָּצַר הָרַע מְסִיתוֹ שְׁגָם בְּתַאֲוֹת אִיסוּר עוֹדְנֵנוּ כָּלֵל בְּרִי יִשְׂרָאֵל.

מאמר ב פרק א'

שֵׁשׁ דְּבָרִים שֶׁמְתַאֲוֶה לָהֶם וְיֵשׁ דְּבָרִים שְׂאִינּוּ רוּצָה וּמְתַאֲוֶה כָּלֵל, וּמֵה שֶׁמְתַאֲוֶה גַם בֵּן אֵינּוּ בְּתוֹקֵף גְּדוֹל כָּל כַּף (עַם אִיזוּ רַעֲכֵט, אִזוּ נִיט אוֹיֵף), וְיֵשׁ מִי שֶׁהַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית שְׁלוֹ הוּא בְּתוֹקֵף גְּדוֹל, דְּהֵינּוּ כָּל מַה שֶׁעֵינּוּ רוּאוֹת וְכָל הִידוּעַ לּוֹ שֵׁשׁ מְצִיאוֹת דְּבַר תַּאֲוָה הַרִי הוּא מְתַאֲוֶה לָזֶה (עַר וּוִיל אֶלְץ) וְהַתַּאֲוָה הִיא בְּתוֹקֵף גְּדוֹל בְּהִתְעוֹרְרוֹת גְּדוֹלָה וְלֹא יְנוּחַ וְלֹא יִשְׁקוּט עַד שֶׁמְמַלֵּא תַאֲוֹת לְבוֹ, וְיְכוּל לְהִיּוֹת שְׁגָם כְּשֶׁהַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית אֵינּוּ בְּתוֹקֵף גְּדוֹל מִצַּד עֲצָמוֹ הַרִי הוּא נַעֲשֶׂה בְּתוֹקֵף עַל יְדֵי רִיבּוּי הַשְּׂקִיּוֹעַ רַחֲמָנָא לְצַלְוֹן בְּעֵינֵי הַתַּאֲוֹת, שֶׁנַּעֲשֶׂה עַל יְדֵי זֶה עַב וְגַם בְּעֵצָם, שְׁעַם הֵיזוֹת שֶׁבְּעֵצָם אֵינּוּ בְּתוֹקֵף כָּל כַּף, אָמְנָם עַל יְדֵי רִיבּוּי הַפְּעֻמִּים שֶׁמְמַלֵּא תַאֲוֹתוֹ נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי זֶה תּוֹקֵף הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית בְּיֹתֵר לְרִצּוֹת כָּלֵל דְּבַר וּבְתוֹקֵף מְאֹד,

וְיִדוּעַ דְּהַתּוֹקֵף דִּנְפֵשׁ הַבְּהִמִית גוֹרֵם חֲלִישׁוֹת הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֵקִית, וְכִמּוֹ אֲמֵר תּוֹקֵפָא דְּגוּפָא חוּלְשָׁא דְּנִשְׁמַתָּא, דְּתוֹקֵף הַחֻמְרִיּוֹת דְּהַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית גוֹרֵם חֲלִישׁוֹת הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֵקִית, דְּלֹא מִיבְעִיָּא שֶׁמְתַרְחַק מְאֹד מִתּוֹרָה וְעֲבוּדָה שֶׁבְּלֵב זֶה תְּפִלָּה, דְּאֵינּוּ שִׁיף כָּלֵל שִׁיבִין אֵיזָה עֵינֵן אֱלֵקִי, וְיִתְבּוֹנֵן בּוֹ וְיִוִּרְגֵשׁ הָעֵינֵן הָאֱלֵקִי בְּנִפְשׁוֹ עַד שֶׁיִּתְפַּעַל בְּכַחֲנִית הַמְּשַׁכֵּת הַלֵּב לְדְבָקָה בּוֹ וְלִהְפָּלֵל בְּאֱלֵקוֹת כּוֹ' דְּלִכְלֵל זֶה אֵינּוּ שִׁיף כָּלֵל וְכָלֵל,

אֲלֵא שְׁגָם זֹאת שְׂאִין פַּחַד אֱלֵקִים נִגְדַּ עֵינָיו וְשׁוֹכַח עַל אֱלֵקוֹת עַד שֶׁמֵּה שֶׁהַדְּבָר הַהוּא הוּא נִגְדַּ רְצוֹן הוֹי, אֵינּוּ מוֹנֵעַ וּמַעֲכָב אוֹתוֹ מַעֲשִׂיתוֹ, מִפְּנֵי שְׂאִין הָאֱלֵקוֹת וְרִצּוֹנוֹ יְהִבְרָף נִרְגָשׁ בְּנִפְשׁוֹ לְהַתְּפַעַל מִזֶּה, וְעַם הֵיזוֹת שְׂאִינּוּ כּוֹפֵר חֵס וְשְׁלוֹם בַּה' וְתוֹרָתוֹ יוֹדֵעַ שֶׁהַתּוֹרָה אֵמֶת וְשִׁזָּה אִסוּר עַל פִּי הַתּוֹרָה, אָמְנָם גַּם בֵּן אֵינּוּ נִרְגָשׁ בְּנִפְשׁוֹ הָאִיסוּר, שִׁזָּה יִהְיֶה לוֹ מְנִיעָה וְעֵיפּוֹב וְשִׁיכּוֹל לַעֲמוֹד נִגְדַּ רִיחַ תַּאֲוֹתוֹ כּוֹ',

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנו יוסף יצחק – אדמו"ר הריו"צ

מאמרים תרצ"ב

חומר וצורה דעולם האצ"י שהן האו"כ דאצ"י¹, וכמאמר דפתח אלי² וכמה גופין תקינת לון דאתקריאו גופין לגבי לבושין דמכסין עליהון כו', ואחר שמפרט ומפרש סדרם וענינם אומר וההוא נביעו איהו כנשמתא לגופא דאיהו חיים לגופא. הנה וכמה גופין תקינת לון קאי על הכלים דאצ"י שנקראים בשם גופים, והגם דזה שנקראי בשם גופים הוא לגבי הלבושים שמכסים עליהם, ומ"מ ה"ה בבחי' גופים שהם בחי' חומר דאצ"י, והיינו דכמו שבנבראי' דבי"ע הרי חומר הוא גוף הנבראי', הנה דוגמתו

(כו) והנה דוגמת בחי' חומר וצורה שבנבראי' דבי"ע, דחומר הוא גוף, וצורה הוא אור וחיות הנפש המתלבש בגוף להחיותו, יש בדוגמא כזאת גם באצ"י, דבאצ"י יש ג"כ בחי' חומר וצורה, דאצ"י הוא ג"כ עולם, ויש בו ג"כ בחי' חומר וצורה גוף ונפש, והן בחי' או"כ דאצ"י שנק' ג"כ בשם חומר וצורה, דאור הוא צורה, וכלי הוא חומר, דכן הוא בעולם האצ"י דאורות דאצ"י הוא צורת עולם האצ"י, והכלים דאצ"י הוא החומר דעולם האצ"י, והיינו דשרש חומר וצורה דנבראים דבי"ע הוא מבחי'

(2) תקו"ז בהקדמה (יז, א).

(1) וכמ"ש בסי' בד"ה להבין ההפרש בין ק"ש לתפלה [עג, ג ואלרך] - ספר המאמרים עת"ר שבהערה 1.

כח כללי לבד. דהנהי זה מה שהכחות שהם אברי הנפש מתלבשי' באברי הגוף להחיותם, הרי תחלה הוא התפשטות אור וחיות הנפש בבחי' אור כללי להחיות, דאור זה הוא כללי והוא בבחי' גילוי מהנפש להחיות, והגם שהוא רק התפשטות וגילוי העצמות לבד, אבל מ"מ ה"ה דומה אל העצמות באופן זה מה שאינו בא באיזה אור ושפע פרטיות מיוחדת, אלא כולל הכל, היינו כל המיני חיות שבאברי הגוף, דכולם הם בהשואה גמורה. וכמו"כ יובן הדוגמא מזה באור א"ס שהוא בחי' אור כללי, ואינו שייך לפרטים כלל, והיינו שאינו ניכר בו עדיין בחי' התחלקות אורות מיוחדים. והנה הגם דלהבין ענין זה במקצת עכ"פ שהאור הוא אור כללי, הנה אומרים ע"ז המשל מגילוי הנפש להחיות שהוא התפשטות כללי, הנה עם זה יובן דאינו דומה כלל זה מה שגילוי הנפש להחיות הוא כללי, לזה דהאור הוא כללי, והיינו דאין המשל דומה לנמשל, דגילוי הנפש באור וחיות להחיות, עם היות שהוא כולל הכל, ומ"מ⁹ הרי אינו מושלל מהכחות, אלא אדרבא הוא כמו כלל אל פרטי הכחות, דאין בכלל אלא מה שבפרט, והיינו שהכחות ישנם שם בבחי' כללות עכ"פ, דהדוגמא מזה בעולמות ופרצופים עליונים, הוא רק במדרי' שאחר הצמצום, כמו פרצוף א"ק שנק' אור כללי, או בחי' עקודים שהכל כלול, דזהו פי' עקודים שעקוד בכלי אחד¹⁰, אבל אור א"ס שלפני הצמצום אינו בגדר וענין זה שהוא כלל, והיינו שיהי' בגדר לאמר עליו שהוא בבחי' כלל לאורות פרטיים¹¹. ובאמת הנה בעומק ההבנה במקום שמתבאר הענין דפרצופים העליונים בפרטיות, הרי גם בפרצופי א"ק ועקודים אינו שייך עדיין ענין כלל ופרט, וכמו שהכחות' ההיוליים העצמיים שמושלים לגמרי ואינם בגדר בחי' כלל ופרט, וכידוע דכח ההיולי והגילוי המתגלי' ממנו אינו בבחי' כלל ופרט, כי ההיולי הוא מושלל מהגילויים, ובפרט כמו שהוא בהכחות ההיוליים העצמיים שמושלים¹² לגמרי מגדרי הגילויים, אך עכ"פ יובן מזה ענין השלילה, והיינו איך דאוא"ס שלפני הצמצום אינו בחי' כלל לאורות פרטיים, שהרי גם במדרי' שלאחר הצמצום, וכמו א"ק וגם למטה מא"ק, ה"ה בחי'

בעולם האצ"י הם בחי' הכלים שהם בחי' החומר דעולם האצ"י, והוא נביעו איהו כנשמתא לגופא קאי על גילוי הקו, דאיהו חיים לגופא קאי על האורות דאצ"י, שהם הנמשכים ומתגלי' להאיר את הכלים דאצ"י ולהחיותם, דזהו מה שהאורות דאצ"י הם בחי' צורת האצ"י, דכשם שבנבראי' דבי"ע הנה האור והחיות שמתלבש בהנבראים בגוף שהוא חומר, הוא הנפש שהוא צורת הנבראי', הנה כמו"כ הוא בעולם האצ"י, דאורות דאצ"י המתלבשים בכלים דאצ"י, דזהו חומר האצ"י, הם צורת האצ"י. והנה טעם הדבר מה דכלים דאצ"י נקראים בשם חומר, הוא לפי דרש ומקור התהוות הכלים, הוא ע"י הצמצום והסתלקו' האור שנכלל בהמאור³, ונשאר רק בחי' רשימו בלבד⁴, והיינו כי הרשימו שנשארה במקום החלל ומקום פנוי מהאור הקודם, הנה ע"י הצמצום זהו בחי' שרש ומקור הכלים, וכדאי' בע"ח (היכל א"ק דרוש עגו"י ענף ב') דע כי טרם שנאצלו הנאצלים ונבראו הנבראי', הי' אור עליון פשוט ממלא כל המציאות, ולא הי' שום מקום פנוי בבחי' אור ריקני וחלל, אלא הכל הי' ממולא מן אור א"ס פשוט ההוא, ולא הי' לו⁵ בחי' ראש ולא בחי' סוף, אלא הכל הי' אור א' פשוט שוה בהשואה א', והוא הנק' אור א"ס, והיינו שבמקום החלל הי' מאיר גילוי אוא"ס ב"ה הבל"ג, שהוא אור א' פשוט שוה בהשואה א', שהאור הוא מעין המאור⁶, שהוא בבחי' א"ס ממש, דהגם שהוא בחי' אור וזיו המתפשט בלבד, שעש"ז נק' בשם אור להורות שהוא בחי' הארה לבד לא בחי' העצמות, וכמו שדייק הרמ"ז⁷ בלשון הע"ח (הנ"ל) שאמר ואז צמצם את עצמו א"ס בנקודה האמצעית אשר בו באמצע אורו ממש, ודייק אורו לאפוקי עצמותו, והוא כדרך הנשמה שאינה מחזקת מקום, רק אורה מתפשטת בכל הגוף להחיותו, כך כל הדברים האלו הם באור המתפשט מעצמותו, והיינו כמו אור⁸ וזיו השמש שהיא הארה מתפשטת מהשמש, או אור וחיות הנפש, שזהו רק הארה מתפשטת מהנפש, מ"מ הרי אומר שהוא אור א' פשוט שוה בהשואה א', היינו שהאור הוא מעין המאור, וכמו אור וחיות הנפש הרי גם כללות התפשטותו בגוף, ה"ה בבחי'

* דהנה זה עכ"ז בארוכה ראה ד"ה אשורנו ש"ת (בספר המאמרים ת"ש - תש"ב. נמצא בדפוס [נדפס לאח"ז בספר המאמרים ה'ש"ת ע' 31 ואילך]).

* פרצוף א"ק שנק': כך קראו הרב המגיד ז"ל (סהמ"צ להצ"צ מצות האמנת אלקות פי"א [נח, ב]).

* וכמו שהכחות: ראה תו"א ותו"ח ס"פ נח [תו"א י, ג ואילך. תו"ח סז, ב ואילך]. ד"ה ויגדלו הנערים תרס"ה [ספר המאמרים תרס"ה ע' צה ואילך]. ד"ה וספרתם לכם, קדש ישראל בהמשך תרס"ו [ע' ריב ואילך. ע' תקיא ואילך]. ועוד.

(3) ראה עץ חיים שער א (דרוש עגולים ויושר) סוף ענף ג. המשך תערוב ח"א ע' יג ואילך. ובכ"מ.

(4) ראה לקו"ת הוספות לויקרא נד, א. סידור עם דא"ח קסה, ד ואילך.

(5) בספר המאמרים ה'ש"ת שבהערה: 1 ולא הי' לו לא.

(6) ראה תניא אגה"ק ס"כ (קל, סע"א ואילך). ספר המאמרים

תרנ"ו ע' רנו. המשך תרס"ו ע' קסה. ובכ"מ.

(7) הובא בהגהות וביאורים לעץ חיים שם.

(8) בספר המאמרים ה'ש"ת שבהערה: 1 באור.

(9) בספר המאמרים ה'ש"ת שבהערה: 1 מ"מ.

(10) ראה עץ חיים שער ו (שער העקודים) פ"א. מאמרי אדמו"ר

הזקן פרשיות ח"א ע' סד ואילך. תורת חיים נח סה, ד ואילך. ובכ"מ.

(11) ראה ד"ה בראשית ברא שנה זו (לקמן ע' צז ואילך).

(12) בספר המאמרים ה'ש"ת שבהערה: 1 מושללים.

שבנפש, ומסביר כי אין המשל דחיות כללי דומה להאור הבל"ג, וראי' מהפרצופים שאחר הצמצום¹³.
ענינים. ⁶ צורה וחומר דאצי', אורות וכלים. ⁵ שרש הכלים מרשימו. ² האור שלפני הצמצום אינו עצמות. ⁷ החיות כללי אינו מושלל מהכחות.

ד"ה בסכות תשבו (כו)

פשוט ואינו בגדר כלל לפרט.

צריכים לחזק את הענין של קביעות עתים ללימוד החסידות. (אחרי כן פנה אל התלמיד התמים ר' יהושע אייזיק שי' שהגיע לחג מקובנה, ואמר לו:) כשקבלתי מכתבך על הסדר של לימוד החסידות בכמה עיירות בתוככי התלמידים התמימים ואנ"ש שי' בליטא, קבלתי עונג רב מזה. בן הוא המשכו של אביו. העונג שלי הוא העונג של אבי, והעונג של אבי הוא מקור שפע וברכה לכל אלה העוסקים בתורה ועבודה. מסור נא דרישת שלום מאתנו לכל תלמידי התמימים ואנ"ש שי' שבלטא והשתדלו לחזק את הקביעות עתים ללימוד החסידות ברבים והשי"ת יהיה בעזרכם בגשמיות וברוחניות.

שאלה: אחד מהמסובים שאל, כפי המובן מהמשל הרי לא זו בלבד שאי אפשר לאדם לעסוק עם חברו עד אשר תחילה יהיה בעצמו כדבעי למהוי, אלא עוד זאת על ידי נתינת המים החמים בקרים עלולים המים הקרים להתגבר על החמים?

תשובה: אמת הדבר כי כל הענינים הגשמיים, טבעיים וענייניהם, צריכים לשמש לנו כמשלים להבין על ידם ענינים רוחניים, אך עם זאת יש לדעת שזה רק משל. ואף שדבר זה פשוט, הרי הידיעה הזאת שזה רק משל מענינים גשמיים, מסירה את ההגלמה וההגדרה שבמשל.

כך הדבר גם במשל זה של חבית המים הקרים, שאין הנמשל דומה למשל. אכן, במשל כך הדבר שעד שתתחמם סאת המים כל צרכה אי אפשר לתתה במים הצוננים שמא היא עצמה תתקרר. הרי זה מפני שהגשמי בכלל אינו מציאות אמיתית, והחמימות איננה עצמית ולכן היא מתקררת. ואילו ברוחניות, שהחמימות היא עצמית, הרי אדרבה, על ידי ההתעסקות לחמם את הקר, מתעורר כוח פנימי יותר. ואין הכוונה מצד המנגד שמבואר בכמה מקומות שמעורר כוח עצמי, שזה ענין הנצחון וההתעוררות שהוא מצד ההתנגדות של המנגד, הכוונה כאן היא שההתעסקות לפעול מעוררת כוח פנימי יותר.

וכך בכל דבר וענין גשמי ניתן למצוא איזו תועלת להבנת ענין רוחני. ומובן הדבר שאין המשל דומה לנמשל בכל פרטיו. ובזה צריכה להיות ההבנה מה לקרב ומה לרחק. זהו הר"ת של וד"ל, כי למבין דבר די בהערה והארה.

חלק ג קונטרס יג

אורות כללים, וכ"ש דהאור א"ס שלפני הצמצום אין שם התחלקות אורות פרטיים.
קיצור. יבאר דגם באצי' יש חומר וצורה, אורות וכלים, ויבאר ענין הרשימו שנשאר אחר שהאור הבל"ג נכלל בהמאור, והגם שהאור הבל"ג הוא אור ולא עצמות, ומ"מ הוא מעין המאור, ודוגמא לדבר החיות כללי

13 הקיצור דשנת ה'שי"ת: או"כ דאצילות נק' חומר וצורה. הכלים נק' חומר כי שרש התהוותם מהרשימו. יבאר דאוא"ס שלפה"צ הוא

לקוטי דיבורים

יג. כל הענינים הגשמיים מהווים משל להבנת אלקות. האמת היא הרי ש"הכל הוא אלקות" ו"אלקות הוא הכל". אלא, כדי שנבין איך הכל אלקות ואלקות הכל, ברא השי"ת עולם גשמי עם הרבה ענינים המהווים משלים להבנת אלקות.

מים הם בטבעם קרים, וכאשר צריכים לחמם חבית גדולה המכילה מאות דליי מים, קשה מאד לחמם אותה בפעם אחת, ולכן מחממים סאה מים בכלי מיוחד במדת הרתיחה הגדולה ביותר שהכלי מסוגל לסבול מבלי שיתפוצץ מרוב החום. בתוך הכלי של סאת המים הרותחים ישנו מקום מיוחד שבו נמצאת האש המרתיחה את המים. את הכלי עם האש וסאת המים הרותחים מכניסים אל תוך החבית, וזו מתחממת לאט לאט.

מים הם תורה. ליטא היא ב"ה "חבית" גדולה של בני תורה, כן ירבו. נוסף על הידיעות השונות המגיעות מתוך שיוצא לנו במשך השנה לקרוא מכתבים מליטא, לשוחח עם אנשים הבאים משם, הרי הרושם הטוב שעשה עלי כשהתארחתי אצל אנ"ש בליטא ובהיפגשי עם כמה "עולם'שע" (לא חסידים) רבנים ובני תורה יחיו, ובקראי שאלות שונות של בעלי בתים רגילים ביותר, הרי מכל זה מורגשת אהבת התורה הקיימת ב"ה בליטא.

בהיותי בריגא אמרתי ליהודים שם שנוסף על המדה הטובה שלהם בצדקה וגמילות חסדים, שהם מצטיינים בה ב"ה, עליהם ללמוד את המדה הטובה של אהבת התורה הקיימת בליטא. לליטא יש ב"ה קורת רוח מבן תורה. בן ישיבה תופס אצל יהודי ליטא המקום הנכון שבו תורה צריך לתפוס. אברכים שקועים בלימוד, עוסקים בהתעלות בלימוד התורה. ברם, טבע המים שהם קרים, קרים וקפואים. מים בטבעם אינם עלולים להתעפש אבל הם עלולים להתמלא עובש, ואילו כשהמים מפכים ומתנדנדים - אין בהם עובש. כל תנועה באה על ידי החום דוקא, ויש לחמם את חבית המים.

תלמיד ה"תמימים" ויהודי חסיד הוא הכלי המכיל סאה מים רותחים ויש בו מקום המכיל את האש המחממת. תלמידי התמימים שי' שבלטא צריכים להיות שביעי רצון על שהם נמצאים באוירה של אהבת התורה. הישיבות הקיימות שבלטא, כן ירבו, הן המים החיים שבלטא.

תלמידי התמימים ואנ"ש, ה' עליהם יחיו, בערי ליטא היו

רשימת המאסר

רשימה¹

היום הוא יום ראשון להמאסר - לא עתה - בשנה העברה, בשעה השתים עשרה אחרי חצות לילה ביום ג' שלח י"ד בחודש סיון, אור ליום ד' שלח ט"ו בחודש סיון, גמרתי "קבלת האנשים" אשר שעותיהם היו קבועות שלש פעמים בשבוע, יום ראשון, שלישי, וחמישי, משעה השביעית עד העשירית, ועל הרוב הי' מתאחר ונמשך עוד שעה ושתים, וביותר בימי הקיץ אשר זמן תפלת ערבית לא קודם משעה חצי העשתי עשר². היו מתפללים מנחה בשעה 6 וערבית בשעה 11 (ובשאר הימים מנחה בשעה 9 וערבית בזמנה).

כי מנין קבוע הי' לי שהיו מתפללים שלש פעמים ביום, אחרי תפלת שחרית היו אומרים שיעור תהלים (כמו שנחלק לימי החודש) אשר על פי יסוד הוראה וענין בלתי גלוי, הנה בקשתי את אנ"ש שי' בכל המקומות, אשר יקבעו בהבתי כנסיות דבר זה, לאמר שיעור תהלים אחר התפלה, היינו שבמשך החודש יוגמר כל התהלים, ואחריו קדיש יתום, ותודה לאל כי נתקבל בהרבה מקומות ואשרי חלקם בגשמיות ורוחניות, ובקשתי זאת לקבוע מנהג זה במקומה עומדת גם היום, ואחרי כן שיעור קבוע של משניות ובין מנחה למעריב אגדה, ואחר מעריב שיעור גמרא.

בהזדמנות, הנה בפעם הזאת באו הרבה אנשים והוכרחתי להתחיל בזמנו כאמור, וגמרתי בחצי שעה השתים עשרה והתפללנו ערבית, והייתי יגע במאד מהעבודה, ונוסף לזה הצער הפרטי שהי' לי אז בימים ההם, ביום א', ב' וג' חילופי דברים על ידי אמצעות שלשה רבנים הרב ארנאָווסקי, הרב מוועליז והרב משדה מנוחה⁴, עם כבוד הרב הגאון הישיש ר' דוד טעביל שי' קצנלנבויגען⁵ על אודות האסיפה הכללית אשר חפצה קהלת לענינגראד לקרוא⁶.

* * *

הנני מנגד אל הועידה אשר קהלת ליענינגראד חשבה לקרוא, ובימים ההם ערכתי מכתב גלוי אל יושבי מדינתנו*. בסגנון חד, אמנם לא חפצתי לשלחו ולפרסמו עד אשר אבוא בדברים עם הרב קאצענעלינבויגין, פן ואולי יחזור הוא משיטתו בענין זה. ושלחתי אליו ג' רבנים להתדבר עמו בזה.

הרבנים שי' שלוחי נסעו אליו ביום ב' בקר (כי ישב בנאות דשא) והוא הושיב פניהם ריקם, גם אמר להם כי קהלת ליענינג' ככעס ורוגז עלי על אשר אינני מתחשב עימם לקרוא גם אותם, אשר גם הם יודעים מכל הנעשה לטובת החזקת תורה, כמו שיודעים הרבנים מחאקוב מאסקווא, מינסק, ובקש אשר אחד הרבנים יבוא אליו ביום המחרת הוא ביום ג'. ביום ג' בא הרב אליו שנית ודבר עמו הרבה בזה, והושיב לו כי הועידה צריכה להיות ומאד מצטער על אשר הנני מנגד אל האסיפה הכללית, ואשר מצווה למונע אותי מן ההתנגדות כי ישנם בין בני הקהילה שהם שקצים גדולים, ויש סכנה גדולה בדבר. הציר בא חזרה בשעה 9 לעת ערב, ובו ביום גמרתי לפרסם את המכתב הנ"ל, אמנם בהיותי באמצע עבודתי לקבל אנשים, אשר הייתי מקבלם ביום א', ג', וה', על-כן הנחתי המכתב על השולחן, טרם מסרתיו אל המעתיק להעתיקו, בהעתקות רבות כפי הדרוש, והיו רק מועתק איזה אכסימפליארין, וכתב ידי הי' מונח על השולחן, ומשכתי עבודתי בקבלת אנשים הלאה עד חצי שעה השתים עשרה לילה, ואז התפללנו תפלת ערבית, ובשעה רבע הראשונה יצאתי אל חדר האכל לאכול סעודת הלילה, ועוד טרם כיליתי לאכול בג' רביעי שעה הראשונה אחר חצות לילה באו - לא עתה - חברי הגפא"ו לעשות חיפוש בביתי.

1) נדפס בלקוטי דיבורים חלק ד תריא, ב ואילך עם הערות מכ"ק אדמו"ר שליט"א. בהוצאה זו ניתוספו הערות מהמו"ל בין אריחיים. ברשימה זו (שלא הגיעה לדינו, עד עתה, בשלימות), מסופר על הלילה הראשון של המאסר, עד שהוכנס רבנו לחדר כלאו בבוקרו של יום ד', טו סיון תרפ"ו. ובסופו מסופר על זיכרונות רבנו (משנת תרנ"א). לאחר זה, הגיעה לספריית כ"ק אדמו"ר שליט"א מעטפה, שנכתב עלי' בגוף כתב יד קודש כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ: "ניירות השייכים להמאסר", ובה, קובץ קטן בגוף כתב יד קודש כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ, הכולל:

- א) תיאור החיפוש שקדם להמאסר. נכתב בגוף שלישי, בסגנון של הקדמה לרשימת המאסר.
- ב) מהדורא קמא של תיאור הלילה הראשון של המאסר.
- ג) תיאור שני הימים הראשונים של המאסר.
- ד) רשימות אלו נדפסו בקובץ יגדיל תורה ניו יארק שנה שביעית חוברת ה (נד) ע' רפח ואילך בתוס' הערות מהמו"ל. ונדפסו לקמן.
- 2) מרגלא בפומי דחסידים הראשונים, אשר כן הורה ונהג רבנו הזקן בהיותו בפטרבורג בעת מאסרו השני בשנת תקס"א.
- 3) ראה בפרטיות בקונטרס ל"ב תמוז דשנת ה'תש"ח [ספר-המאמרים תש"ח ע' 264. לאחר-זה נדפס באגרות-קודש חלק ב ע' פא ואילך.
- 4) {6} שם מושבה.
- 5) רבה של לענינגראד.
- 6) ראה ב"מבוא". וראה אגרות-קודש חלק א ע' תרלו: . . . כאמור

(* מיום ג'. יג סיון תרפ"ו (אגרות-קודש ח"א ע' תקצו ואילך).

כבד עלי הדבר לְדַבֵּר בארוכה, כאשר ראוי להיות בעניין זה, אבל בכללות הוא, כי אנשי הקהלה הלכו בערמומית בעניין זה, והרב הגאון ר' דוד טעביל שי' לא שם לבו לזה, ביותר - כפי מה שאמר לאחד הרבנים שי' הנ"ל מפורש - דכוונתו היא לְנַגֵּד לי, דמאחר שאני הנני נגד אסיפה כללית איננו חפץ להכניס עצמו בעצם הענין, אם צריכים אם לאו, אם טובה היא או ח"ו הפכו ורק כאשר דעתי שאין צריכים מוכרח הוא להיות עם האומרים על הן.

מסכת זו גדולה היא ועתה כאשר מסבות שונות תודה לאל לא בא הדבר לידי פועל אין ראוי לדבר בזה, ורק בעיתו הי' זה עגמת נפש אמיתית, והי' נוגע לכללות עניין היהדות במדינתנו, והרבה אותות ומופתים ישנם כי הרעיון של האסיפה כללית היא מחשבה עמוקה לנגוע בכבת עין ישראל, במדינתנו יע"א, והודו לד' כי טוב⁸ על אשר סבב סבות איזו שיהיו שנתבטל הדבר והי' יברך את עמו בשלום⁸.

* * *

יִגַע ואין אונים נטלתי את ידי לאכול סעודת ערב במסיבת בני ביתי יחיו איזה מינוטין אחרי שעה השתים עשרה, לא עברו כעשרה מינוטין, והנה צלצל הפעמון ברעש גדול, הפתח נפתח ושני אנשים באו במרוצה וברעש גדול לחדר האוכל, בקריאה: אנחנו שלוחי הפקידות ג. פ. או. מי הוא שניאורסאָהן? ואי' הוא?

עודם מדברים, ופולגת אנשים מזויינים באה החדרה, כולם עומדים במישור, מוכנים לשמוע בקול נגיד ומצווה.

עניתי בקור רוח ובשפה ברורה: לא ידעתי איזה שניאורסאָהן אתם דורשים אם באתם למעון איש בטח אתם יודעים מתחילה מי הוא הדר במעון זה, ועל כן למותר הוא הרעש וההפחדה, דברו דברים מה דרוש לכם ומי דרוש לכם, ועם זה, הלא גם מנהל החצר - היודע פנים את כל שכיני המעונות - הולך עמכם, ולמה לכם להרעיש ולצעוק.

ראש המדברים: אנכי אינני צועק כי אם כן הוא דיבורי, כנראה עוד טרם ידעתם את ארחי צירי פקידות ג. פ. או. הבו הראו לנו את המעון שלכם עם כל מובאיו ומוצאיו למען שנוכל להעמיד את המשמר הראוי כחוק, ואתם בתור אדון הבית תלכו עמנו להשגיח בעת שנעשה הביקור והחיפוש.

עניתי: כן אנכי אינני יודע ארחות צירי פקידות האמורה, ואינני חפץ לדעת אותם, ובלי ספק אצלי אשר טעות הוא בידכם, או עלילה מכוונה, בכל אופן לי אחת היא, ואת צירי הפקידות האמורה, לא יראתי, אינני ירא, ולא אירא, מובאי הבית ומוצאיו יכול הוא מנהל החצר להראות לכם, והמעון שלי בידכם הוא לעשות בו ביקור וחיפוש כרצונכם, או כפי החוק שאתם אומרים ואותי בטח לא תפריעו מסעודתי.

דברי אלה בכלל, והקרירות והעדר ההתפעלות, או מדויק יותר - הביטול הנאיבי של אזרח ליובאוויטשי עשה רושם עז גם על אנשי סלע הללו, וברגע ראשון נרפו כנפיהם ויביטו עלי בתימהון רב, ושקיטה חרישית בבית.

עברו רגעים אחדים, וקול הפקיד נחמנסאָן - נער עברי מנעוול אשר אביו הי' נוסע לליובאוויטש וגם הוא למד אצל מלמד בנעוול - מְצוֹנָה אל המזוינים לאמר: אתם לכו עֲמְדוּ על פתחי הבית לשמרם, אם יבקש איש לכנס בבית תפתחו לו הדלת לרוחה, ואם יחפוץ איש ללכת גם מחדר אל חדר, או גם לדבר ביניהם לא תתנו. ראו הזהרתי אתכם, ופנה על עוזרו לולב - ממשפחת לולב היושבים בריגא -

ואנחנו ניגש אל העבודה לעשותה, ואתם - פונה אלי - אם תוכלו לאכול אנחנו לא נפריע אתכם. ויעמיד איש מזוין בחדר זה להשגיח על הסדר המצווה מאתו.

* * *

ראשונה הלכו לחדר בנותי מ' חי' מוסיא ושיינא יחיו, לבקר בשם וידרשו מאתם לאמר להם: מאיזה פארטיע המה, ויענו כי הם בהפארטיע של אביהם, בנות ישראל בעזפארטיינע, מ'חב'בי ארחות ישראל סבא, ממאסים בשאיפות החדשות. מפני מה? - נשמע קול נחמנסאָהן בשאלת תימהוּן - מפני מה - ענתה בתי שיינא תחי' - מפני מה אינני מחויבת להשיב לכם, אתם שואלים איך היא השקפתי, ועל זה עניתי לכם ועל שאלת מפני מה אינני מחויבת לענות או לתת טעמים על השקפתי, כי הלא לא לשם דיסקוסיא באתם לבקר את כתביי ואגרותיי. אנחנו - המשיכה דברי' - מה שהיינו הננו, ומה שהננו, הננו מגידים גלוי מבלי התחשב אם יערב לכם, ואם הוא לפי רוחכם או לא.

אתם צריכים להתחשב - הגיד נחמנסאָהן - עם כחנו ודעתינו, הפקידות ג.פ.או. אשר בכחה ובשליחותה באנו אליכם, יכולה היא לפתוח גם פה אלם, ולספר גם המונח תחת כף הלב. אומנים נפלאים הם החוקרים שלנו כי להם אומרים את הכל, שם. . . אין מקום לכחד, שם. . . מדברים ברצון או שלא ברצון, שם. . . הכל נימס, שם אבן ידבר ויספר.

כל האסון - ענתה בתי תחי' - הוא בזה, אשר חפצים ליקח הכל בכח, באלמות ובזרוע, עד כמה מאוסה היא ובלתי יסודית הדרך הלזו לקחת את בעלי השכל ובעלי הדיעה, בכחו של האגרוף ובהפחדת קנה רובה.

לא אכחד כי נעים הי' לי לשמוע דברי' האמורים בהשכל בקרירות - כמובן עשוי' - ובקול מוחלט, אבל עם זה יראתי במאד לגורלה אשר לא יעלה בדעתו של נחמנסאָהן זה, המתפאר בכחו ואלמות ידו, לשום עלי' עונש מאסר.

* * *

בי"ה, י"ג סיון, תשי"ב
ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מיום...

ויהי רצון שיבשר טוב בכל העניינים שכותב - בטוב הנראה והנגלה, וכפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר הידוע, שכשנותן הקב"ה לעמו בני ישראל גשמיות, ביכולתם להראות ומראים בפועל איך שמהפכים את הגשמיות לרוחניות.

והרי פתגם רבותינו נשיאינו, הוא גם נתינת כת, ובפרט שיום מתן תורה הוא גם יום ההילולא של מורנו הבעש"ט ז"ל, ובשנה זו - הילולא המאתים וביום הרביעי בשבוע (כבעת ההסתלקות) בו ניטלו וגם ניתלו המאורות.

וידועה תורת בעל ההילולא על הכתוב כי תראה חמור וגוי עזוב תעזוב עמו, לעבוד את השי"ת עם החומר, עם הגוף וענייניו.

בברכה לבשו"ט ובזה גם ע"ד השפעתו בסביבתו בכיוון הנ"ל.

בי"ה, טו"ב סיון, תשי"ב
ברוקלין.

שלום וברכה!

עיי מחותנו הרה"ג אי"א נוי"נ מו"ה... שי קבלתי בקשת ברכה פ"נ עבורו.

ובעת רצון אזכירו על הציון הקי של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ ז"ע, ויהי רצון כשם שהביאו הבקשה כן יבשר טוב בעצמו בזה.

ובפרט שבאים אנו מיום הילולא המאתים (שהיי ביום א' דחג השבועות) של מורנו הבעש"ט ז"ל, וידוע דבר התורה שלו על הכתוב כי תראה חמור וגוי עזוב תעזוב עמו, לעבוד את השי"ת עם הגוף וענייניו.

ומענין לענין באותו ענין, כבר כתבתי לכמה וכ"פ אודות גודל ההכרח להפיץ המעינות (של הבעש"ט, שהיא היא תורת החסידות, ועד שיגיעו גם) חוצה, ואף שבכלל תוכן הנהגת כתי"ר באופן דנחבא אל הכלים, אבל לאחרי בקשת שליחתו ספק גדול, האם הזמן דעתה מתאים לזה, ואת"ל - גם בזה ניתנה הוראה מהבעש"ט ז"ל עצמו שבשו"א לא רצה להתגלות וכו' וכמבואר במכתבי קדש שלו, ואף כי מי הוא זה ואיזהו אשר ערב לבו להדמות להבעש"ט ז"ל, הנה מזה גופא שסיפרו לנו ע"ד האמור, הרי ודאי שאין זה ח"ו לסיפור בעלמא ולבטלה, כי אם הוראה ומעשה רב לכל הרוצים לילך בעקבותיו, וע"ד דברי אדה"ז בתניא פרק מ"ד, עיי"ש.

ויהי רצון שגם בזה יבשר טוב וכהוראת חז"ל טוב האמיתי - טוב לשמים וטוב לבריות וטוב העושה פירות דאילנא דחיי פנימיות התורה שבדורנו נתגלתה בתורת החסידות.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

בי"ה, ט"ו סיון, תש"כ
ברוקלין.
שלום וברכה!

בשעה טובה תהא פתיחת גן ישראל בשנת המאתים להסתלקות הילולא של רבי ישראל בעל שם טוב, ויצליחו כל אלו שיהיו בו וההנהלה והמשתדלים שליט"א בגשם וברוח גם יחד כהוראת בעל ההילולא שהיא גם נתינת כח וכמבואר בחסידות חב"ד, ובקרוב ממש יקוים בהם הקטון יהי' לאלף וגומר בביאת מלכא משיחא וגאולתנו האמתית והשלימה.

בי"ה, י"ז סיון, תשכ"א
ברוקלין.

הו"ח אי"א בעל מדות ובעל מרץ רב פעלים
מו"ה יוסף שי

שלום וברכה!

... מובן שתמים דיעה הנני עמו בהחלטתו שלא לעזוב ח"ו מקומו ותפקידו עתה, שכנראה הוא היחידי הפעיל בהפצת היהדות המסורתית באופן שיצליח, ז. א. שזהו בגדר מצוה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים (עכ"פ בעתיד הקרוב), וכיון שמדתו של הקב"ה מדה כנגד מדה אלא שכמה פעמים ככה, בודאי שלא יוגרע ח"ו בעניני יראת שמים אודותם כותב ואדרבה עוד יתוסף בהם, וכיון שמילוי התפקיד דורש בריאות הנכונה הרי זה גם צנור וכלי להוספה בברכת השם יתברך בהמצטרך.

מוסגר פה ממה שנדפס לאחרונה נוסף על מה שנשלח בדואר בפ"ע, ובטח יאשר קבלתם ויוכל לנצל זה לעבודתו האמורה.

ע"פ השמועה כאן אודות העזובה בעניני יהדות בשפאניא ופארטוגאל, אולי היתה אפשרית שיבקר שם מזמן לזמן, והרי קרוב לומר שעל אתר ימצא אחדים שיוכלו להמשיך מה שיתחיל הוא בביקור קצר, ובפרט בידעם שלאחרי זמן מסוים יבקרם עוד הפעם, ובנוגע להוצאות הדרך, הרי בטח לא רבות הן, ובכל אופן אמצאים מחציתן כשיודיע המגיע.

ועוד להוסיף שכמדומה היתה קיימת במדריד קבוצה של סטודנטין שומרי תורה ומצות ותקותי שישנן פעילים גם עתה, ויקל האמור על התעוררות האמורה לעיל שלדעתי נכונה ונחוצה היא ביותר.

ת"ח בעד בשו"ט בכל הנ"ל ובברכת מזל טוב להולדת הבן יחיאל בנימין שי' אודותו כותב, ויהי רצון שהוא וזוגתו תחי' יגדלוהו עם כל יו"ח שי' לתורה ולחופה ולמעשים טובים.

ברכה לבשו"ט בכל האמור.

פרק ב משנה ח

רבן יוחנן בן זכאי קיבל מהלל ומשמאי. הוא היה אומר: אם למדת תורה הרבה, אל תחזיק טובה לעצמך, כי לכך נוצרת.

נקודות משיחות קודש

צריך להבין: א. משמעות הלשון "תורה הרבה" היא שהלימוד הוא יותר מהמתחייב, ואם כן מדוע נאמר "כי לכך נוצרת" (הלוא - אם הוא נוצר "לכך" סימן שמחוייב בזה, ובמה זה "הרבה")? ב. הלשון "תורה הרבה" סתום הוא - ומדוע לא נתפרש מהו שיעור החיוב ומהו "הרבה"?

והביאור בזה :

על בעל המאמר - רבן יוחנן בן זכאי - מצאנו שלמד תורה ארבעים שנה.⁷ ארבעים שנה הוא מספר השנים הדרוש לקבלת סמיכה להורות הלכה.⁸ לפי זה יוצא שבארבעים שנות לימודו הגיע רבן יוחנן בן זכאי לשלימות מסויימת בלימוד התורה ("בן ארבעים לכינה"⁹) וכל מה שלמד לאחר מכן (כמו שאמרו עליו¹⁰ ש"לא הלך ארבע אמות בלא תורה") היה למעלה מאותה שלימות.

ויש לומר שכן הוא גם במשנתנו - החיוב הוא ללמוד ולהגיע להוראה ומה שמעבר לזה נקרא "תורה הרבה". זהו שאמר רבן יוחנן בן זכאי "אם למדת תורה הרבה", דהיינו לימוד מהסוג והדרגה שהוא בעצמו עסק בו - "אל תחזיק טובה לעצמך, כי לכך נוצרת".

ההבדל בין "בריאה" ל"יצירה" הוא ש"בריאה" היא עצם התהוות המציאות, ואילו "יצירה" זו הצורה שבאה כדבר נוסף על עצם המציאות.

בלימוד תורה החילוק בין בריאה ליצירה הוא כדלהלן: מצד ה"בריאה" - עצם (התהוות) מציאות שכל האדם - אזי כאשר הוא מגיע להוראה, לאחר הלימוד של ארבעים שנה, נשלמה מטרת בריאתו. אך לגבי "יצירה" - הצורה של המציאות - אין לדבר סוף ואפשר להוסיף וללמוד תורה עוד ועוד.

זהו אס-כן פירוש משנתנו: גם "אם למדת תורה הרבה" - למדת תורה במידה כזו שזכית והגעת להוראה, כלומר, השלמת את מטרת בריאתך; "אל תחזיק טובה לעצמך - כי לכך נוצרת"; מצד ענין ה"יצירה" שבך (תוספת הצורה), מוטל עליך להוסיף עוד ועוד בלימוד התורה, בלי הגבלה.

(תורת־מנחם - התוועדויות תשמז, כרך ד, עמ' 150)

לכאורה יש להקשות: על תלמידיו של הלל הזקן נאמר בגמרא¹ "גדול שבכולן - יונתן בן עוזיאל; קטן שבכולם - רבן יוחנן בן זכאי". ולכאורה, הן אמת שגדלותו בתורה של רבן יוחנן בן זכאי היתה עצומה, ש"לא הניח מקרא ומשנה גמרא הלכה ואגדה.. דבר גדול ודבר קטן"², אבל מכל-מקום לפי ערך תלמידי הלל היה "קטן שבכולם"; מדוע אס-כן נאמר כאן רק מה ש"רבן יוחנן בן זכאי קיבל מהלל.. ולא הובאה שום מימרא מרבי יונתן בן עוזיאל, שהיה גדול תלמידיו של הלל!?

ויש לומר שזהו בהתאם לכללות ענין מסכת אבות, המתחילה ב"משה קיבל תורה מסיני ומסרה.. מסורה לאנשי כנסת הגדולה; הם אמרו.. והעמידו תלמידים הרבה"; כלומר, סגנון המסכת הוא של מימרות תנאים, מקבלי התורה, שהמשיכו בהעברת המסורה לדורות הבאים אחריהם.

על-פי זה יש לומר שבמסכת זו הובאו אך ורק דברי התנאים שענינם היה מסירת התורה. אף-על-פי שהיו תנאים גדולים מהם, שלימודם היה באופן נפלא ביותר, מכל-מקום דבריהם לא הובאו מכיון שלא היו שייכים לענין מסירת התורה.

על יונתן בן עוזיאל מסופר בגמרא³ ש"בשעה שיושב ועוסק בתורה, כל עוף שפורח עליו מיד נשרף", ומבואר בתוספות⁴ שזהו משום "שהדברים שמחים כנתינתם מסיני שניתנה תורה באש". מזה מובן גודל ההפלאה של לימודו - שמצד אחד היה נפלא ביותר, אך מצד שני, מטעם זה גופא לא היה שייך להעברת התורה לאחרים ובוודאי לא לכלל ישראל.

לעומתו, רבן יוחנן בן זכאי ענינו היה העברת התורה לאחרים, כמבואר בגמרא⁵ ש"ארבעים שנה לימד", וכמסופר עליו עוד⁶, שביקש ממלך רומי "תן לי יבנה וחכמיה", שבוה הבטיח את המשך קיום ולימוד התורה בעם ישראל כולו. ולכן במסכת אבות (שענינה כאמור מסירת התורה לישראל) הובאו דברי רבי יוחנן בן זכאי שקיבל מהלל (ולא דבריהם של תלמידים אחרים).

(שיחות קודש תנש"א - פרשת שלח)

(1) סוכה כח, א. (2) בגמרא שם. (3) שם. (4) ד"ה כל עוף. (5) סנהדרין מא, א. (6) גיטין נו, ב. (7) סנהדרין מא, א. (8) ראה סוטה כב, ב. (9) להלן פרק ה משנה כב. (10) סוכה כח, א.

א ומליל יי עם משה למימר:
 ב מלל עם אהרן ותימר לה
 באדלקותך ית בוצינא לקבל
 אפי מנרתא יהון מנחין שבכא
 בוצינא: ג ועבד פן אהרן לקבל
 אפי מנרתא אדלק בוצינא כמא
 די פקיד יי ית משה: ד ודין
 עובד מנרתא נגידא דהב עד
 שידה עד שושנה נגידא היא
 פחזו די אחזי יי ית משה פן עבד
 ית מנרתא: ה ומליל יי עם משה
 למימר: ו קרב ית לואי מגו בני
 ישראל ותדפי יתהון: ז וכדין
 תעבד להון לדכואיהון אדי
 עליהון מץא דחטאתא ויעברון
 מספר על כל בשרהון ויתורון

ח « וידבר יהוה אל-משה לאמר: ב דבר אל-
 אהרן ואמרת אליו בהעלתך את-הנרות אל-
 מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות כס"י:
 ג ויעש פן אהרן אל-מול פני המנורה העלה
 נרותיה כאשר צוה יהוה את-משה כס"י: ד וזה
 מעשה המנרה מקשה זהב עדי-ירכה עדי-
 פרחיה מקשה הוא כמראה אשר הראה יהוה
 את-משה פן עשה את-המנרה כס"י: ה
 וידבר יהוה אל-משה לאמר: ו קח את-הלויים
 מתוך בני ישראל וטהרת אתם כס"י: ז וכה-
 תעשה להם לטהרם הנה עליהם מי חטאת

רש"י

ב) בהעלתך. למה נסמכה פרשת המנורה
 לפרשת הנשיאים? לפי שכשראה אהרן חנכת
 הנשיאים, חלשה אז דעתו, כשלא היה עמהם
 בחנכה לא הוא ולא שכטו. אמר לו הקדוש ברוך
 הוא: חייך, שלף גדולה משלהם, שאפה מדליק
 ומיטיב את הנרות: בהעלתך. על שם שהלהב
 עולה, פתוב בהדלקתן לשון "עליה", שצריך
 להדליק עד שתהא שלהבת עולה מאליה. ועוד
 דרשו רבותינו: מכאן, שמעלה היתה לפני
 המנורה, שעליה הכהן עומד ומיטיב: אל-מול פני
 המנורה. אל מול נר האמצעי שאינו בקנים אלא
 בגוף של מנורה: יאירו שבעת הנרות. ששה שעל
 ששת הקנים. שלשת המזרחיים פונים למול
 האמצעי הפתילות שבהן, וכן שלשה המערביים
 ראשי הפתילות למול האמצעי, ולמה? כדי שלא
 יאמרו: לאורה הוא צריך: (ג) ויעש פן אהרן.
 (ספרי) להגיד שבחו של אהרן, שלא שנה:
 (ד) וזה מעשה המנרה. (שם) שהראהו הקדוש
 ברוך הוא באצבע, לפי שנתקשה בה, לכך נאמר

בטדי"ן בלעז געשלאגען לשון
 "דא לדא נקשן" (הניאל ה). עשת של פפר זהב
 היתה ומקיש בקרנס וחותר בכשיל לפשט איכריה
 פתקונן, ולא נעשית איברים על ידי חבור:
 עדי-ירכה עדי-פרחיה. "ירכה" היא השדה שעל
 הרגלים, חלול, כדרך מנורת כסף שלפני השרים:
 עדי-ירכה עדי-פרחיה. כלומר גופה של מנורה כלה
 וכל התלוי בה: עדי-ירכה. שהוא אבר גדול:
 עדי-פרחיה. שהוא מעשה דק שבה - הכל מקשה.
 ודרך "עד" לשמש בלשון זה, כמו (שופטים טו):
 "מגדיש ועד-קמה ועד-כרם זית": כמראה אשר
 הראה וגו'. פתבנית אשר הראהו בהר, כמו
 שנאמר (שמות כה): "וראה ועשה בתבניתם וגו'":
 פן עשה את-המנרה. מי שעשאה. ומדרש אגדה:
 על ידי הקדוש ברוך הוא נעשית מאליה: (ו) קח
 את-הלויים. קחם בדברים: אשריכם שתזכו להיות
 שמשים למקום: (ז) הנה עליהם מי חטאת. של
 אפר הפרה, מפני טמאי מתים שבהם: והעבירו
 תער. מצאתי בדברי רבי משה הדרשן: לפי שנתנו

והעבירו תַּעַר עַל־כָּל־בְּשָׂרָם וּכְבָסוּ בַגְדֵיהֶם
וְהִטְהֵרוּ כְּשִׁי׃ ח וְלָקְחוּ פֶרֶךְ בֶּן־בְּקָר וּמִנְחָתוֹ
סֵלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן וּפְר־שֶׁנִי בֶן־בְּקָר תִּקַּח
לְחֻטָּאת כְּשִׁי׃ ט וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם לִפְנֵי אֱהִל
מוֹעֵד וְהִקְהַלְתָּ אֶת־כָּל־עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּשִׁי׃
י וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם לִפְנֵי יְהוָה וְסִמְכוּ
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־יְדֵיהֶם עַל־הַלְוִיִּם׃ יא וְהִנִּיף
אֶהֱרֹן אֶת־הַלְוִיִּם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה מֵאֵת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לְעֵבֵד אֶת־עֲבַדְתָּ יְהוָה כְּשִׁי׃
יב וְהַלְוִיִּם יִסְמְכוּ אֶת־יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הַפְּרִים
וְעִשָּׂה אֶת־הָאֶחָד חֻטָּאת וְאֶת־הָאֶחָד עֹלָה
לַיהוָה לְכַפֵּר עַל־הַלְוִיִּם׃ יג וְהֵעַמְדַתְּ אֶת־
הַלְוִיִּם לִפְנֵי אֶהֱרֹן וּלִפְנֵי בְנָיו וְהִנַּפְתָּ אֹתָם
תְּנוּפָה לַיהוָה׃ יד וְהִבְדַּלְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּם׃ טו עַיִב בְּחוּל שְׁנֵי טו וְאַחֲרָיִ
כֵּן יָבֹאוּ הַלְוִיִּם לְעֵבֵד אֶת־אֱהִל מוֹעֵד וּמִתְּהַרְתָּ
אֹתָם וְהִנַּפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה׃ טז כִּי נִתְּנִים נִתְּנִים הִמָּה לִי מִתּוֹךְ בְּנֵי

לְבוֹשֵׁיהֶן וְיִדְפוּן׃ ח וְיִסְכוּן תּוֹר
בְּר תוֹרִי וּמִנְחָתָהּ סֵלֶתָא דְפִילָא
בְּמִשְׁחָ וְתוֹר תְּנִין בְּר תוֹרִי תִסַּב
לְחֻטָּאתָא׃ ט וְתִקַּרְב ית לְוֹאֵי
קָדָם מִשְׁפֵּן זְמַנָּא וְתִכְנוֹש ית כָּל
כְּנֻשְׁתָּא דְכְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ י וְתִקַּרְב
ית לְוֹאֵי קָדָם יי וְיִסְמְכוּן בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל ית יְדֵיהוֹן עַל לְוֹאֵי׃
יא וְיִרִים אֶהֱרֹן ית לְוֹאֵי אֲרַמָּא
קָדָם יי מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִהוֹן
לְמַפְלַח ית פְּלַחְנָא דְיֵי׃ יב וְלְוֹאֵי
יִסְמְכוּן ית יְדֵיהוֹן עַל רִישׁ תּוֹרִיא
וְעַבְד ית חַד חֻטָּאתָא וְיִת חַד
עֲלִתָא קָדָם יי לְכַפְּרָא עַל לְוֹאֵי׃
יג וְתִקַּם ית לְוֹאֵי קָדָם אֶהֱרֹן
וְקָדָם בְּנוֹהֵי וְתִרָם יתְהוֹן אֲרַמָּא
קָדָם יי יד וְתִפְרֹשׁ ית לְוֹאֵי מַגוּ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִהוֹן מִשְׁמִשִּׁין קָדָמִי
לְוֹאֵי׃ טו וּכְתֵר כֵּן יַעֲלוּן לְוֹאֵי
לְמַפְלַח ית מִשְׁפֵּן זְמַנָּא וְתִדְפִי
יְתִהוֹן וְתִרָם יְתִהוֹן אֲרַמָּא׃
טז אֲרִי אֲפֹרְשָׁא מִפְּרִשִׁין אֲנוּן
קָדָמִי מַגוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֲלַף פְּתַח

רש"י

תַּחֲתֵיהֶם, יָבֹאוּ וְיַעֲמֵדוּ עַל קַרְבָּנָם וְיִסְמְכוּ אֶת
יְדֵיהֶם עֲלֵיהֶם׃ (יא) וְהִנִּיף אֶהֱרֹן אֶת־הַלְוִיִּם
תְּנוּפָה. כְּדִרְךָ שְׂאֵשׁ מִצְרַע טְעוֹן תְּנוּפָה חֵי. שֶׁלֹּשׁ
תְּנוּפֹת נִאֲמְרוּ בְּפִרְשָׁה זוֹ: הִרְאֵשׁוּנָה לְכִנֵּי קֹהֵת,
לְכֹף נִאֲמַר בָּם׃ ׀ וְהָיוּ לְעֵבֵד אֶת עֲבַדְתָּ הוֹ׃ לְפִי
שְׁעֵבֹדֶת קָדֵשׁ הַקְּדָשִׁים עֲלֵיהֶם׃ הָאֲרוֹן וְהַשְּׁלֶחָן
וְגוֹ׃ הַשְּׁנֵיָה לְכִנֵּי גִרְשׁוֹן, לְכֹף נִאֲמַר בָּם׃ ׀ תְּנוּפָה
לְהוֹ׃ שְׂאֵף עֲלֵיהֶם הִיְתָה עֲבֹדֶת הַקְּדָשׁ׃ יְרִיעוֹת
וְקַרְשִׁים (צ״ל: וְקַרְסִים, דְּאֵלוּ קַרְשִׁים בְּיַד מִשָּׂא
בְּנֵי מְרָרִי) הַנְּרָאוֹת בְּבֵית קָדֵשׁ הַקְּדָשִׁים,
וְהַשְּׁלִישִׁית לְכִנֵּי מְרָרִי׃ (טז) נִתְּנִים נִתְּנִים.

כְּפָרָה עַל הַבְּכוֹרוֹת שְׁעֵבְדוּ עֲבֹדֶת אֱלִילִים וְהִיא
קְרוּיָה׃ ׀ זְבַחֵי מֵתִים ׀ וְהַמְצַרְע קְרוּי
׀ מֵת ׀ - הַזְּקִיקָם תְּגַלְחַת כְּמִצְרַעִים׃ (ח) וְלָקְחוּ
פֶרֶךְ בֶּן־בְּקָר. וְהוּא עוֹלָה, כְּמוֹ שְׁכָתוּב ׀ וְעִשָּׂה אֶת
הָאֶחָד עֹלָה׃, וְהוּא קָרְפֵן צְבוּר בְּעֲבֹדָה זָרָה׃ וּפֶרֶךְ
שְׁנַיִ. (ת״כ) מַה תְּלַמּוּד לֹמַר ׀ שְׁנַיִ׃? לֹמַר לָךְ׃ מַה
עוֹלָה לֹא נִאֲכַלְתָּ, אִף חֻטָּאת לֹא נִאֲכַלְתָּ (ע״כ דְּבַרֵי
ר״מ), וּבְזוֹ יֵשׁ סֶמֶךְ לְדְבָרָיו בְּתוֹרַת כְּהֵנִים, וְאוֹמַר
אֲנִי שֶׁהוֹרָאת שְׁעָה הִיְתָה, שְׁשַׁעִיר הָיָה לָהֶם לְהֵבִיא
לְחֻטָּאת עֲבֹדָה זָרָה עִם פֶּרֶךְ הָעוֹלָה׃ (ט) וְהִקְהַלְתָּ
אֶת־כָּל־עֵדֶת. לְפִי שֶׁהַלְוִיִּם נִתּוּנִים קָרְפֵן כְּפָרָה

יִשְׂרָאֵל תַּחַת פְּטֻרַת כָּל־רַחֵם בְּכוֹר כָּל מִבְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל לִקְחָתִי אַתֶּם לִי כִּי לִי כָּל־בְּכוֹר
 בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאֲדָם וּבַבְּהֵמָה בְּיוֹם הַפְּתִי
 כָּל־בְּכוֹר בְּאַרְצֵי מִצְרַיִם הַקְּדַשְׁתִּי אֶתֶם
 לִי כִּי־יִי: יח וְאָקַח אֶת־הַלְוִיִּם תַּחַת כָּל־בְּכוֹר
 בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל: יט וְאַתָּנָה אֶת־הַלְוִיִּם נְתַנִּים |
 לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְעֶבֶד
 אֶת־עַבְדְּךָ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲל מוֹעֵד וּלְכַפֵּר
 עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִהְיֶה בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל נֶגֶף
 בְּגִישַׁת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־הַקֹּדֶשׁ כִּי־יַעֲשֶׂה
 מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְכָל־עַדְת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לַלְוִיִּם
 כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה לַלְוִיִּם כִּן
 עָשׂוּ לָהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי־יִי: כא וַיִּתְחַטְּאוּ הַלְוִיִּם
 וַיִּכְבְּסוּ בְּגִדֵיהֶם וַיִּנָּף אַהֲרֹן אֶתֶם תְּנוּפָה לִפְנֵי
 יְהוָה וַיִּכְפֹּר עֲלֵיהֶם אַהֲרֹן לְטַהֲרֵם: כב וְאַחֲרֵי־
 כֵן בָּאוּ הַלְוִיִּם לְעֶבֶד אֶת־עַבְדְּכֶם בְּאַהֲל
 מוֹעֵד לִפְנֵי אַהֲרֹן וּלְפָנָי בְּנִי כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
 אֶת־מֹשֶׁה עַל־הַלְוִיִּם כִּן עָשׂוּ לָהֶם כִּי־יִי: ס
 כג וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: כד זֹאת אֲשֶׁר לַלְוִיִּם מִבֶּן חָמֵשׁ

כָּל וּלְדָא בּוֹכְרָא כְּלָא מִבְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל קְרִבִית יְתֵהוּן קְדָמִי:
 יז אַרְי דִּילִי כָּל בּוֹכְרָא בְּבִנֵי
 יִשְׂרָאֵל בְּאַנְשָׁא וּבְבַעִירָא בְּיוֹמָא
 דְּקֻטְלִית כָּל בּוֹכְרָא בְּאַרְעָא
 דְּמִצְרַיִם אַקְדַּשִׁית יְתֵהוּן קְדָמִי:
 יח וְקְרִבִית יְת לְוָאִי חֲלָף כָּל
 בּוֹכְרָא בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל: יט וַיִּהְיִית
 יְת לְוָאִי מְסִירִין לְאַהֲרֹן וּלְבָנָוִי
 מִגּוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַפְלַח יְת פְּלִחָן
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִשְׁפַּן זְמָנָא וּלְכַפֵּרָא
 עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִהְיֶה בְּבִנֵי
 יִשְׂרָאֵל מוֹתָא בְּמִקְרַב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 לְקוֹדֶשׁ: כ וְעַבְד מִשָּׁה וְאַהֲרֹן
 וְכָל כְּנֻשְׁתָּא דְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל לְוָאִי
 כְּכָל דִּי פְקִיד יְי יְת מִשָּׁה לְוָאִי
 כִּן עַבְדוֹ לְהוֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
 כא וְאַדְכִּינּוּ לְוָאִי וְחִנְרוּ לְבוֹשֵׁיהוֹן
 וְאַרְם אַהֲרֹן יְתֵהוּן אַרְמָא קְדָם יְי
 וְכַפֵּר עַל־יהוֹן אַהֲרֹן לְדַכּוֹאִיְהוֹן:
 כב וּבְתֵר כִּן עֵלוּ לְוָאִי לְמַפְלַח יְת
 פְּלִחְנָהוּן בְּמִשְׁפַּן זְמָנָא קְדָם
 אַהֲרֹן וְקְדָם בְּנוֹהֵי כְּמָא דִּי פְקִיד
 יְי יְת מִשָּׁה עַל לְוָאִי כִּן עַבְדוֹ
 לְהוֹן: כג וּמְלִיל יְי עִם מִשָּׁה
 לְמִימְר: כד דָּא דִּי לְוָאִי מִבְּר

כג וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: כד זֹאת אֲשֶׁר לַלְוִיִּם מִבֶּן חָמֵשׁ

רש"י

נתונים למשא, נתונים לשיר: פטרת. פתיחת: (יז) כי לי כל-בכור. שלי היו הבכורות בקו הדין שהגנתי עליהם בין בכורי מצרים ולקחתי אותם לי עד שטעו בעגל, ועכשו "ואקח את-הלויים": (יט) ואתנה וגו'. חמש פעמים נאמר "בני ישראל" במקרא זה להודיע חבתן, שנקפלו אזפרותיהן במקרא אחד כמנן חמשה חמשי תורה. וכך ראיתי בכמדבר רבה: ולא יהיה בבני

ישראל נגף. שלא יצטרכו לגשת אל הקדש, שאם יגשו - יהיה נגף: (כ) ויעש משה ואהרן וכל-עדת וגו'. משה העמידן ואהרן הניפם וישראל סמכו את ידיהם: (כב) כאשר צוה ה' וגו' כן עשו. להגיד שבח העושין והנעשה בהם, שאחד מהן לא עכב: (כד) זאת אשר ללויים. שנים פוסלין בהם ואין המומין פוסלין בהם: מִבֶּן חָמֵשׁ וְעֶשְׂרִים. ובמקום אחר אומר (כמדבר ד):

וְעִשְׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה יָבֹוא לְצַבֵּא צָבֵא
 בְּעִבְדַת אֱהֵל מוֹעֵד רַש"י: כה וּמִבְּנֵי חַמְשִׁים שָׁנָה
 יָשׁוּב מִצֵּבֵא הַעֲבֹדָה וְלֹא יַעֲבֹד עוֹד רַש"י:
 כו וְיִשְׂרָת אֶת־אָחִיו בְּאֱהֵל מוֹעֵד לְשֹׁמֵר
 מִשְׁמֶרֶת וְעִבְדָה לֹא יַעֲבֹד כִּכָּה תַעֲשֶׂה לְלוֹיִם
 בְּמִשְׁמֶרֶתָם רַש"י: פ שְׁלִישִׁי ט א וַיְדַבֵּר יְהוָה
 אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְבַר־סִינַי בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִיָּת לְצֵאתָם
 מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן לְאָמֹר רַש"י:
 ב וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַפֶּסַח בְּמוֹעֵדוֹ רַש"י:
 ג בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר־יוֹם בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה בֵּין הָעֲרִבִים
 תַעֲשׂוּ אֹתוֹ בְּמוֹעֵדוֹ כְּכֹל־חֻקְתּוֹ וְכֹכֵל־
 מִשְׁפָּטָיו תַעֲשׂוּ אֹתוֹ רַש"י: ד וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח רַש"י: ה וַיַּעֲשׂוּ אֶת־
 הַפֶּסַח בְּרִאשׁוֹן בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בֵּין
 הָעֲרִבִים בְּמִדְבַר־סִינַי כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה

חֹמֶשׁ וְעִשְׂרִין שָׁנִין וְלַעֲלֹא יִיתִי
 לְחֵילָא חֵילָא בְּפִלְחֵן מִשְׁפָּן
 זְמַנָּא: כה וּמִבְּנֵי חַמְשִׁין שָׁנִין
 יָתוּב מַחִיל פִּלְחָנָא וְלֹא יִפְלַח
 עוֹד: כו וַיִּשְׁמַשׁ עִם אָחוּהִי
 בְּמִשְׁפָּן זְמַנָּא לְמִטְרָא מִטְרָא
 וּפִלְחָנָא לֹא יִפְלַח פְּדִין תַּעֲבֹד
 לְלוֹאֵי בְּמִטְרַתְהוֹן: א וּמְלִיל יִי
 עִם מֹשֶׁה בְּמִדְבַר־אֶרֶץ דְּסִינַי בְּשֵׁתָא
 תְּנִינָתָא לְמִפְקָהוֹן מֵאֶרֶץ
 דְּמִצְרַיִם בְּיַרְחָא קַדְמָאָה לְמִימְרָ:
 ב וַיַּעֲבֹדוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יַת פֶּסַחָא
 בְּזְמַנָּה: ג בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹמָא
 בְּיַרְחָא הַדִּין בֵּין שְׁמִשְׁיָא תַעֲבֹדוֹן
 יַתָּה בְּזְמַנָּה כְּכֹל גְּזֵרַתָּה וְכֹכֵל
 דְּחֻזֵי לָהּ תַעֲבֹדוֹן יַתָּה: ד וּמְלִיל
 מֹשֶׁה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַעֲבֹד
 פֶּסַחָא: ה וַיַּעֲבֹדוּן יַת פֶּסַחָא בְּנִסְוִן
 בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹמָא לְיַרְחָא בֵּין
 שְׁמִשְׁיָא בְּמִדְבַר־אֶרֶץ דְּסִינַי כְּכֹל דִּי
 פִּקִּיד יִי יַת מֹשֶׁה כִּן עֲבֹדוֹ בְּנֵי

רש"י

שָׁכַל אַרְבַּעִים שָׁנָה שְׁהִיו יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבַר, לֹא
 הִקְרִיבוּ אֶלָּא פֶּסַח זֶה בְּלִבְד: (ב) בְּמוֹעֵדוֹ. (שם)
 אֶף בְּשֶׁבֶת, בְּמוֹעֵדוֹ - אֶף בְּטַמְאָה: (ג) כְּכֹל־
 חֻקְתּוֹ. אֵלּוּ מִצְוֹת שְׁבִגוּפוֹ: שָׁה, תָּמִים, זָכַר, כִּן
 שָׁנָה: וְכֹכֵל־מִשְׁפָּטָיו. אֵלּוּ מִצְוֹת שְׁעֵל גּוּפוֹ
 מִמְּקוֹם אַחֵר, כְּגוֹן שְׁבַעַת יָמִים לְמִצְהָ וּלְבַעוֹר
 חֻמֵּי. (סְפָרִים אַחֲרִים: מִצְוֹת שְׁבִגוּפוֹ: שָׁה, תָּמִים,
 זָכַר, כִּן שָׁנָה. שְׁעֵל גּוּפוֹ: צְלִי־אֵשׁ, רֵאשׁוֹ עַל כְּרַעְוֵי
 וְעַל קַרְבּוֹ; שְׁחוּץ לְגוּפוֹ: מִצְהָ וּבַעוֹר חֻמֵּי):
 (ד) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְגוֹ'. (סְפָרִי) מַה תִּלְמוּד לֹאמֹר?
 וְהֵלֵא כְּכָר נֶאֱמַר (וַיִּקְרָא כג): וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת מוֹעֲדֵי
 ה' אֶלָּא כִּשְׁשֻׁמַּע פָּרַשְׁת מוֹעֲדִים מְסִינַי אָמַר לָהֶם,

"מִבְּנֵי שְׁלֹשִׁים שָׁנָה". הָא פִּיצֵד? (חולִין כו) מִבְּנֵי כ"ה
 בָּא לְלַמֵּד הַלְכוֹת עֲבוּדָה וְלוּמַד חֹמֶשׁ שָׁנִים, וּבִן
 שְׁלֹשִׁים עוֹבֵד. מִכָּאן לְתַלְמִיד שְׁלֹא רָאָה סִימָן יָפָה
 בְּמִשְׁנֵתוֹ בְּחֹמֶשׁ שָׁנִים, שְׁשׁוּב אֵינּוּ רוּאָה:
 (כה) וְלֹא יַעֲבֹד עוֹד. עֲבוּדַת מִשָּׂא בְּכַתְף, אֶבֶל
 חוּזַר הוּא לְנַעֲלֵית שְׁעָרִים וְלִשְׂרִיר וְלִטְעוֹן עֲגֻלוֹת.
 וְזֵהוּ "וְיִשְׂרָת אֶת־אָחִיו" - "עִם אָחוּהִי", כְּתַרְגּוּמוֹ:
 (כו) לְשֹׁמֵר מִשְׁמֶרֶת. לְחֻנוֹת סָבִיב לְאֱהֵל וְלַהֲקִים
 וְלַהוֹרִיד בְּשַׁעַת הַמְּסֻעוֹת: (א) בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן.
 פָּרַשָׁה שְׁבִרָאשׁ הַסְּפָר לֹא נֶאֱמַרָה עַד אִיר, לְמַדְתָּ,
 (פְּסָחִים פ"ק. סְפָרִי) שְׁאִין סֹדֵר מְקַדֵּם וּמֵאֲחֵר בְּתוֹרָה.
 וְלָמָּה לֹא פִתַח בְּזוֹ? מִפְּנֵי שֶׁהוּא גְּנוּתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל,

ישראל: ו והו גבריא די הוו
 מסאבין לטמי נפשא דאנשא
 ולא זכילו למעבד פסקא ביומא
 ההוא וקריבו קדם משה וקדם
 אהרן ביומא ההוא: ז ואמרו
 גבריא האנון לה אנחנא מסאבין
 לטמי נפשא דאנשא למא נתמנע
 בדיל דלא לקרבא ית קרבנא דני
 בזמנה בגו בני ישראל: ח ואמר
 להון משה אוריכו עד דאשמע
 מה דאתפקד קדם יי על די
 לכון: ט ומליל יי עם משה
 למימר: י מלל עם בני ישראל
 למימר גבר גבר ארי יהי מסאב
 לטמי נפשא דאנשא או בארחה
 רחיקא לכון או לדריכון ועבד
 פסקא קדם יי: יא פירחא תננא
 בארבעת עשרא יומא בין
 שמשאיא ועבדון יתה על פטיר
 ומרין זיכלנה: יב לא ישארו
 מנה עד צפרא וגרמא לא יתברון
 בה ככל גזרת פסקא ועבדון
 יתה: יג וגברא דהוא דכי
 ובארחה לא הוה ויתמנע למעבד
 פסקא וישתצי אנשא ההיא
 מעמה ארי קרבנא דני לא קריב
 בזמנה חובה יקבל גברא ההוא:

את־מִשֶׁה בֶּן עֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ו וַיְהִי אַנְשִׁים
 אֲשֶׁר הָיוּ טִמְאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם וְלֹא־יָכְלוּ
 לַעֲשׂוֹת־הַפֶּסַח בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּקְרְבוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה
 וּלְפָנָי אַהֲרֹן בַּיּוֹם הַהוּא כִּי: ז וַיֹּאמְרוּ
 הָאֲנָשִׁים הֲהִמָּה אֵלָיו אֲנַחְנוּ טִמְאִים לְנֶפֶשׁ
 אָדָם לָמָּה נִגְרַע לְבַלְתִּי הַקָּרִיב אֶת־קֶרְבַּן
 יְהוָה בְּמַעְדּוֹ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי: ח וַיֹּאמֶר
 אֱלֹהִים מֹשֶׁה עֲמְדוּ וְאַשְׁמְעָה מֵה־יְצוּהָ יְהוָה
 לָכֶם: פ וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: י דַּבֵּר
 אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ כִּי־יִהְיֶה
 טָמֵא | לְנֶפֶשׁ אוֹ בְּדַרְךְ רַחֲקָה לָכֶם אוֹ
 לְדַרְתֵּיכֶם וְעָשָׂה פֶסַח לַיהוָה כִּי: יא בַּחֲדָשׁ
 הַשְּׁנִי בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם בֵּין הָעֲרָבִים יַעֲשׂוּ
 אֹתוֹ עַל־מִצּוֹת וּמִרְרִים יֹאכְלֵהוּ: יב לֹא־
 יִשְׁאִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר וְעֵצָם לֹא יִשְׁבְּרוּ־בוֹ
 כְּכַל־חֻקַּת הַפֶּסַח יַעֲשׂוּ אֹתוֹ: יג וְהָאִישׁ אֲשֶׁר־
 הוּא טָהוֹר וּבְדַרְךְ לֹא־הָיָה וְחָדַל לַעֲשׂוֹת
 הַפֶּסַח וּנְכַרְתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמִּיהָ כִּי |
 קֶרְבַּן יְהוָה לֹא הַקָּרִיב בְּמַעְדּוֹ חָטְאוֹ יִשָּׂא

רש"י

לשמע מפי רבו. אשרי ילוד אשה שפך מבטח,
 שכל זמן שהיה רוצה הנה מדבר עם השכינה
 (סנהדרין פ"ק). וראויה היתה פרשה זו להאמר על
 ידי משה כשאר כל התורה בלה, אלא שזכו אלו
 שתאמר על ידיהן, שמגלגלין זכות על-ידי זכאי:
 (י) או בדרך רחקה. נקוד עליו לומר לא
 שרחוקה ודאי, אלא שהיה חוץ לאסקפת העזרה
 כל זמן שחיטה. פסח שני - מצה וחמץ עמו בבית

וחזר והזהירם בשעת מעשה: (ו) לפני משה
 ולפני אהרן. (ספרי) כששניהם יושבין בבית
 המדרש באו ושאלום; ולא יתכן לומר זה אחר זה,
 שאם משה לא היה יודע, אהרן מנין לו?:
 (ז) למה נגרע. (שם) אמר להם: אין קדשים
 קרבים בטמאה. אמרו לו: יזרק הדם עלינו בכהנים
 טהורים, ויאכל הבשר לטמאים (ס"א: לטהורים. כ"ג
 ראם). אמר להם: עמדו ואשמעה, כתלמיד המבטח

הַאִישׁ הַהוּא: יד וְכִי־יִגֹּר אֶתְכֶם גֵּר וְעָשָׂה
 פֶּסַח לַיהוָה כְּחֻקַּת הַפֶּסַח וְכַמְשַׁפֵּטוֹ כִּן
 יַעֲשֶׂה חֻקָּה אַחַת יִהְיֶה לָכֶם וְלִגֵּר וְלְאֶזְרָח
 הָאָרֶץ כִּשׁ"י: טו וּבְיוֹם הַקִּיּוֹם אֶת־הַמִּשְׁכָּן
 כִּפְסֵה הָעֵנָן אֶת־הַמִּשְׁכָּן לְאַהֲלֵי הָעֵדוּת וּבַעֲרֹב
 יִהְיֶה עַל־הַמִּשְׁכָּן כְּמֵרְאֵה־אֵשׁ עַד־בֹּקֶר כִּשׁ"י:
 טז כִּן יִהְיֶה תְמוֹד הָעֵנָן יִכַּסֵּנוּ וּמֵרְאֵה־אֵשׁ
 לַיְלָה: יז וְלִפִּי הָעֲלֹת הָעֵנָן מֵעַל הָאֹהֶל וְאַחֲרֵי
 כֵן יִסְעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וּבַמְקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁכֹּן־שָׁם
 הָעֵנָן שָׁם יֵחֲנוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כִּשׁ"י: יח עַל־פִּי יְהוָה
 יִסְעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל־פִּי יְהוָה יֵחֲנוּ כָּל־יְמֵי
 אֲשֶׁר יִשְׁכֹּן הָעֵנָן עַל־הַמִּשְׁכָּן יֵחֲנוּ כִּשׁ"י:
 יט וּבַהָאָרֶץ הָעֵנָן עַל־הַמִּשְׁכָּן יָמִים רַבִּים
 וְשָׁמְרוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־מִשְׁמֶרֶת יְהוָה וְלֹא
 יִסְעוּ: כ וְאִישׁ אֲשֶׁר יִהְיֶה הָעֵנָן יָמִים מְסֻפָּר
 עַל־הַמִּשְׁכָּן עַל־פִּי יְהוָה יֵחֲנוּ וְעַל־פִּי יְהוָה

יד וְאִישׁ יִתְגַּדֵּר עִמָּכֶם גֵּר וְיַעֲבֹד פֶּסַח קָדָם יי כְּגִזְרֵת
 פֶּסַח וְכִדְחֹזִי לֵה כֵן יַעֲבֹד קִימָא
 חד יְהִי לְכוּן וְלִגִּירָא וְלִצִּיבָא
 דְאַרְעָא: טו וּבִיּוֹמָא דְאַתְקָם יֵת
 מִשְׁכְּנָא קָפָא עֲנָנָא יֵת מִשְׁכְּנָא
 לְמִשְׁכְּנָא דְסִהְדוּתָא וּבְרַמְשָׁא
 הוּהַ עַל מִשְׁכְּנָא כְּחֻזוֹ אֲשַׁתָּא עַד
 צַפְרָא: טז כֵּן הוּהַ תְּדִירָא עֲנָנָא
 חִפִּי לֵה וְחֻזוֹ אֲשַׁתָּא בְּלִילָא:
 יז וְלַפּוּם אֲסִתְלָקוּת עֲנָנָא מֵעֲלוּי
 מִשְׁכְּנָא וּבְחֵר כֵּן נְטֻלִין בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל וּבְאַתְרָא דְשָׂרֵי תַמָּן עֲנָנָא
 תַמָּן שָׂרֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: יח עַל
 מִימְרָא דִבְנֵי נְטֻלִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל
 מִימְרָא דִבְנֵי שָׂרֵן כֵּן יוֹמֵי דֵי שָׂרֵי
 עֲנָנָא עַל מִשְׁכְּנָא שָׂרֵן:
 יט וּבְאַרְכּוּת עֲנָנָא עַל מִשְׁכְּנָא
 יוֹמִין סְגִיאיִן וְיִטְרוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 יֵת מִטְרַת מִימְרָא דִבְנֵי וְלֹא נְטֻלִין:
 כ וְאִית דֵי הוּהַ עֲנָנָא יוֹמֵי דְמִנְיָן
 עַל מִשְׁכְּנָא עַל מִימְרָא דִבְנֵי שָׂרֵן

רש"י

א (יח): "הִנֵּה־עַב קִטְנָה כְּכֶף־אִישׁ עֲלֶה מִיָּם":
 (יח) עַל־פִּי ה' יִסְעוּ. שְׂנִינוּ בְּמִלְאֲכַת הַמִּשְׁכָּן:
 כִּינן שְׁהִיּוּ יִשְׂרָאֵל נוֹסְעִים, הִנֵּה עֲמוּד הָעֵנָן מִתְקַפֵּל
 וְנִמְשָׁךְ עַל גְּבִי בְּנֵי יְהוּדָה כְּמִין קוֹרָה; תְּקַעוּ
 וְהִרְיעוּ וְהִקְעוּ, וְלֹא הִנֵּה מְהַלֵּךְ עַד שְׁמִשָּׁה אוֹמֵר:
 "קוּמָה ה'" וְנִסְעוּ דְגָל מִחֲנֵה יְהוּדָה. זו בְּסַפְרֵי:
 וְעַל־פִּי ה' יֵחֲנוּ. כִּינן שְׁהִיּוּ יִשְׂרָאֵל חוֹנִים, עֲמוּד
 הָעֵנָן מִתְמַר וְעוֹלָה וְנִמְשָׁךְ עַל גְּבִי בְּנֵי יְהוּדָה כְּמִין
 סָפָה, וְלֹא הִנֵּה נִפְרָשׁ עַד שְׁמִשָּׁה אוֹמֵר: "שׁוּבָה ה'
 רַבּוֹת אֶלְפֵי יִשְׂרָאֵל", הוּי אוֹמֵר: "עַל־פִּי ה'
 וּבִיד־מִשָּׁה": (כ) וְיֵשׁ. כְּלוֹמֵר: וּפְעָמִים יָמִים
 מְסֻפָּר. יָמִים מְעֻטִּים:

וְאִין שָׁם יוֹם טוֹב, וְאִין אֲסוּר תַּמָּךְ אֲלֵא עֲמוֹ
 בְּאִכְלֹתוֹ: (יד) וְכִי־יִגֹּר אֶתְכֶם גֵּר וְעָשָׂה פֶּסַח.
 (פסחים צג. ספרי) יָכוֹל כָּל הַמְתַּגֵּיר יַעֲשֶׂה פֶּסַח מִיָּד?
 תְּלָמוּד לוֹמֵר "חֻקָּה אַחַת וְגו'", אֲלֵא כֶּף מִשְׁמְעוּ:
 וְכִי־יִגֹּר אֶתְכֶם גֵּר וּבָא עֵת לַעֲשׂוֹת פֶּסַח עִם חֲבֵרָיו,
 כְּחֻקָּה וְכַמְשַׁפֵּט יַעֲשֶׂה: (טו) הַמִּשְׁכָּן לְאַהֲלֵי
 הָעֵדוּת. הַמִּשְׁכָּן הָעֲשׂוּי לְהִיּוֹת אֹהֶל לְלוּחֹת
 הָעֵדוּת: יִהְיֶה עַל־הַמִּשְׁכָּן. כְּמוֹ "הוּהַ עַל
 הַמִּשְׁכָּן", וְכֵן כָּל לְשׁוֹן הַפְּרָשָׁה: (יז) הָעֲלֹת
 הָעֵנָן. כְּתַרְגוּמוֹ: "אֲסִתְלָקוּת", וְכֵן "וְנִעְלָה הָעֵנָן".
 וְלֹא יִתְכֵּן לְכַתֵּב "וְלִפִּי עֲלֹת הָעֵנָן" וְעֲלָה הָעֵנָן,
 שְׂאִין זֶה לְשׁוֹן סְלוּק אֲלֵא צְמוּחַ וְעֲלָה, כְּמוֹ (מלכים

וּבַהֲקָהִיל אֶת־הַקָּהָל תִּתְקַעוּ וְלֹא תִרְיעוּ כִּשִׁי׃
 ח וּבְנֵי אֹהֶרֶן הַכֹּהֲנִים יִתְקַעוּ בַּחֲצֹצְרוֹת וְהָיוּ
 לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם כִּשִׁי׃ ט וְכִי־תִבְאוּ
 מִלְחָמָה בְּאֶרְצְכֶם עַל־הַצֹּר הַצָּר אֶתְכֶם
 וְהִרְעַתֶּם בַּחֲצֹצְרוֹת וְנִזְכַּרְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה
 אֱלֹהֵיכֶם וְנוֹשַׁעְתֶּם מֵאִיְבֹיכֶם׃ י וּבַיּוֹם
 שֶׁמַּחַתְכֶם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרֵאשֵׁי חֲדָשְׁכֶם
 וּתְקַעְתֶּם בַּחֲצֹצְרוֹת עַל עַלְתֵיכֶם וְעַל זִבְחֵי
 שְׁלֵמֵיכֶם וְהָיוּ לָכֶם לְזִכְרוֹן לִפְנֵי אֱלֹהֵיכֶם אֲנִי
 יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כִּשִׁי׃ פ חֲמִישִׁי יא וְיָהִי בַשָּׁנָה
 הַשְּׁנִיית בַּחֲדָשׁ הַשְּׁנִי בְּעֶשְׂרִים בַּחֲדָשׁ נִעְלָה
 הָעֵנָן מֵעַל מִשְׁכַּן הָעֵדוּת כִּשִׁי׃ יב וַיִּסְעוּ בְנֵי־
 יִשְׂרָאֵל לְמַסְעֵיהֶם מִמִּדְבַּר סִינַי וַיִּשְׁכַּן הָעֵנָן
 בְּמִדְבַּר פָּאָרָן כִּשִׁי׃ יג וַיִּסְעוּ בְּרֵאשִׁית שָׁנָה עַל־פִּי
 יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה׃ יד וַיִּסַּע הַגָּל מִחֲנֵה בְנֵי־
 יְהוּדָה בְּרֵאשִׁית שָׁנָה לְצַבָּאתָם וְעַל־צַבָּאוֹ נַחֲשׁוֹן

יתקעון למטלגיהון: ז ובמכנש
 ית קהלא תתקעון ולא תיבבון:
 ח ובני אהרן כהנים יתקעון
 בחצוצרותא ויהיון לכון לקים
 עלם לדריכון: ט וארי תעלון
 לאגחא קרבא בארעכון על
 מעיקי דמעיקין לכון ותיבבון
 בחצוצרתא וייעול דוכרניכון
 לטבא קדם יי אלהכון ותתפרקון
 מסנאיכון: י וביום חדותכון
 ובמועדיכון ובירישי ירחיכון
 ותתקעון בחצוצרתא על עלותכון
 ועל נכסת קודשיכון ויהיון לכון
 לדוכרנא קדם אלהכון אנא יי
 אלהכון: יא והוה בשתא תניתא
 בירחא תננא בעשרין לירחא
 אסתלק עננא מעלוי משכנא
 דסהדותא: יב ונטלו בני ישראל
 למטלגיהון ממדברא דסיני ושרא
 עננא במדברא דפארן: יג ונטלו
 בקדמיתא על מימרא דיי בידא
 דמשה: יד ונטל טקס משרית
 בני יהודה בקדמיתא לחיליהון
 ועל חילה נחשון בר עמינדב:

רע"י

בשפתים - על-ידי תרועה ותקיעה: (ח) ובני אהרן
 יתקעו. במקראות ובמסעות הללו: (י) על
 עלתיכם. (ספרי. ערכין יא) בקרבן צבור הכתוב
 מדבר: אני ה' אלהיכם. מפאן למדנו מלכיות עם
 זכרונות ושופרות, שנאמר: "ותקעתם" - הרי
 שופרות, "לזכרון" הרי זכרונות. "אני ה'
 אלהיכם" - זו מלכיות וכו': (יא) בחדש השני.
 נמצאת אתה אומר: שנים עשר חדש חסר עשרה
 ימים עשו בחורב, שהרי בראש-החדש סיון חנו שם
 ולא נסעו עד עשרים באיר לשנה הבאה:
 (יב) למסעיהם. כמשפט המפרש למסע דגליהם,
 מי ראשון ומי אחרון: במדבר פארן. קברות

בספרי מן המקראות היתרים (ר"ה לד):
 (ז) ובהקהיל את-הקהל וגו'. לפי שהוא אומר
 "והיו לה' למקרא העדה ולמסע את-המחנות". מה
 מקרא העדה תוקע בשני כהנים ובשתיקן, שנאמר:
 "ותקעו בהן וגו'", אף מסע המחנות בשתיקם.
 יכול מה מסע המחנות תוקע ומריע ותוקע, אף
 מקרא העדה תוקע ומריע ותוקע, ומעתה אין חלוק
 בין מקרא העדה למסע את המחנות? תלמוד לומר
 "ובהקהיל את-הקהל וגו'", לומר שאין תרועה
 למקרא העדה, והוא הדין לנשיאים, הרי סימן
 לשלשתם: מקרא העדה בשפתים ושל נשיאים
 באחת, וזו וזו אין בהם תרועה, ומסע המחנות

בְּנֵי־עַמִּינָדָב: טו וְעַל־צִבְא מִטָּה בְּנֵי יִשָּׁשְׁכָר
 נְתַנְאֵל בֶּן־צוּעֵר: טז וְעַל־צִבְא מִטָּה בְּנֵי זְבוּלָן
 אֵלִיאָב בֶּן־חֵלֹן: יז וְהוֹרֵד הַמִּשְׁכָּן וְנִסְעוּ בְנֵי־
 גְרִשׁוֹן וּבְנֵי מֵרָרִי נִשְׂאֵי הַמִּשְׁכָּן כִּסִּי: יח וְנִסְעוּ
 דָּגֵל מַחֲנֵה רְאוּבֵן לְצִבְאָתָם וְעַל־צִבְאֹו
 אֵלִיצוֹר בֶּן־שְׂדִיאֹוֹר: יט וְעַל־צִבְא מִטָּה בְּנֵי
 שְׁמַעוֹן שְׁלֵמִיאֵל בֶּן־צוּרִישְׁדִי: כ וְעַל־צִבְא
 מִטָּה בְּנֵי־גַד אֶלְיָסָף בֶּן־דְּעוּאֵל: כא וְנִסְעוּ
 הַקְּהָתִים נִשְׂאֵי הַמִּקְדָּשׁ וְהַקִּימוּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן
 עַד־בֹּאֵם כִּסִּי: כב וְנִסְעוּ דָּגֵל מַחֲנֵה בְנֵי־אֶפְרַיִם
 לְצִבְאָתָם וְעַל־צִבְאֹו אֵלִישַׁמֶּע בֶּן־עַמִּיהוּד:
 כג וְעַל־צִבְא מִטָּה בְּנֵי מְנַשֶּׁה גַּמְלִיאֵל בֶּן־
 פְּדָהצוֹר: כד וְעַל־צִבְא מִטָּה בְּנֵי בְנִימִן אַבִּידֹן
 בֶּן־גְּדֵעוֹנִי: כה וְנִסְעוּ דָּגֵל מַחֲנֵה בְנֵי־דָן מְאִסָּף
 לְכָל־הַמַּחֲנֵת לְצִבְאָתָם וְעַל־צִבְאֹו אַחִיעֶזֶר

טו ועל חילא דשִׁבְטָא דְבְנֵי
 יִשָּׁשְׁכָר נְתַנְאֵל בְּרַ צוּעֵר: טז ועל
 חילא דְשִׁבְטָא דְבְנֵי זְבוּלָן אֵלִיאָב
 בְּרַ חֵלֹן: יז ומתפרק משִׁבְטָא
 וְנִטְלִין בְּנֵי גְרִשׁוֹן וּבְנֵי מֵרָרִי
 נִטְלִי מִשִּׁבְטָא: יח וְנִטְלִי טַקְס
 מִשְׁרִית רְאוּבֵן לְחִילִיהוֹן וְעַל
 חִילָה אֵלִיצוֹר בְּרַ שְׂדִיאֹוֹר:
 יט ועל חילא דְשִׁבְטָא דְבְנֵי
 שְׁמַעוֹן שְׁלֵמִיאֵל בְּרַ צוּרִישְׁדִי:
 כ ועל חילא דְשִׁבְטָא דְבְנֵי גַד
 אֶלְיָסָף בְּרַ דְּעוּאֵל: כא וְנִטְלִין
 בְּנֵי קְהַת נִטְלִי מִקְדָּשָׁא וּמְקִימִין
 יְתַ מִשִּׁבְטָא עַד מִיתִיהוֹן:
 כב וְנִטְלִי טַקְס מִשְׁרִית בְּנֵי אֶפְרַיִם
 לְחִילִיהוֹן וְעַל חִילָה אֵלִישַׁמֶּע בְּרַ
 עַמִּיהוּד: כג ועל חילא דְשִׁבְטָא
 דְבְנֵי מְנַשֶּׁה גַּמְלִיאֵל בְּרַ פְּדָהצוֹר:
 כד ועל חילא דְשִׁבְטָא דְבְנֵי
 בְנִימִן אַבִּידֹן בְּרַ גְּדֵעוֹנִי:
 כה וְנִטְלִי טַקְס מִשְׁרִית בְּנֵי דָן
 מְאִסָּף לְכָל מִשְׁרִיתָא לְחִילִיהוֹן

רש"י

התאנה במדבר פארן הִיָּה וְשֵׁם חָנוּ מִמִּסַּע זֶה:
 (יז) וְהוֹרֵד הַמִּשְׁכָּן. פִּינֹן שְׁנוּסַע דָּגֵל יְהוּדָה,
 נִכְנָסוּ אֶהֱרֹן וּבְנָיו וּפְרָקוּ אֶת הַפְּרָכֶת וְכִסּוּ בָּהּ אֶת
 הָאָרוֹן, שְׁנַאֲמַר (במדבר ד): "וּבָא אֶהֱרֹן וּבְנָיו בְּנִסְעוּ
 הַמַּחֲנֵה", וּבְנֵי גְרִשׁוֹן וּבְנֵי מֵרָרִי פוֹרְקִין הַמִּשְׁכָּן
 וְטוֹעֲנִין אוֹתוֹ בְּעִגְלוֹת, וְהָאָרוֹן וּכְלֵי הַקֹּדֶשׁ שֶׁל
 מִשָּׂא בְנֵי קְהַת עוֹמְדִים מְכַסִּין וְנִתְוַנֵּין עַל הַמוֹטוֹת
 עַד שְׁנִסְעוּ דָּגֵל מַחֲנֵה רְאוּבֵן, וְאַחַר כֵּן "וְנִסְעוּ
 הַקְּהָתִים": (כא) נִשְׂאֵי הַמִּקְדָּשׁ. נוֹשְׂאֵי דְבָרִים
 הַמִּקְדָּשִׁים: וְהַקִּימוּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן. בְּנֵי גְרִשׁוֹן וּבְנֵי
 מֵרָרִי, שֶׁהֵיוּ קוֹדְמִים לָהֶם מִסַּע שְׁנֵי דָּגֵלִים, הֵיוּ
 מְקִימִין אֶת הַמִּשְׁכָּן כְּשֶׁהָיָה הָעֵנָן שׁוֹכֵן, וְסִימֵן
 הַחֲנִיָּה נִרְאָה בְּדָגֵל מַחֲנֵה יְהוּדָה. וְהֵם חוֹנִים, וְעַדִּין

בְּנֵי קְהַת בָּאִים מֵאַחֲרֵיהֶם עִם שְׁנֵי דָּגֵלִים
 הָאֲחֵרוֹנִים, הֵיוּ בְנֵי גְרִשׁוֹן וּבְנֵי מֵרָרִי מְקִימִין אֶת
 הַמִּשְׁכָּן, וּכְשֶׁבָּאִים בְּנֵי קְהַת, מוֹצֵאִים אוֹתוֹ עַל
 מְכוֹנוֹ וּמְכַנִּיסִין בּוֹ הָאָרוֹן וְהַשְּׁלֶחֶן וְהַמְּנוֹרָה
 וְהַמִּזְבְּחוֹת; וְזֶהוּ מִשְׁמַעוֹת הַמִּקְרָא
 "וְהַקִּימוּ" - מְקִימֵי הַמִּשְׁכָּן - אוֹתוֹ "עַד" - טַרְם
 "בּוֹאֵם" - שֶׁל בְּנֵי קְהַת: (כה) מְאִסָּף לְכָל־
 הַמַּחֲנֵת. תַּלְמוּד יְרוּשְׁלָמִי: לְפִי שֶׁהָיָה שְׁבִטוֹ שֶׁל
 דָּן מְרַבָּה בְּאוּכְלוֹסִין, הָיָה נוֹסַע בְּאַחֲרוֹנָה, וְכָל מִי
 שֶׁהָיָה מְאִבֵּד דְּבַר הָיָה מַחֲזִירוֹ לוֹ. אֲתִיָּא כְּמָאן
 דְּאָמַר: כְּתִבָּה הָיָה מְהֻלְכִין, וּמְפִיק לָהּ מִן (במדבר
 ב): "כַּאֲשֶׁר יַחֲנוּ בֵּן יִסְעוּ". וְאִית דְּאָמְרִי: כְּקוֹרָה
 הָיָה מְהֻלְכִין, וּמְפִיק לָהּ מִן "מְאִסָּף לְכָל־הַמַּחֲנֵת":

בֶּן־עַמִּישַׁדַּי רַשׁ"י: כו וְעַל־צִבְא מִטָּה בְּנֵי אֲשֶׁר
פְּגַעִיאל בֶּן־עֶכְרֹן: כז וְעַל־צִבְא מִטָּה בְּנֵי
נַפְתָּלִי אַחִירַע בֶּן־עֵינָן: כח אֵלֶּה מִסְעֵי בְנֵי־
יִשְׂרָאֵל לְצִבְאָתָם וַיִּסְעוּ רַשׁ"י: ס כט וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
לְחֹבֵב בֶּן־רְעוּאֵל הַמְדִינִי חֲתָן מֹשֶׁה נְסֻעִים |
אֲנַחְנוּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה אֵתָּה אֲתָן
לָכֶם לָכֶה אֲתָנוּ וְהִטְבַּנוּ לָךְ כִּי־יְהוּדָה דְּבַר־
טוֹב עַל־יִשְׂרָאֵל רַשׁ"י: ל וַיֹּאמֶר אֱלֹוֹ לֹא אֵלֶיךָ
כִּי אִם־אֶל־אַרְצֵי וְאֶל־מוֹלְדֹתַי אֵלֶיךָ רַשׁ"י:
לא וַיֹּאמֶר אֶל־נָא תַעֲזֹב אֲתָנוּ כִּי | עַל־כֵּן
יֵדְעַת חֲנַתְנוּ בַּמְדָּבָר וְהִיִּית לָנוּ לְעֵינָיִם רַשׁ"י:
לב וְהִיָּה כִּי־תֵלֵךְ עִמָּנוּ וְהִיָּה | הַטוֹב הַהוּא
אֲשֶׁר יֵיטִיב יְהוּדָה עִמָּנוּ וְהִטְבַּנוּ לָךְ רַשׁ"י:

ועל חילה אחיעזר בר עמישדי:
כו ועל חילא דשבטא דבני אשר
פגעיאל בר עכרון: כז ועל חילא
דשבטא דבני נפתלי אחירע בר
עיןן: כח אלה מסעי בני
ישראל לחיליהון ונטלו:
כט ואמר משה לחבב בר רעואל
מדננאה חמוהי דמשה נטלין
אנחנא לאתרא די אמר יי יתה
אתן לכון איתא עמנא ונוטיב לך
ארי יי מליל לאיתאה טבא על
ישראל: ל ואמר לה לא אזל
אלהן לארעי ולגלותי אזל:
לא ואמר לא כען תשבוק ותנא
ארי על פן ידעת בד הוינא שרן
במדברא וגבירן דאתעבידן לנא
חזיתא בעיניך: לב ויהי ארי תזל
עמנא ויהי טבא ההוא די יוטיב

רש"י

לו: פי על-כן ידעת חנתנו במדבר. פי נאה לך
לעשות זאת על אשר ידעת חנותנו במדבר, וראית
נסים וגבורות שנעשו לנו: פי על-כן ידעת. כמו:
על אשר ידעת, כמו (בראשית לח): "פי-על-כן
לא-נתתיה לשלה בני" (שם יח): "פי-על-כן
עברתם" (שם יט): "פי על-כן באו" (שם לג): "פי
על-כן ראיתי פניך": והיית לנו לעינים. לשון
עבר, כתרגומו. דבר אחר, לשון עתיד: כל דבר
ודבר שיתעלם מעינינו תהיה מאיר עינינו. דבר
אחר: שתהא חביב עלינו כגלגל עינינו, שנאמר
(דברים י): "ואהבתם את-הגור": (לב) והיה הטוב
ההוא וגו'. מה טובה היטיבו לו? אמרו: כשהיו
ישראל מחלקין את הארץ הנה דשנה של יריחו
ת"ק אמה על ת"ק אמה, והניחוהו מלחלק; אמרו:
מי שיבנה בית המקדש בחלקו הוא יטלנו, ובין כך
ובין כך נתנוהו לבני יתרו, ליונדב בן רכב,
שנאמר: "ובני קיני חתן משה עלו מעיר התמרים

(כח) אלה מסעי. זה סדר מסעיהם: ויסעו. ביום
ההוא נסעו: (כט) חבב. (ספרי) הוא יתרו, שנאמר
(שופטים ד): "מבני חבב חותן משה". ומה תלמוד
לומר (שמות ב): "ותבאנה אל-רעואל אביהן"?
מלמד, שהתינוקות קורין לאבי אביהן "אבא",
ושמות הרבה היו לו: יתר - על שם שיתר פרשה
אחת בתורה, חוכב - על שחבב את התורה וכו':
נסעים אנחנו אל-המקום. (ספרי) מיד - עד שלשה
ימים אנו נכנסין לארץ; שבמסע זה הראשון נסעו
על מנת להפנס לארץ ישראל, אלא שחטאו
במתאוננים. ומפני מה שתף משה עצמו עמהם?
שעדין לא נגזרה גזרה עליו וכסבור שהוא נכנס:
(ל) אל-ארצי ואל-מולדתי. (ספרי) אם בשביל
נכסי, אם בשביל משפחתי: (לא) אל-נא תעזב.
אין "נא" אלא לשון בקשה, שלא יאמרו: לא
נתגיר יתרו מחבה; סבור הנה שיש לגרים חלק
בארץ, עכשו שראה שאין להם חלק, הניחם והלך

יי עמנא ונוטיב לך: לג ונטלו
 מטורא דאתגלי עלוהי יקרא דיי
 מהלך תלתא יומין וארון קמא
 דיי נטל קדמיהון מהלך תלתא
 יומין לאתקנאה להון אתר בית
 מישרי: לד וענן יקרא דיי
 עליהון ביממא במטלהון מן
 משריתא: לה והיה במטל ארונא
 ואמר משה אתגלי יי ויתבדרון
 סנאיך ויערקון בעלי דבך מן
 קדמך: לו ובמשרוהי אמר טוב
 יי שרי ביקרך בגו רבות אלפיא
 דישראל: א והיה עמא פד
 מסתקפין ביש קדם יי ושמיע
 קדם יי ותקף רגזה ודלקת בהון

לג ויסעו מהר יהוה דרך שלשת ימים וארון
 ברית יהוה נסע לפניהם דרך שלשת ימים
 לתור להם מנוחה כס"י: לד וענן יהוה עליהם
 יומם בנסעם מן המחנה כס"י: ס ששי ג לה ויהי
 בנסע הארון ויאמר משה קומה ו יהוה ויפצו
 איביך וינסו משנאיך מפניך כס"י: לו ובנחה
 יאמר שובה שובה יהוה רבבות אלפי
 ישראל כס"י: ג פ יא א ויהי העם כמתאננים
 רע באזני יהוה וישמע יהוה ויחר אפו
 ותבער רבם אש יהוה ותאכל בקצה

רש"י

וגו' (שופטים א): (לג) דרך שלשת ימים. מהלך
 שלשת ימים הלכו ביום אחד, שהיה הקדוש ברוך
 הוא חפץ להכניסם לארץ מיד: וארון ברית-ה'
 נסע לפניהם דרך שלשת ימים. (ספרי. ב"ב יד) זה
 הארון היוצא עמם למלחמה וכו' שברי לוחות
 מנחים, ומקדים לפניהם דרך שלשת ימים לתקן
 להם מקום חנייה: (לד) וענן ה' עליהם יומם.
 שכעה עננים פתויכים במסעיהם: ארבע מארבע
 רוחות ואחד למעלה ואחד למטה ואחד לפניהם,
 מנמיך את הגבה ומגביה את הנמוך והורג נחשים
 ועקרבים: מן המחנה. ממקום חנייתן: (לה) ויהי
 בנסע הארון. עשה לו סימניות מלפניו ומלאחריו,
 לומר שאין זה מקומו; ולמה נכתב פאן? כדי
 להפסיק בין פרענות לפרענות וכו', כדאיתא בכל
 כתבי הקדש (שבת קטז): קומה ה'. לפי שהיה
 מקדים לפניהם מהלך שלשת ימים, היה משה
 אומר: עמד והמתן לנו ואל תתרחק יותר. (תנחומא
 בויקהל): ויפצו איביך. המכנסין: וינסו משנאיך.
 אלו הרודפים: משנאיך, אלו שונאי ישראל, שכל
 השונא את ישראל שונא את מי שאמר והיה

הַמַּחֲנֶה כִּשׁ"י: ב וַיִּצְעַק הָעָם אֶל־מֹשֶׁה וַיִּתְפַּלֵּל
 מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַתִּשְׁקַע הָאֵשׁ כִּשׁ"י: ג וַיִּקְרָא
 שְׁמֵי־הַמָּקוֹם הַהוּא תְּבַעֲרָה כִּי־בַעֲרָה בָּם אֵשׁ
 יְהוָה: ד וְהֵאֱסַפְסַף אֲשֶׁר בְּקִרְבּוֹ הִתְאַוּוּ תֵּאוֹהוּ
 וַיֵּשְׁבוּ וַיִּבְכוּ גַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ מִי
 יֹאכְלֵנוּ בָּשָׂר כִּשׁ"י: ה זָכַרְנוּ אֶת־הַדָּגָה אֲשֶׁר־
 נֹאכַל בַּמַּצְרַיִם חֲנָם אֵת הַקִּשְׁאִים וְאֵת
 הָאֲבִטָּחִים וְאֵת־הַחֲצִיר וְאֵת־הַבְּצָלִים וְאֵת־
 הַשּׁוּמִים כִּשׁ"י: ו וַעֲתָה נַפְשֵׁנוּ יִבְשֶׁה אֵין כָּל
 בְּלֵתִי אֶל־הַמֶּן עֵינֵינוּ כִּשׁ"י: ז וְהַמֶּן כְּזֶרַע־גֶּד הוּא
 וְעֵינוּ כְּעֵין הַבְּדֹלַח כִּשׁ"י: ח שָׂטוּ הָעָם וְלִקְטָוּ
 וַטְחֲנוּ בָּרָחִים אֹו דָּכוּ בַּמִּדְבָּר וּבִשְׁלוֹ בַּפְּרוֹר

אֶשְׁתָּא מִן קָדָם יי וְשִׁצִיאת בְּסִיפֵי
 מִשְׁרִיתָא: ב וְצוּחַ עָמָא עַל מֹשֶׁה
 וְצִלֵי מֹשֶׁה קָדָם יי וְאֶשְׁתַּקְעַת
 אֶשְׁתָּא: ג וַיִּקְרָא שְׁמָא דֵאֲתָרָא
 תְּהוּא דְלִקְתָּא אַרִי דְלִקְתָּ בְּהוֹן
 אֶשְׁתָּא מִן קָדָם יי: ד וְעַרְבֵרְבִין
 דִּי בִינֵיהוֹן שְׂאִילוּ שְׂאֵלְתָא וְתָבוּ
 וּבְכוּ אַף בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרוּ מִן
 יִכְלֻנָּא בְּסָרָא: ה דְכִירֵן אֲנַחְנָא
 יַת נוּנֵיָא דְהוּנֵיָא אֶכְלִין בַּמַּצְרַיִם
 מִגֶּן יַת בּוּצִינֵיָא וְיַת אֲבִטִיחֵיָא
 וּכְרַתִי וּבוּצִלֵי וְתוּמִי: ו וְכַעַן
 נַפְשָׁנָא תֵאִיבָא לִית כָּל מַדְעָם
 אֶלְהֵן לְמַנָּא עֵינָנָא: ז וּמַנָּא כְּבוּ
 זֶרַע גֶּדָא הוּא וְחֻזְוָה כְּחֻזוּ
 בְּדֹלַחָא: ח שִׁטִּין עָמָא וְלִקְטִין
 דְצָבִי טְחִין בְּרִיחֵיָא אֹו דְצָבִי
 דְאִיךְ בַּמִּדְבָּרָא וּמְבַשְׁלִין לָהּ

רש"י

בן מנסיא אומר: בקצינים שבהם ובגדולים:
 (ב) ויצעק העם אל-משה. (ספרי) משל למלך
 בשורודם שפעס על בנו, והלך הבן אצל אהבו
 של אביו ואמר לו: צא ובקש עלי מאבא: ותשקע
 האש. (שם) שקעה במקומה בארץ, שאלו חזרה
 לאחת הרוחות - היתה מקפלת והולכת כל אותו
 הרוח: (ד) והאספסף. אלו ערב רב שנאספו
 עליהם בצאתם ממצרים: וישבו. (שם) גם בני
 ישראל ויבכו עמם: מי יאכלנו בשר. וכי לא
 היה להם בשר? והלא כבר נאמר (שמות יב):
 "וגם-ערב רב עלה אתם וצאן ופקר וגו'". ואם
 תאמר: אכלום, והלא בכניסתם לארץ נאמר
 (במדבר לב): "ומקנה רב היה לבני ראובן וגו'",
 אלא שמבקשים עלילה: (ה) אשר-נאכל
 במצרים חנם. אם תאמר שמצריים נותנים להם
 דגים חנם, והלא כבר נאמר (שמות ה): "ותבן
 לא-ינתן לכם". אם תבן לא היו נותנים להם חנם,
 דגים היו נותנים להם חנם? ומהו אומר "חנם?"

חנם מן המצות (ספרי): את הקשאים. אמר רבי
 שמעון: מפני מה המן משתנה לכל דבר, חוץ
 מאלו? מפני שהם קשים למניקות. אומרים
 לאשה: אל תאכלי שום ובצל מפני התינוק. משל
 למלך כו' כדאיתא בספרי: הקשאים. הם
 קוקומברוש (גורקען) בלעז: אבטחים. בורק"ש:
 החציר. פרישין פוריל"ש (לויך), ותרגומו ית
 בוציניא וכו': (ו) אל-המן עינינו. מן בשחר מן
 בערב: (ז) והמן כזרע-גד. מי שאמר זה לא אמר
 זה, ישראל אומרים: "בלתי אל-המן עינינו",
 והקדוש ברוך הוא הכתיב בתורה: "והמן כזרע-גד
 וגו'". כלומר: ראו פאי עולם על מה מתלוננים בני
 והמן כף וכף הוא חשוב: כזרע-גד. עגל כגדא זרע
 קוליינררי: בדלח. שם אבן טובה קריסט"ל:
 (ח) שטו. אין "שיט" אלא לשון טיול אישבני"ר,
 בלא עמל: וטחנו פריחים וגו'. לא ירד פריחים
 ולא בקדרה ולא במדוכה, אלא משתנה היה טעמו
 לנטחנין ולנדוכין ולמבשלין: כפרור. קדרה: לשד

וַעֲשׂוּ אֹתוֹ עֲגוֹת וְהָיָה טַעְמוֹ כְּטַעַם לֶשֶׁד
הַשָּׁמֶן כִּסְי׳: ט וּבִרְדַּת הַפֶּלַעַל עַל־הַמִּחְנָה לִילָה
יֵרֵד הַמֶּזֶן עֲלוֹיו: י וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה אֶת־הָעָם בְּכַהֲ
לִמְשַׁפְּחֹתָיו אִישׁ לִפְתָּח אֹהֶלוֹ וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה
מְאֹד וּבְעֵינַי מֹשֶׁה רָע כִּסְי׳: יא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
אַל־יְהוֹה לָמָּה הִרְעַתָּ לְעַבְדְּךָ וּלְמָה לֹא־
מָצַתִּי חֵן בְּעֵינֶיךָ לָשׂוּם אֶת־מִשְׁאֵ כָּל־הָעָם
הַזֶּה עָלַי: יב הָאֲנֹכִי הָרִיתִי אֶת כָּל־הָעָם הַזֶּה
אִם־אֲנֹכִי יִלְדֹתֶיהוּ כִּי־תֹאמַר אֵלַי שְׂאֵהוּ
בְּחִיקְךָ כַּאֲשֶׁר יֵשֵׂא הָאֱמֹן אֶת־הַיֵּנֶק עַל
הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאֲבֹתָיו כִּסְי׳: יג מֵאִין לִי
בָּשָׂר לִתֵּת לְכָל־הָעָם הַזֶּה כִּי־יִבְכּוּ עָלַי
לֵאמֹר תִּנְהַלְנוּ בָּשָׂר וְנֹאכְלָה: יד לֹא־אוּכַל
אֲנֹכִי לְבַדִּי לְשַׂאת אֶת־כָּל־הָעָם הַזֶּה כִּי כִבֵּד
מִמֶּנִּי: טו וְאִם־כִּבֵּה | אֶת־עֲשֵׂה לִי הַרְגֵנִי נָא

בְּקִדְרָא וְעִבְדִּין יְתֵה גְרִיזָן וְהוּהוּ
טַעְמָה כְּטַעַם דְּלִישׁ בְּמִשְׁחָא:
ט וְכִד נַחַת טַלָּא עַל מִשְׁרִיתָא
לִילָיא נַחַת מִנָּא עֲלוּהִי: י וַשְׁמַע
מֹשֶׁה יְת עֲמָא בְּכֵן לְזַרְעִיתָהוֹן
גְּבַר בְּתַרְע מִשְׁכָּנָה וּתְקַף רְגָזָא
דִּי לְחֻדָּא וּבְעֵינַי מֹשֶׁה בִּישׁ:
יא וַאֲמַר מֹשֶׁה קָדָם יְיָ לְמָא
אַבְאֲשָׁתָא לְעַבְדְּךָ וּלְמָא לָא
אַשְׁכַּחִית רַחֲמִין קְדָמְךָ לְשׂוֹאֵה
יְת מְטוּל כָּל עֲמָא הַדִּין עָלַי:
יב הָאֵב אֲנָא לְכָל עֲמָא הַדִּין אִם
בְּנִי אֲנֹן דְּאֲמַרְתָּ לִי סוּבְרָהִי
בְּתַקְפִּךָ כְּמָא דְּמִסּוּבַר תְּרַבְּנָא יְת
יִנְקָא עַל אַרְעָא דִּי קִימְתָא
לְאַבְהֵתוּהִי: יג מִנָּן לִי בְּשָׂרָא
לְמִיֵּהב לְכָל עֲמָא הַדִּין אָרִי בְּכֵן
עָלַי לְמִיֵּמַר הֵב לְנָא בְּסָרָא
וְנִיכּוּל: יד לִית אֲנָא יְכִיל
בְּלַחֲוֵי לְסוּבְרָא יְת כָּל עֲמָא
הַדִּין אָרִי יְקִיר מִנִּי: טו וְאִם בְּדִין
אַתְ עַבְד לִי קְטַלְנִי כְּעַן קְטוּל אִם

רש"י

הַנְּלוּשָׁה בְּשָׁמֶן, לְחִלּוּחִית שָׁמֶן יֵשׁ בָּהּ: (י) בְּכַהֲ
לְמִשְׁפָּחֹתָיו. מִשְׁפָּחֹת מִשְׁפָּחֹת נְאֻסָּפִים וּבּוֹכִים,
לְפָרְסָם תְּרַעַמְתָּן בְּגֻלְוִי. וְרַבּוֹתֵינוּ אָמְרוּ
"לְמִשְׁפָּחֹתָיו" - עַל עֶסְקֵי מִשְׁפָּחֹת שֶׁל עֲרִיּוֹת
הַנְּאֻסְרוֹת לָהֶם (ספרי): (יב) כִּי־תֹאמַר אֵלַי.
שְׂאֵתָה אֹמֵר אֵלַי שְׂאֵהוּ בְּחִיקְךָ. וְהִיכֵן אָמַר לוֹ בֵּן?
(שמות לב): "לָךְ נַחַת אֶת־הָעָם" וְאֹמֵר (שמות ו):
"וַיִּצְוֶם אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" עַל מִנְתָּ שִׁיְהִיו סוּקְלִים
אַתְכֶם וּמְחַרְפִּים אַתְכֶם: עַל־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ
לְאַבְתָּיו. אֵתָה אֹמֵר לִי לְשַׂאתָם בְּחִיקְךָ:
(טו) וְאִם־כִּבֵּה אֶת־עֲשֵׂה לִי. תִּשַׁשׁ כְּחוֹ שֶׁל
מֹשֶׁה כְּנִקְבָה. כְּשֶׁהֲרָאָהוּ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
הַפְּרַעַנּוֹת שֶׁהוּא עֲתִיד לְהִבְיֵא עֲלֵיהֶם עַל זֹאת, אָמַר
לְפָנָיו: אִם כֵּן, הַרְגֵנִי תַחֲלָה: וְאֶל־אַרְאֵה בְּרַעְיָתִי.

הַשָּׁמֶן. לְחִלּוּחַ שֶׁל שָׁמֶן, כֶּף פָּרָשׁוּ דוֹנָשׁ. וְדוּמָה
לוֹ: (תהילים לב): "נִהַפֵּךְ לְשֹׁדֵי בְּחַרְבֵנִי קִיץ",
וְהַלְמָ"ד יְסוּד - נִהַפֵּךְ לְחִלּוּחֵי בְּחַרְבֹנֵי קִיץ.
וְרַבּוֹתֵינוּ פָּרְשׁוּהוּ (ספרי) לְשׁוֹן שְׂדִים, אֲךָ אֵין עֲנֵן
שְׂדִים אֲצֵל שָׁמֶן. וְאִי אֶפְשָׁר לֹאמַר לֶשֶׁד הַשָּׁמֶן
לְשׁוֹן (דברים לב) וַיִּשְׁמַע יִשׁוּרוּן, שְׂאֵם בֵּן הָיָה הַמִּ"ם
נְקוּד קָמֶץ קָטָן (צִירָה) וְטַעְמוֹ לְמִטָּה תַחַת הַמִּ"ם.
עֲכָשׁוּ שְׁהַמִּ"ם נְקוּד פֶּתַח קָטָן (סְגוּל) וְהַטַּעַם תַחַת
הַשִּׁי"ן, לְשׁוֹן שָׁמֶן הוּא, וְהַשִּׁי"ן הַנְּקוּדָה בְּקָמֶץ
גְּדוֹל וְאֵינָהּ נְקוּדָה בְּפֶתַח קָטָן מִפְּנֵי שֶׁהוּא סוּף
פְּסוּק. דְּבַר אַחֵר: "לֶשֶׁד" לְשׁוֹן נוֹטְרִיקוֹן: לִישׁ
שָׁמֶן דְּבִשׁ - כְּעֶסֶף הַנְּלוּשָׁה בְּשָׁמֶן וְקְטוּפָה
בְּדִבְשׁ. וְתַרְגוּם שֶׁל אֹנְקֵלוֹס דְּמִתְרַגֵּם: "דְּלִישׁ
בְּמִשְׁחָא" נוֹטָה לְפִתְרוֹנוֹ שֶׁל דוֹנָשׁ; שֶׁהַעֶסֶף

הָרֹג אִם־מָצְאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ וְאֶל־אַרְאֵה
 בְּרַעְתִּי כִּי־יִי: פ טו וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
 אֶסְפֶּה־לִּי שְׁבַעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
 יִדְעֶתָ כִּי־הֵם זִקְנֵי הָעָם וְשֹׁטְרֵיו וְלִקְחֶתָ אֹתָם
 אֶל־אַהֲל מוֹעֵד וְהִתְיַצְבוּ שָׁם עִמָּךְ כִּי־יִי:
 יז וַיִּרְדְּתִי וּדְבַרְתִּי עִמָּךְ שֵׁם וְאַצְלֹתִי מִן־הָרוּחַ
 אֲשֶׁר עָלֶיךָ וְשָׁמְתִי עֲלֵיהֶם וְנִשְׂאוּ אֹתְךָ
 בְּמִשְׁאֵ הָעָם וְלֹא־תִשָּׂא אֹתָהּ לְבַדְּךָ כִּי־יִי:
 יח וְאֶל־הָעָם תֹּאמֶר הִתְקַדְּשׁוּ לְמַחֵר וְאִכְלֹתֶם
 בָּשָׂר כִּי בְכִיתֶם בְּאֹזְנֵי יְהוָה לֵאמֹר מִי יֵאֲכַלְנוּ
 בָּשָׂר כִּי־טוֹב לָנוּ בְּמִצְרַיִם וְנָתַן יְהוָה לָכֶם
 בָּשָׂר וְאִכְלֹתֶם כִּי־יִי: יט לֹא אֶחָד תֹּאכְלוּן
 וְלֹא יוֹמִים וְלֹא חֲמִשָּׁה יָמִים וְלֹא עֲשָׂרָה
 יָמִים וְלֹא עֶשְׂרִים יוֹם: כ עַד א חֲדָשׁ יָמִים עַד אֲשֶׁר־יֵצֵא מֵאִפְכֶם

רש"י

"אשריכם שנתמניתם פרנסים על בניו של מקום!" והתייצבו שם עמך. כדי שיראו ישראל וינהגו בהם גדלה וכבוד ויאמרו: חביבין אלו שנכנסו עם משה לשמע דבור מפי הקדוש ברוך הוא (ספרי): (יז) וירדתני. זו אחת מעשר ירידות הפתובות בתורה: ודברתי עמך. ולא עמקם: ואצלתי. פתרגומו "וארבי", כמו (שמות כד): "ואל-אצילי בני ישראל": ושמתי עליהם. למה משה דומה באותה שעה? לנר שמנח על גפי מנורה והכל מדליקין הימנו ואין אורו חסר כלום: ונשאו אתך. התנה עמקם על מנת שיקבלו עליהם טרח בני, שהם טרחנים וסרכנים: ולא-תשא אותה לבדך. (ספרי) הרי תשובה למה שאמר: "לא-אוכל אנכי לבדי": (יח) התקדשו. הזמינו עצמכם לפרענות, וכן הוא אומר (ירמיה יב): "והקדשם ליום הרגה": (כ) עד חדש ימים. זו

"ברעתם" הנה לו לכתב, אלא שכנה הכתוב. וזה אחד מתקוני סופרים בתורה לכנוי ולתקון לשון: (טז) אספה-לי. הרי תשובה לתלונתך שאמר: "לא-אוכל אנכי לבדי". והזקנים הראשונים היכן היו? והלא אף במצרים ישבו עמקם, שנאמר (שמות ג): "לך ואספת את-זקני ישראל"? אלא באש תבערה מתו וראויים היו מסיני לכה, דכתיב (שמות כד): "ויחזו את-האלהים", שנהגו קלות ראש, כנושף פתו ומדבר בפני המלך. וזהו (שם): "ויאכלו וישתו". ולא רצה הקדוש ברוך הוא לתן אכלות במתן תורה ופרע להם כאן: אשר ידעת פייהם וגו'. אותן שאתה מכיר שנתמנו עליהם שוטרים במצרים בעבודת פרוך והיו מרחמים עליהם ומכים על ידם, שנאמר (שמות ה): "ויכפו שטרי בני ישראל" - עתה יתמנו בגדלתן, כדרך שנשטערו בצרותן: ולקחת אתם. קחם בדברים:

אשכחית רחמין קדמך ולא אחזי בכישתי: טז ואמר יי למשה כנוש קדמי שבועין גברא מסבי ישראל די ידעת ארי אנון סבי עמא וסרכוהי ותדבר ותהון למשפן זמנא ויתעודון תמן עמך: יז ואתגלי ואמלל עמך תמן וארבי מן רוחא דעלך ואשוי עליהון ויסוכרון עמך במטול עמא ולא תסוכר את בלחודך: יח ולעמא תימר אודמנו למחר ותיכלון בסרא ארי בכיתון קדם יי למימר מן יכלנא בסרא ארי טב לנא במצרים ויתן יי לכוון בסרא ותיכלון: יט לא יומא חד תיכלון ולא תרין יומין ולא חמשא יומין ולא עשרא יומין ולא עשרין יומין: כ עד ירח יומין עד די תקוצון בה ויהי

לכּוּן לַתְּקֵלָא חֲלַף דְּקִצְתוֹן יַת
מִימְרָא דִּי דְשִׁכְנַתְהָ שְׂרִית
בִּינִיכוֹן וּבְכִיתוֹן קְדַמוּהִי לְמִימַר
לְמָא דְנָן נִפְקָנָא מִמְצָרִים:
כא וְאָמַר מֹשֶׁה שִׁית מָאָה אֲלִפִּין
גְּבָרָא רַגְלָאָה עֲמָא דִּי אָנָּא
בִּינִיהוֹן וְאֵת אֲמַרְתָּ בְּסָרָא אֲתָן
לְהוֹן וְיִכְלוֹן יְרַח יוֹמִין: כב הֲעֵן
וְתוֹרִין יִתְנַכְסוֹן לְהוֹן הִיסְפָּקוֹן
לְהוֹן אִם יַת כָּל נוּגֵי יִמָּא
יִתְבַּשְׁוֹן לְהוֹן הִיסְפָּקוֹן לְהוֹן:
כג וְאָמַר יִי לְמֹשֶׁה הַמִּימְרָא דִּי
יִתְעַבֵּב כְּעֵן תַּחְזִי הִיעֲרַעְרַע

וְהִיָּה לָכֶם לְזֵרָא יַעַן כִּי־מֵאִסְתֶּם אֶת־יְהוָה
אֲשֶׁר בְּקִרְבְּכֶם וַתִּכְבוּ לְפָנָיו לֵאמֹר לָמָּה זֶה
יֵצְאוּ מִמְצָרִים רַשׁ"י: כא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה שֵׁשׁ־
מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלֵי הָעָם אֲשֶׁר אֲנִי בְּקִרְבִּי
וְאֵתָה אֲמַרְתָּ בֶּשֶׂר אֲתָן לָהֶם וְאָכְלוּ חֲדָשׁ
יָמִים רַשׁ"י: כב הֲצֵאן וּבְקַר יִשְׁחַט לָהֶם וּמִצָּא
לָהֶם אִם אֶת־כָּל־דַּגֵּי הַיָּם יֵאֱסֹף לָהֶם וּמִצָּא
לָהֶם רַשׁ"י: כג וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִיָּד
יְהוָה תִּקְצַר עֵתָה תִּרְאֶה הַיְקוּרָה דְּבָרֵי אִם־

רַשׁ"י

אָמַר בְּרַבִּים, חֲסֵד לֹ הַכְּתוּב וְלֹא נִפְרַע מִמֶּנּוּ, וְזוֹ
שֶׁל מְרִיבָה הֵיטָה בַּגְּלוּי, לְפִיכָף לֹא חֲסֵד לֹ
הַכְּתוּב. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמַר: חֲסֵד וְשְׁלוֹם, לֹא עֲלֵתָה
עַל דַּעְתּוֹ שֶׁל אוֹתוֹ צָדִיק כֶּף! מִי שֶׁכְּתוּב בּוֹ (שֵׁם
יב): "בְּכָל־בֵּיתִי נֶאֱמַן הוּא", יֹאמַר: אֵין הַמְּקוֹם
מִסְפִּיק לָנוּ? אֵלֹא כֶּף אָמַר: "שֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלֵי
וְגו', וְאֵתָה אֲמַרְתָּ בֶּשֶׂר אֲתָן" לְחֲדָשׁ יָמִים, וְאַחַר
כֶּף תִּהְרַג אֲמָה גְדוּלָה כְּזוֹ! "הֲצֵאן וּבְקַר יִשְׁחַט
לָהֶם" כִּדִּי שִׁיְהַרְגוּ, וְתִהְיֶה אֲכִילָה זֹ מִסְפָּקָתָן עַד
עוֹלָם? וְכִי שְׂבַחְתָּ הוּא זֶה? אוֹמְרִים לֹ לְחֲמוֹר:
"טַל כּוֹר שְׁעוֹרִים וְנַחְתָּף רֹאשְׁךָ"? הֲשִׁיבֹ הַקְּדוֹשׁ־
בְּרוּךְ־הוּא: "וְאִם לֹא אֲתָן, יֹאמְרוּ שֶׁקְּצָרָה יְדִי.
הַטּוֹב בְּעֵינַיִךְ שִׁיד ה' תִּקְצַר בְּעֵינֵיהֶם? יֹאכְדוּ הֵם
וּמֵאָה כִּי־צָא בָהֶם וְאֵל תְּהִי יְדִי קְצָרָה לְפָנֵיהֶם
אֲפֹלוּ שְׁעָה אַחַת"! (כג) עֵתָה תִּרְאֶה הַיְקוּרָה
דְּבָרֵי. רַבִּן גְּמְלִיאֵל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה הַנְּשִׂיא
אוֹמַר: אִי אֲפֹשֶׁר לְעַמֵּד עַל הַטְּפַל, מֵאַחַר שְׂאִינָן
מִבְּקָשִׁים אֵלֹא עֲלִילָה לֹא תִסְפִּיק לָהֶם, סוֹפֵן לְדוֹן
אַחֲרֵיךְ; אִם אֲתָה נוֹתֵן לָהֶם בֶּשֶׂר בְּהֵמָה גְּסָה,
יֹאמְרוּ: דְּקָה בְּקִשְׁנוּ, וְאִם אֲתָה נוֹתֵן לָהֶם דְּקָה,
יֹאמְרוּ: גְּסָה בְּקִשְׁנוּ, חֲזִיהַ וְעוֹף בְּקִשְׁנוּ, דְּגִים
וְחַגְבִּים בְּקִשְׁנוּ! אָמַר לֹ: אִם־כֵּן יֹאמְרוּ שֶׁקְּצָרָה
יְדִי. אָמַר לְפָנָיו: הַרְיֵנִי הוּלָף וּמְפִיסָן. אָמַר לֹ:

בְּכָשְׂרִים, שְׁמַתְמַצִּין עַל מִטּוֹתֵיהֶן וְאַחַר כֶּף נִשְׁמַתָּן
יֵצְאוּ. וּבְרַשְׁעִים הוּא אוֹמַר: "הַבֶּשֶׂר עוֹדְנוּ בֵּין
שְׁנֵיהֶם" - כֶּף הִיא שְׁנוּיָה בְּסַפְרֵי, אֲבָל בְּמַכִּילָתָא
שְׁנוּיָה חֲלוּף: הַרְשָׁעִים אוֹכְלִין וּמְצַטְעָרִין שְׁלִשִׁים
יּוֹם, וְהַכְּשָׂרִים "הַבֶּשֶׂר עוֹדְנוּ בֵּין שְׁנֵיהֶם": עַד
אֲשֶׁר־יֵצְא מֵאַפְּכֶם. כְּתוּבִימוֹ: "דִּי תְקוּצוֹן בִּיהַ".
יְהִי דוֹמָה לָכֶם כְּאֵלוֹ אֲכַלְתֶּם מִמֶּנּוּ יוֹתֵר מִדְּאִי, עַד
שִׁיּוּצָא וְנִגְעַל לַחוּץ דְּרַךְ הָאָף: וְהִיָּה לָכֶם לְזֵרָא.
(ספרי) שְׂתִּהְיוּ מְרוֹחְקִין אוֹתוֹ יוֹתֵר מִמָּה שֶׁקְּרַבְתֶּם.
וּבְדַבְרֵי רַבִּי מֹשֶׁה הַדְּרָשׁן רְאִיתִי שֵׁשׁ מְקוֹם
שְׂקוּרִין לְחֻרַב "וְזָרָא": אֶת־הַ אֲשֶׁר בְּקִרְבְּכֶם. אִם
לֹא שְׁנַטְעֵתִי שְׂכִינְתִּי בִּינֵיכֶם, לֹא גְבַה לְבַבְכֶם לְפָנַי
לְכָל הַדְּבָרִים הַלְלוּ: (כא) שֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלֵי.
לֹא חֲשׂ לְמִנּוֹת אֶת הַפְּרֹט, שְׁלִשְׁת אֲלִפִּים הֵיטְרִים.
וְרַבִּי מֹשֶׁה הַדְּרָשׁן פִּירֵשׁ: שְׁלֹא כְּכוּ אֵלֹא אוֹתָן
שִׁיּוּצָאוּ מִמְצָרִים: (כב) הֲצֵאן וּבְקַר יִשְׁחַט. (ספרי)
זֶה אֲחָד מֵאַרְבַּעַה דְּבָרִים שֶׁהִיָּה רַבִּי עֲקִיבָא דּוֹרֵשׁ
וְאֵין רַבִּי שְׁמַעוֹן דּוֹרֵשׁ כְּמוֹתוֹ. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמַר:
"שֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלֵי", וְאֵתָה אֲמַרְתָּ: בֶּשֶׂר אֲתָן
לָהֶם וְאָכְלוּ חֲדָשׁ יָמִים הֲצֵאן וּבְקַר וְגו' - הַכֹּל
כְּמִשְׁמַעוֹ: מִי יִסְפִּיק לָהֶם? כְּעֵינָן שְׁנַאֲמַר (וַיִּקְרָא
כה): "וּמִצָּא כִּדִּי גְאֵלְתוּ". וְאִיזוֹ קֶשֶׁה: זוֹ, אוֹ
(במדבר ט): "שְׁמַעוּ־נָא הַמְּרִים"? אֵלֹא לְפִי שְׁלֹא

לא כש"י: כד וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶל־הָעָם אֶת דְּבָרֵי יְהוָה וַיֹּאסֹף שְׁבַעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי הָעָם וַיַּעֲמֵד אֹתָם סְבִיבֹת הָאֹהֶל: כה וַיֵּרֶד יְהוָה וּבִעֲנֵן וַיְדַבֵּר אֵלָיו וַיֹּאצֵּל מִן־הָרוּחַ אֲשֶׁר עָלָיו וַיִּתֵּן עַל־שְׁבַעִים אִישׁ הַזִּקְנִים וַיְהִי כְּנֹחַ עֲלֵיהֶם הָרוּחַ וַיִּתְנַבְּאוּ וְלֹא יָסְפוּ כש"י:
 כו וַיִּשְׁאֲרוּ שְׁנֵי־אֲנָשִׁים א בַּמַּחֲנֶה שֵׁם הָאֶחָד א אֶלְדָּד וְשֵׁם הַשֵּׁנִי מִידָד וַתֵּנַח עֲלֵיהֶם הָרוּחַ וְהִמָּה בַּכְּתָבִים וְלֹא יָצְאוּ הָאֹהֶל וַיִּתְנַבְּאוּ בַּמַּחֲנֶה כש"י: כז וַיִּרֶץ הַנְּעַר וַיֵּגֵד לְמֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֶלְדָּד וּמִידָד מִתְנַבְּאִים בַּמַּחֲנֶה כש"י: כח וַיַּעַן יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן מִשְׁרַת מֹשֶׁה מִבְּחָרָיו וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי מֹשֶׁה כָּלֵאָם כש"י: כט וַיֹּאמֶר לוֹ מֹשֶׁה הַמִּקְנָא אֶתָּה לִי וּמִי יִתֵּן כָּל־עַם יְהוָה נְבִיאִים

פְּתַגְמֵי אִם לֹא: כד וּנְפַק מֹשֶׁה וּמְלִיל לְעַמָּא יְת פְּתַגְמֵיָא דִּי וּכְנִשׁ שְׁבַעִין גְּבֵרָא מְסַבֵּי עַמָּא וְאַקָם יְתַהוֹן סְחֹר סְחֹר לְמַשְׁכְּנָא: כה וְאַתְגְּלִי יִי בַעֲנָנָא וּמְלִיל עַמָּה וְרַבֵּי מִן רוּחָא דִּי עֲלוּהִי וַיְהִי עַל שְׁבַעִין גְּבֵרָא סְבִיָא וְהָוָה כַּד שְׁרַת עֲלֵיהוֹן רוּחָא דְנְבוּאָה וּמִתְנַבְּאִין וְלֹא פְסָקִין: כו וְאַשְׁתְּאַרוּ תְרִין גְּבֵרִין בְּמִשְׁרֵיתָא שׁוּם קָד אֶלְדָּד וְשׁוּם תְּנִנָא מִידָד וְשְׁרַת עֲלֵיהוֹן רוּחָא דְנְבוּאָה וְאַנּוּן בְּכַתִּיבָא וְלֹא נִפְקוּ לְמַשְׁכְּנָא וְאַתְנַבְּאוּ בְּמִשְׁרֵיתָא: כז וַיְרַהֵט עוֹלָמָא וַחֲוֵי לְמֹשֶׁה וְאַמַר אֶלְדָּד וּמִידָד מִתְנַבְּאִין בְּמִשְׁרֵיתָא: כח וְאַתְב יְהוֹשֻׁעַ כַּד נֹון מִשְׁמַשְׁנֶה דְּמֹשֶׁה מְעוֹלְמוֹתָה וְאַמַר רְבוּנֵי מֹשֶׁה אֶסְרִינוּן: כט וְאַמַר לֵה מֹשֶׁה הַקְנָאֲתִי אֶת מְקַנֵּי לִי רַעֲיָנָא פּוֹן וַיְהוֹן כָּל

רש"י

חַמְשָׁה. אָמַר מֹשֶׁה: אֵין שְׁבַט שׁוֹמֵעַ לִי לְפָחוֹת מִשְׁבְּטוֹ זֶקֶן אֶחָד. מַה עֲשֶׂה? נָטַל שְׁבַעִים וּשְׁתַּיִם פְּתַקִּין וְכָתַב עַל שְׁבַעִים "זֶקֶן", וְעַל שְׁנַיִם חֶלֶק. וַיְבַרֵר מִכָּל שְׁבַט וְשְׁבַט שֵׁשָׁה, וְהָיוּ שְׁבַעִים וּשְׁתַּיִם. אָמַר לָהֶם: טְלוּ פְתַקִּיכֶם מִתּוֹךְ קְלָפֵי. מִי שֶׁעָלָה בְּיָדוֹ "זֶקֶן" נִתְקַדֵּשׁ, וּמִי שֶׁעָלָה בְּיָדוֹ חֶלֶק, אָמַר לוֹ: הַמִּקּוֹם לֹא חִפְץ בָּךְ: (כז) וַיִּרֶץ הַנְּעַר. יֵשׁ אוֹמְרִים: גְּרִשׁוּם בֶּן מֹשֶׁה הָיָה: (כח) כָּלֵאָם. (סנהדרין ו) הִטֵּל עֲלֵיהֶם צָרְכֵי צְבוּר וְהֵם כָּלִים מֵאַלְיָהֶם. (ספרי) דָּבָר אַחֵר: תָּגַם אֶל בֵּית הַכְּפֹלָא, לְפִי שֶׁהָיוּ מִתְנַבְּאִים: מֹשֶׁה מֵת וַיְהוֹשֻׁעַ מְכַנֵּס אֶת יִשְׂרָאֵל לְאַרְצָ: (כט) הַמִּקְנָא אֶתָּה לִי. הַקְנָאֲתִי אֶתָּה מְקַנָּא?: לִי. כְּמוֹ "בְּשִׁבְלִי". כָּל לְשׁוֹן "קְנָאָה" - אָדָם הַנּוֹתֵן לֵב עַל הַדָּבָר, אוֹ לְנַקֵּם אוֹ לְעוֹר אַנְפְּרַמְנִיט בְּלַעֲזוֹ, אוֹחֲזוּ בְּעֵבִי הַמִּשָּׂא:

"עֲתָה תִרְאֶה הַיְקָרָךְ דְּבָרֵי" - שְׁלֹא יִשְׁמְעוּ לָךְ. הַלֶּךְ מֹשֶׁה לְפִיִּסָן (זֶה קָאֵי גַם לְרִש"י לְעִיל). אָמַר לָהֶם: הַיֵּד ה' תִּקְצֹר? (תהילים עח) "הֵן הִכָּה־צוּר וַיִּזְוְבוּ מִים וְגו' הִגַּם־לָחֶם יוֹכַל־תֵּת". אָמְרוּ: פִּשְׁרָהּ הִיא זו, אֵין בּוֹ כַח לְמַלְאוֹת שְׁאַלְתֵּנּוּ. וְזֶהוּ שְׁנֵי־אֲמָר: "וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶל־הָעָם", בִּינּוֹן שְׁמַעוּ לוֹ: וַיֹּאסֹף שְׁבַעִים אִישׁ וְגו': (כה) וְלֹא יָסְפוּ. לֹא נִתְנַבְּאוּ אֶלָּא אוֹתוֹ הַיּוֹם לְבִדּוֹ, כֶּף מְפָרֵשׁ בְּסַפְרֵי וְאוֹנְקְלוֹס תְּרַגְּם: "וְלֹא פְסָקִין", שְׁלֹא פְסָקָה נְבוּאָה מֵהֶם: (כו) וַיִּשְׁאֲרוּ שְׁנֵי־אֲנָשִׁים. (ספרי) מֵאוֹתָן שְׁנַבְּחָרוּ. אָמְרוּ: אֵין אָנוּ כְּדֹאִין לְגַדְלָה זו: וְהִמָּה בְּפִתְתִיבִים. בְּמִבְרָרִים שְׁבָהֶם לְסִנְהֶדְרִין. וְנִכְתְּבוּ כָּלֶם נְקוּבִים בְּשִׁמוֹת וְעַל יְדֵי גוֹרֵל; לְפִי שֶׁחֲשׁוּבּוֹן עוֹלָה לִי"ב שְׁבַטִים שֶׁשָׁה שֶׁשָׁה לְכָל שְׁבַט וְשְׁבַט, חוּץ מִשְׁנֵי שְׁבַטִים שְׁאִין מְגִיעַ אֲלֵיהֶם אֶלָּא חַמְשָׁה

עמא דיי נביאן ארי יתן יי ית
 רוחא דנבואתה עליהון:
 ל ואתפנש משה למשריתא הוא
 וסבי ישראל: לא ורוחא נטל מן
 קדם יי ואפרח שליו מן ימא
 ורמא על משריתא כמהלך יומא
 לכא וכמהלך יומא לכא סחור
 סחור למשריתא וכרום תרתין
 אמין על אפי ארעא: לב וקם
 עמא כל יומא ההוא וכל ליליא
 וכל יומא דבתרוהי וכנשו ית
 שליו דאזער פנש עשרא דגורין
 ושטחו להון משטיחין סחור
 סחור למשריתא: לג בסרא עד
 כען בין שניהון עד לא פסק
 ורגזא דיי תקיף בעמא וקטל יי
 בעמא קטול סגי לחדא:
 לד וקרא ית שמא דאתרא ההוא
 קברי דמשאלי ארי תמן קברו ית
 עמא דשאילו: לה מקברי
 דמשאלי נטלו עמא לחצרות
 והיו בחצרות: א ומללת מרים
 ואהרן במשה על עסק אתתא
 שפרתא די נסיב ארי אתתא

כִּי־יִתֵּן יְהוָה אֶת־רוּחוֹ עֲלֵיהֶם: כס"י: שביעי
 ל וַיֵּאסֶף מֹשֶׁה אֶל־הַמַּחֲנֶה הוּא וּזְקֵנֵי
 יִשְׂרָאֵל כס"י: לא ורוח נסע | מאת יהוה ויגז
 שלוים מן-הים וישש על-המחנה בדרך יום
 כה וכדרך יום כה סביבות המחנה
 וכאמתים על-פני הארץ כס"י: לב ויקם העם
 כל-היום ההוא וכל-הלילה וכל | יום
 המחרת ויאספו את- כתוב השלו קרי השליו
 הממעיט אסף עשרה חמרים וישטחו להם
 שטוח סביבות המחנה כס"י: לג הבשר עודנו
 בין שניהם טרם יכרת ואף יהוה חרה בעם
 ויד יהוה בעם מכה רבה מאד כס"י: לד ויקרא
 את-שם-המקום ההוא קברות התאוה כי-
 שם קברו את-העם המתאונים: לה מקברות
 התאוה נסעו העם חצרות ויהיו בחצרות: פ
 יב א ותדבר מרים ואהרן במשה על-אדות

רש"י

(ל) וַיֵּאסֶף מֹשֶׁה. מפתח אהל מועד: אל-
 המחנה. נכנסו איש לאהלו: ויאסף. לשון פניסה
 אל הבית, כמו (דברים כב): ויאספתו אל-תוף
 ביתך. ואב לכלם (תהילים לט): יצבר ולא-ידע מי
 אספם. מלמד, שלא הביא עליהם פרענות עד
 שנכנסו הצדיקים איש לאהלו (ספרי): (לא) וַיִּגְזוּ.
 ויפריח, וכן (תהילים ז): כִּי גִז חִישׁ. וכן (נחום
 א): נִגְזְזוּ וְעָבְרוּ: וישש. ויפשט, כמו (שמואל א
 ל): ויהנה נטשים על-פני כל-הארץ" (יחזקאל כט):
 "ונטשתיך המדברה": וכאמתים. פורחות בגבה
 עד שהן כנגד לבו של אדם, כדי שלא יהא טורח
 באסיפתן, לא להגביה ולא לשחות (ספרי):

(לב) הממעיט. מי שאסף פחות מכלם, העצלים
 והחגרים, אסף עשרה חמרים: וישטחו. עשו
 אותם משטיחין משטיחין: (לג) טרם יכרת.
 כתרגומו: "עד לא פסק". דבר אחר: אינו מספיק
 לפסקו בשניו, עד שנשמתו יוצאה: (א) ותדבר.
 (ספרי) אין "דבור" בכל מקום אלא לשון קשה. וכן
 הוא אומר (בראשית מב): "דבר האיש אדני הארץ
 אתנו קשות". ואין "אמירה" בכל מקום אלא לשון
 תחנונים. וכן הוא אומר (בראשית יט): "ויאמר
 אל-נא אחי תרעו", (כמדבר יב): "ויאמר שמעו-נא
 דברי". כל "נא" לשון בקשה: ותדבר מרים
 ואהרן. (ספרי) היא פתחה בדבור תחלה, לפיכך

הַאִשָּׁה הַכַּשִּׁית אֲשֶׁר לָקַח כִּי־אִשָּׁה כַּשִּׁית
 לָקַח כַּשִּׁי: ב וַיֹּאמְרוּ הֲרַק אֶךְ־בְּמִשָּׁה דָּבָר יְהוָה
 הֲלֹא גַם־בָּנוּ דָּבָר וַיִּשְׁמַע יְהוָה כַּשִּׁי: ג וְהָאִישׁ
 מֹשֶׁה כתיב ענו קרי עָנּוּ מְאֹד מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר
 עַל־פְּנֵי הָאָדָמָה כַּשִּׁי: ד וַיֹּאמֶר יְהוָה פְּתָאם
 אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־מִרְיָם וְאֶל־מִרְיָם צְאוּ
 שְׁלֹשְׁתֵּכֶם אֶל־אַהֵל מוֹעֵד וַיֵּצְאוּ שְׁלֹשְׁתָּם כַּשִּׁי:
 ה וַיֵּרֶד יְהוָה בְּעַמּוּד עָנָן וַיַּעֲמֵד פֶּתַח הָאֶהֱל
 וַיִּקְרָא אֶהֱרֹן וּמִרְיָם וַיֵּצְאוּ שְׁנֵיהֶם כַּשִּׁי: ו וַיֹּאמֶר
 שְׁמַעוּ־נָא דְבַרִי אִם־יְהִיָּה נְבִיאֲכֶם יְהוָה

שפרתא דנסיב רחיק: ב ואמרו
 הלחוד ברם במשה מליל יי הלא
 אף עמנא מליל ושמיע קדם יי:
 ג וגברא משה ענותן לחדא מפל
 אנשא די על אפי ארעא:
 ד ואמר יי בתפף למשה ולאהרן
 ולמרים פוקו תלתיכון למשפן
 זמנא ונפקו תלתיהון: ה ואתגלי
 יי בעמודא דעננא וקם בתרע
 משכנא וקרא אהרן ומרים ונפקו
 תרויהון: ו ואמר שמעו כען
 פתגמי אם יהון לכון נביאין אנא
 יי בחזון אנא מתגלי להון
 בחלמין אנא ממלל עמהון:

רש"י

בדרך ארץ, והיו צועקים: מים, מים, להודיעם
 שיפה עשה משה שפירש מן האשה, מאחר
 שנגלית עליו שכינה תדיר ואין עת קבועה לדבור:
 צאו שלשתכם. מגיד, ששלשפון נקראו בדבור
 אחד, מה שאי אפשר לפה לומר ולאזן לשמע:
 (ה) בעמוד ענן. (שם) יצא יחידי, שלא כמדת
 בשר-ודם: מלך בשר ודם כשיוצא למלחמה, יוצא
 באוכלוסין וכשיוצא לשלום יוצא במעטים. ומדת
 הקדוש-ברוך-הוא יוצא למלחמה יחידי, שנאמר
 (שמות טו): "ה' איש מלחמה". ויוצא לשלום
 באוכלוסין, שנאמר (תהילים סח): "רכב אלהים
 רבתיים אלפי שנאן": ויקרא אהרן ומרים. שיהיו
 נמשכין ויוצאין מן החצר לקראת הדבור: ויצאו
 שניהם. ומפני מה משכן והפרידן ממשנה? לפי
 שאומרים מקצת שבחו של אדם בפניו וכלו שלא
 בפניו. וכן מצינו בנח: שלא בפניו נאמר (בראשית
 ז): "איש צדיק תמים". ובפניו נאמר (שם): "כי
 אתך ראיתי צדיק לפני". דבר אחר: שלא ישמע
 בנזיפתו של אהרן: (ו) שמעו-נא דברי. אין
 "נא" אלא לשון בקשה: אם-יהיה נביאכם. אם
 יהיו לכם נביאים: ה' במראה אליו אתודע.

הקדימה הפתוב תחלה. ומנין היתה יודעת מרים
 שפירש משה מן האשה? רבי נתן אומר: מרים
 היתה בצד צפונה בשעה שנאמר למשה: "אלהד
 ומירד מתנבאים במחנה", כיון ששמעה צפונה,
 אמרה: "אוי לנשותיהן של אלו אם הם נזקקים
 לנבואה, שיהיו פורשין מנשותיהן בדרך שפרש
 בעלי ממני!". ומשם ידעה מרים והגידה לאהרן.
 ומה מרים שלא נתפונה לגנותו, כך נענשה, קל
 וחמר למספר בגנותו של חברו: האשה הפשית.
 (שם) מגיד, שהכל מודים ביפיה, כשם שהכל
 מודים בשחרותו של פושי: כשית. בגימטריא:
 יפת מראה: על-אדות האשה. על אודות גרושיה:
 כי-אשה כשית לקח. מה תלמוד לומר? אלא יש
 לך אשה נאה ביפיה ואינה נאה במעשיה, במעשיה
 ולא ביפיה, אבל זאת נאה בכל: האשה הפשית.
 על שם נזיה נקראת "כושית", כאדם הקורא את
 בנו נאה: "כוש", כדי שלא תשלט בו עין רעה:
 כי-אשה כשית לקח. ועתה גרשה: (ב) הרק
 אף. עמו לבדו דבר ה': הלא גם-בנו דבר. ולא
 פירשנו מדרך ארץ: (ג) ענו. שפל וסכלן:
 (ד) פתאם. נגלה עליהם פתאם והם טמאים

בַּמְרָאָה אֱלֹוֹ אֶתְוֹדַע בְּחִלּוּם אֲדַבְרֶבּוֹ כַּסִּי׃
 ז לא־כֵן עֲבָדֵי מֹשֶׁה בְּכָל־בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא׃
 ח פֶּה אֶל־פֶּה אֲדַבְרֶבּוֹ וּמְרָאָה וְלֹא בְחִידוֹת
 וּתְמִנַּת יְהוָה יִבֵּיט וּמְדוּעַ לֹא יִרְאֶתֶם לְדַבֵּר
 בְּעַבְדֵי בְּמֹשֶׁה כַּסִּי׃ ט וַיַּחֲרֶאֱף יְהוָה בָּם
 וַיִּלְךְ כַּסִּי׃ י וְהֶעֱנַן סָר מֵעַל הָאֹהֶל וְהִנֵּה מְרִים
 מִצַּרְעַת כִּשְׁלֹג וַיִּפֹּן אֶהְרֹן אֶל־מְרִים וְהִנֵּה
 מִצַּרְעַת כַּסִּי׃ יא וַיֹּאמֶר אֶהְרֹן אֶל־מֹשֶׁה בִּי אֲדֹנָי
 אֶל־נָא תִשֶׁת עָלֵינוּ חַפָּאת אֲשֶׁר נִוְאֲלָנוּ
 וְאֲשֶׁר חֲטָאנוּ כַּסִּי׃ יב אֶל־נָא תְהִי כַּמַּת אֲשֶׁר
 בְּצִאתוֹ מִרְחֹם אֱמוֹ וַיֹּאכֵל חֲצִי בְשָׂרוֹ כַּסִּי׃

ז לא כן עבדי משה בכל ביתי
 מהימן הוא: ח ממלל עם ממלל
 מללנא עמה בחזו ולא בחדון
 ודמות יקרא דני מסתפל ומא דין
 לא דחלתון למללא בעבדי
 במשה: ט ותקיף רגזא דני בהון
 ואסתלק: י ועננא אסתלק מעלוי
 משכנא והא מרים חורא פתלגא
 ואתפני אהרן לות מרים והא
 סגירת: יא ואמר אהרן למשה
 בבועו רבוני לא כען תשוי עלנא
 חובא דאטפשאנא ודי סרחנא:
 יב לא כען תתרחק דא מביננא
 ארי אחתנא היא עלי כען על
 בסרא מיתא הדין די בה ויתסי:

רש"י

עבדי, ועבד מלך - מלך, הנה לכם לומר: אין
 המלך אוהבו חנם (ספרי. תנחומא). ואם תאמרו:
 איני מכיר במעשיו - זו קשה מן הראשונה:
 (ט) ויחר-אף ה' בם וילך. מאחר שהודיעם
 סרחונם, גזר עליהם נדוי, קל וחמר לבשר-ודם,
 שלא יכעס על חברו עד שיודיענו סרחונו:
 (י) והענן סר. ואחר כך: והנה מרים מצרעת
 בשלג. משל למלך שאמר לפדגוג: רדה את בני,
 אבל לא תרדנו עד שאלך מאצרך, שרחמי עליו:
 (יא) נואלנו. פתרגומו, לשון אויל: (יב) אל-נא
 תהי. אחותנו זו: כמת. שהמצרע חשוב כמת: מה
 מת מטמא בביאה, אף מצרע מטמא בביאה: אשר
 בצאתו מרחם אמו. אמנו הנה לו לומר, אלא
 שכנה הפתוב. וכן חצי בשרו, חצי בשרנו הנה לו
 לומר, אלא שכנה הפתוב מאחר שיצאה מרחם
 אמנו, היא לנו כאלו נאכל חצי בשרנו, כענין
 שנאמר (בראשית לו): "כי אחינו בשרנו הוא". ולפי
 משמעו אף הוא נראה כן: אין ראוי לאח להניח
 את אחותו להיות כמת: אשר בצאתו. מאחר
 שיצא זה מרחם אמו של זה, שיש פח בידו לעזר

שכינת שמי אין נגלית עליו באספקלריא המאירה
 אלא בחלום וחיזיון: (ח) פה אל-פה. (ספרי)
 אמרתי לו (הכרח לפרש כך, דאלו כפשוטו שפה
 אל פה הזכר לשבח, אם-כן הנה אז פה אל-פה
 ממש כפשוטו. וזה אי אפשר, דהא פתיב בסוף
 נשא: "מדבר אליו", ועין שם ברש"י, אלא פה
 אל-פה פרושו: אמרתי לו לפרש כו'. ופה אל-פה
 לאו דוקא אלא רצה לומר בהדיא ודוק) לפרש מן
 האשה. והיכן אמרתי לו? בסני (דברים ה): "לך
 אמר להם שובו לכם לאהליכם ואתה פה עמד
 עמדי": ומראה ולא בחידת. ומראה זה מראה
 דבור, שאני מפרש לו דבורי במראית פנים שבו
 ואיני סותמו לו בחדות, כענין שנאמר ליחזקאל
 (יחזקאל יז): "חוד חדה וגו'". יכול מראה שכניה?
 תלמוד לומר (שמות לג): "לא תוכל לראת את-
 פני": ותמנת ה' יביט. זה מראה אחוריים, כענין
 שנאמר (שם) "וראית את-אחרי": בעבדי במשה.
 אינו אומר "בעבדי משה", אלא "בעבדי במשה".
 בעבדי, אף-על-פי שאינו משה, במשה, אפלו אינו
 עבדי, פדאי הייתם לירא מפניו, וכל שכן שהוא

יג וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לֵאמֹר אֵל נָא רַפָּא
 נָא לָהּ כַּסִּי: כ מפטיר יד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
 וְאַבְיָה יֶרֶק יֶרֶק בְּפָנֶיהָ הֲלֹא תִפְלֵם שְׁבַעַת
 יָמִים תִּסְגָּר שְׁבַעַת יָמִים מַחוּץ לַמַּחֲנֶה וְאַחַר
 תֵּאֱסֹף כַּסִּי: טו וְתִסְגָּר מְרִים מַחוּץ לַמַּחֲנֶה
 שְׁבַעַת יָמִים וְהָעַם לֹא נָסַע עַד־הָאֶסֶף
 מְרִים כַּסִּי: טז וְאַחַר נָסְעוּ הָעַם מַחֲצֹרוֹת וַיַּחֲנוּ
 בְּמִדְבַר פֶּאֶרְזָן: כפכ

קל"ו פסוקים מהללא"ל סימן

פ פ פ

רע"ז

וַאֲיֵנו עֹזְרוּ, הָרִי נֶאֱכַל חֲצִי בְּשָׂרוֹ - שְׂאֲחִיו בְּשָׂרוֹ
 הוּא. דָּבָר אַחֵר: "אֶל־נָא תְּהִי כְּמַת" - (ספרי) אִם
 אֵינָהּ רוֹפְאָה בַּתְּפִלָּה, מִי מִסְגִּירָה וּמִי מִטְהַרְהָ? אָנִי
 אֵי אֶפְשֶׁר לְרְאוֹתָהּ, שְׂאֲנִי קָרוֹב וְאֵין קָרוֹב רוֹאֶה
 אֶת הַנִּגְעִים, וְכֵהֵן אַחֵר אֵין בְּעוֹלָם. וְזֵהוּ: "אֲשֶׁר
 בְּצִאתוֹ מֵרַחֵם אִמּוֹ": (יג) אֵל נָא רַפָּא נָא לָהּ.
 בָּא הַכְּתוּב לְלַמֶּדֶךָ דֶּרֶךְ אֶרֶץ, שֶׁהַשּׂוֹאֵל דָּבָר מִתְּחִבְרו
 צָרִיךְ לֹאמַר שְׁנַיִם אוֹ שְׁלֹשָׁה דְּבָרֵי תַחֲנוּנִים וְאַחֵר
 בֶּן יִבְקֹשׁ שְׂאֵלוֹתָיו: לֵאמֹר. מַה תִּלְמוּד לֹאמַר?
 אָמַר לוֹ: הֲשִׁיבֵנִי אִם אַתָּה מֵרַפָּא אוֹתָהּ אִם לֹאוּ?
 עַד שֶׁהִשִּׁיבוֹ: "וְאַבְיָה יֶרֶק יֶרֶק וְגו'". רַבִּי אֶלְעָזָר
 בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר: בְּאַרְבַּעַה מְקוֹמוֹת בְּקֹשׁ מֹשֶׁה
 מִלְּפָנֵי הַקָּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא לְהִשִּׁיבוֹ אִם יַעֲשֶׂה
 שְׂאֵלוֹתָיו אִם לֹאוּ. פִּיּוּצָא בּוֹ (שְׁמוֹת ו): "וַיִּדְבֹּר
 מֹשֶׁה לְפָנָי ה' לֵאמֹר וְגו'" (ספרי), מַה תִּלְמוּד לֹאמַר
 לֵאמֹר? הֲשִׁיבֵנִי אִם גּוֹאֲלִים אַתָּה אִם לֹאוּ. עַד
 שֶׁהִשִּׁיבוֹ: עֵתָה תִּרְאֶה וְגו'. פִּיּוּצָא בּוֹ (בְּמִדְבַר כז):
 "וַיִּדְבֹּר מֹשֶׁה אֵל ה' לֵאמֹר יִפְקֹד ה' אֱלֹהֵי הַרְוֹחוֹת
 לְכָל־בָּשָׂר". הִשִּׁיבוֹ: "קַח לָךְ". פִּיּוּצָא בּוֹ (דְּבָרִים ג):

"וְאַתְחַנֵּן אֵל ה' בְּעַת הַהוּא לֵאמֹר". הִשִּׁיבוֹ:
 "רַב־לָךְ": רַפָּא נָא לָהּ. מִפְּנֵי מַה לֹא הֶאָרִיךְ מֹשֶׁה
 בַּתְּפִלָּה? שְׁלֹא יְהִיּוּ יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים: אַחֲתוֹ
 עוֹמְדָת בְּצָרָה וְהוּא עוֹמֵד וּמִרְבָּה בַּתְּפִלָּה! (דָּבָר
 אַחֵר: שְׁלֹא יֵאמְרוּ יִשְׂרָאֵל: בְּשִׁבִיל אַחֲתוֹ הוּא
 מֵאָרִיךְ בַּתְּפִלָּה, אֲבָל בְּשִׁבִילֵנוּ אֵינּוּ מֵאָרִיךְ
 בַּתְּפִלָּה): (יד) וְאַבְיָה יֶרֶק יֶרֶק בְּפָנֶיהָ. וְאִם
 אֲבִיָּה הִרְאָה לָהּ פָּנִים זוֹעֲפוֹת, הֲלֹא תִפְלֵם שְׁבַעַת
 יָמִים, (ב"ק כ"ה) קַל וְחֹמֶר לְשִׁכְנָה י"ד יוֹם; אֲלֹא
 דִּיּוֹ לִבָּא מִן הַדִּין לְהִיּוֹת כְּפִדּוֹן, לְפִיכָךְ אֵף בְּנִזְיַפְתִּי
 תִּסְגָּר שְׁבַעַת יָמִים: וְאַחֵר תֵּאֱסֹף. אוֹמֵר אָנִי: כָּל
 "הָאֲסִיפּוֹת" הָאֲמוּרוֹת בְּמִצְרַעִים עַל שֵׁם שֶׁהוּא
 מְשַׁלַּח מַחוּץ לַמַּחֲנֶה, וּכְשֶׁהוּא נִרְפָּא - נֵאֶסֶף אֵל
 הַמַּחֲנֶה, כְּתוּב בּוֹ אֲסִיפָה לְשׁוֹן הַכְּנָסָה:
 (טו) וְהָעַם לֹא נָסַע. (סוּטָה ט) זֶה הַכְּבוֹד חֵלֵק לָהּ
 הַמְּקוֹם בְּשִׁבִיל שְׂעָה אַחַת שְׁנֹתֶעֱכָבָה לְמֹשֶׁה
 כְּשֶׁהִשְׁלַף לִיאֹר, שְׁנֵאָמַר (שְׁמוֹת ב): "וְתַתְּצַב אַחֲתוֹ
 מִרְחַק וְגו'":

חסלת פרשת בהעלותך

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עִזְרַחִים הִיא לַמְחֻזְקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְרָכֵי־נֶעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בְּיַמֶּינָהּ, בְּשִׂמְאַלָּהּ עֵשֶׂר וְכָבוֹד. יְהוָה חָפֵץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיקִים לַגְּלוּל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נֶגַד הַתּוֹרָה, שִׁמְקוֹם הַתּוֹרָה יִהְיֶה בְּאִמְצַע הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִבְּחוּץ. * הַאֲבֵנֵט חוֹגְרִים בְּתַחֲלִיל שְׁלִישׁ הַתַּחֲתוֹן שֶׁל הַסֵּפֶר תּוֹרָה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרָה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרָה לפני

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנַבִּיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנַבִּיאֵי הָאֵמַת וְצְדָק:

הפטרָה בהעלתך בזכריה פרק ב

ב יִרְנֵי וְשִׂמְחֵי בַת־צִיּוֹן כִּי הִנֵּנִי־בָא וְשִׁכַנְתִּי בְּתוֹכָךְ נְאֻם־יְהוָה: טו וְנִלְוֹו גוֹלִים רַבִּים אֶל־יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וְהָיוּ לִי לְעָם וְשִׁכַנְתִּי בְּתוֹכְךָ וַיְדַעַת כִּי־יְהוָה צְבָאוֹת שְׁלַחְנִי אֵלֶיךָ: טז וְנַחֵל יְהוָה אֶת־יְהוּדָה חֶלְקוֹ עַל־אֲדָמַת הַקֹּדֶשׁ וּבָחַר עוֹד בִּירוּשָׁלַיִם: ז הֵם כָּל־בָּשָׂר מִפְּנֵי יְהוָה כִּי גֵעוֹר מִמַּעוֹן קָדְשׁוֹ:

ג א וַיִּרְאֵנִי אֶת־יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל עֹמֵד לְפָנָי מִלְּאֲנֵי יְהוָה וְהַשְׁטָן עֹמֵד עַל־יְמִינִי לְשִׁטְנוֹ: ב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־הַשְׁטָן יִגְעֹר יְהוָה בְּךָ הַשְׁטָן וַיִּגְעֹר יְהוָה בְּךָ הַבּוֹחֵר בִּירוּשָׁלַיִם הַלּוֹא זֶה אֹד מִצַּל מֵאֵשׁ: ג וַיְהוֹשֻׁעַ הָיָה לִבְשׁ בְּגָדִים צוּאִים וְעֹמֵד לְפָנָי הַמְּלֹאֲךָ: ד וַיַּעַן וַיֹּאמֶר אֶל־הָעֹמְדִים לְפָנָיו לֵאמֹר הֲסִירוּ הַבְּגָדִים הַצּוּאִים מֵעַלְיוֹ וַיֹּאמֶר אֵלָיו רְאֵה הֲעִבְרַתִּי מֵעַלְיָךְ עוֹנֶךָ וְהִלַּבַּשׁ אֶתְךָ מַחֲלָצוֹת: ה וַאֲמַר יִשְׁיִמוּ צַנִּיף טְהוֹר עַל־רֵאשׁוֹ וַיִּשְׁיִמוּ הַצַּנִּיף הַטְּהוֹר עַל־רֵאשׁוֹ וַיִּלְבַּשְׁהוּ בְּגָדִים וּמִלְּאֲנֵי יְהוָה עֹמֵד: ו וַיַּעַד מִלְּאֲנֵי יְהוָה בִּיהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר: ז כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אִם־בְּדַרְכֵי תֵלֶךְ וְאִם אֶת־מִשְׁמַרְתִּי תִשְׁמָר וְגַם־אֶתְּךָ תִּדְוֶן אֶת־בֵּיתִי וְגַם תִּשְׁמָר אֶת־חֻצְרֵי וְנָתַתִּי לְךָ מַהֲלָכִים בֵּין הָעֹמְדִים הָאֵלֶּה: ח שְׂמַע־נָא יְהוֹשֻׁעַ | הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל אֶתְּךָ וְרַעֲיֶךָ הַיֹּשְׁבִים לְפָנֶיךָ כִּי־אֲנִשִּׁי מוֹפֵת הָמָּה כִּי־הִנֵּנִי מְבִיא אֶת־עַבְדֵי צָמַח: ט כִּי | הִנֵּה הָאֲבָן אֲשֶׁר נָתַתִּי לְפָנָי יְהוֹשֻׁעַ עַל־אֲבָן אַחַת שְׁבַעֵה עֵינַיִם

הִנְנִי מִפְתַּח פְּתִיחָה נָאִם יְהוָה צְבָאוֹת וּמִשְׁתִּי אֶתְעֶנּוּ הָאָרֶץ הִיא בְּיוֹם אֶחָד: י בְּיוֹם
הַהוּא נָאִם יְהוָה צְבָאוֹת תִּקְרְאוּ אִישׁ לְרֵעֵהוּ אֶל־תַּחַת גִּפְנוֹ וְאֶל־תַּחַת תְּאֲנֶה:

ד א וַיֵּשֶׁב הַמַּלְאָךְ הַדְּבָר בְּי וַיַּעֲרִנֵי כָּאִישׁ אֲשֶׁר־יַעֲזוֹר מִשְׁנָתוֹ: כ וַיֹּאמֶר אֵלַי מָה אַתָּה
רְאֵה כְּתִיב וַיֹּאמֶר קרי וַאֲמַר רְאִיתִי וְהִנֵּה מְנוֹרַת זָהָב בְּלֶה וְגִלְגָּה עַל־רֵאשֶׁה וְשִׁבְעָה נִרְתִּיהָ
עָלֶיהָ שִׁבְעָה וְשִׁבְעָה מוֹצְקוֹת לַנְּרוֹת אֲשֶׁר עַל־רֵאשֶׁה: ג וּשְׁנַיִם זֵיתִים עָלֶיהָ אֶחָד מִימֵן
הַגִּלְגָּה וְאֶחָד עַל־שְׂמֹאלָהּ: ד וְאֵעַן וַאֲמַר אֶל־הַמַּלְאָךְ הַדְּבָר בְּי לֵאמֹר מָה־אֵלֶּה אֲדֹנָי:
ה וַיַּעַן הַמַּלְאָךְ הַדְּבָר בְּי וַיֹּאמֶר אֵלַי הֲלוֹא יָדַעְתָּ מָה־הִמָּה אֵלֶּה וַאֲמַר לֹא אֲדֹנָי: ו וַיַּעַן
וַיֹּאמֶר אֵלַי לֵאמֹר זֶה דְּבַר־יְהוָה אֶל־זֹרְבָבֶל לֵאמֹר לֹא בְּחַיִל וְלֹא בְכֹחַ בְּי אִם־בְּרוּחֵי אֱמֶר
יְהוָה צְבָאוֹת: ז מִי־אַתָּה הַרְהַגְדוֹל לִפְנֵי זֹרְבָבֶל לְמִישֵׁר וְהוֹצִיא אֶת־הָאֶבֶן הָרֵאשֶׁה
תְּשִׂאוֹת חֵן | חֵן לָהּ:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁכַל דְּבָרָיו אֱמֶת
וְצַדִּיק:

נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנְאֻמָּנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוֹר לֹא
יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל
הַנְּאֻמָּן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׂמַּח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׂמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָהּ:

שְׂמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלֵיהֶוּ הַנְּבִיא עֲבָדֶךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לַבָּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחְלוּ עוֹד
אַחֲרֵים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשֶׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְבֶּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְגַן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתַּת לָנוּ
יי אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֲרָת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ
אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּכָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם
וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יְהי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׁתוּלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעִידֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לְמַחֲזוֹ הַפְּצֵנוּ לְחַיִּים וְלְשִׂמְחָה וְלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחֲזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכָּף כָּל־אֹיֵב וְאֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בְּדֶרֶךְ וּמִכָּל־פּוֹרְעָנוֹת הַמְתַּרְגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לְעוֹלָם. וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל־מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתַתְּנֵנוּ לֶחֶן וְלַחֲסֵד וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל־רוֹאֵינוּ, וְתִגְמְלֵנוּ חֲסֵדִים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תְּפִלָּתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל־פֶּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

בחסות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו שרה (אולגה) בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית, שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

FAX: (972) 3 9606108

ת.ד. 373 כפר חב"ד 72915 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 72915 Israel

E-mail: OrHachasidus@DvarMalchus.Org * USA@DvarMalchus.Org

Internet: www.otzar770.com * www.lahak.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס

Dvar Malchus
Issue # 00062
27/05/2007